

ORTAÖĞRETİM

METİN TAHLİLLERİ

I

Ders Kitabı

Yazarlar

Abdullah DAĞLI

Birgül ASLANOĞLU

Mustafa Asım EKMEKÇİOĞLU

Tuba CEYLAN

Zekeriya KILIÇ

DEVLET KİTAPLARI
Matbaa Adı, 2024

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 9610
DERS KİTAPLARI DİZİSİ : 2031

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir.
Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Fatma KAYRAKLI

Dil Uzmanı

Bülent ÇEVİK

Görsel Tasarımcılar

Hüseyin GÜL

Meltem KORKMAZ

Program Geliştirme Uzmanı

Nedim DENİZLİ

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Cuma GÜÇ

Rehberlik Uzmanı

Hilal DEMİRBAĞ

.....
.....
.....
.....

ISBN 978-975-11-8042-1

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 10.06.2024 gün ve 104131283 sayılı kararı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl!
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlähî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlähî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

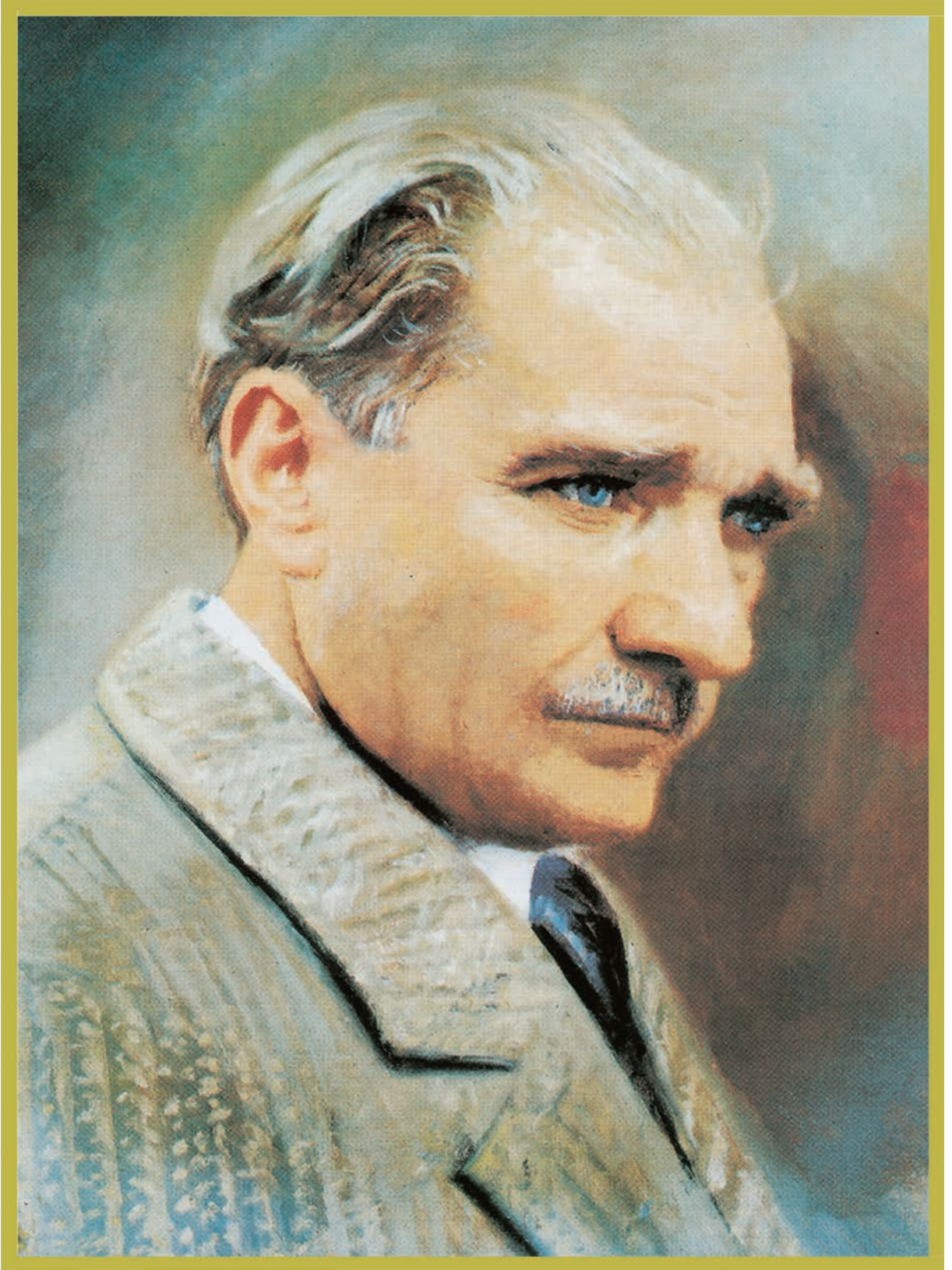
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaî bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevflerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

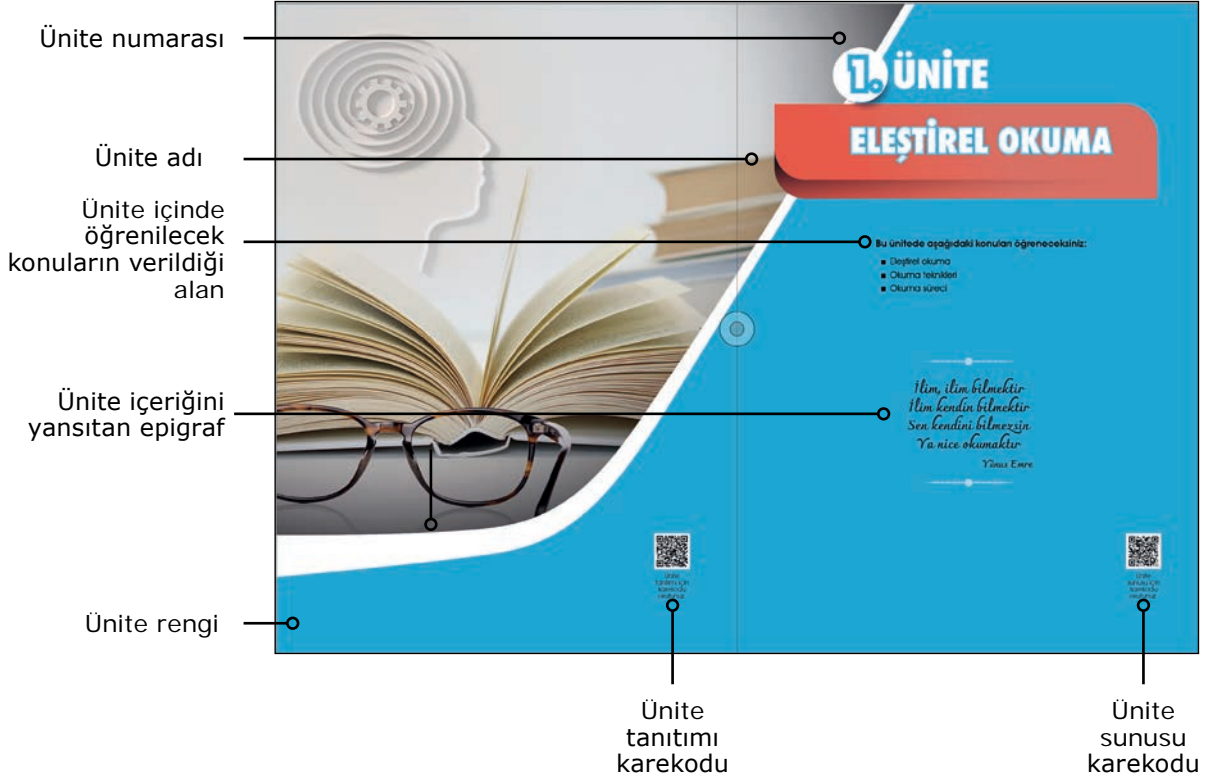
İçindekiler

Kitabın Tanıtımı	10
1. Ünite Eleştirel Okuma	12
BAŞLARKEN	14
TÜRKÇENİN ZENGİNLİĞİ	17
ELEŞTİREL OKUMANIN ÖNEMİ	18
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Eleştirel Okuma Nedir?	18
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Eleştirel Okurun Özellikleri	26
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Bir Metni Eleştirel Okuma Basamakları	29
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Eleştirel Okuma Nasıl Yapılır?	37
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Bilimsel Okuma	41
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Okumanın Bilişsel Yönü	42
OKUMA TEKNİKLERİ	44
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Nasıl Okumalı?	44
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Sesli ve Sessiz Okuma	50
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Tam Okuma	52
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Seçerek, Güdümlü, Serbest Okuma	53
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Göz Atma, İşaretleyerek, Soru Sorarak Okuma	63
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Not Alarak, Özetleyerek Okuma	65
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Tahmin Ederek Okuma	67
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Rehberle / Kılavuzla Okuma, Akranla / Eşle Okuma	75
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Okuma Halkası	77
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Tartışarak Okuma	81
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Görsel, Kavram Haritası Okuma	85
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Empatik, Yaratıcı Okuma	89
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Kaynakça Okuma	92
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Okuma Tekniklerini Uygulayabilir miyim?	94
OKUMA SÜRECİ	95
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Okuma Bütüncül Bir Süreçtir	95
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Sevgilerde	96
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Yol Göründü	100
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Stratejileri Uyguluyorum	104
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Geometri ve Sanat	107
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Anı (Hatıra)	111
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Günlük (Günce)	114
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Mektup	118
OKUMA GÜNLÜĞÜ: Okuma Stratejilerini Kullanabiliyor muyum?	121
1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI	122

BAŞLARKEN	136
TÜRKÇENİN ZENGİNLİĞİ	139
METİN TAHLİLİ AŞAMALARI	140
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Şiir	140
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Manzum Hikâye	144
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Roman	151
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Fıkra - (Köşe Yazısı)	160
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Gezi Yazısı	164
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Bilimsel Makale	174
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Metin Tahlili Aşamalarında Nasıldım?	186
METİN TAHLİLİ METOTLARI	187
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Eleştiri Kuramları	187
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Dış Dünya / Toplum Kuramı	188
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Sanatçıya Dönük Eleştiri Kuramı	193
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Esere Yönelik Eleştiri Kuramı	202
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Yapıya Yönelik Eleştiri Kuramı	204
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Okur Merkezli Eleştiri Kuramı	213
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Metin Tahlili Metotlarını Ayırt Edebiliyor muyum?	226
METİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRME	227
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Fen Bilimlerinden Bir Makale Tahlili	227
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Sosyal Bilimlerden Bir Makale Tahlili	246
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Kurmaca ve Bilim	254
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Metni Eleştiri Kuramlarına Göre Değerlendirme	263
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Hikâye Tahlili	265
TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Şiir Tahlili	276
2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI	285
Terimler Sözlüğü	310
Kaynakça	317
Cevap Anahtarları Karekodu	320
Görsel, Genel Ağ ve E-İçerik Kaynakçası Karekodu	320

Kitabın Tanıtımı

Ünite numarası

Ünite adı

Ünite içinde öğrenilecek konuların verildiği alan

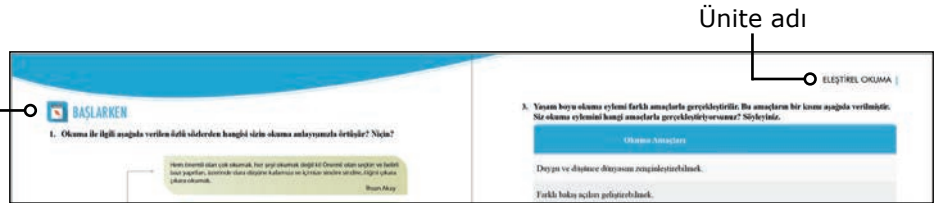
Ünite içeriğini yansıtan epigراف

Ünite rengi

Ünite tanıtımı karekodu

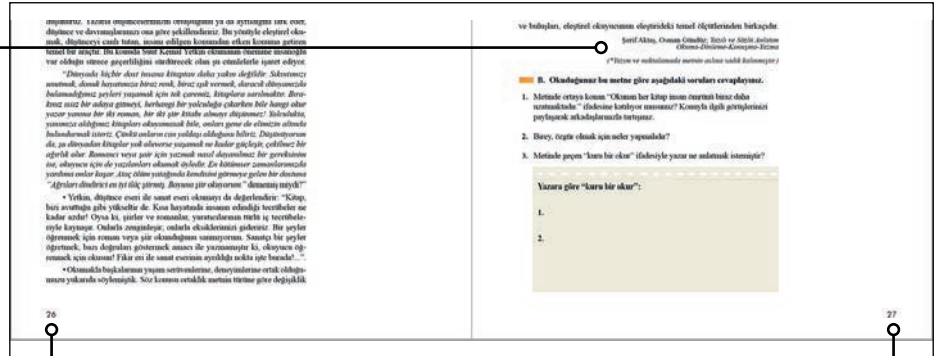
Ünite sunusu karekodu

Öğrencinin önceki öğrenmeleri ile ünite arasında köprü kuran "Başlarken" alanı

Ünite adı

Metnin yazarının ve alıntı yapılan eserin verildiği bölümdür.

Sayfa numarası

Türkçenin zenginliğini kavratmaya yönelik uygulamaların olduğu alan

 TÜRKÇENİN ZENGİNLİĞİ

1. Aşağıda “oku-” fiilinin çeşitli kullanımlarına örnekler beş örnek yazınız.

gözünden oku-   kalbini oku-

Ünite konu başlığı

Ünite konu alt başlığı

Çalışmaların nasıl uygulanacağını ifade eden yönerge alanı

Metin başlığı

| 1. ÜNİTE

ELEŞTİREL OKUMANIN ÖNEMİ

 OKUMA GÜNLÜĞÜ: Eleştirel Okuma Nedir?

A. Eleştirel okuma esnasında metni sorgulamak, metin üzerine düşünmek, notlar almak gerekir. Bu amaçla aşağıdaki metni okurken metnin yan tarafında verilen soruları cevaplayınız.

ELEŞTİREL OKUMA: OLMASI GEREKEN (İDEAL) OKUMA TÜRÜ*

Afyon'da yaşayan ilköğretim öğrencisi 8 yaşında bir çocuğun “dört

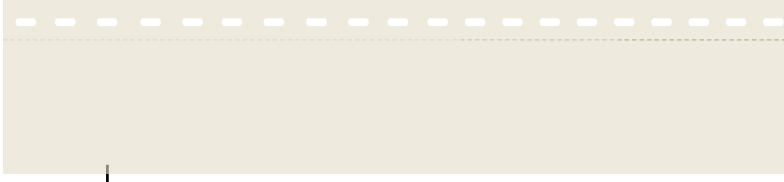
Eleştirel okuma sırasında metin hakkında düşünülmesine, yorum yapılmasına yönelik soruların ve yönergelerin yer aldığı alanlar

ın “dört ayda
unca, bunun
sunun yanlış
u risk kabaca
duğumuzdan
yanlış eğilim
çıkartılıyordu.
na tekniği ile
ciltlik Savaş

a) Böyle bir haberi gerçekçi buldunuz mu? Yazarın haber ile ilgili kaygılarına katılıyor musunuz? Niçin?

oparmış,
vesilesi
n dışında
ncesi bir
olmayan
urukluk
nlar için

Olgularla görüşleri ayırt et
Hayatın gerçekleri ile yazarın görüşlerini ayırınız.

Yazma için ayrılan alanlardır.

Öğrencilere yol göstermek, ihtiyaç duyulan konularda ek bilgiler vermek amacıyla önemli görülen kelime, kavram veya tanımların açıklandığı metin alanlarıdır.

Sesli okuma tekniğinde temel amaç; kelimelerin doğru telaffuz edilmesini sağlamak, topluluk önünde konuşma becerilerini geliştirmektir.

Sesli okuma çalışmaları

- Akıcı okumayı sağlar.
- Kelimelerin doğru telaffuz edilmesine yardımcı olur.
- Okuma zevki kazandırmada etkilidir.

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Eleştirel okuma yapılırken not almak için ayrılan alanlardır.

Okuyorum

Okuma etkinliklerinin verildiği alanlardır.

Araştırıyorum

Araştırma etkinliklerine yönlendirilen alanlardır.

Yazıyorum

Yazma etkinliklerine yönlendirilen alanlardır.

1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Her ünitenin sonunda o üniteye kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik çalışmalara yer verilen bölümdür.

Ünite
tanıtımı için
karekodu
okutunuz.

1. ÜNİTE

ELEŞTİREL OKUMA

Bu ünite de aşağıdaki konuları öğreneceksiniz:

- Eleştirel okuma
- Okuma teknikleri
- Okuma süreci

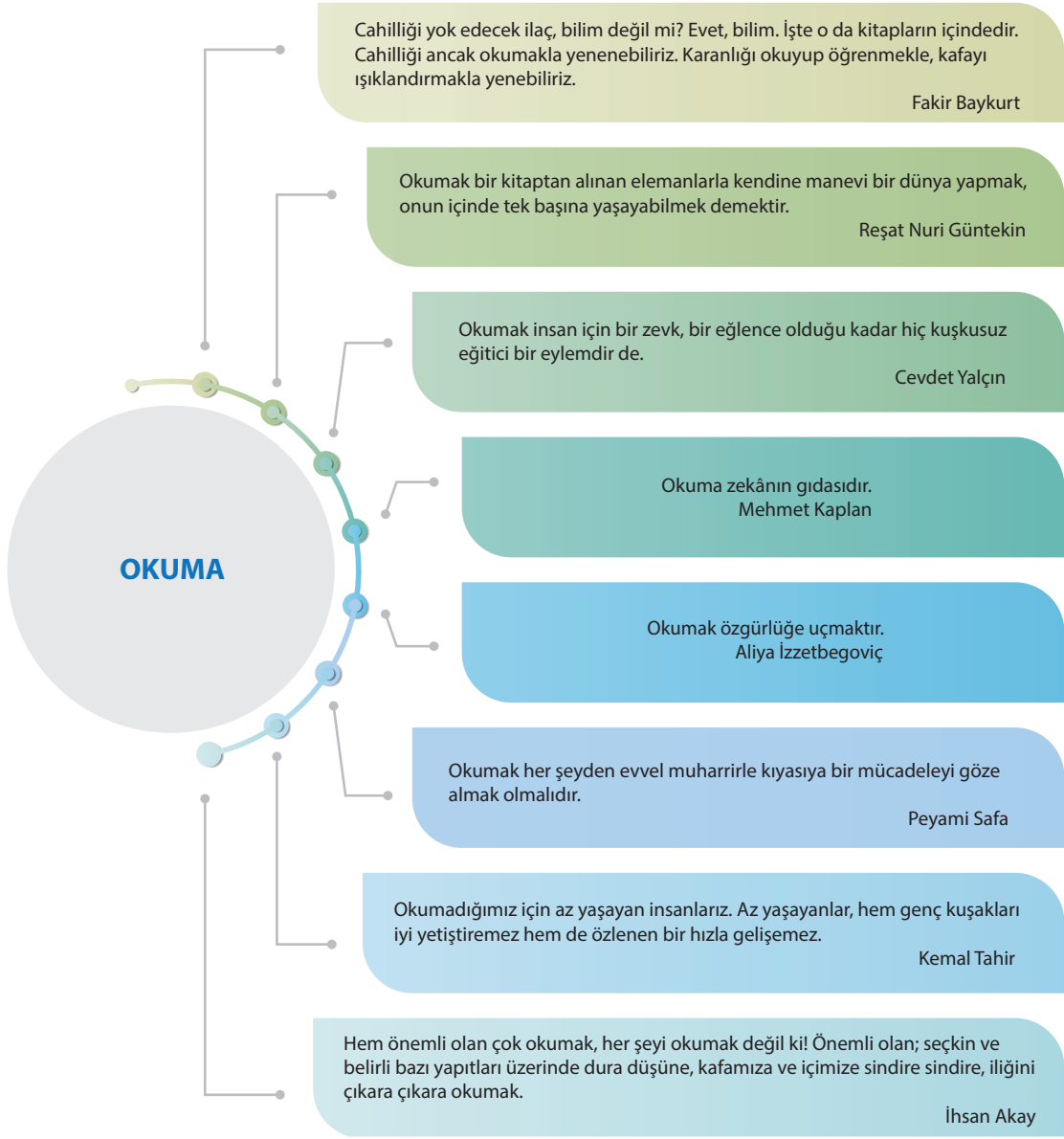
İlim, ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır

Yûnus Emre

Ünite
sunusu için
karekodu
okutunuz.

1. Okuma ile ilgili aşağıda verilen özlü sözlerden hangisi sizin okuma anlayışınızla örtüşür? Niçin?

2. Aşağıda Peter Mendelsund'ın (Pitr Mendılsınd) *Okurken Ne Görürüz?* adlı kitabından alınmış bir bölüm vardır. Yazar bu bölümdeki soruları size sormuş olsaydı cevabınız ne olurdu? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Okumak denen bir "hikâye" var.
Hepimiz bu hikâyeyi biliyoruz.
Resimlerin ve "zihinde canlandırma"nın hikâyesi bu.

Okurken ne görürüz?
(Bir sayfadaki kelimelerden başka)

Zihnimizde neler canlandırırız?

3. Yaşam boyu okuma eylemi farklı amaçlarla gerçekleştirilir. Bu amaçların bir kısmı aşağıda verilmiştir. Siz okuma eylemini hangi amaçlarla gerçekleştiriyorsunuz? Söyleyiniz.

Okuma Amaçları
Duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirebilmek.
Farklı bakış açıları geliştirebilmek.
Sağlıklı iletişim kurabilmek.
Davranışlara doğru yön verebilmek.
Ön yargılardan arınabilmek.
Estetik zevk anlayışı geliştirebilmek.
Düşünme yeteneğini etkin kılabilme.
Yaratıcı düşünmeyi oluşturabilmek.
Hayal gücünü geliştirebilmek.
Özgün ve özgür düşünceler üretebilmek.
Olayları, durumları ve düşünceleri daha sağlıklı değerlendirebilmek.
Konuşma ve yazma becerisini üst düzeye çıkarabilmek.
Metinler, olaylar ve kavramlar arasında ilişki kurabilmek, karşılaştırmalar yapabilmek.
Öz güveni geliştirebilmek.
Öğrenme merakını sürdürebilmek.
Kelime dağarcığını zenginleştirebilmek.
Hayatı, tabiatı ve evreni yorumlayabilmek.
Bilgi ve tecrübelerine ihtiyaç duyulan saygın bir insan olabilmek.
Sınavlarda başarılı olabilmek.

1. ÜNİTE

4. **Nurdoğan Rigel'in "Her metin ideal okurunu bulduğunda sınırsız anlam üretir." sözünden hareketle okurun metni anlamlandırmadaki rolü hakkında düşüncelerinizi söyleyiniz.**
5. **Okuma, farklı ortam ve şekillerde sürdürülebilir bir alışkanlıktır. Aşağıdaki görsellerde farklı ortam ve şekillerde gerçekleştirilen okuma eylemine örnekler verilmiştir. Görselleri inceleyiniz. Siz hangi ortamlarda ve nasıl okumayı tercih edersiniz? Niçin?**

6. **Aşağıdaki kutucuklarda bir metni okumadan önce, okurken ve okuduktan sonra yapılabilecek eylemler verilmiştir. Kutucukları inceleyerek bu eylemleri okuma sürecine göre numaralandırarak sıralayınız.**

 ..... Başıktan hareketle metnin konusunu belirleme	 ..... Yazarın amacını, bakış açısını belirleme	 ..... Metni okuma amacını belirleme	 ..... Metindeki anahtar kelimeleri belirleme
 ..... Altını çizerek, not alarak, görselleştirerek önemli bilgileri ayırt etme	 ..... Metni analiz etme ve değerlendirme	 ..... Sözlüklerden faydalanma	 ..... Görselleri inceleyerek metnin içeriği hakkında tahminlerde bulunma

TÜRKÇENİN ZENGİNLİĞİ

1. Aşağıda “oku-” fiilinin çeşitli kullanımlarına örnekler verilmiştir. Siz de aynı fiilin farklı kullanımına beş örnek yazınız.

gözünden oku-

kalbini oku-

satır aralarını oku-

Blank area for writing five examples of the verb 'oku-' in different contexts.

2. “Okuma” kelimesinin anlam yönünden zengin olması, Türk kültür hayatında okumanın önemi hakkında size neler düşündürmektedir? Konu hakkındaki düşüncelerinizi yazınız.

Blank area for writing thoughts and reflections on the importance of reading in Turkish culture.

3. “Oku-” fiilinde olduğu gibi “yaz-” fiilinin de Türkçede çeşitli kullanımları vardır. Siz de “yaz-” fiilinin kullanımlarını içeren kelime grubu, cümle, dize, özlü söz örnekleri yazınız.

Blank area for writing examples of the verb 'yaz-' in different contexts, including word groups, sentences, and sayings.

ELEŞTİREL OKUMANIN ÖNEMİ

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Eleştirel Okuma Nedir?

- A. Eleştirel okuma esnasında metni sorgulamak; metin üzerine düşünmek, notlar almak gerekir. Bu amaçla aşağıdaki metni okurken metnin yan tarafında verilen soruları cevaplayınız.**

ELEŞTİREL OKUMA: OLMASI GEREKEN (İDEAL) OKUMA TÜRÜ*

Afyon’da yaşayan ilköğretim öğrencisi 8 yaşında bir çocuğun “dört ayda 1.053 kitap okuduğu ve böylece rekor kırdığı!” haberini okuyunca, bunun olanaklı görünmemesi bir yana, okuma kültürü (alışkanlığı) konusunun yanlış bir yöne doğru gitme riskinin artmaya başladığını düşündüm. Bu risk kabaca şöyledir: “Ne kadar çok sayıda kitap okursak o kadar iyi!”

Bu konudaki yaklaşımı hemen söyleyeyim: Ne kadar okuduğumuzdan çok, nasıl okuduğumuz önemlidir. (...)

Daha önceki yıllarda da “hızlı okuma” tekniği diye bir başka yanlış eğilim epeyce popülerdi. Onda da kitap sayısı değil “okuma hızı” öne çıkarılıyordu. 500 yüz sayfalık kitabı yarım saatte okumak gibi. Hatta hızlı okuma tekniği ile ilgili olarak çok bilinen bir espri dahi üretilmişti. Tolstoy’un (Tolstoy) dört ciltlik Savaş ve Barış adlı romanını bu teknikle okuyana “roman nasıldı?” diye sormuşlar, o da “olay Rusya’da geçiyordu!” diye yanıtlamış. Sadece bu kadar!

En sonda yazacağımızı en başta ve açıkça yazalım: Önemli olan çok sayıda ve hızlı kitap okumak değil, okuduğumuzu iyi, sağlam, derin yani “eleştirel okumak”tır. Diğer bir deyişle, olması gereken (ideal) okuma eleştirel okumadır. (...)

Eleştirel okuma, bireyin okuduklarını yargılaması, sorgulaması, değerlendirmesi, güvenilir kaynaklardan yararlanarak ve kendi aklını kullanarak bir sonuca varmasıdır.

Eleştirel okuma, okuduğuna anlam katarak, anlamlandırarak okuma ve okuduğunu içselleştirmedir.

Eleştirel okuyan kişi okuduğu karşısında özgür ve kendisi olabilen, kalabilendir. O, her okuduğunu doğru kabul edip, peşinden sürüklenmez. Eleştirel okuma anlamaya yönelik sorular sormak, anlatılanlarla ilgili olarak, “ikna edici mi, doğru mu, yanlış mı, mantıklı mı, konuyla ilgili başka ne tür yaklaşımlar olabilir?” gibi sorular sormaktır.

Kısaca, okuduğunu olumlu ve olumsuz yanlarıyla analiz ederek, birikimi ile sentezleyerek, yargılar geliştirerek değerlendirmedir eleştirel okuma.

Daha da kısası, eleştirel okuma, sindire sindire, anlaya anlaya, dura dura, sora sora yapılan okumadır; okuduğunu yorumlama, değerlendirme, yeni ve kalıcı olarak bilince, yüreğe katmadır. (...)

Eleştirel okuma düşünmenin, daha ötesi eleştirel bakış ve düşünmenin, eleştirel düşünce gücünün en önemli besleyicisidir. Eleştirel düşünebilmek aydın olmanın, aydınlanmacı bakışın temelidir. Dolayısıyla eleştirel okuma aydınlanmaya giden en sağlam yoldur. Açık söyleyelim: Eleştirel düşünme ve bakış gücü en başta eleştirel okuma ile kazanılır.

Kısaca, eleştirel okuma dil becerisini/gücünü o da eleştirel düşünme becerisini/gücünü geliştirir.

Eleştirel okuma, doğal olarak kalıcı öğrenmenin de en güçlü yoludur.

Zevk vermeyen okuma kalıcı olmaz, alışkanlığa dönüşmez. Alışkanlığı başlatan ve sürdüren zevktir. Eleştirel okuma, okumayı zevkli hale getirir. Eleş-

a)

Böyle bir haberi gerçekçi buldunuz mu? Yazarın haber ile ilgili kaygılarına katılıyor musunuz? Niçin?

b)

Siz bir eleştirel okur olarak başka hangi soruları sorardınız?

c)

Yazarın bu görüşüne katılıyor musunuz? Niçin?

tirel olmayan okumalar sıkıcı ve her zaman bırakabilecek okumalardır. Çünkü başkasının yükünü taşımak gibi gelir insana. Başkasının yükünü taşımak hoş bir şey olmasa gerek. Oysa eleştirel okuma ile okuduğumuz bizim olur, onu edinmenin verdiği entelektüel hazzı yaşarız ve bu haz ve zevk bizim okuma kültürümüzü güçlendirir.

Eleştirel okuma bir içselleştirme sürecidir, kalıcı öğrenme, yeni anlamlar üretme, kendine yeni şeyler katma sürecidir. Eleştirel okuma insanda yeni düşünceler geliştirir. Bu nedenle eleştirel okuma insana ürettiğini, kendini yenilediğini ve geliştiğini duyumsatan, bunun da ötesinde gerçekten geliştiren okumadır.

Bir yazarın, “her eleştirel okuma, okuyanın gerçekleştirdiği bir çeviridir, her okuyan kitabı farklı alımlar, kendine göre çevirir,” deyişini anımsıyorum. Yani, eleştirel okuma ile yazarın yazdıklarını kendi bilincimize uygun duruma getiriyor, değiştiriyoruz bir bakıma. (...)

Peki, eleştirel okuma pratik olarak nasıl gerçekleştirilebilir?

En başta, çok hızlı okumamak, sindire sindire, dikkatimizi vererek, gerekirse tekrar tekrar okumak gerektiğini söylemeliyiz. Kitap okuma amacımız “kitabı bir an önce bitirmeye çalışmak” değil, kitaptan en yüksek düzeyde düşünsel ve duygusal çıkarım ve kazanımlar elde etmek olmalıdır. Okuduğumuz ve bize doğru ya da yanlış anlamda önemli gelen sözcüklerin, satırların altını çizmek, yanlarına önem derecesine göre işaretler koymak, sayfa kenarlarına ya da arkadaki boş sayfalara kısa kısa notlar, yorumlar yazmak, okuduğumuzu sürekli kuşku ile okumak, sorgulamak, sorular sormak, yanlış olabileceğini düşünmek, okuduğumuz şeyleri kendi bildiklerimizle ilişkilendirerek yeniden düşünmek, aynı konuda başka yazarların yayınlarını okumak, okuduğumuz konuyu merak etmek, araştırmak ve böylece kafamızda netleştirmeye çalışmak, okuduklarımızı başkaları ile konuşmak, tartışmak, okuduğumuz kitap hakkında yazılan eleştirileri okumak (ama bunu kitabı okuduktan sonra yapmak) yapılabilecekler arasında yer alır.

Yani “derin okuma ve derin düşünme” ilkesine dayalı olarak yapılan okumadır eleştirel okuma; kuşku ve sorularla yapılan okuma sürecidir. Evet, bu tür okumalar için belli bir birikim gerekir ancak bu birikim de okuya okuya edinilir. Başlangıçta kimse hemen eleştirel okuyucu olamaz. Bu zamanla olabilecek bir şeydir.

Eleştirel okuma için toplumsal nitelikli bazı öneriler de akla geliyor. Özellikle ailenin çocukluk döneminde çocukta merak, sorgulama, soru sorma, eleştiri, özeleştirme yapmasını, gördüğümüz, konuştuğumuz üzerine düşünmesini sağlayacak yaklaşım göstermesi ve bunları uygulaması çok önemlidir. Çocukta yaratılacak merak duygusu eleştirel okumanın en güçlü alt yapısı demektir. Aile içinde yapılacak sesli düşünceler de eleştirel okumayı besler. Ayrıca özellikle çocukluk döneminde çocuğun okuduğu kitabı anne ve baba da mutlaka okumalı ve hep beraber kitap üzerine konuşmalı, tartışmalıdır. Ebeveynlerin sadece okuma değil eleştirel okuma konusunda da çocuğa model olması çok etkili bir yöntemdir. Yani kendileri de eleştirel okuyucu olmalıdır. Çocuğu her konuda “ezber” kavramından uzak tutmak eleştirel okuma kültürü açısından çok önemlidir. (...)

Okumalı ve okuduğumuz hakkında düşünmeliyiz!

Merakla, kuşkuyla ve soru sorarak okumalıyız.

Kaç tane kitabı “okuduğumuz değil”, kaç tane kitabı “anladığımız” önemli çünkü. Okumaya harcadığımız zamanın ve emeğin boşa gitmemesi için eleştirel okumalıyız.

Kısaca, okumaktan öte “eleştirel okumak” olmalı derdimiz.

Bülent Yılmaz, *Eleştirel Okuma: Olması Gereken (İdeal) Okuma Türü*
(Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

ç)

Yazarın, eleştirel okumanın nasıl yapıldığına yönelik görüşlerini not alınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Okuduğunuz bu metne göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Eleştirel okurun özellikleri nelerdir? Aşağıda verilen örnekten hareketle ilgili bölümlere yazınız.

Değerlendirir.

ELEŞTİREL OKUR

2. Eleştirel okuma nasıl yapılmalıdır? Yazarın, eleştirel okumanın nasıl yapıldığına yönelik görüşlerinden aldığınız notlardan hareketle yazınız.

Blank area for writing notes related to question 2.

3. Eleştirel okuma bilinci kazanmak için yapılması gerekenler nelerdir?

Blank area for writing notes related to question 3.

4. Yazara göre aileler çocuklarına eleştirel okuma alışkanlığını nasıl kazandırabilir? Söyleyiniz.
5. Yapılan araştırmalara göre işverenlerin adaylarda en çok aradığı niteliklerden biri “eleştirel düşünme”dir. Okuduğunuz metne göre bunun nedenleri neler olabilir? Metinden gerekçeler göstererek tartışınız.

Okuyorum

A. Aşağıdaki metni, önemli bulduğunuz ifadelerin altını çizerek okuyunuz.

ELEŞTİREL OKUMADA NOKTALAMA İŞARETLERİ*

1. Giriş

“Sözlü dildeki durakları yazıya aktaran sanat” olarak tanımlanan noktalama işaretleri, okuma ve iletişim bağlamında okumayı kolaylaştırma, akıcı kılma, vuzuhu sağlama, etkileme, sesin kullanımını gibi görevlerinin yanı sıra ‘eksik sözün işareti’ olarak da önemli bir rol üstlenebilirler. Bu durumda okurun metin içindeki yolculuğunu yönlendirmekte, hatta bir anlam önermektedirler. (...)

2. Eleştirel Okuma: Bir Üslup Özelliği Olarak Noktalama İşaretleri

“Her yazınsal metin, insan yaşamındaki iletişim biçimlerinden biridir. Bu metin, dilsel düzenlenişiyile bir kurmaca dünyayı taşıdığı gibi, kendisini çevreleyen gerçek toplumsal-kültürel yapıdan, geçmiş yazın dönemlerinden, kendi dışındaki başka iletişim olanaklarından öğeler de içerir. Bunları yazar, bölüm başlıkları, paragraflar aracılığıyla belli bir dizgeye sokmuştur. Ancak, bu dilsel dizge hiçbir zaman daha önce varolan bir gerçeğin doğrudan doğruya aktarımı değildir. Varolan gerçek üstüne temellenmiş kurmaca bir gerçeğin iletilmesidir. Bütün bölüm başlıkları ya da metnin akışı içindeki buna benzer göstergeler, okurun metni ile yaşam arasındaki bağları bulgulamasını sağlayacak kavrayış sürecinin çıkış noktalarıdır” Akşit Göktürk’ün *Okuma Uğraşısı*’ndan yapılan bu alıntıda vurgulanan çıkış noktalarını kavrayan, belli bilinç süreçlerinden ‘yazar-metin okur’ işbirliği ile geçen ‘aktif okur’ metindeki söylenmemiş sözler / gizlenmiş düşüncelerin peşine düşer. Noktalama anlamı yönlendiren ipuçları arasındadır. ‘Nokta, virgül, soru işareti vd. artık anlam yüklenen tercüme edilmesi’ ya da ‘çözümlemesi’ gereken birer ‘gösterge’; yazarın üslubunun bir parçasıdır.

Fransız yazar George Sand (Corç Seand) “kötü noktalanmış güzel bir sayfa göze anlaşılabilir gelir; noktalama işaretleri olmayan iyi bir konuşma kulak için anlaşılabilir; eğer noktalama kötü yapılmışsa hiç çekilmez” diyerek sözlü ve yazılı dilde noktalamanın önemini belirtir. Buffon’un (Büfon) “Üslup insandır.” (Le style c’est l’homme) görüşünü “Noktalama insandır.” (La ponctuation c’est l’homme) şeklinde değiştirerek noktalamanın yazarın üslubunun bir parçası olma özelliğini vurgular. Sand’ın bu görüşü ile Claude Simon’un (Klod Simon) “noktalama işaretlerinin her yazar için yeni ve farklı bir anlam taşıyabileceği”; Larbaud’nun (Laabu) “günlük noktalamanın yanı sıra bir de edebî noktalama vardır. Tıpkı günlük kullanılan bir yazı dili ve buna paralel edebî bir dil olması gibi” görüşleri edebî metinlerin çözümlemelerinde anlam ve noktalama işaretleri ilişkisini, eleştirel okumalarda noktalamanın önemini vurgulamaktadır.

3. Değişik Görevleri ile Noktalama İşaretleri

Tanzimat döneminde ilk kez Şinasi tarafından *Şair Evlenmesi*’nde kullanılan noktalama işaretleri değişen estetik anlayışı çerçevesinde ses ve ahengi sağlamak, düşündürmek; anlamı yönlendirmek gibi özel görevlerle kullanılarak üslubun bir parçası hâline gelmiştir.

Noktalama, akıcılığı sağlama ve vurgu açısından ele alındığında Tevfik Fikret’in şiirleri zengin bir veri tabanı sunar. Şiirin ‘çalışma mahsulü’ olduğunu söyleyen Fikret, eserlerinde şekle önem verir. “Dış şeklin güzelliğe tesir ettiğini” düşünen şair sanatında en küçük ayrıntılara bile özen göstermektedir. Rûbab-ı Şikeste’nin kendisi tarafından yaptırılan üç baskısında kelimelerden çok imla işaretlerini değiştirmiş olması dikkat çekicidir.

Şiir okumaya önem veren ve güzel şiir okuyan Fikret’in imla işaretlerine verdiği önem ‘kendi okuyuş tarzını yazıya geçirmek istemesinden kaynaklanır.

“Karilere şiirlerimi kendim okuyabilsem, onları kurtarırdım.” diyen şair yazılı metinde noktalama aracılığıyla okuru yönlendirmeyi hedefler. Divan edebiyatından farklı olarak mısralarında dalgalı bir sentaks kullanan; duygulara paralel olarak kısalan, birden kesilen veya mısralar boyunca süren periyodik cümlelere rastlanan şiirlerinde vuzuhun sağlanması noktalama işaretlerinin sıklıkla ve yerli yerinde kullanılmasına bağlıdır.

(...)

Gerçeküstücük akımın tesirlerinin hissedildiği yıllarda “kişilerin bilinç verilerinin olduğu gibi bir dilbilgisel denetimden geçmemiş görünümünde aktarılması olarak” tanımlanan bilinç akışı tekniği ile yazılan metinlerde bir tür ‘yönlendirme, denetim’ olarak görülen noktalama işaretleri kullanılmaz.

19. yüzyılda “düz yazı biçiminde yazılmış, çok kısa ve kurgusal bir anlatı” olarak tanımlanan kısa öyküler okurun hayal gücüne ve algılaya yeteneğine göre yeni biçimler verebileceği bir türdür. Anlamın teksif edildiği ve simgelere yüklendiği bu öykülerde noktalamaya özel bir işlev yüklenir.

“... şaşırımtım öylesine garipti ki ilkin hiçbir şeyden haberim olmadığı için anlamıştım sanırım ancak ne zaman ki tümü kapalıydı bilmiyorum olağanüstü anlamıştım ancak (...) esnafın bir gösterisi mi bunu öğrenmem daha sonra ve tabii hiçbir şeyi değiştirmede Aysel’e uğradığımda anlattım ve hadi çıkıp bir gezelim dedi oysa ben sıcaktı evi bir kuş yuvası gibi bu soğuklarda evi sıcak olan o çıktık” ‘iç konuşma’ başlıklı bu metinde Ferid Edgü noktalama yapmaz. Başlıkla ilişkisi irdelendiğinde ‘düşüncelerin denetimsiz akışı’ olan iç konuşmada bir denetim görevi yapan noktalama yoktur. Ancak metnin başındaki (...) bu iç konuşmanın sürekliliğini, bir ön-hazırlığın varlığını ifade eder.

‘Sorgu’ başlıklı örnekte de başlık-içerik ilişkisi dikkati çeker.

- Nuri, ne?

- Soyadını bilmiyorum.

- Nerde aldın buyruğu?

- Sokakta.

- Hangi sokakta?

- Hamam sokağında?

- Hep sokakta mı buluşursunuz?

- Evet.

- Peki, nerde, ne zaman buluşacağımızı nasıl öğrenirsiniz?

- Birbirimize haber veririz.

- İlk buyruğu kim verir?

- Belli olmaz.

- Bak oğlum, araştırdık, sen iyi bir aile çocuğusun. Baban efendi bir adam, doktor, seni düştüğün çukurdan kurtarmaya çalışıyoruz burada.

- .....

Sorgulama izleği üzerine kurulan metnin tamamında 9 (?); 15 (.); 10 (,) kullanılır. Sorgulama soru işareti ile vurgulanırken cevapsız kalan sorular, metne hakim olan belirsizlik bir üslup özelliği olarak şekilde kısa cümlelerle; anlam açısından da kesinlik içermeyen bir veya birkaç kelimelik cevaplarla belirtilmektedir. En fazla kullanılan virgül ‘nerde, ne zaman buluşacağımızı’ gibi farklı konuları bağlama aracıdır.

‘bak oğlum, araştırdık, sen iyi bir aile çocuğusun’ örneğinde

‘bak oğlum’

hitap ve dikkati teksif ve tebliğ

‘araştırdık’

inceleme safhası

‘sen iyi bir aile çocuğusun’ sonuç gibi uzun aşamaları birbirlerine bağlamak için kullanılmıştır.

(...)

Oruç Aruoba’nın *Olmayalı* isimli kitabında yer alan “Senin Sesin”de noktalamanın özel bir dili vardır.

“Uçuşan perdeler” eşliğinde

yavaştan çınladı	artık açık bir kanattı
ufacık devinimlerle	uçtu, kondu, uçtu
bir şey açıldı	gene
birden hızlandı	vurdu __ doluydu
derken durdu, dineldi	o’ydu
bekledi	çınladı
titredi __ derken	açıldı __
uçtu __ ama	açık
kaldı __	tı__
derken güçlendi gene	aç
direndi	tı:
yendi	senin
davrandı __	sesin
di __	
aç	
ık.	

Romantik akım çerçevesinde sıklıkla karşılaşılan ve ‘tires Nervalien’ (Nerval çizgileri) olarak adlandırılan bu çizgiler diğer noktalama işaretlerini güçlendirir, uzun bir cümlede ‘kısa bir durak’, ‘bir doruk noktası’ (signe acméique) olarak kullanılırlar. Ancak bu örnekte sıklıkla kullanılan çizgi bir doruk noktasını vurgulamasının yanı sıra ‘zaman akışını’ da simgelemekte, yazarının dilinde farklı bir anlam yüklenmektedir.

(...)nın işlevine yakın bir işlev yüklenen ve başlanan bir eylemin sonucunu ‘eksik metin’ olarak sunan Aruoba sonu öngörülemeyen sessiz bir bekleyişi (__) ile ifade eder.

Kişi yaşamının anlamını anlayamaz __
__anlayamadığıdır, anlamı, yaşamının... ifadesinde (__) belirgin olarak zamanın akışını göstermektedir. ‘Hayatın anlamını’ anlamak için kişinin zamana / deneyime ihtiyacı vardır. İlk (__) ile bu süreç sezdirilirken; ikinci (__) ‘eksik metin’ yani bu süreç içinde anlaşılammış olanlardır ve her okur için bu ‘eksik metin ‘açık uçlu’ dur. Bu açık uçluluk sona eklenen (...) ile de pekiştirilir.

Kişi yaşamının anlamının nerelere açılacağını hiç bilemez ya __ nerelerde kapandığınıysa hep bilir, anlamının, yaşamının, kişi... ifadesinde (__) bir doruk noktasını vurgulamak amacıyla (signe acméique) kullanılır.

Bilinmeyendeki açık uçluluk (_) ile belirtilir; bilinen (anlam ve yaşam) tanımlanmış içerikleriyle (,) ile birbirlerine eklenirler.

“Ol” şiirinde:

uşmam. Olmam. Olmazdım. Olamazdım. Olmadım.

Hiç. Olmadı. Olmadı

lar:

| 1. ÜNİTE

Hiç. Ola
maz
lar
mıy
dı
?

Ola
maz __
dık ...

dizelerinde ise tek kelimelik ‘olmam, olmazdım, olamazdım olmadı’ gibi tamamlanmış evreleri ifade eden yüklemlemlerle kurulan cümlelerin arka planındaki ‘tamamlanmışlık’ fikri her yüklemden sonra kullanılan (.) ile pekişir. Biçimin özel bir işlev yüklendiği bu örnekte bir dizede tek başına yer alan (?) işareti bir sözcük görevi yapmaktadır. ‘Olamaz’dan sonra eklenen (__) geçen zamanı ve bir duraklama süresini gösterirken ‘dık’ kesinlik ifade eder. Metnin sonundaki (...) okurun tamamlayacağı ‘eksik metin’dir.

Sonuç olarak, “Noktalama insandır.” görüşünü örnekleyen, şair ve yazarların elinde değişik amaçlarla farklı anlamlar yüklenerek kullanılan noktalama işaretleri bir üslup özelliği hâline gelirler; okuma edimini yönlendirirler. 21. yüzyıl okur ve eleştirmenleri noktalama işaretlerinin bir üslup özelliği olarak kullanıldığı metinlerde nokta, virgül, çizgi, ünlem vb. yüklenen anlamı çözümleyerek anlam(lar)a ulaşırlar.

Emel Kefeli, *Eleştirel Okumada Noktalama İşaretleri*
(Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

B. *Eleştirel Okumada Noktalama İşaretleri* adlı metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Bir metni eleştirel okumada noktalama işaretlerinin önemi nedir?
2. Metinde, bazı yazarların ve edebî anlayışların noktalama işaretlerini kullanım amaçlarına örnekler verilmiştir. Örneklerden hareketle noktalama işaretlerinin üslup özelliği olarak kullanılmasıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi yazınız.

3. Aşağıdaki şiirde noktalama işaretleri hangi amaçlarla kullanılmış olabilir? Bu kullanım biçimleri metnin anlatımını nasıl etkilemiştir? Düşüncelerinizi şiirin altındaki ilgili bölümlere yazınız.

Bu şehir
benim kurduğum bir saat için zemberek.
Bütün atlası katettim odamda ve buraya büyük bir şiiri yazmaya
geldim. Yanımda
bir devriâlemden kalma araçlar: Kırık bir kum saati, hassas ama
sapkın birkaç mercek,
kazmak için : Kôr iğneler
çığlık için : Başkasının gırtlığı
yetkinlik için : Sınanmış ölçüler
umutsuzluğum için : Umutsuzluk
kengöz için başucumda kapısı unutulmuş bir anahtar
terkedildiğim için buruk bir kıvrım dudaklarımda
terkedilmemek için hazin bir rapsodi
onlar ve başkaları: Kendimden ayrıldığımda beni kendime yak-
laştıracak birkaç özel imge,
geldim buraya
ve başladım yeniden herşeye, herşeyin bittiğini bildiğim
yerde.

Enis Batur, *Opera II Küre*

Metinde nokta (.) işaretinin kullanım amacı:

.....

.....

Metinde virgül (,) işaretinin kullanım amacı:

.....

.....

Metinde iki nokta (:) işaretinin kullanım amacı:

.....

.....

Noktalama işaretlerinin metnin anlatımına etkisi:

.....

.....

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Eleştirel Okurun Özellikleri

A. Aşağıdaki metni, eleştirel okuyucunun özelliklerini not olarak okuyunuz.

ELEŞTİREL OKUYUCUNUN NİTELİKLERİ*

• Eleştirel okumanın başka amacı kuru bir okur-yazarlıktan öte, ana dilinin bütün inceliklerini gözeterik belli alanlarda araştırmacı, üretken ve yaratıcı düşünceye açık, üniversal nitelikte eleştirici bir aydın yetiştirmektir. Aksi durumda aydın sözüyle ifade etmek istediğimiz gerçek entelektüellerin yerini sözde aydınlar alacaktır.

• Eleştirel okumanın insan yaşamındaki yerini belirlemeye çalışanlar, daha çok bizim dışımızdaki insanların dünyasına götürerek, onları saplantıların her türlüşünden kurtaran ve böylece bizi özgür bir insan kılan gücüne dikkat çekerler. Melih Cevdet Anday’a göre “aydın olmayan özgür olamaz. Kişiler için de toplumlar için de doğrudur bu. Karanlık içindeki toplum, bir köleler toplumdur. Özgürlük nedir anlamaz, düşünmez, körü körüne yaşar, kendisine aşılannmış dogmaları bellemiştir, seçme, yeğleme gücü yoktur.”. Öyleyse aydınlanmanın olmazsa olmaz koşullarından birisi eleştirel okuyucu kimliğini kazanmış insanlar yetiştirmektir. Çünkü bunlar, insan düşüncesi ve duygusundan ve onun ortaya koyduğu eserler bütününden hareketle devirleri birbirine bağlarlar ve âdeta zamanın önünü açarlar.

• Okumak, sadece bilgi edinme, başkalarının deneyimlerini paylaşma aracı da değildir. Okumakla davranış ve düşünüş gücümüz de gelişir, önce kendimizle, sonra başkalarıyla iletişim kurarız. Bu iletişim tarzı, metnin türüne göre değişiklik gösterir. Bir öyküyü, bir romanı, bir makaleyi aynı iletişim konumunda okuyamayız. Ama her yazıyı anlamaya çalışırız. Böylece anlama, kestirme, sezme yeteneğimiz gelişir. Söylenenlerin, iddiaların geçerli olup olmadığını düşünürüz. Yazarla düşüncelerimizin örtüşüğünü ya da ayrıldığını fark eder, düşünce ve davranışlarımızı ona göre şekillendiririz. Bu yönüyle eleştirel okumak, düşünceyi canlı tutan, insanı edilgen konumdan etken konuma getiren temel bir araçtır. Bu konuda Suut Kemal Yetkin okumanın önemine insanoğlu var olduğu sürece geçerliliğini sürdürecektir olan şu cümlelerle işaret ediyor.

“Dünyada hiçbir dost insana kitaptan daha yakın değildir. Sıkıntımızı unutmak, donuk hayatımıza biraz renk, biraz ışık vermek, daracık dünyamızda bulamadığımız şeyleri yaşamak için tek çaremiz, kitaplara sarılmaktır. Bırakınız ıssız bir adaya gitmeyi, herhangi bir yolculuğa çıkarken bile hangi okur yazar yanına bir iki roman, bir iki şiir kitabı almayı düşünmez! Yolculukta, yanımıza aldığımız kitapları okuyamasak bile, onları gene de elimizin altında bulundurmamak isteriz. Çünkü onların can yoldaşı olduğunı biliriz. Düşünüyorum da, şu dünyadan kitaplar yok olurse yaşamak ne kadar güçleşir, çekilmez bir ağırlık olur. Romancı veya şair için yazmak nasıl dayanılmaz bir gereksinim ise, okuyucu için de yazılanları okumak öyledir. En kötümser zamanlarımızda yardıma onlar koşar. Ataç ölüm yatağında kendisini görmeye gelen bir dostuna “Ağrıları dindirici en iyi ilâç şiirmiştir. Boyuna şiir okuyorum.” dememiş miydi?”

• Yetkin, düşünce eseri ile sanat eseri okumayı da değerlendirir: “Kitap, bizi avuttuğu gibi yükseltir de. Kısa hayatında insanın edindiği tecrübeler ne kadar azdır! Oysa ki, şiirler ve romanlar, yaratıcılarının türlü iç tecrübeyle kaynaşır. Onlarla zenginleşir; onlarla eksiklerimizi gideririz. Bir şeyler öğrenmek için roman veya şiir okunduğunu sanmıyorum. Sanatçı bir şeyler öğretmek, bazı doğruları göstermek amacı ile yazmamıştır ki, okuyucu öğrenmek için okusun! Fikir eri ile sanat eserinin ayrıldığı nokta işte burada!...”

• Okumakla başkalarının yaşam serüvenlerine, deneyimlerine ortak olduğumuzu yukarıda söylemiştik. Söz konusu ortaklık metnin türüne göre değişiklik

Eleştirel Okuma Notları

---

gösterir. Deneme, makale, fıkra gibi kimi yazılar düşünce ufukumuzu açıp bizi bilgilendirirken, roman öykü gibi anlatma esasına bağlı metinler ya da şiir gibi coşku üzerine kurulmuş yan anlam değeri zengin dil ürünleri yaşantımızı renklendirir, ruhsal bakımdan olgunlaştırır, yaşamadıklarımızı yaşattırır, görmediklerimizi gösterirler. Çetin Altan okumanın bu özelliği konusunda oldukça iddialıdır. Ona göre her okunan kitap, insan ömrünü biraz daha uzatmaktadır: “Okumadığımız için az yaşayan insanlarız. Az yaşayanlar, hem genç kuşakları iyi yetiştiremez, hem de özlenen bir hızla gelişemez. Ne yazık ki okumadığımız için ne kadar az yaşadığımızın bilincinde değiliz.... Her hafta bir roman okuyan kişi, her hafta yaşamına bir değişik yaşam daha katıyor demektir.”

• Gerçekten de okuduğumuz her roman, öykü, oyun bizi tekdüze bir yaşam biçiminden çekip çıkararak başka yaşantıların içine sokar. Kendi gerçeğimizden kurtulur, başkalarının gerçeğine ortak oluruz. Öyle eserler vardır ki üzerinden yıllar geçmesine rağmen etkisinden kurtulamamışızdır. Hatta pek çoğumuz çocukluk yıllarında okunan bir roman kahramanına özenmiş ya da bir yazarın dünya görüşüne göre yaşam biçimini şekillendirmemiş midir?

• Eleştirmen Memet Fuat, *Aydın Nitelikleri* adlı yazısında geri kalmış ülkelerdeki üretmekten çok tüketen ve bilimin dedikodusunu yapan, düşünmekten çok düşünülenleri aktaran aydınları okumayan okur/yazarlar diye niteler. Yazar şöyle sürdürür düşüncelerini: “Aydın olmanın temelinde elbette bir bilgi birikimi yer alır, ama bu birikimi sağlayacak olan yalnızca öğrenim kurumları değil, öncelikle okuma alışkanlığıdır. Arkasından da sanatlar gelir. Sanatlarla ilgilenmeyen bir kimsenin aydın nitelikleri’ edinebilmesi olanaksızdır.”

• Buraya kadar verdiğimiz farklı görüşleri bütünleyecek olursak eleştirel okuyucu, ilkin, metni çeşitli yönleriyle inceler; yazarın temel düşüncesini belirler, kendi görüşleri ve deneyimleriyle karşılaştırır ve yorumlar. Okuma sırasında yazarın yazım kurallarına uyup uymadığı, dili kullanma becerisi, düşüncelerini aktarırken takip ettiği metot, malzemeyi kullanım tarzı ve buluşları, eleştirel okuyucunun eleştirideki temel ölçütlerinden birkaçıdır.

Şerif Aktaş, Osman Gündüz; *Yazılı ve Sözlü Anlatım Okuma-Dinleme-Konuşma-Yazma*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

B. Okuduğunuz bu metne göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Metinde ortaya konan “Okunan her kitap insan ömrünü biraz daha uzatmaktadır.” ifadesine katılıyor musunuz? Konuyla ilgili görüşlerinizi paylaşarak arkadaşlarımızla tartışınız.
2. Birey, özgür olmak için neler yapmalıdır?
3. Metinde geçen “kuru bir okur” ifadesiyle yazar ne anlatmak istemiştir?

Eleştirel Okuma Notları

| 1. ÜNİTE

4. Metinde eleştirel okurun özellikleri anlatılırken aşağıdaki yazarların görüşlerine yer verilmiştir. Bu yazarların görüşleri hakkında eleştirel bir okur olarak neler düşünüyorsunuz? İlgili alanlara yazınız.

Melih Cevdet Anday

.....

.....

Suut Kemal Yetkin

.....

.....

Çetin Altan

.....

.....

Memet Fuat

.....

.....

5. Edebî ve öğretici metinleri okumak bireylere neler kazandırır? Düşüncelerinizi yazınız.

Edebî metin	
Öğretici metin	

6. Eleştirel bir okur nasıl olmalıdır? Metinden hareketle ilgili bölüme yazınız.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Bir Metni Eleştirel Okuma Basamakları

Aşağıda bir metni eleştirel okumanın basamakları verilmiştir. Bu basamakları uygulayarak soruları cevaplayınız.

Metni tanımaya çalış: Okumaya geçmeden önce metni tanımak ve metin hakkında tahminler oluşturmak için metne göz atınız. Metnin dış özelliklerine, başlığına ve yazarına göz atarak metnin içeriği hakkında tahminlerde bulununuz. Metinde dikkatinizi çeken unsurları zihninizde görüntüye dönüştürünüz.

Okuma amacını belirle: Bir metni okumadan önce okuma amacınızı belirleyiniz.

Himmet Çocuk hikâyesini okumadan önce okuma, anlama ve incelemeye yönelik bir okuma amacı belirleyiniz.

Sorular sor: Metni okumadan önce hikâyenin kurgusunu anlamaya yönelik zihninizde sorular oluşturunuz.

HİMMET ÇOCUK*

Elvanlar'da ihtiyar bir kılavuz aldık. Köyün bir kısmı yanmış, perişan, herkes fersiz ve şaşkın gözlerle kamyon denilen canavarın lüzumsuz gürültüsüne bakıyordu. Herkesin ruhunda sonu gelmeyen ezilişin, açlığın, her günün gizli felâket ihtimallerinin yoğurduğu ümitsizlik ve ilgisizlik vardı. Onun için kimse Uşak'a kadar gelmek istemiyordu. Parayı ne yapacaklardı? Ne alırdı ki? Yalnız zayıf yüzlü bir ihtiyar halsiz bir sesle:

- Ben İney'e kadar yolu biliyorum. Fakat beni Uşak'a götürürseniz ve bana orada bir okka tuz verirseniz gelirim, dedi.

Akşam karanlığı basarken kamyon mırıldanarak, homurdanak Anadolu'nun ıssız, yolsuz çöllerine daldı.

Tahmin et

- Mekânla ilgili ayrıntılara dikkat ediniz. Bu mekânlarda ne gibi olaylar yaşanabilir?
- Zamanla ilgili ayrıntılara dikkat ediniz. Zamanın olaylara etkisi ne olabilir?
- Tahminlerinizde hangi ipuçlarından yararlandınız?

Kamyonda İstanbul gazetecileri vardı. Düşmanın bir benzeri olmayan zulümlerinin külleri ve facia sahnesi üstünde inceleme yapacaklar, ben cephenin, düşmanın zulüm raporunu hazırlarken, onlar da ajansla Türk'ün felaketini dünyaya bildireceklerdi. Anadolu'da hâkim, insan değil tabiidir. Kuytu ormanlar, bataklık ovalar, sarp, keskin yokuşlar, sonra karanlık kimıldiyormuş gibi insanı keserek, doldurarak esen acı rüzgârın ortasından bin bir zahmetle bilmem kaç saat geçti.

Zihninde canlandır: Metinde betimlenen yerleri zihninizde canlandırınız. Betimlemeler hangi duyguları yansıtmaktadır?

İney, bir derenin yamacından kurşunî bir yangın harabesine dönmüş bir köydü. Kamyon hurlayarak, çırpınarak köyün yoluna girerken dünyada adam

| 1. ÜNİTE

yaratılışı başlamamış gibi etraf insan sesinden, hayatından yoksundu. Yalnız bir sürü çakal acı acı, karanlık esiyormuş gibi dereyi yalayıp geçen rüzgârla birlikte uluyordu. İçimden:

- Eyvah, köyün hepsi gitmiş, nasıl soruşturma yapacağız? diyordum.

Biraz sonra sağda, bir kaya kovuğunda kızıl bir alevin önünde ısınan iki hakî gölgenin kımıldadığını gördüm. Karanlık dereye, kurşunî yangın harabesi olan yamaca vuran biricik ışık, bu ateşin ve kamyonun yürüyen iki göze benzeyen fenerleriydi. Köprünün önünde şoför, kocaman, miskin makinayı durdurmaya çalışırken, önünde birkaç karaltı kımıldadı. Sonra ışığın beyazlandığı taşlı yolda siyah cübbeli, beyaz sarıklı, siyah sakallı bir adam, arkasındaki, henüz ışığın sınırına giremeyen karaltı, arkadaşlarından ayrıldı. Hiç unutamayacağım açık bir sesle:

Sorular sor

- Yazar kamyonu betimlerken hangi ayrıntılar üzerinde durmuştur?
- Yazar, betimlemelerinde hangi kelime türlerinden yararlanmıştı?
- Bu betimlemelerin sizde uyandırdığı duygular nelerdir?
- Yazar, anlattığı olaylarla kamyon arasında nasıl bir ilişki kurmuştur?

- Halide Onbaşı, sizi biz İney İstasyonu'nda bekliyorduk, dedi.

- Geleceğimizi nerden biliyordunuz?

- İstasyonda biliyorlar. Soruşturma heyeti gelecek, dediler.

Sorular sor, sonuç çıkar

- Savaş biterken Anadolu'ya bir soruşturma heyetinin gelmesinin nedenleri ne olabilir? Çıkarımlarda bulununuz.
- Hikâyede yazarın heyet içinde bir gazeteci olarak yer alması, metnin gerçekliği ile ilgili size neler düşündürmektedir?
- Siz böyle bir heyetin içinde yer alsaydınız dikkatinizi hangi ayrıntılar çekerdi?

Bu sestен gazeteci arkadaşlar hemen harekete geldiler, kalem, kâğıt çıkardılar, kamyondan fırladılar, karaltılardan soruşturmaya başladılar. Kaç ev yandı? Kaç kişi öldü? Siyah sakallı adam yanıma geldi. Fenerlerin verebildiği ışıkla notlarıma yiyecek gibi baktı.

- Kaç ev mi? Bütün köy yandı. Kaç adam mı öldü? Sayısını Allah bilir. Eşkıya gelir, öldürür, düşman gelir, öldürür, yakar, soyar. Görüyorsunuz ya, ne ev, ne yiyecek, ne giyecek var. Sen onları şimdi bırak, İsmet Paşa'ya başka şey söyle!

- Benim işim bunları yazmak.

Biraz daha hırçın ve sesi titrek:

- Senin işin bizim halimizi söylemek... Kaç ev yandı, kaç kişi öldü, karnımızı doyurur, başımızı örtecek dam yapar mı? İsmet Paşa'ya söyle...

Sesinde, hayat için mücadele edenlerin amirliği vardı; itaat ederek, sordum.

- Ne söyleyeyim?

- Ev isteriz, rüzgâr bıçak gibi kesiyor, çocukların başını sokacak kovuk bile

yok. Uşak'ta birçok kereste ve esir varmış, bunlardan bize verilmesini emretsin. Hemen kendimize dam yapalım. Ekmek isteriz. Asker ambarlarında buğday var, bir saat ötede, emretsin, bize versinler, çiğ olsun çocuklarımıza yedirelim. (Sesi acı ile, acıma ile yırtılarak devam etti.) Büyükler söz anlıyor, sesi çıkmıyor ama çocuklar söz anlamıyor, açlıktan hep ağlıyorlar, sabaha kadar ağlıyorlar, bunu Paşa'ya söyle...

Çakal ulmasıyla, rüzgârın iniltisi arkasından öyle zannettim ki aç çocuklar ağlıyor, göğsü sütsüz, boş, sırtı çıplak analar yumruklarını sallayarak dünyaya, talihe, hayata haykırıyorlar.

Bağlantı kur, tepki ver: Savaşın Anadolu'yu nasıl etkilediğiyle ilgili tespitleriniz nelerdir?

- Yazdım, dedim; şimdi bize Uşak'a kadar bir kılavuz veriniz.

Herkes birbiriyle konuştu; biraz meşveret etti, sonra:

- Şu çocuk sizi şoseye çıkarısın, dediler.

Kocaman kurt derisi gocuk, kalın çizmeler, yün başlık, artık ısıtmıyor, yakıyordu. Bütün gün yemek yememiştik. Yanımızda ne olur ne olmaz diye alınmış yarım çuval peksimet vardı ki, o da daha çok, yanımdaki şoförle kamyondaki iki muhafız askerindi. Fakat ne onlar, ne arkadaşlar, biraz evvel açlıktan şikâyet ettikleri halde, yemek arzusundan bir günahmış gibi bahsetmiyorlardı. Yalnız makinayı düzeltmekle uğraşır görünen nefer şoförün bir şey söylemeden içini yakan bir arzusu kalbime geçti, yavaşça:

- Peksimeti köylülere verelim mi? dedim.

Bu söz, yanmak için bekleyen kuru çıraya dokunan bir kıvılcım gibi oldu. Nasıl oldu bilmiyorum, üç nefer peksimet çuvalını yakalamış, titremiş gölgelere zorla dağıtıyorlardı. Ağır ve tok bir ses:

Metnin dilini çözümler

- Metinde altı çizili sözlerin anlamını, bu anlama nasıl ulaştığınızı açıklayınız.
- Daha önce karşılaşmadığınız kelimelerin, deyimlerin ya da yazara özgü dil kullanımlarının anlamını çözümlenmeye çalışınız.
- Metnin dilini çözümlerken anlamakta zorlandığınızı kelimeler ya da kelime öbeklerinin içinde geçtiği cümleyi yeniden okuyunuz.
- Anlamlandırmanıza dayanak olabilecek ipuçları için o kelimelerin "bağlam"ına bakınız. Bunun için kelimelerin birlikte kullanıldığı ya da ilişkili olduğu diğer kelimeleri, içinde geçtiği cümleyi ve o cümleyle bağlantılı diğer cümleleri göz önünde bulundurunuz.

- Uşak'ta belki ekmek bulamazsınız. Yanınızda kalsın, diyordu.

Yine kamyon hırıldadı, homurdandı, çatırdadı ve karanlığa, rüzgâra daldı. Yer olmadığı için kılavuz Himmet kamyonun basamağında, yanımda ayakta duruyordu. Kamyona tutunan küçük elin güçsüzlüğünü, zavallılığını görmekle beraber İney'deki küçüklerin açlık çılgılığıyla içim dolu gibiydi. Acı acı düşünüyorum. Bu, kaç yıldır gezdiğim bölgedeki kül olan, hakkı aç ve ölmeye mahkûm olan kaçınıcı köydü.

Anadolu yaratılış günlerinin ilk çağlarındaki yoksuzluk, haraplık ve vassatasızlık içindeydi. Yeni Türkiye'yi yaratacak ulusta yine Hazreti Adem'den

sonraki devlere benzeyen güç ve çalışma kabiliyeti lâzımdı. Evsiz, ekmeksiz, bezgin bir halk, dünya, onların zafer destanını terennüm ederken onlar ölümün gözlerinin içine bakıyorlardı. Memleketi kim yapacak? Nasıl yapacağız? Yanımda yüksek, fakat sakın bir çocuk sesi:

Bağlantı kur, tepki ver

- Yeni Türkiye'nin inşası için yazarın tespitleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Sizin bu konuda tespit ve önerileriniz nelerdir?

- Burası Kuzgun Deresi, Teyze!

Başımı çevirdim. Küçük, zayıf bir yüzü vardı. Çevresine doğru uzanan ensiz yanağının derileri büzülmüş, çene iskeleti olduğu gibi seçiliyordu. Bu açlık ve ümitsizlik içinde başının öyle içten bir sevimliliği, insanı hayata çağıran bir gücü vardı ki... Sordum;

- Himmet, niçin peksimetini yemiyorsun?
- Sonra yerim, Teyze!
- Hele bir ye de, sonra konuşalım.

Yavaş yavaş koynundan küçük lokmalara ayırarak çıkardığı peksimedi yemesini bekledim. Çenesinin, başının bütün iskeleti peksimeti çiğnedikçe daha açık olarak meydana çıkıyordu. Birdenbire gocuğumun içine küçük başını almak, bilmem neden, vaktiyle kendi çocuğumu uyuturken söylediğim ninniye söylemek istedim. Fakat bu arzum çok sürmedi. Küçük kuru yüzle acımayı, güçsüzlüğü kabul etmeyen bir olgunluk sezdim. Sakin ve arkadaş olmasına çalıştığım bir sesle konuşmağa başladım.

Sorular sor, sonuçlar çıkar: Yazar metinde peksimeti hangi ayrıntıları belirtmek için kullanmıştır? Bu kelimenin olay örgüsündeki yeri hakkında sonuçlara ulaşınız.

Büyük bir gururla on üç yaşında olduğunu söyledi. Yedi yaşında, ihtiyar bir nine, genç bir kız kardeş, bir çift de öküzle anasız, babasız kalmıştı. Öküzlerle kocasız iki kadının tarlalarını, yıllarca sürmüş, ortaklık etmiş, ninesini, kardeşini beslemiş, hatta kız kardeşini ere vermişti. Fakat bir gün, o bölgeye bir hayvan hastalığı gelmiş, iki öküzü birden ölmüştü.

Hikâyenin burası kalbimi burdu. Sordum:

- Ne yaptın?

Sessiz, omuzlarını silktilti. Hiç, ne yapacaktı? Öküzsüz çalışmış, gündeliğe gitmiş, dul kadınların öküzlerini sürmüş, üç yıl çalışmış ve sonunda iki şişman, kocaman dombay almıştı.

Hikâyenin burası yine kalbimi heyecana verdi. Kimsesiz, sekiz dokuz yaşında, kuru Anadolu'da alın teri ile iki manda alan çocuk, bu benim anladığım, bildiğim kahramanlığın en yüksek derecesi gibi bir şey. Avusturalya'yı kuru topraktan bayındır hale sokan, vahşi Amerika'yı alın teri ile yenip uygarlık merkezi yapan ruhlar, bu türlü ruhlardır.

- Dombaylar duruyor mu?

Bu defa gözlerimi yaşartan bir ifade ile ince omuzlarını silktilti. Kamyon, karanlık bir vadiden geçiyordu. Anadolu'da vadiler, yarlar, uçurumlar insanın hayalini ve arkasını soğuk soğuk ürpertir. (...)

Himmet Çocuk'un sakin sesi titreyerek:

- Ninem yolda yesin diye iki yumurta haşladıydı, Teyze, dedi.

Derenin sağ tarafındaki uçurum üstünde karanlık rüzgâr tuhaf tuhaf uluyordu. Çocuk susmuş, kamyonu yapışmış, gidiyordu. Tabii bir sesle:

- Seni Uşak'a kadar götürelim, Himmet, dedim; sen dönmekten korkmazsın, bilirim, fakat biz yolda bir yanlışlık yaparız, şoför bilmiyor.

- Olur, Teyze.

Nefer şoförün yarım aydınlıkta kayadan oyulmuş gibi sabit erkek yüzü garip bir gülümsemeyle harekete geldi.

Uşak'a girerken düşündüm; Anadolu'da geçen yıllarımda yüz evden otuz eve eriyerek, dağılan, ölen erkeksiz ve kimsesiz köylerde Himmet Çocuk'un eşlerine rastlıyor, onlara memleketin hayat tarihinde birer ışık ve iz diye bakıyordum. Hayat diye, insanlık diye Anadolu'da ne kalmışsa gayretli kadınlarıyla bu küçük gündelik kahramanların insanüstü çalışmasından kalmıştı. Bunlardan bir tanesi kafamda ve kalbimde içimi kanatan bir çivi gibi saplanmış kalmıştır.

Sorular sor: Himmet Çocuk gibi Kurtuluş Savaşı'nda kahramanlık göstermiş başka hangi isimleri biliyorsunuz?

Antalya'dan Burdur'a gelirken, sonsuz kar bürümüş, bozuk, taşlı, bir yanı uçurum, bir yanında daima eşkiya gizlenen yokuşlardan birini tırmanıyorduk. Buralarda arabalar durur, arabacılar bir araya gelir, her arabaya üç dört çift hayvan takarlar, arabacılar arabanın arkasına omuz verir. Bin türlü acayip sesler çıkararak teker teker her arabayı yokuşun başına çekerler ve çok zaman da bu tarihten önce şeylerle, terleyerek, inleyerek günlerce didişip Cine Ovası'na kadar getirdikleri mallarını eşkiya çeteleri alır götürür, elleri boş geldikleri yere dönerler. Böylece bir hengâme ortasında, kalınlı inceli hayvanları teşvik için birbirine karışan "oha"lar arasında billûr gibi bir ses:

-Ah anam ah, gel de bir kez halimi gör, dedi.

Kalbime ip takılmış gibi ses gelen yere sürüklendim. On, on iki yaşlarında, gocuğundan sular damlayan, el kadar güzel yüzlü, mavi gözlerini örten siyah kirpiklerinde yaş toplanmış bir çocuk arabacı gördüm. Bu da Himmet Çocuk gibi ihtiyar bir halaya bakmak için insanüstü hayat didişmesinde pişen bir çocuktur.

Kişiler

Zihninde canlandır: Himmet Çocuk ve gazeteci yazarın fiziksel ve ruhsal özelliklerini zihninizde canlandırınız.

Sorular sor, sonuçlar çıkart: Karakterleri anlamak için onların duyguları ve davranışları, olayların ya da durumların gerçek nedenleri ile ilgili sorular sorunuz.

İstirabının kaynağı, olsa olsa, toprak olan yer kadın kalbiydi.

Hâlâ Türkiye'yi bu küçük Himmet Çocuklar yürütüyor. Belki hâlâ acıları bir çocuğun değil, bir devin kalbi gibi sağlam olan yüreklerinden taşarsa:

- Ah kadın anam ah, gel de bir kez halimi gör, diyorlar.

Halide Edib Adivar, *Himmet Çocuk* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalmıştır.)

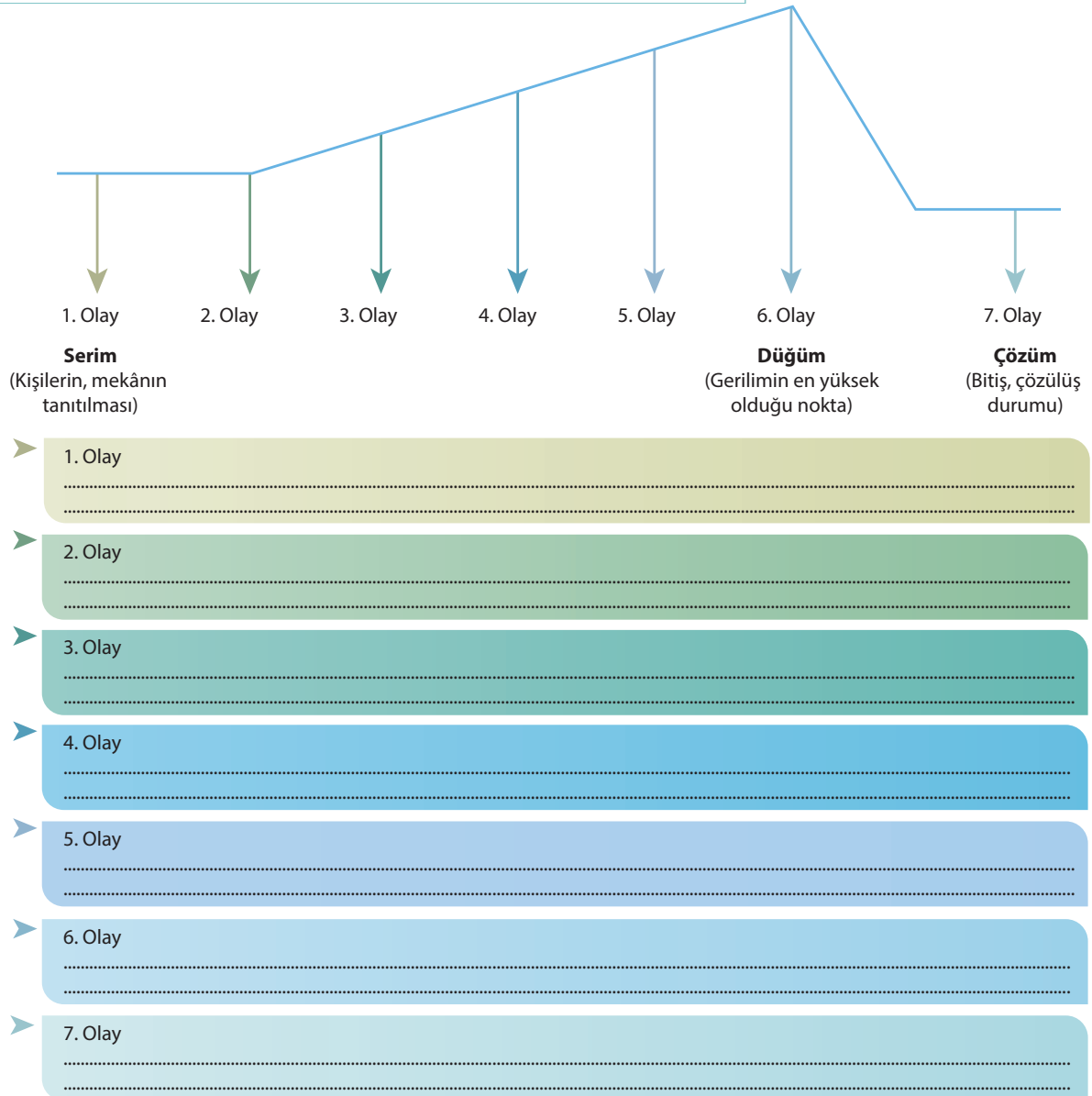
Yaşantıyla bağ kur

- Himmet Çocuk'un yaşadıklarıyla kendi çocukluk döneminizi ve çevrenizdeki çocukların hayatını karşılaştırınız.
- Metinde anlatılanlar, çocuklara uygun bir hayat mıdır? Neden?
- Bu çocukluk anılarının, Himmet Çocuk'un ilerideki hayatında ne gibi etkileri olabilir?

Bağlantı kur, tepki ver

- Bu hikâyenin kahramanı siz olsaydınız olaylara karşı tavrınız ve duruşunuzda neler değişirdi?
- Böyle çaresiz bir durumla karşı karşıya kalsaydınız yaklaşımınız nasıl olurdu?

Olay örgüsünü şemalaştır: *Himmet Çocuk* hikâyesindeki olay örgüsünün ana noktalarını belirleyerek aşağıdaki şemada ilgili yerlere yazınız.

Özetle

Belirlediğiniz olay örgüsü şemasından yola çıkarak hikâyeyi kendi cümlelerinizle özetleyiniz.

Anlatıcıyı ve bakış açısını belirle

- Metnin anlatıcısı kimdir? Anlatıcının olay örgüsündeki yeri nedir?
- Anlatıcı kimin ve nelerin hikâyesini anlatmaktadır?
- Anlatıcı, olay kişileri hakkında neler bilmektedir? Bu bilgiler gözleme dayalı olabilir mi? Niçin?
- Anlatıcı, hangi bakış açılarını kullanmıştır? Bu bakış açıları hikâyenin gerçekliğini nasıl etkilemiştir?
- Anlattıklarına ve anlatma biçimine dayanarak yazarın tutumu için neler söyleyebilirsiniz?

Ayrıntılara odaklan: Duyularla ilgili ayrıntılara metinden örnekler bularak tabloya yazınız. Bu ayrıntıların verilmesi, metni zihninizde canlandırmanızda nasıl etkili oldu? Arkadaşlarınızla ayrıntıları tartışarak çıkarımlara ulaşınız.

Duyular	Metinden Örnekler
İşitme	
Tat alma	
Koklama	
Dokunma	

Değerlendir

- Okuma öncesi tahminlerinizin doğru çıkıp çıkmadığını kontrol ediniz.
- Metnin iletisini sorgulayınız. Size göre yazarın düşünce ve duyarlık geliştirmenizi beklediği sorunlar nelerdir?
- Yazar, hangi insanlık durumu ve insanın hangi gerçeği üzerinde duruyor? Bu gerçeklik ile ilgili siz ne düşünüyorsunuz?
- Okurken sorduğunuz soruları, verdiğiniz yanıtları, çıkardığınız sonuçları, çizelgeleri ve hikâyedeki ayrıntıları bir araya getirdiğinizde hikâyeden nasıl bir anlam çıkardınız, nasıl bir sonuca vardınız? Düşüncelerinizi metne bağlı kalarak gerekçelendiriniz.
- Yazar, hikâyesinin adını niçin “Himmet Çocuk” koymuş olabilir?
- Yazar, bu hikâyede hangi değerler üzerinde durmaktadır?
- Metinden hareketle yazar hakkında hangi çıkarımlara ulaştınız?
- Hikâyeyi beğendiniz mi? Hikâyeye ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

Metni basamaklar hâlinde tahlil etmek okuma amacınızı gerçekleştirmede etkili oldu mu? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Eleştirel Okuma Nasıl Yapılır?

A. Mustafa Kutlu'nun *Günümüzün Bayramları* adlı metnini tanımak için aşağıdaki basamakları uygulayınız.

- * Metnin başlığına, görsele (Görsel 1.1) ve metne göz gezdirerek okuma amacınızı belirleyiniz.
- * Paragraf başlarında mavi renkle yazılan kelime ve kelime gruplarına göz gezdirerek metnin konusunu tahmin ediniz.
- * Tahminlerinizden hareketle yazarın bu konuyu yazmasının nedenlerini sorgulayınız.

B. Metnin yanında verilen basamakları uygulayarak metni okuyunuz.

GÜNÜMÜZÜN BAYRAMLARI*

Görsel 1.1: : Bayram ziyareti

Türkiye’de son otuz-kırk yıl içinde vücut bulan şehirleşme, bu çerçevede gerçekleşen iç göç, yanısıra başka pek çok sebeple birlikte büyük aileyi, mahalleyi dağıtmıştır. Artık büyük ailenin her bir ferdi ülkenin ayrı ayrı bölgelerine savrulmuş durumdadır. Köyde veya taşra şehir-kasabalarında kalan belki sadece ihtiyarlar. Bu münasebet ile bir tatil vesilesi sayılan bayramlarda bir bölük insanımız hem memlekette kalan aile büyüklerini görmek, babasının-dedesinin mezarını ziyaret etmek için sila-i rahim maksadı ile yollara düşüyor.

Bir kısım insan ise akrabalığı, komşuluğu, aile bağlarını çoktan koparmış, etrafına ferdiyetçi bir koza örmüş, bayramı bir dinlenme, bir seyahat vesilesi saymakta, bu sebeple bir tatil beldesine gitmektedir. Bu iki grup insanın dışında bir de “gidemeyenler” var.

Dolayısıyla apartmanda, sitede, oturduğunuz sokakta bayram öncesi bir ayırım yaşıyor: Gidenler, gidemeyenler.

Bu ayırım en fazla çocukları yaralamaktadır. Bisikleti olanla, olmayan farkı gibi; bayramda tatile gidenle, gidemeyen çocuk arasında bir burukluk yaşanmaktadır.

Geride kalanlar için ve bunlar arasında mali vaziyeti kötü olanlar için bayram günleri pek de parlak geçmiyor. Haydi iyi kötü çocuklara bir iki parça hediye alınmış, gönüller şenlenmiş olsun. Bilhassa büyük şehirlerde ailenin her

Zihninde canlandır

Paragrafların sonunda kısa bir özet yaparak metni zihninizde canlandırınız.

Ayrıntıları belirle

Yazarın vurguladığı ayrıntıları belirleyiniz.

Olgularla görüşleri ayırt et

Hayatın gerçekleri ile yazarın görüşlerini ayırınız.

biri bir uzak semttedir. Akrabalar nasıl dolaşılacak, kimler ziyaret edilecek, hangi güzergâhlardan geçilecek? Hele bir de bu yolculuklara toplu taşıma araçları ile çıkmış ise. O bayram kalabalığının arasında, çoluk-çocuk, bir vasıttan diğer vasıtaya binerek nasıl seyahat edecek?

Modern hayatın, şehir kalabalığının, yoksulluğun bütün engellemelerine rağmen insanlarımız birbirlerini bayramda olsun görmek, hatırlamak, hemşehrilik ve akrabalık ilişkilerini yürütmek için bu tür ziyaretlerden kaçmıyorlar.

Çünkü zaten bu modern hayat içinde bu insanlar ya bayramdan bayrama görüşebiliyor, ya cenazeden cenazeye...

Bunu göze alamayanlar bir bakıma “bayramdan kaçıyorlar”...

Apartman hayatında insanlar birbirleri ile görüşmese dahi, yine de asansörde, kapı önünde karşılaşıyor, en azından bir selam veriliyor alınıyor.

Bayram bu, bakarsın kapıcı ailesi ile birlikte gelir, karşı komşu kapıyı çalar, unutulmuş bir akraba çıkagelir.

Adam bunları dahi istemiyor. Bir telaş, koşturma ve heyecan içinde geçen günlerden bir nebze kurtulmak, bir nefes almak için bayramı tatil olarak algılıyor, ilk fırsatta çocuklarını alıp bir dinlenme tesisine kapağı atıyor.

Günümüzün bayramları geçmişte yaşanan bayramlardan koptu, ancak kendine mahsus bir hüviyet kazanamadı. Bu kimliksizlik toplumun geçirdiği değişimin bir yerde karar kılmamış olmasından kaynaklanıyor. Süreç tamamlandığında bayramlar da yeni bir çehreye kavuşacak.

Mustafa Kutlu, *Dem Bu Demdir*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

■ C. Metni anlamlandırmak için aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Okuma amacınıza ulaştığınızı düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi gerekçelendirerek açıklayınız.
2. Yazarın metindeki görüşleri nelerdir? Bu görüşlerle ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.
3. Sizin bayram anılarınızla metinde anlatılanlar örtüşüyor mu? Kendi hayatınızdan örnekler vererek açıklayınız.
4. Okuduğunuz metin, bayramlara bakış açınızı nasıl etkiledi?
5. Bayramların önemi hakkında neler düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi değerlerle ilişkilendirerek yazınız.

Sorgula

Konu ile ilgili görüşlerin tutarlılığını sorgulayınız.

Çıkarımlara ulaş

Metindeki ipuçlarından ve ayrıntılardan yararlanarak metinle ilgili çıkarımlara ulaşınız.

Sonuçlar çıkar

Metnin ana fikrini belirleyiniz. Metnin sonunda metinle ilgili farklı düşüncelerinizi belirleyiniz.

Ç. Metinde yaptığınız çalışmadan sonra kendinizi değerlendiriniz.

Öz Değerlendirme: ELEŞTİREL OKUMA		EVET	HAYIR
1	Metnin başlığından içeriği hakkında tahminde bulunabildim.	☐	☐
2	Metnin başlığı ile içeriği arasındaki uyumu karşılaştırabildim.	☐	☐
3	Metni okumadan önce metne göz gezdirerek içerik hakkında tahminde bulunabildim.	☐	☐
4	Metinde geçen anlamını bilmediğim kelimeleri metnin bağlamından tahmin edebildim.	☐	☐
5	Anlamını bilmediğim kelimeleri araştırarak kelimelerin farklı anlamlarına ulaşabildim.	☐	☐
6	Metnin bölümleri arasındaki uyumu / uyumsuzluğu tespit edebildim.	☐	☐
7	Metinde kullanılan noktalama işaretlerine göre metni anlamlandırabildim.	☐	☐
8	Metindeki geçiş ve bağlantı ifadelerinin metne katkısını fark edebildim.	☐	☐
9	Metindeki anlatım tekniklerinin metne katkısını analiz edebildim.	☐	☐
10	Metnin konusunu, yardımcı fikirlerini ve ana fikrini tespit edebildim.	☐	☐
11	Metindeki olumlu ve olumsuz ifadeleri fark edebildim.	☐	☐
12	Metinden yazarın yaşamına ilişkin bilgilere ulaşabildim.	☐	☐
13	Yazarın görüşleriyle kendi görüşlerimi karşılaştırarak kendi fikrimi oluşturabildim.	☐	☐
14	Yazarın görüşlerini ifade etme şeklini eleştirebildim.	☐	☐
15	Yazarın tutumunu fark edebildim.	☐	☐
16	Metinde ilgimi çeken bilgileri / ifadeleri not alarak gelecek çalışmalarda kullanabilirim.	☐	☐
17	Metinde etkilendiğim fikirleri günlük hayata aktarabilirim.	☐	☐

Yazıyorum

Eleştirel okumanın günlük hayatınızdaki etkilerini aşağıdaki ilgili alanlara yazınız.

ELEŞTİREL OKUMA		
Bilim	<hr/> <hr/> <hr/>	
Çevre	<hr/> <hr/> <hr/>	
Eğitim	<hr/> <hr/> <hr/>	
Medya	<hr/> <hr/> <hr/>	
Sağlık	<hr/> <hr/> <hr/>	
Sanat	<hr/> <hr/> <hr/>	
Siyaset	<hr/> <hr/> <hr/>	
Spor	<hr/> <hr/> <hr/>	

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Bilimsel Okuma

- A. Su ile ilgili çeşitli bilgiler içeren aşağıdaki metni, önemli bulduğunuz ifadelerin altını çizerek okuyunuz.**

Sulardaki çözülmüş oksijeni tüketen maddeler organik kökenlidir. Organik maddelerde bulunan karbon, bakterilerin yardımıyla CO₂'ye dönüşürken çözülmüş oksijeni tüketir.

Su ortamında meydana gelen bu reaksiyonda karbon ağırlığının yaklaşık üç katı oksijen tüketir. Örneğin bir damla yağimsı organik bileşiğin yükseltgenebilmesi için 40-50 mg oksijene ihtiyaç duyulur. Bu miktar oksijense ancak 9-10 litre suda çözülmüş olarak bulunabileceğinden 1 damla yağ 9-10 litre suyu tamamen kirletir.

Suyun içinde bulunan bir molekül, kendisini çevreleyen diğer moleküller tarafından eşit oranda merkeze doğru çekilir, dolayısıyla net kuvvet sıfırdır. "Yüzey gerilimi" adı verilen bu kuvvet, aynı zamanda sıvının yüzeyini mümkün olduğu kadar küçültmeye çalışır. Su molekülleri arasındaki çekim kuvveti oldukça yüksektir. İç kısma yönelme ve yüzey alanlarını en düşük düzeye indirme eğilimindeki su damlaları da, eşit hacimli geometrik şekiller arasında yüzey alanı en düşük olan şekli, yani küreyi seçer.

Evet. Sabunla elinizi yıkadığınızda köpük oluşmuyorsa ya da az miktarda oluşuyorsa, bu suyun sert olduğu söylenebilir. Ayrıca çaydanlıklarınızda kısa sürede ve çok miktarda kireçlenme gözlüyorsanız, bunun nedeni de suyun bol kireçli, yani sert olmasıdır. Sert sular, sıklıkla kalsiyum ve magnezyum içerikleri yüksek olan sulardır.

Suyun en yoğun hali +4 °C'de gözleniyor. Soğuk havaya maruz kalan su, yüzeyden itibaren soğumaya başlıyor ve +4°C sıcaklığa erişen su molekülleri en dibе çöküyor. Yine suyun moleküler özelliğinden dolayı, donan suyun hacmi arttığı için yoğunluğu sıvı halinden daha düşük hale geliyor ve buz da yüzeye çıkıyor.

Deniz Candaş, Gülgün Akbaba; *Su Hakkında* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metinlerin aslına sadık kalınmıştır.)

- B. Okuduğunuz bu metinden hareketle soruları cevaplayınız.**

- Okuduğunuz bu metinler, aşağıda verilen hangi soruların cevaplarıdır? Cevapları metinlerle ilişkilendirip eşleştirerek doğru harfi yukarıdaki damlaların içine yazınız.
  - Su ıslak mıdır?
  - Su damlaları neden yuvarlaktır?
  - Su doğada saf hâlde bulunur mu?
  - Bir damla yağ kaç litre suyu kirletir?
  - Deniz ve göllerin neden sadece yüzeyi buz tutar?
- Bilgilerin doğruluğunu farklı kaynaklardan araştırma ihtiyacı duyuyor musunuz? Niçin?

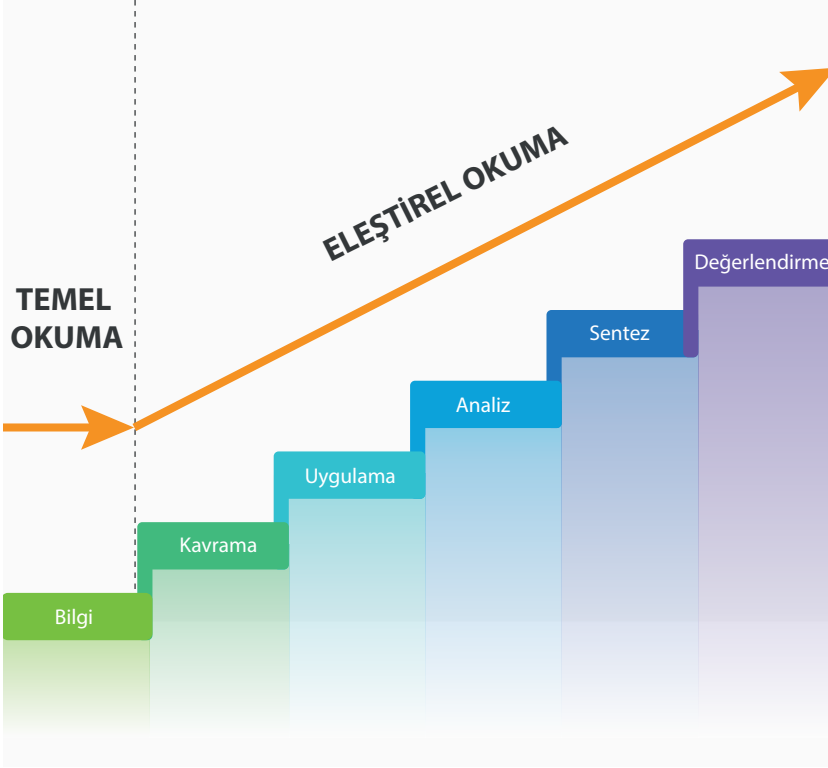

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Okumanın Bilişsel Yönü

A. Aşağıdaki metni, önemli ifadelerin altını çizerek okuyunuz.

BİLİŞSEL ÖĞRENMELER İÇİN ELEŞTİREL OKUMANIN ÖNEMİ VE ONU GELİŞTİRME YOLLARI*

Bireyin okuma biçimiyle bilişsel öğrenme düzeyi arasındaki ilişkiyi şu şekilde gösterebiliriz:

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi eleştirel olmayan bir okuyucu bilişsel öğrenme bakımından kavrama düzeyini aşamazken, eleştirel okuyucunun analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerindeki davranışları kazanması söz konusu olabilmektedir. Çünkü eleştirel okuyucu kendisine iletilenleri olduğu gibi kabul etmek yerine, bunları zihninde oluşturduğu sorular yardımıyla değerlendirir. Bilgilerini “anlatılanlar doğru mu?” “Bu görüşler kabul edilebilir mi?” “Mantıklı mı?” “Düşünceler kanıtlarla destekleniyor mu?” “İçerik konuya uygun mu?” “Öne sürülen görüşler uygulanabilir mi?” “Düşünceler açık ve anlaşılır mı?” “Anlatılanlardaki olumlu ve olumsuz yönler neler?” “Bu konuda en iyi çözüm ne olabilir?” gibi sorulara yanıt bulmayı amaçlayan bir okumayla yapılandırır.

Bayram Aşılıoğlu, *Bilişsel Öğrenmeler İçin Eleştirel Okumanın Önemi ve Önu Geliştirme Yolları* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

B. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Okuma biçimi ile bilişsel öğrenme arasındaki ilişkiyi şekil mi, metin mi daha iyi anlatmaktadır? Açıklayınız.
2. Metinde anlatılanların şekille gösterilmesinin metni anlamlandırmaya katkısı ne olabilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

Araştırıyorum

Çevrenizdeki bireylerin okuma alışkanlıklarını belirlemek amacıyla bir anket hazırlayınız.

Anketi hazırlarken aşağıdaki unsurlara dikkat ediniz.

1. Araştırmanızı gerçekleştirmek için hedef kitlenin niteliklerini (yaş, eğitim durumu vb.) belirleyiniz.
2. Anketinizi değerlendirebilmek için anket türlerini araştırınız. Araştırma amacınıza uygun olan anket türünü belirleyiniz.
3. Araştırmanız için okuma alışkanlığı ile ilgili 10 maddelik bir soru listesi hazırlayınız.
4. Belirlediğiniz hedef kitleye sorularınızı saygı çerçevesinde yöneltiniz.
5. Aldığınız cevapların analizini yapmak için sonuçları tablo ve grafiklerle görselleştiriniz.
6. Araştırma sonuçlarınızı bir rapora dönüştürerek arkadaşlarınızla paylaşınız ve hazırladığınız raporu e-portfolyonuza ekleyiniz.

Yazıyorum

“Eleştirel okuma”nın önemini anlatan bir haber yazısı hazırlayınız.

Yazınızı hazırlarken aşağıdaki unsurları göz önünde bulundurunuz.

1. Metnizi yazmaya başlamadan önce yazma amacınızı ve hitap edeceğiniz kitleyi belirleyiniz.
2. Metninizin içeriği ile ilgili araştırma yaparken geçerli ve güvenilir kaynaklara, istatistiklere başvurunuz.
3. Araştırmalarınızdan edindiğiniz bilgileri düşünsel bir plan doğrultusunda düzenleyiniz.
4. Anlatımınızın açık, duru, akıcı ve yalın olmasına dikkat ediniz.
5. Metnimize ilgi çekici bir başlık bulunuz.
6. Metninizde grafik, tablo, görsel gibi dikkat çekici unsurlardan faydalanınız.
7. Metni oluştururken yararlandığınız kaynakları metninizin sonuna ekleyiniz.
8. Metnizi tamamladıktan sonra gözden geçiriniz.
9. Yazınızı arkadaşlarınızla paylaşınız ve e-portfolyonuza ekleyiniz.

OKUMA TEKNİKLERİ

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Nasıl Okumalı?

- A. Şu ana kadar edindiğiniz bilgilerden hareketle aşağıdaki metni eleştirel okuyunuz.**

NASIL OKUMALI?*

Kitaplı bir evde büyüdüm. Sanırım bu yüzden, her zaman en sevdiğim armağan oldu kitap..

Okudum, gerçekten okudum: Yaşlılarım sokaklarda koşup oynarken, arkadaşlarım orda burda gezip tozarken, bütün insanlar sıcacık, güvenli yataklarında düşler görüp uyurken...

Ne ki, ancak üniversite yıllarının sonlarına doğru ayrımına varabildim, kitapları okumak kadar onlara sahip olmayı da istediğimin. Kitaplığımı oluşturmaya, bilinçli bir biçimde oluşturmaya da o zaman başladım zaten.

Yirmi yıl... yaklaşık yirmi yıl desek; neredeyse, ömrümün yarısı... Evden eve taşınmalarımızda -ki, son altı yılda altı kez ev, ardından bir de şehir değiştirdik- her zaman en çok sorun olan, en güç taşınan, taşındığımız her evde, eşimin, evin en büyük ve çoğu kez en güzel odasını bağışladığı, bağışlamak zorunda kaldığı kitaplarla -dahası dergiler, gazeteler, gazete kesikleriyle- yirmi yıl... yaklaşık yirmi yıl elesek; evet evet, ömrümün yarısı neredeyse.

Elbet bu süre içinde bizim de evimize çok gelip giden, çok girip çıkan oldu. Hemen hepsi de, inanın, en azından bir süre benim odamla, kitaplarımla ilgilendiler en çok; onlara şaşırdılar; şaşırmış gibi yaptılar ya da:

Kimileri onları neden biriktirdiğimi, nasıl biriktirebildiğimi sordu; kimileri ise neden, ne amaçla okuduğumu... Kimileri kitaplarımla kaçını, kaçta kaçını okuyabildiğimi merak ederken; kimileri onların sayısını, o günkü parasal değeri üzerine kestirimlerde bulunup bunun mark, dolar, japon yeni cinsinden karşılığını hesapladı... Kimileri, “Yaa! Demek, Bodyguard filminin kitabı yok,” diyerek kitaplığımdaki bir eksikliği saptamış olmanın huzuruyla hoşnutsuzluğunu dile getirdi; kimileri ise, “Bil bakalım, Karamazov Kardeşler hangi rafta, nerede?” diyerek gözlerimi elleriyle kapatıp beni sınağı... Kimilerinde kendi evinde, televizyonun üstündeki rafta duran kupon karşılığı ansiklopedilerin hemen yanbaşındaki nereden geldiği belirsiz üç beş kitaptan açıp kitaplar ve okumak üzerine saatlerce konuştu durdu.

Hepsini önemsedim: Yaptıklarını, söylediklerini, anlattıklarını dikkatle izledim, dinledim. Karşılık olarak ciddi, içtenlikli açıklamalarda bulundum. Sorularına doyurucu yanıtlar vermeye çalıştım. Ama, zamanla anladım ki, çoğuyla, daha doğrusu, bir iki dışında hepsiyle, birlikte olduğumuz o birkaç saat içinde, sadece birbirimizin hoşuna gidecek, gidebilecek şeyler söylüyoruz, söylemeye çalışıyoruz kendimizce: Katlanıyoruz birbirimize...

(...)

– Nasıl okumalı?

Bugüne dek böylesi bir sorunun herhangi birine yöneltilmiş olduğunu bilsem, sıranın bana gelmesini umutla bekleyebilirdim daha. Ama yok, böyle bir olasılık uzak bir gelecekte bile görünmüyor. Çünkü, görünüşe bakılırsa, herkes, neden okunması gerektiğini değilse bile, ne okunacağını da, nasıl okunacağını da başkalarından iyi biliyor. Haa, arada bir bunca kitaptan söz edişime ya da odamdaki kitaplara bakıp, “Nasıl okuyorsun?” diyenler çıkabiliyor ama, aslında bu da “Nasıl zaman bulup da okuyabiliyorsun yahu?”nun kısala kısala anlamını

yitirmiş biçimi. Yani, okuma işlevinin nasıl olması, nasıl yerine getirilmesi gerektiğine ilişkin bir şey soran, buna merak edip öğrenmek isteyen bir tanrının kulu bile yok gerçekte.

– Nasıl okumalı?

Bu temiz, alçakgönüllü, öğrenme isteği ile dolu soruyla karşılaşsaydım ne yanıt verirdim, doğrusu, kestiremiyorum şu an. Belki, yılların birikimiyle, “Önce kendinize bir kitap satın alın!” derdim; ya da “Abecedan başlayın!. “Bir öğretici kesinliğiyle, “Okuyacağınız şeyi kendiniz seçin, bu konuda sadece kendi beğenimize güvenin, ama, gerçekten okuyacağınız şeyi seçin!.. Sonra, onu en başından başlayarak, sözcük, satır, tümce, sayfa, bölüm atlamadan okuyun!..” da diyebilirdim.

Başka?..”İçinizden, sessiz” ya da “Dışınızdan, sesli” derdim.

Başka?.. “Tane tane” ya da “Bir an önce bitirip yenisine başlamak için, hızla...

Başka?.. “Masa başında, önemli yerlerin altını çizerek” ya da “Rahat bir biçimde, söz gelimi yatarak; öylesine, sırf okuma hazzı duymak için...”

Başka?..”Boş verin” ya da “ ...”

Örnekler daha da çoğaltılabilir elbet. Ne ki, bana kalırsa, böyle bir soruya verilecek hiçbir yanıt tek başına doğru olamayacağı gibi, yanlış da değildir. Çünkü, “Nasıl okumalı?” biçimindeki soruyu sormayı akıl edebilen, okuma-yazma öğrenme yaşını aşmış birinin, abeceyi bilen; bir kitabı, bir şiir ya da yazının başıyla sonunu birbirinden ayırt edebilen; onun hiçbir yerini atlamayan; ama yatsa da kalksa da, saatlerce masa başında oturup her yanı çizip boyasa da; bağırırsa, çağırırsa, sesini yedi mahalleye duyursa da, okuduğundan, daha doğrusu okumaktan bir şey anlayamayan; ne yaparsa yapsın, okuma hazzı duymayan biri olduğu gerçeğini görmek ve “Nasıl okumalı?” gibi her an öbür insanların aşağılamasına yol açabilecek bir soruyu da zaten bu yüzden sorduğunu kabul etmek gerekir.

Yazık!.. Çünkü bugüne dek ev elektronikçiliğinden akvaryum balıkçılığına, muhabbet kuşları ya da kedilere konuşma öğreticiliğinden uçak maketçiliğine, modern dansçılıktan adı sanı duyulmamış Meksika yemekleri yapıcılığına, origamiden tarota kadar her türlü ilgi alanı ve uğraş için son derece yararlı, açıklayıcı; o uğraşın çok daha kısa sürede, kolayca yapılmasını sağlamaya yönelik bir yığın yöntem geliştirilip bunlar ansiklopedi, kitap seti, kitap, video kaseti, CD. biçiminde, “hizmet” adı altında, akıl almaz reklamlarla insanlara sunulmuştur (...) Son yıllarda kitabevi vitrinlerinde, kitapçı raflarında, orada burada boy gösterip duran kimi kaynaklarınsa, okumanın başka hiçbir yanıyla değil, sadece hızıyla ilgili olduğu bilinen bir gerçektir. Oysa, yukarıda da değindiğim gibi, “Nasıl okumalı?” sorusunun sadece okumanın hızıyla, ya da sadece sesli mi, sessiz mi; baştan sona mı, sondan ortaya mı; atlayarak mı, sektirmeden mi; masa başında mı, uzanarak, yatarak mı; çizerek mi, çizmeyerek mi yapıldığıyla ilgisi yoktur; hepsiyle, daha açıkçası, okuma işinin, işlevinin bir bütün olarak, doğrudan doğruya kendisiyle ilişkisi vardır.

Yine de insanlara herhangi bir konuda olur olmaz bütün bildiklerimizi sayıp dökerek onlara kendi yöntemlerimizi dayatmaktansa, o alanda adı sanı duyulmuş, başarılı olduğu bilinen insanların görüş, deneyim ve yöntemlerini aktarmak daha iyidir.

Bu yüzden, olanca yüreğini toplayıp da sesinin en titrek teliyle, “Nasıl okumalı?” diye soran birine, öncelikle Virginia Woolf’un, (Vircinya Vulf) “Yazarı yönlendirmeyiniz, onunla özdeşleşiniz, onun yandaşı, sırdaşı olunuz,” biçimindeki incelikli önerisini, olduğu gibi, ya da aydın geçinenlerimizi de derinden etkileyebilsin diye özel olarak özetlenmiş, “Yapıtla dalaşmayın, onu anlamaya çalışın!” biçiminde sunmak yerinde olacaktır.

Eleştirel Okuma Notları

Sonra, düzyazıyı tembel bir öğrenciye benzetip şiirin ondan daha eski ve deneyimli, gövdesinin de ondan daha küçük olduğunu öne sürerek, “İyi bir edebi beğeni oluşturmanın tek bir yolu vardır: Şiir okumak... Ne kadar çok şiir okursa insan, ister politik, felsefi söyleşide olsun, isterse tarih, sosyoloji ya da anlatı edebiyatında olsun, her türlü boş söze karşı da o kadar hoşgörüsüz olur,” diyen Joseph Brodsky’yi (Cozef Brakılski) de unutmamak gerekir.

İtalyanların “Kitap en iyi arkadaşdır” anlamında kullandıkları bir atasözleri var mı, bilmiyorum, ama, İtalyan şair Petrarca (Petrarka), “Ahablıklarından zevk aldığım dostluklarım var: Kitaplarım... Bana bütün zamanların ve bütün ilimlerin kapılarını açarlar, gereksinme duydukça, onları yanımda bulurum hep,” diyor. Descartes içinse, iyi yazılmış kitapları okumak, geçmiş yüzyılların en iyi okumuş yazmışlarıyla bir sohbet...

Alain (Alan), sık sık boy gösterdiği toplantılardan birinde tanıştığı Balzac (Balzak) tutkunu Sorbonne’lu (Sorbon) bir çokbilmişin okuma yöntemini, “Gerçek Kültür ile Sözde Kültür” başlıklı denemesinde, onun ağızından şöyle açıklıyor: “Bakın, her şeyden önce bir okuma yönteminiz olmalı. Yoksa okurken çok zaman yitirebilirsiniz. Bir kitabı baştan aşağı okumak gereksiz. Kalem elde okumalısınız. Yapacak iki işiniz olacak: Birincisi, okuduğunuz bütün önemli yerleri alfabe sırasına göre, eserin sayfasını, hatta satırını belirterek not edeceksiniz. İkincisi, maddelere göre onları sıralayacaksınız.”

Bunlar, belki gerçekten, yazan birine okuma konusunda verilebilecek, ya da verilmesi gereken öğütlerdir ama, Alain’in nasıl canını sıktığını kestirebilirsiniz. Çünkü Alain, ömrü boyunca insanlara çok okumalarını, ama hiç not almamalarını öğütlemiştir. İstedığı, insanların bir yazarı okuya okuya, kendiliğinden, derinliğine tanıyıp öğrenmesidir. Hem böylece, yazacak olanların anlatımlarındaki coşkuyu da hiçbir şey kesintiye uğratamayacak, azaltamayacaktır. Kısacası, Alain’e göre hayran olmanın mutluluğu, okunan yapıtın aydınlatıcılığında, okuyanın sürüklenişindedir. “Gerçekte, hiçbir şey, güzel bir roman üstüne çıkarılmış notlar kadar tatsız olamaz,” derken de bunu söylemek istemiştir.

“Sesli okuma” yöntemini benimseyen Philippe Sollers (Filip Solers) ise, sık sık ses ile okuma arasındaki ilişkiye dikkati çekiyor yazılarında. Söz gelimi, 21 Temmuz 1995’te “Le Monde”da (Lö Mond) yayımlandıktan sonra “İzlek”in Ekim-Kasım 1995 tarihli 25-26. sayısında da Aytekin Karaçoban’ın çevirisi ile yer alan “Okuma ve Sesi” başlıklı yazısında, Sollers, “Sessiz bir okuma, bir cinayet yerinde iki ayağıyla tepinen hızlı bir tepki gücü gibidir,” diyor; buna da Hemingway’in, “kulağı olmayan bir yazar, sol eli olmayan bir boksör gibidir” sözünden yola çıkarak vardığını belirtiyordu.

Ancak, bu görüşü benimsemenin ya da bu görüşe katılmanın, yöntemi başarıyla uygulamak anlamına gelmediği, uygulayıcısına bu garantiyi vermediği de bilinmelidir. Çünkü “sesli okumak”, biraz da yetenek işidir. Sözgelimi; “Okumayı kendinden önce bir kişi, bir pratik, üstelik kahinsel ve büyüsel bir pratik” olarak tanımlayan Mallarme, kısa süre önce bitirdiği “Zar Atımı”nı, Valery’ye (Valeri) bir yaz öğleden sonrasında, tüm pencereleri kapalı, kasvetli odasında, alabildiğine alçak, alabildiğine tekdüze, etkisiz bir sesle okumuştur da, Valery, “Zar Atımı”nın sonunu güçlkle getirebilmiştir. Oysa, yine Sollers’in söylemesine göre, Rimbaud (Rambu), “Sesli harflere renkler bulan ve bunu onların gizli doğumları olarak adlandıran” biridir... yazarken de, okurken de.

Son yıllarda ünlenen Amerikalı dilbilimci Whorf (Vof) ise, okumak konusunda bir yöntem önermemekle birlikte, yazılı metinlere kendi mesleği açısından bakarak şöyle diyor: “İngilizcenin tüm en basit seslerinin (fonemlerinin), aynı zamanda karışık, sistemli ve kaçınılmaz bir yasanın eşgüdümü altında nasıl bir araya toplandıklarını görmek, tıpkı bir sıvının kimyasal formülünün belli biçimdeki kristallerin belirmesini öngördüğü gibi... İşte benzersiz bir deney!”

Başka bir söyleyişle, ya da Octavio Paz'ın (Oktavyo Paz) demesine göre, Whorf, bize, dilbilimsel işaretleri formlar ve arketipler olarak görmeyi öneriyor ve yine Paz'a göre, bu, düpedüz "temaşa etmek" önerisi: "Temaşa, anlamının en yüce formudur, zira 'görmek' ile 'anlamak'ı birleştirir..." böyle diyor, Paz.

Nietzsche (Niçe) ise, okumak ile anlamak arasındaki ilişkiye gelip dayanan noktada, "Bir tümcenin temposu konusunda yanılmak, anlamı konusunda yanılmaktır" diyor.

Gerçekten, tempo önemlidir. İster sesli, ister sessiz olsun, yanlış bir ritimle ve bu yüzden, kaçınılmaz bir biçimde yanlış vurgularla okunmuş tümce, ne bileyim, bardaktan boşanırcasına yağmur yağarken eve kaçıp kapıyı çalmışım da açan kimse olmamış gibi bir etki yaratır bende. Hemen ardından, ikincisi de gelmekte gecikmez: Anahtarı da işyerinde unuttuğumu anımsamamışım gibi yani...

Bu yüzden yanlış okumalara – Eco'nunkilerden (Eko) söz etmiyorum – daha çok, yazılı bir metni sesli olarak başkalarına okuyanlarda rastlandığını bilirsiniz. Ama, kendi kendinize okurken de olur kimi zaman, mutlaka başınıza gelmiştir... Böyle anlarda, yanlış bir şey okuduğunuzun ayırımına varır da geri dönebilirsiniz, doğru okuma için bir şans daha yaratmış olursunuz kendinize. Ama yok, ayırımına varamazsanız ya da ayırımına varıp geri döndükten sonra başka bir biçimde yanlış okur da bunun ayırımına varamazsanız yapacak bir şey yoktur: Geri dönmemesine yitip gitmiştir anlam.

Evet anlam... doğru ya da yanlış anlam, doğru ya da yanlış anlama... Ya da daha kötüsü, en kötüsü: Anlamama, hiçbir şey anlayamama... İşte, Voltaire'in, "İnanın, o kadar kitap olmasına karşın çok az insan okuyor, çoğu yalnızca gözlerini kullanıyor," derken söylemek istediği budur.

(...)

Tüm bunlardan sonra, bunca sözden sonra kendini "Okumak nedir?" diye sormak zorunluluğunda duymak ne can sıkıcı... Oysa, bu soruyu kime sorsanız, size mutlaka onun T.D.K. Türkçe Sözlük'te yer alan ve doğal olarak çoğu öğrenmek, bilmek, anlamak ile ilgili olan anlamlarından birini söyleyecektir.

Başkaları için de farklı değildir "okumak"ın anlamı. Sözgelimi, Littre (Litre), ünlü sözlüğünde "Okumak"ı şöyle tanımlar: "Bir kitabın, bir yazının içindekileri şuurla anlamak, yani, şuurlu bir seçiş yapmak. " İngiliz eleştirmen Matthew Arnold da (Metyuv Arnold) "okumak" için, "Dünyada düşünülen ve söylenen şeylerin en iyisini tanıyıp öğrenmek ve bu yolla kendine özgü, bağımsız bir düşünce akımı yaratmak," der.

Yukarıda sıraladığım tanımlara bir göz atıp "okumak"ın sizdeki anlamlarını da şöyle bir düşündüğünüzde, bir şey dikkatinizi çekiyor mu?.. Evet, "okumak", amacı ile bütünleşen, sadece, ama sadece amacı ile var olan, ancak öyle tanımlanabilen işlevlerden. Kimine göre yemek gibi, içmek gibi, uyumak gibi, giyinmek, barınmak gibi, zorunlu; kimine göre, son derece gereksiz; kimine göre ise, "varlığıyla yokluğu bir" olarak nitelenmesi de bu yüzden. Günümüzde şöyle de denebilir sanırım. Kimisi gol atmak, kimisi zengin olmak, kimisi de ünlü olmak için futbol oynar. Kimilerinin futbolu seçmesi ise, sırf sağlıklı kalabilmek içindir.

Evet, ne yazık ki, "Niçin okuyoruz?" sorusu çıkıyor ortaya.

"Yaşadığın için okursun," diyor, Sollers (Solers). Debord da (Döbo), "Yazmayı bilmek için okumuş olmak gerek ve okumayı bilmek için yaşamayı bilmek," diyerek onaylıyor onu.

Bacon (Beykın), "Bazı kitaplar vardır ki tadına bakılır, bazıları yenir yutulur; pek az kitap ise içice çiğnenir ve sindirilir," diyor. Kant (Kant) ise eğlendirici bir okumanın, sağlığımız için beden hareketleri kadar yararlı olduğu görüşünde.

Eleştirel Okuma Notları

---

1. ÜNİTE

Faguet (Fage) ise, iyi bir yazarın kitabını okumakla bizden üstün bir zekayı tanımış ve böylece kendi zekamızı geliştirmiş olacağımızı öne sürüyor. İyiyi, doğruyu, güzeli, dürüstü, haklıyı ayırt edebilme şansımızı artırdığımızı; duygu, düşünce, algı ve sezgilerimize bir şeyler kattığımızı söylemek istediğini düşünüyorum.

Woolf'un ilk hedefi "okuma hazzı duymak için okumak"... Ama, şunu da ekliyor: "Başka amaçla da okuyabiliriz: Yazın bilgimizi artırmak, ünlü kişilerle yakınlık kurmak için değil, kendi yaratıcı gücümüzü keskinleştirmek, yenilemek için..." Çünkü Woolf, çok ince ayrıntıları seçer nitelikteki algılamının iyi bir okur olmaya yetmediğine, bunun için atılgan bir düş gücünün de gerektiğine inanıyor. Ah, şu sözler de onun: "Neredeyse şiir yazabilecek duruma geldiğimiz o an tam da şiir okuma zamanıdır."

Ben mi?...

Ben, şiiri sesli okurum. Denemeyi, eleştiriyi, incelemeyi, anı, mektup, günlük, yaşamöyküsünü, elde kalemle, defterle. Öyküyü, romanı da, bir şey çizmek için değil, sırf alışkanlık yüzünden, sadece kalemle.

Eskiden kitap gibi, okumak gibi konular üzerine yazanlar, eline geçerse okuyanlardan da söz ederlerdi yazılarının bir yerlerinde. Artık yok böyleleri. Artık, daha çok yatarak okuyanlardan, daha doğrusu, okurken uyuyakalanelardan söz edildiğine tanık oluyoruz. Yatarak okumak günah mıdır değil midir, bilmem ama, dik durmanın bedene ve beyne sağladığı yararları unutmamak gerekir.

Çünkü, ciddi iştir okumak.

Halûk Cengiz, – *Nasıl Okumalı?* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

B. Okuduğunuz bu metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Metni okuduktan sonra "okuma" ile ilgili düşüncelerinizde nasıl bir değişiklik oldu? Niçin?
2. "Nasıl okumalı?" sorusuna yazarın cevabı nedir? Siz bu soruya ne cevap verirsiniz? Tablonun ilgili bölümlerine yazınız.

NASIL OKUMALI?	
Yazarın cevabı	Sizin cevabınız

3. Metinde adı geçen yazarlardan hangisi ya da hangilerinin okuma ile ilgili görüşünü benimsiyorsunuz? Niçin?
4. “Bir tümcenin temposu konusunda yanılmak, anlamı konusunda yanılmaktır.” sözünü açıklayınız.
5. Yazarın, farklı türdeki eserleri, farklı tekniklerle okumasının nedenleri ne olabilir?

Okuyorum

A. *Kitap Saygısı* adlı metni okuyunuz.

KİTAP SAYGISI*

Bir yerde anlatmıştım, burada tekrarlayacağım: “Bütün çocukluğum, yerde bulunmuş kâğıt parçalarının hiç olmazsa duvar kovuklarına sokulduğu bir şehirde, kitaba masraf ayıramamanın darlığını yaşayan bir evde geçti. Hep eski günlerin gazetelerini ödünç alarak, kat yerlerini bile bozmamaya çalışarak okumak; okul ve şehir kitaplıklarının kapı diplerinde açılışlarını beklemek; arkadaşlardan bir gecede bitirip hemen geri vermek sözü ile alınmış dergi koleksiyonları ile kitapları sabahlara kadar izlemek... Ne güzel güçlüklerdi onlar!

Sadece emek verilmiş bir madde olarak bir kitaba saygım, işte o çocukluk özlemlerinden geliyor. Şimdi de sayısız insan emeği ile doğan o basılı nesneye karşı çeşit çeşit duygu doğar içimde. Kitaba bakarım, kitabı severim, usul usul karıştırırım. Dikkatle okuduğum zaman kurşun kalemle çizdiğim, kenarına özel işaretler koyduğum, notlar yazdığım kitapların rahatsız olduklarına örselendiklerine inanmam; temiz temiz, özenle olduktan sonra... Onlar benim asıl arkadaşlarımdır.

Biliyorum o duvar kovuklarına kâğıt parçalarını sıkıştırmak görgüsü çok eskiden, yazılı her şeye karşı saygı duyulan kitapsız günlerden, her kitabı kutsal eser sanan bir yokluklar dünyasından kalmadır.

(...)

Herhalde iki türlü saygı olmalıdır kitaba: Biri, onun hazırlanışına gösterilen özenler toplamı. Kağıdından harflerine, dizgisinden düzeltisine, kapağından cildine kadar uzanan ve yazarın emeğine değerde eş olan bir dikkatler dizisi. Öteki, kitabı edinen kişinin, küçük bir para karşılığında edindiği büyük zenginliğe göstermesi gereken doğal sevgi. Onu benimsemek, ona gereğince sahip olmak, ondan yararlanmak ve onu yaşatmak saygısı.

Rauf Mutluay, *Kitap Saygısı* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

B. *Nasıl Okumalı?* metni ile *Kitap Saygısı* metnini konu ve konuyu ele alış yönünden karşılaştırınız.

	<i>Nasıl Okumalı?</i>	<i>Kitap Saygısı</i>
Konu		
Konuyu ele alış		

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Sesli ve Sessiz Okuma

- A. Sesli okuma tekniği ile ilgili açıklamaları inceleyiniz. Verilen bilgilerden hareketle *türkiye* adlı metni sesli okuma tekniğiyle okuyunuz.**

türkiye*

(...)

sen türkiye'sin evim barkım köyüm obam türkiye
o senin çifte çarşılı harb görmüş şehirlerin
sahilde mersin yayla türküsü konya
adana'nın yolları taştan yola çıkıp maraş'tan
ezanla birlikte vardık bir akşam urfa'ya
bursa'nın ya bursa'nın ufak tefek taşları
uçan yıldızı dondurur ardahan'ın kışları
erzincan'da bir kuş var kanadı gümüş pul pul
ve göğe kılıç gibi çekmiş minarelerini
şehirler padişahı canım İstanbul

türkiye türkiye ay'lı yıldız'lı türkiye
sen mehmed'sin omuzların anadolu yaylası
aladağlar toroslar dev gibi gövden
sen şehid oğlu şehid babası
sana selam olsun dünyadan hürriyetten

Attilâ İlhan, *Duvar* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

- B. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.**

1. Şair, bu şiiri hangi duygu ile yazmış olabilir? Açıklayınız.
2. Bu metni sesli okurken nelere dikkat ettiniz?
3. Sesli okumanın metni anlama ve anlamlandırmadaki etkisi nedir? Yazınız.

Sesli okuma tekniğinde temel amaç; kelimelerin doğru telaffuz edilmesini sağlamak, topluluk önünde konuşma becerilerini geliştirmektir.

Sesli okuma çalışmaları

- Akıcı okumayı sağlar.
- Kelimelerin doğru telaffuz edilmesine yardımcı olur.
- Okuma zevki kazandırmada etkilidir.

- B. Sessiz okuma tekniği ile ilgili bölümü inceleyiniz. *türkiye* adlı metni sessiz okuma tekniğine uygun olarak okuyunuz. Metni sesli ve sessiz okumanın konuşma, dinleme ve anlamınıza katkılarını anlatan bir paragraf yazınız.**

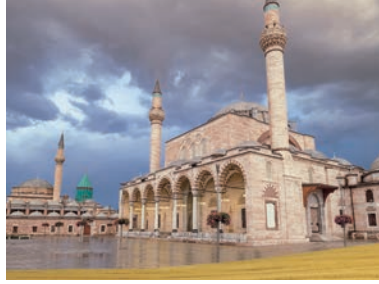
.....

Sessiz okuma tekniği; anlama hızını artırdığı için günlük hayatta önemlidir. Sessiz okumada, metinde anlatılanlar zihinde canlandırılır.

Sessiz okuma yaparken

- Ses çıkarılmamalıdır.
- Dudaklar kıpırdatılmamalıdır.

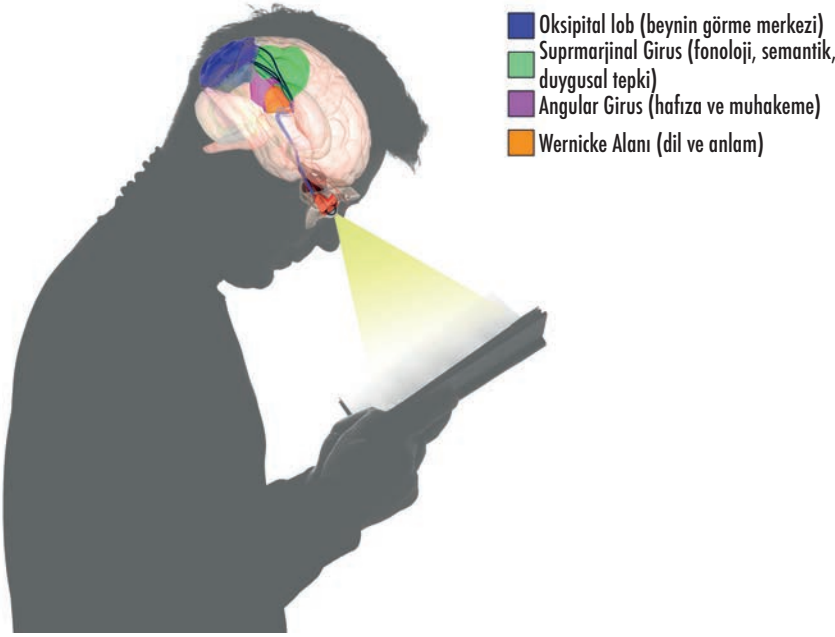
- C. Aşağıdaki görselleri, metinde sözü edilen illerin özellikleri ile eşleştirerek illerin adını ilgili boşluklara yazınız.**

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Tam Okuma

- A. Tam okuma tekniği ile ilgili bilgileri inceleyiniz. Okuyan Beyin metnini tam okuma tekniğiyle okuyunuz. Metni daha iyi anlamak için görsel (Görsel 1.2) inceleyiniz.**

Görsel 1.2: Beyindeki okuma merkezleri

Tam okuma tekniği, metnin tüm kelimelerini, cümlelerini dikkatle anlamlandırarak kelimeler, cümleler ve kullanılan görsel, tablo, grafik vb. arasında bağ kurarak okumadır. Genellikle resmî yazıları ve bilgilendirici metinleri doğru anlamak, önemli yerlerin özetini çıkarmak için kullanılır.

Tam okuma yaparken

- Okuma amacı belirlenmeli,
- Metne ilgi duyulmalı,
- Kelimeler, cümleler ve paragraflar arasında ilişki kurulmalıdır.

OKUYAN BEYİN*

Üzerinde hiç düşünmediğimiz, doğal olarak ve kolayca yerine getirdiğimiz “okuma” işlevi aslında beynin olağanüstü başarılarından biridir. Okuma gözlerin yazılı kelimeleri algılamasıyla başlar. Yukarıdaki satırları okurken gözleriniz sayfayı soldan sağa, **spazmodik** hareket adını verdiğimiz ve saniyede dört beş defa tekrarlanan çok kısa süreli duraksamalarla taradığı. Spazmodik hareketin nedeni, gözün **retina** adını verdiğimiz ve görmemizi sağlayan kısmının sadece merkezinin küçük yazıları görebilecek çözünürlüğü algılayabilecek **hücre** yapısına ve hücre sayısına sahip olmasıdır. Böyle bir yapının sonucu olarak sadece görme alanımızın merkezine düşen kelimeleri net bir şekilde görürüz. Gözümüz bir bakışta sadece bir veya iki kelimeyi net algılayabilir (Ortadaki kelimeye odaklanarak aynı satırın başındaki ve sonundaki kelimeleri görmeye çalışın. Görmenize rağmen onları okuyamadığınızı fark edeceksiniz). Spazmodik hareketle yazılı her bir kelimeyi netlik alanının merkezine getiririz. Kelimelerden yansıyan **fotonlar** retinaya ulaştığında beyaz kâğıt ve üzerindeki siyah harflere ait bilgi retinadaki **nöronlar** tarafından tüm şekli ile değil, sayısız parçalara ayrılmış bilgi olarak algılanır ve beynin görme merkezine ulaştırılır. Görme merkezimiz bu bilgileri tekrar bir araya getirir. Bu safhada bir yandan beynimiz harfleri sese dönüştürürken (**fonolojik** yol) diğer yandan okunan kelimenin ne olduğunu, dağarcığımızdaki sözlüğe başvurarak belirler (**leksikal** yol). Sonuçta harfler hem belli bir sesi hem de belli bir anlamı olan kelimeler olarak algılanır.

Bahri Karaçay, *Okuyan Beyin* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

B. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Yazar, bu metni hangi amaçla yazmış olabilir?
2. Metinde renkli verilen kelimeler anlatılanlarla örtüşmekte midir? Açıklayınız.
3. İlgili boşluğa, metni kendi cümlelerinizle özetleyiniz.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Seçerek, Gündümlü, Serbest Okuma

A. Seçerek okuma tekniği ile ilgili açıklamaları inceleyiniz. İçeriği hakkında fikir sahibi olmak için *Divânü Lûgâti't-Türk'ün Bulunuşu, Tercümesi ve Basılışının Serüveni* adlı metne göz gezdiriniz. Metne göz gezdirirken

- Metnin görselini,
- Metnin başlıklarını,
- Metinde tırnak içinde geçen ifadeleri,
- Dikkatinizi çeken kelimeleri seçerek altlarını çiziniz ve seçtiğiniz bu ifadeleri okuyunuz.
- Metinden seçerek okuma tekniğiyle ulaştığınız çıkarımları yazınız.

Seçerek okuma

tekniğinde, okuma amacına ve süreye bağlı olarak metnin belli bölümlerine göz gezdirilir.

Seçerek okumada

- İçindekiler,
- Kaynakça,
- Metnin önemli kısımları,
- Metindeki görseller,
- Metnin ön ve son bölümleri,
- Metindeki farklı yazı şekilleri incelenerek metnin içeriği hakkında çıkarımlarda bulunulabilir.

Seçerek okumada temel amaç sonuca hızla ulaşmaktır.

B. Yanda güdümlü okuma tekniği ile ilgili bilgiler verilmiştir. Açıklamayı inceleyiniz. Metin, Türk dilinin ilk sözlüğü ve en değerli eserlerinden biri olan *Dîvânü Lugâti't-Türk*'ün nasıl bulunduğunu anlatmaktadır. Yazar, Türklerin yaşadığı bölgeleri gösteren bir dünya haritasını eserin ilk sayfalarına eklemiştir (Görsel 1.3). *Dîvânü Lugâti't-Türk*, kültür tarihinde taşıdığı değer nedeniyle 2017 yılında *UNESCO Dünya Belleği Kütüphanesi*'ne kaydedilmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler (BM) Eğitim, Bilim ve Kültür Komitesi, yazılışının 950. yıl dönümü nedeniyle 2024 yılını “Divânü Lugâti't-Türk Yılı” olarak ilan etmiştir.

Hakkında ön bilgi verilerek sizi güdümlü okumaya yönlendirilen metni okuyunuz. İlgili bölümlerdeki soruları cevaplayınız.

DÎVÂNÜ LUGÂTİ'T-TÜRK'ÜN BULUNUŞU, TERCÜMESİ VE BASILIŞININ SERÜVENİ

Görsel 1.3: Divânü Lugâti't-Türk'te yer alan dünya haritası

Türkçemizin en önemli dil yâdigârlarından biri olan *Dîvânü Lûgâti't-Türk*'ün bulunması ve bilim dünyasına kazandırılması, dilimizin geçmişi ve gelişmesi hakkında çok değerli bilgilere ulaşmamızı sağlamıştır. Eserin bulunmasıyla ilgili olarak kesin bir tarih belirtilmemekle birlikte 1908 ile 1912 yılları arasında bir tarih olmalıdır. Eseri bulma şerefi, daha önceden eser hakkında bilgi sahibi olan Diyarbakırlı bir kitap meraklısı Ali Emîrî Efendi'ye aittir.

Ali Emîrî, ne var ne yok düşüncesiyle sahaflar çarşısına, özellikle de Burhan Beyin dükkânına haftada iki üç kere uğrar. Bu ziyaretlerinden birinde kitapçı, bir hafta önce bir kitabın geldiğini, yüksek fiyat verirler diye Maarif Nazırı Emrullah Efendiye götürdüğünü, encümenin incelemesinden sonra on lira teklif ettiklerini, kitabın sahibinin otuz liradan aşağı kabul etmediği için kitabı alıp geldiğini, bir gün sonra da sahibine iade edeceğini anlattıktan sonra: “Bakınız, eğer işinize yararsa siz alınız” der.

Devamını Ali Emîrî'den dinleyelim: “Kitabı elime alınca bayıldım. Otuz lira değil, otuz bin lira değeri var. Dünyada eşi manendi görülmemiş bir Türk kamusu ve grameri.

(...)

Kitabın sahibini sordum. Yaşlıca bir hanımdır, eski Maliye Nazırı Nazif Paşanın mensuplarından biri. Paşa bu kitabı verirken, bak sana bir kitap veriyorum, iyi sakla. Dara düştüğün zaman kitapçılara götür. Altın para otuz lira eder, aşağı verme demiş. Alacak isen kendisi aceze bir hanımdır, muhtaç bir kadına iyilik etmiş olursun dedi. Evet, şimdi işin şekli değişti. Bir kadına muavenet bir vazifedir. Peki, kabul ettim dedim ve kitabı aldım. (...)

Kitabı inceledikten sonra eser hakkında şöyle der: “Bu kitap değil, Türkistan ülkesidir; Türkistan değil, bütün cihandır. Türklük, Türk dili bu kitap sayesinde

Öğretmen ya da yazarın, bir metnin belli bölümleri hakkında ön bilgi vererek okumaya yönlendirmesi ile **güdümlü okuma** gerçekleşir.

Güdümlü okuma tekniğinde

- Okunan metin hakkında çeşitli sorular sorulur.
- Ana fikir ve yardımcı fikirler belirlenir.
- Ayrıntılı ve derin inceleme yapılmaz.

a)

Ali Emîrî Efendi'nin Sahaflar Çarşısı'na bu kadar sık uğramasının nedenleri neler olabilir?

b)

Bu cümlelerle eser hakkında ne anlatılmak istenmiştir?

başka revnak kazanacak, Arap dilinde Sibeveyh'in kitabı ne ise bu da Türk dilinde onun kardeşidir. Türk dilinde şimdiye kadar bunun gibi bir kitap yazılmamıştır. Bu kitaba hakiki kıymet verilmek lâzım gelse cihanın hazineleri kâfi gelmez.”

(...)

Dîvânü Lûgâti't-Türk'ün Tercümesi ve Basılışı

Ali Emîrî, kendisine yapılan iltifatı çok sevdiği için, devlet büyüklerinden birinin ricası olmadan kitabın yayımlanması için izin verecek gibi görünmektedir. (...) Kitabı Ali Emîrî'den almanın çaresi Talat Paşanın tavassutudur. Birlikte yaptıkları plan gereğince, bir Ramazan günü adliye nazırı İbrahim Beyin evinde iftar yemeğinde buluşulur. Talat Paşaya durum daha önceden anlatıldığı için söz sırası kitaba gelince gerekli iltifatlardan sonra sıra kitabı istemeye gelir. Süslü ve övücü sözlerden sonra kitabın yayımlanmasına razı olan Ali Emîrî iki şart ileri sürer: Kitabın istinsahını ve tashihini Kilisli Muallim Rifat yapacak ve kitap onda kalacak başka hiç kimseye verilemeyecektir. Bunun üzerine Talat Paşa Ali Emîrî'ye defterdarlık, valilik, şûra-yı devlet âzâlığı ve nazırlık teklif edince, ömrünün kalanını araştırma ve incelemeye hasredeceğini belirterek teşekkür eder. Ertesi gün olanları övünçle anlattıktan sonra Kilisli'ye “yarın kitabı gel al” der.

Maarif Nezaretine gerekli emirler verilir ve ilk formanın basımına başlanır. Bu arada Talat Paşa üç yüz altın para ile bir tezkere yazarak Ali Emîrî'ye göndermiş; fakat Ali Emîrî “Lûtfunuza, kadirşinaslığınıza teşekkür ederim, fakat parayı kabul edemem. Çünkü vatanî, millî bir ufacık hizmet mukabilinde para almış olacağım. Bu ise vicdanıma ağır gelen bir şeydir, bundan dolayı size teşekkür ile beraber parayı iade ediyorum. Siz parayı yardıma muhtaç olan birkaç namuslu aileye dağıtırsanız ben size müteşekkir kalacağım gibi Cenâbî Hak da memnun olur. Bu sadakanın adı da Dîvânü Lûgâti't-Türk sadakası olsun” diyerek bunu reddetmiştir.

Münir Erten, *Dîvânü Lûgâti't-Türk'ün Bulunuşu, Tercümesi ve Basılışının Şerîveni* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

c)

İşaretti bölümlerden hareketle Ali Emîrî hakkında neler söyleyebilirsiniz?

C. Okuma teknikleri ile ilgili edindiğiniz bilgilerden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Metni güdümlü okuma tekniğiyle okuduğunuzda ulaştığınız çıkarımları yazınız..

2. Seçerek okuma tekniğiyle ulaştığınız çıkarımlar ile güdümlü okuma tekniğiyle ulaştığınız çıkarımlar birbirinden farklı mıdır? Çıkarımlarınızın benzer veya farklı olmasının nedenlerini yazınız.

Araştırıyorum

A. Serbest okuma ile ilgili verilen açıklamayı okuyunuz. Aşağıda çeşitli konu ve türlerde metin örnekleri verilmiştir. Serbest okuma için metinlerin başlığına, yazar veya şairine, içeriğine göz gezdirerek ilginizi çeken metni okuyup araştırınız.

ÇOCUKLUĞUMUZ*

Annemin bana öğrettiği ilk kelime
Allah, şahdamarımdan yakın bana benim içimde

Annem bana gülü şöyle öğretti
Gül, O'nun, O sonsuz iyilik güneşinin teriydi

Annem gizli gizli ağlardı dilinde Yunus
Ağaçlar ağlardı, gök koyulaşır, güneş ve ay mahpus

Babamın uzun kış geceleri hazırladığı cenklerde
Binmiş gelirdi Ali bir kırata

Ali ve at, gelip kurtardı bizi darağacından
Asya'da, Afrika'da, geçmişte gelecekte

Biz o atın tozuna kapanır ağlardık
Güneş kaçırdı, ay düşerdi, yıldızlar büyürdü

Çocuklarla oynarken paylaşamazdık Ali rolünü
Ali güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar kahraman

Ali olmaktan bir sedef her çocukta

Babam lâmbanın ışığında okurdu
Kaleler kuşatırdık, bir mümin ölse ağlardık
Fetihlerde bayram yapardık
İslâm bir sevinçti kaplardı içimizi

Peygamber'in günümüzde küçük sahabileri biz çocuklardık
Bedir'i, Hayber'i, Mekke'yi özlerdik, sabaha kadar uyumazdık
Mekke'nin derin kuyularından iniltisi gelirdi

İlginizi çeken ya da size önerilen metinlerin, kitapların okunması **serbest okuma tekniğiyle** gerçekleştirilir. Serbest okuma ile merak ettiğiniz konularda yeni bilgiler edinebilir, okuma alışkanlığınızı geliştirebilirsiniz.

Kediler mangalın altında uyurdu
 Biz küllenmiş ekmekler yerdik
 Razi inanmış adamların övüncüyle
 Sabırla beklerdik geceleri

Şimdi hiç birinden eser yok
 Gitti o geceler o cenk kitapları
 Dağıldı kalelerin önündeki askerler
 Çocukluk güzün dökülen yapraklar gibi

Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*

BAHAR*

- Pencereleri açın, kapıları açın! Hava girsin! Akan rüzgâr. bu odanın kokusunu, hayalâtını, hatıratını, sürsün götürsün! Güneş girsin! Yağan ışık, köşelerin gölgelerini bozsun, silsin!

Pencereler açıldı. Hava yürüdü. Güneş yürüdü. Hayalât, hatıra, siyah düşünceler sürüldü, silindi. Ve ben de beraber...

Fesim bükülmüş, boynum bükülmüş. boyun bağım bükülmüş, belim bükülmüş. Ölü, küçük dalgalar gibi gayrı muntazam mâvi, tümsek kaldırım taşları üstünde. batıp, çıkan bir çürük sandal acziyle sallana sallana ilerlemek istiyordum, yürüdüm, yürüdüm. Sahile kadar geldim. Haraptım. Issız viraneydim. Mâvi deniz önümde. mâvi gök üstümde idi. Tâze baharın serip, serptiği ışıklara sarılmıştım.

Denizin kenarında idim. Arzın kenarında idim. Dalgalar taşlara çarparak sînelerini yırtıkça ipliği kopan inci gerdanlık gibi göz yaşlarım göğsüme dökülüyordu.

Bugün hava pek tatlı, güneş pek şakrak, oynak, gök pek açık, saçıktı. Fakat ben kahrolmuş, ben mahvolmuş, ben bitmişim. Bir taşın üstüne yığıldım. Şakaklarımı avuçlarımın içine aldım. Nazarlarımın siyah nuru, denizin mâvi atlası üzerinde kara lekeler bıraka bıraka uzanıyor: karşı sâhilin minarelerini kucaklıyor, kubbelerini öpüyor. Onlara gizli gizli vedâ ediyor ve: "Sizi Allah'a ısmarladım! Sizi Allah'a ısmarladım!" diyordu.

Biraz ötede, döne döne, ağır ağır kalkan tozların arasından zayıf, dermansız bir genç hayâl koltuk değneğine dayanarak tâ yanıma geldi, bir taşın üstüne oturdu. O da benim hüznümle daldı, o da meftûr idi, o da ağlıyordu.

Uzaktan bir ses, kaynaşan güneşin arasından süzülerek bize doğru erişti:

- Bahar kokuları, bahar kokuları!..

Bir sepetin içinde sümbüller, fulyalar, zerrinler, menekşeler, şebboylar dalga dalga renkler, damla damla râyihalar sıralanmıştı.

Çiçekçi tâ yanımızdan geçiyordu. Dikkat ettim. Genç hasta da gözlemini kapamış, başını arkaya bırakmıştı. Vatanın bu tatlı kokularını titreyen dudaklarıyla emmek, öpmek istiyordu. Bu kokular bana ve ona ne müdebdeb ve muhteşem târih sahifeleri ne mutantan ve muazzam zafer levhaları gösteriyor ve ne rakik ve ulvî şiir ve hayat neşideleri okuyordu. Mevkiim Sarayburnu'nun en muallâ bir noktası idi. Sinan Paşa'nın Murâd-ı Sâlis için

yaptırdığı “İncili Köşk”ün vîrâne-i zâili üstünde idik. Sanıyorum ki bugün baştan başa vatan, evlâtlarının kan ve yaşlarıyla yâkutlu ve incili bir kâşânedir. İkimiz de içinde iki ufak Bürkân gibi tutuşan kalplerimizi örten sinemizi Kâbetullah’a çevirdik. Bu râyihalara bürünen ruhlarımız sanki güneşten kanatlar takınarak sâhib-i Kur’ân’ın eşğine çarpa çarpa erimek için bizden ayrıldı. O dakika o da, ben de o mertebe mâsivâdan ayrılmış. o mertebe fenâfillâha ermiş... Ben bir tayf, o bir zilf olmuşuk. İkimiz de birbirimize yaklaştık.

Ey genç adın nedir?

- Mazlum!

- Bak bahar nethaları, güneş renkleri, nesîm râyihaları bütün önüne dökmüş. Daha ne istiyorsun? Neden mahzunsun?

Sepette ne kadar çiçek varsa aldım. Gencin kucağına. etrafına yığdım.

- Bak! Bu kokular, senin harem-i râyihalarındır. Saraylarının, pınarlarının, kulübelerin, ninelerinin. mihraplarının kokularıdır. Münkesir kalbini bu çiçeklerin özleriyle perçinle!

Mazlum. önünde bir sahife gibi açılan Topkapı Sarayı’nın etrafına solgun bakışlarını gezdirdi. İçini çaktı. kolları, birer kırık dal gibi, kıvrıldı ve yanına düştü.

- Hayır, dedi, bütün kokuları bir siyah tül ile örtülü sanıyorum. Lâle bir açık yara, gonca bir kan pıhtısı. sümbül çitişmiş bir hasta saçı, menekse, mâvi gözlerin damla damla yaşı...

- Bütün bir senenin fecri bahar! Bak sana ne neşeli dakikalar vâdediyor.

- Bende şimdi bir zevk kaldı: Ağlamak zevki.... Bir ümid kaldı: Mahşer ümidi.

- Baharın ninesi yağmurdur. Babası güneş. Bütün bunlar âile efradını sana, senin saadetine hasrettiler.

(...)

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, *Çağlayanlar* (Kısaltılmıştır.)

SİYASETİ BIRAKMAK, FELSEFEYİ BIRAKMAK, ŞİİRİ BIRAKMAK (I)*

17 yaşındaydım. Neler olup bittiğini anlamalı, birisiyle kendimi konuşmalıydım. İmdadıma yetişen şiir oldu. Şiirin bu iş için biçilmiş kaftan olduğu bilgisi nasıl olduysa oldu bana ulaşmış idi. Niçin şiirden başkası bana yardımcı olamayacaktı? Meselâ resim? Meselâ müzik? Görebilmiştik ki, birer ifade imkânı olarak resim ve müzik kendimle kendimi konuşmak istediğim “birisi” arasına istenmeyen şeyler karıştırmadan yürütülemeyecek meşguliyetlerdi.

Ressam olamazdım; çünkü resme kim olursa olsun akademik bir yerden başlayacaksa, bu yeri Las Meninas’tan (Las Meninas) daha büyük bir iş çıkarılamayacağı bilgisinin kapladığını öğrenmek zarureti karşısındaydı. Bu demek yeni zamanlarda bir ömür boyu Diego Velázquez’den (Diego Velasquez) daha büyük ressam olunamayacağını bile bile çalışmak demekti. Hâsılı, o yaşında ressam olmakla, mimar, mühendis, hekim olup dünyevî bir hâsılata talim etmek arasında ciddi bir fark olmadığını anlama yetisi bana verilmişti. Böyle dediğime bakıp beni parlak bir tahsil hayatı yürüten biri sanmayın. Aslında o günlerde beni uzanamadığı çiğere pis diyen kediden, erişemediği üzümünü koruk sayan tilkiden ayırdetmek kolay değildi.

Önümdeki hayatı musikiye hasrederek yaşayamazdım; çünkü bunu yapmam günlerimi ancak her boydan zalim karşısında kabullendiğim mağlubiyet şartlarından elime ne geçecekse onunla geçirebilmem demektir. Şarkı söylemeğe başlayan köle, isyandan vazgeçtiğinin işaretini vermiş olacaktır. Bu hisse lise birinci sınıfta halkın karşısında Paul Anka (Pol Enka), Neil Sedaka (Niyıl Sedaka) şarkıları söylerken varmışım. Nitekim, Franz Schubert (Franz Şubert), “İnsanlar benim musikimi işitip dinlemekten zevk alıyorlar; orada halbuki sadece acılarım var benim” demişti. Biricik ömrüm eksenine müzik yerleştirilmiş olarak seyredecekse, benim başıma Schubert’ten daha farklı bir şeyin gelme ihtimali zayıftı. Hakkını vermeye çabaladığım her nota esaretimden olan şikâyetime müstenit olacak, çaktığımla kalacak, en fazla ölürlen alkişlanmayı bekleyen mağrurlar katına yükselecektim.

Çocukluğumdan itibaren, insan ilişkileri gözümde karmaşık bir mahiyette tezahür etmekle kalmıyor, içimde bu ilişkilerin gerçekten ait oldukları yer hakkında tedirgin olduğum sualler geziniyordu. Sanat olma hususiyetleriyle resmin ve müziğin kendilerine mahsus değerleri beni cezbediyordu; ama bu değerler insan ilişkilerindeki vaziyeti kurtarma zemini dolayısıyla saflıklarından çok şey kaybediyorlardı. Şiir ise dik ve sağlam duruşunu sosyal zemine borçlu olmayan bir şeydi. Giderek şiir şiirliğini bir tür aykırılığa borçluydu. Bir şey olacaksam şair olabilirdim. Asıl mesele benim karakterimin, beni ben yapan dokunun (ne olursam olayım) bir şey olmama el verip vermediğindedir. Günübürlük mecburiyetler beni kendimi sorgulayarak bir karara varma şartlarına kavuşmaktan mahrum bırakıyordu. İşte o yıl liseyi bitiremeyince, bir müddet boyunca bir mühlet, nihayetine şair olmaya karar vermekle erebildiğim ve böylece bünyemden endişe marazını söküp attığım neşteri kullanabilmeme kifayet edecek mühlet elime geçti. Adım İsmetti, (adımın ne manaya geldiğini İngilizce sözlükten öğrenmişim: honesty) ben kendime karşı ne kadar dürüstüm? Şair olma kararım benim kendi başıma isteyerek, tarta-biçe ulaştığım bir şey mi, yoksa bir yönlendirmeye boyun eğmemin mahsulü müydü?

Neyi tartıp biçtiğim anlatılmaya değerdir, onu anlatacağım; ama önce yönlendirmeyi niçin zikre değer bulduğumu izah edeyim. Bir yönlendirmeden söz etmeme sebep olan hikâye şöyledir: 1959-1960 ders yılı Ankara’da Liselerarası Şiir Yazma Yarışması’na Gazi Lisesi’nden (672-5 Edebiyat B) “Yaşamak” adlı şiirimin lisemizdeki elemenden geçmesiyle katılmışım. (...) Volkan Vural’la ilk o gün karşılaştık. Benim şiirim yarışmanın beşincisi seçildi. İlk dördü bugün ne ben hatırlıyorum, ne de Türkiye. Yarışmada derece alanlara armağan kitapları birer birer sahneye çağırılarak verildi. Verilen kitaplarda verildiğine dair hiçbir işaret yoktu. Jüri üyeleri yarışmacılara basmakalıp tebriklerini sunmanın ötesinde hiçbir şey söylemedi. Sadece Jülide Gülizar bana dönüp “İsmet Özel siz misiniz?” diye sordu. Ben, bu sorunun arkasından ne gelecek merakıyla yüklü bir “evet” deyince, Halide Nusret Zorlutuna içten bir gülümseyişle bana “Sen şair olacaksın küçük!” (oradaki öğrencilerin en çelimsizi bendim) dedi. Bir kehanet miydi bu? Ben, sıra ömrümün bir ânında şair olma tercihinde bulunmama gelince bu yönlendirmeden etkilendim mi?

Hayır, etkilenmedim. Birilerin gözünde “bir şey” olmak küçük yaşlarımdan itibaren, sadece reddettiğim değil, aynı zamanda sertçe karşı koyduğum bir münasebet tarzıydı. (...)

İsmet Özel, *Desem Öldürürler, Demesem Öldüm* (Kısaltılmıştır.)

DEVLET ANA*

(...)

Kozpınar'a yetiştikleri zaman, Söğüt ulularının binekleri yeni çekiliyordu. Osman Bey, kaynatası Edebâli'nin katırına binmesine yardım etmek için üzeniyi tutmuştu ki, nal seslerini duyup döndü. Gelenlerin şakası olmadığı anlaşılmiş, çocuklarla kadınlar bağrışarak kaçışmaya başlamıştı.

Osman Bey beğenmemiş gibi kaşlarını çattı:

- N'oluyor Mavro? Nasıl geliş bu? - Terkide levent yüzbaşısını tarayınca duraladı: Ne var?

Mavro atladı, büyük adımlarla geldi.

Eğildi, yalnız Osman Bey'in duyabileceği bir sesle fısıldadı:

- Dervent'te pusu var beyim, göçü durduralım!

- Pusu mu? Kim?

- Filatyos... Çudar... Pervane...

Frenk Şövalyesi'yle Türkopol...

- Nerden öğrendin?

- Söylerim... Hele göç dursun!

- Bul Toros'u, çabuk... Seslesin...

Merakla bakan Edebâli'ye gülümsedi:- Biraz gecikecek yola çıkmamız Şeyhim... Buyrun sayvana...

- Neymiş?

- Buyrun... -Hayvandan inip ellerini göbeğine bağlamış levent yüzbaşısına işaret etti: Gelin bakalım Ali Bey!

Mavro, gözleriyle Toros'u arayıp bulmuş, kolundan tutup kalabalıktan biraz uzaklaştırmıştı. N'apacağını kısaca anlattı. Toros, kılıcını tutarak bineğine doğru koştu, atladı. Bir yandan kalabalığı yarıp yol açmaya çalışırken, bir yandan da gür sesiyle Söğüt'ün ünlü tellâllarını çağırılmaya başlamıştı. Biraz sonra, kalın bir toz bulutu kaldırarak Domaniç'e doğru ağır ağır yola çıkmış Söğüt göçünün ucuna doğru gökleri inleyen bağırtilar duyulmaya başladı:

- Göç duuuur! Bre duuuur!

- Bre oturaktır, oturaaaak...

- Dur haaaa... Dur bre haaaa... Göç duuuur!

- Söğüt uluları bey sayvanmaaaa...

Bey sayvanmaaaa...

Hayvanlar insanlar, bir an oldukları yerde taş gibi kaskatı kesilmişlerdi. Alışılmış seslerin ne kadar güçlü olduğu kesilince anlaşıldı. Bu donmuş sessizliğin üstünde Ermeni Toros'un sesi fırtına gibi esiyordu:

- Göç duuuuuuuur! Dur bre haaaa...

Ahi çavuşları bey sayvanını hemen çevirmişler, meraklıların yaklaşmasını önlemişlerdi. Söğüt uluları hiç telaşsız toplanıyorlardı.

Osman Bey, esir yüzbaşının getirdiği haberi, Şeyh Edebâli'yle Akçakoca'ya kısaca anlatmış, niyetinin pusuyu' zorlamaktansa Söğüt'e dönmek olduğunu da eklemiştir. Fakat evdeki pazar, bu kez çarşıya uymadı. Pusu lafını duyup hemen dövüş isteyen Dünder takımı bu kez, bütün sürü sahiplerini arkalarına aldılar.

(...)

Kemal Tahir, *Devlet Ana* (Kısaltılmıştır.)

ASTRONOMİ*

GİRİŞ

Arapça *'ilm el-hey'*e veya *'ilm el-felek* diye anılan astronomi, matematiksel bilimler (*el- 'ulûm erriyâdiyye*) arasında yer alır ve *'ilm aḥkâm en-nucûm* veya *şın 'a 'at aḥkâm en-nucûm* (yıldızlardan hüküm çıkarma bilimi veya sanatı) diye anılan astrolojiden ayırt edilmektedir. İslam'dan önce Araplar bilimsel bir astronomiye sahip değillerdi, ancak yıldızlara ilişkin zengin bir bilgi birikimleri vardı. Bu bilgiler genel olarak Keldani astronomisinin uzantısı olarak görülmüştür. İslam öncesi ve erken dönem Arap-İslam şiirinde 300'den fazla yıldızın adı geçmektedir. Hommel'in, bu yıldız adlarından bazılarının Akadca ve Sümerce'ye dayandığı görüşü doğru görünmektedir. Ayrıca, Arapların 1./7. yüzyılda burçları bildiği de kesin gibi görünmekte olup, bu bilginin İslam öncesi döneme kadar uzanmış olması da mümkündür.

Bu bağlamda, Kuşayr 'Amra Kasrı'nın (Ürdün'de Amman şehrinin doğusunda) banyo kısmında bulunan Roma hamamı [Caldarium (Kaldarium)] oldukça dikkat çekicidir. Bu hamamın kubbesinde gökyüzü haritasını tasvir eden bir fresk bulunmaktadır. 1902 yılından itibaren Alois Musil'in (Aloez Muzil) makalelerinde ve monografilerinde ele aldığı 711-715 tarihli Emevi kasrındaki bu gök haritasının astronomi tarihi açısından önemine, Fritz Saxl (Fritz Zaksıl) ve Arthur Beer de (Artur Biyır) dikkat çekmişlerdi. Söz konusu haritada, yaklaşık 400 yıldız, takımyıldızlar ve burçlar kuşağı (zodyak) koordinatlarıyla birlikte verilmiştir. Burada tasvirin modeline veya kaynağına ilişkin sorulara girmeksizin şu gerçeğe dikkat çekmek gerekiyor: Bu haritanın yapımcıları, kendilerini görevlendiren Emevi prensine gerektiğinde açıklamasını yapmak zorunda oldukları bir gök haritası meydana getirmişlerdi. İslam'ın daha ilk yüzyılında geçmiş kültür temsilcilerinin, karşılaştıkları yeni kültür çevresinde bilimsel etkide bulunabilmelerini sağlayacak elverişli koşullar bulduklarının en önemli kanıtlarından biri, evrensel bilgin el-Bîrûnî (ö. 440/1048)'nin aktardığı haberdur. O, parşömen üzerine çizilmiş astronomik çizelgeler içeren eski bir Zîc-astronomi kitabından söz etmektedir. Bu kitapta, Diokletian (Diyokletyan) dönemine (Kıpti takvimine) göre oluşturulmuş veriler yer alıyor. Söz konusu kitaba anonim bir yazar eklemelerde bulunmuştur; bunlardan bazıları hicretin 90-100 (710-719) yılları arasında gözlemlenen güneş tutulmaları ve horoskoplardır [yıldız falı]. Yine aynı yazar, Bust şehrinin enlemini 32° olarak vermiştir. el-Bîrûnî, kitabın kısmen elinde bulunduğunu zikrederek, varlığı ve otantikliği ile ilgili olası kuşkuları bertaraf etmeyi gerekli görmüştür.

(...)

Fuat Sezgin, *İslam'da Bilim ve Teknik* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metinlerin aslına sadık kalınmıştır.)

B. Okuma teknikleri ile ilgili soruları cevaplayınız.

1. Okuduğunuz metni veya metinleri seçme nedenleriniz nelerdir?
2. Metin veya metinleri okuduktan sonra metinle ilgili görüşlerinizde ne gibi değişiklikler oldu? Niçin?
3. Şu ana kadar öğrendiğiniz okuma tekniklerinden hangisi daha çok dikkatinizi çekti? Neden?
4. Edebî bir metin ile bilgilendirici bir metni hangi okuma tekniklerini kullanarak incelemeliyiz? Gereçleriyle açıklayınız.

Yazıyorum

A. Araştırıyorum bölümünde seçtiğiniz metni tanıtmak için kısa bir sunum metni hazırlayınız. Sunumunuzu arkadaşlarınızla paylaşınız, çalışmanızı e-portfolyonuza ekleyiniz.

B. Sunum metnini hazırlarken aşağıdakilerden hangilerini yaptınız? Yaptıklarınızı (✓) ile işaretleyiniz.

✓	Sunum Metni Hazırlarken Yaptıklarım	
	1	Sunumumu hazırlamaya başlamadan önce yazma amacımı ve hitap edeceğim kitleyi belirledim.
	2	Seçtiğim metin ve yazarıyla ilgili amacıma uygun eleştiri yazıları ve incelemeler araştırdım.
	3	Seçtiğim metinle ilgili geçerli ve güvenilir kaynakları okuyarak notlar aldım.
	4	Metinden veya okuduklarımdan edindiğim bilgileri düşünsel bir plan doğrultusunda düzenledim.
	5	Oluşturacağım tanıtım metninin bölümlerini her bir sunum sayfasında altı satırı geçmeyecek şekilde düzenledim.
	6	Anlatımımın açık, duru, akıcı ve yalın olmasına dikkat ettim.
	7	Sunumuma ilgi çekici bir başlık seçtim.
	8	Sunumumda dikkati dağıtmayacak biçimde görsel unsurlardan faydalandım.
	9	Yararlandığım kaynakları metnimin sonuna ekledim.
	10	Sunumumu paylaşmadan önce metnimi yeniden gözden geçirdim.
	11	Sunumumu arkadaşlarımla paylaştım.
	12	Sunum metnimi e-portfolyoma ekledim.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Göz Atma, İşaretleyerek, Soru Sorarak Okuma

A. Göz atma tekniği ile ilgili açıklamayı inceleyiniz. Vakıf Medeniyeti adlı metni göz atma tekniği ile okuyunuz. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Metnin başlığı, içeriğiyle ilgili neler düşündürmektedir?
2. Metin kaç paragraftan oluşmaktadır?
3. Metnin biçiminden, cümle yapılarından hareketle metnin türünü tahmin ediniz.

VAKIF MEDENİYETİ*

İslam toplumunun, dinin öngördüğü kurallar çerçevesince yaşamını emniyetle sürdürebilmesi için gerekli koşulları ve kurumları devletin devamlı sağlaması mümkün değildir. Tarihte İslam Devleti bu görevi esas itibariyle vakıf yoluyla yerine getirmiştir. Devlet, siyasetin kararsızlığı, geçici karakteri dolayısıyla İslam toplumu için gerekli sosyal hizmetleri devamlı bir görev, bir hayır işi olarak hayır kurumuna bırakmıştır. Genelde dini görevler cami, mescit, medrese, mektep inşası, idamesi, fakirlerin, yolcuların korunması için zaviye ve imaret tesislerin kurulması, halk için hastane, tıbbi hizmetler, hatta ilaç temini, bunun gibi yüzlerce sosyal hizmet devamlı olarak ancak bu yolla sağlanabilmektedir.

İslam devlet düzeninde bu hizmetler siyasi otoriteye bırakılmamış, hayrat denilen kurumlar, doğrudan doğruya Allah'ın gözetiminde, zamanla bozulmaz, mutlak, ebedi, tarafsız bir müesseseye, vakfa bağlanmıştır. Kısacası vakıf, toplumun bekası ve refahı için en emin sosyal örgüt görevini üstlenmiştir.

Bugün devletin yüklenmediği bir takım kurumları, mesela eğitim kurumlarını Osmanlı döneminde devlet karşılamıyordu. Vakıf, toplum için zaruri bazı kamusal hizmetleri üzerine alarak geniş ölçüde uygulamıştır. Bugün vakıflar arşiv fonları, bu zenginliği ortaya koymaktadır. Vakıflar yalnız dini hizmetleri yerine getirmek için cami, mektep medrese, imaret ve külliyeler değil, onları idame etmek için gerekli ekonomik kurumlar, hanlar, bedestenler, çarşılar vücuda getiriyordu. Tüm vakıf eserleri devletin nezareti altında ise de evkaf bütünüyle Tanrısal müeyyide altına konmuştur. Yani prensip olarak devlet müdahale edemez. (...) Vakfın karşıladığı hizmetler daima dini bir hayır hizmeti olmalıdır. Osmanlı devletinde yolculara barınak sağlama maksadıyla vakıf olarak yüzlerce zaviye ve imaret tesis edilmiş, bu zaviyeler, devletin sağladığı vakıflarla bir nevi devlet tesisi niteliği kazanmıştır. 1530 tarihinde yalnız Anadolu'da 622 zâviye sayılmıştır. Suyolları için Hicaz'da ve Kudüs'teki büyük girişimler, sultan evkafı, sultan külliyesi devletin ne kadar önemli rol oynadığını gösterir. Bu suyolları bugün hala caridir.

Şehirlerin imarı, şenlenmesi için vakfın nasıl hayati bir rol oynadığına dair bir misal vermek isterim. Fatih, İstanbul'u harap bir şehir olarak aldı ve şehri yeniden inşa ödevi karşısında kaldı. 1459'da vezirlerini toplayıp emretti. Her biri surlar içinde bir bölgede cami, medrese, mektepten oluşan bir imaret, bugün yanlış bir deyimle külliye inşa edecekti. Böylece Mahmud Paşa, Gedik Ahmet, Murat Paşa, Davut Paşa külliyeler kurdular. Etrafında mahalleler oluştu. Kendisi de vakıf olarak Fatih Camii külliyesiyle medreseler ve etrafında saraçhane ve başka tesisler kurdu. Fatih mahallesi ortaya çıktı. Türk-İslam İstanbul'u işte böyle kuruldu, vakıf sayesinde. (...)

Halil İnalcık, *Vakıf Medeniyeti* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Göz atma tekniği,

okunacak metnin biçim ve içeriğine dair ipuçlarını belirlemek amacıyla metin üzerinde göz gezdirmeye işlemidir. Okumaya geçmeden önce metnin başlık ve alt başlıklarına, giriş kısmına, görsellerine, dikkat çeken noktalarına göz gezdirilir.

Göz atma tekniğiyle

- Okumaya dair amaç belirlenir.
- Ön bilgiler harekete geçirilir.
- Önemli noktalar fark edilir.
- Metinle ilgili tahminlerde bulunulur.

B. İşaretleyerek okuma tekniği ile ilgili yanda verilen açıklamaları inceleyiniz. Vakıf Medeniyeti adlı metni anahtar kelimeleri işaretleyerek okuyunuz. Bu teknikte aşağıdaki simgelerden faydalanabilir ya da kendinize özgü farklı simgeler oluşturabilirsiniz.

 Geri dön.

Y Yardımcı düşünce

 Özgün fikir

! Araştır.

 Dikkat et.

 Yazarın görüşüne katılıyorum.

A Ana fikir

{ } Alıntı yap.

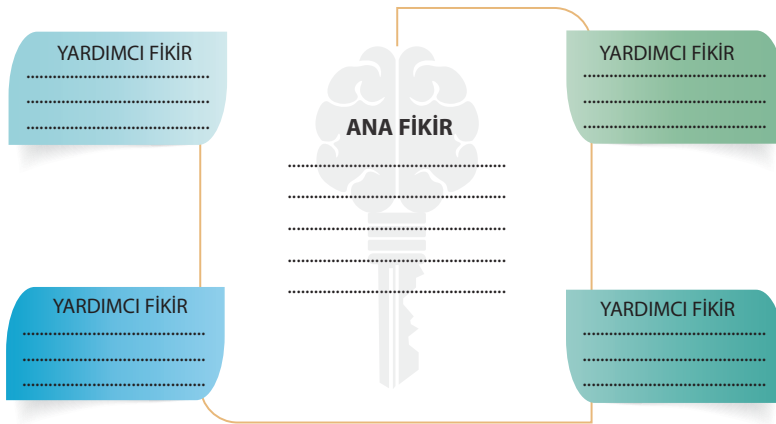
X Yazarın görüşüne katılmıyorum.

? Sorgula.

★ Önemli.

C. Metne göre soruları cevaplayınız.

1. Metnin ana fikri ve yardımcı fikirlerini aşağıda ilgili yerlere yazınız.

2. Metinde anlamını bilmediğiniz kelimeleri sözlüklerden araştırınız. Bu kelimelerin anlamlarını oluşturacağınız kişisel sözlüğüne yazınız.

Ç. Soru sorarak okuma tekniği ile ilgili açıklamaları inceleyiniz. Okuduğunuz metinle ilgili arkadaşlarınıza yöneltmek üzere cevaplarıyla birlikte en az üç soruluk bir liste oluşturunuz. Bu soruları arkadaşlarınıza yöneltiniz. Arkadaşlarınızın cevaplarını kendi cevaplarınız ile karşılaştırınız.

Soru Listesi	Cevaplar
<ul style="list-style-type: none"> ■ ■ ■ 	

İşaretleyerek okuma tekniği, okunacak metni daha kolay kavrayabilmek için anahtar kelimelerin ve diğer önemli ifadelerin altı çizilerek ya da yuvarlak içine alınarak çeşitli şekillerde belirginleştirilmesidir. Metne yeniden başvurulması gerektiğinde metnin içerdiği bilgiye işaretlemeler yardımıyla daha hızlı ulaşılabilir.

Metin üzerinde işaretlemeler yapılırken

- Aşırıya kaçılmamalıdır.
- Metnin içeriğini anlamaya yardımcı olacak hususlar işaretlenmelidir.

Soru sorarak okuma tekniği, metne dair sorular üretmek ve metinden cevap bulmak amacıyla yapılır. Soru sorarak okumada önce metin dikkatle okunur. Daha sonra metinle ilgili çeşitli sorular oluşturulur. Sorulara tek tek veya gruplar hâlinde cevap aranır. Okuma sonrasında ulaşılan soru ve cevaplar değerlendirilir.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Not Alarak, Özetleyerek Okuma

A. Not alarak okuma tekniği ile ilgili açıklamaları inceleyiniz. *Gönül Sözüne Dair* adlı metni aşağıdaki uygulama basamaklarını dikkate alarak okuyunuz.

- Metnin başlığının sizde uyandırdığı çağrışımları söyleyiniz. Bu çağrışımlarda etkili olan unsurları arkadaşlarınızla tartışınız.
- Metinde tırnak içinde verilen kelimeleri anlam özellikleri bakımından inceleyiniz. Bu kelimelerden hareketle metnin içeriği hakkındaki tahminlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Metinde “gönül” kelimesinin kullanıldığı deyimleri not alınız. “Gönül” kelimesi ile ilgili sizin de aklınıza gelen deyim, atasözü ve dizeler varsa bunları notlarınıza ekleyiniz.
- Çalışma kâğıdınıza veya defterinize metinde geçen şairlerin adlarını ve şiir örneklerini not alınız.

GÖNÜL SÖZÜNE DAİR*

Türk dili, birçok eski kelimelerini, yerlerine daha güzellerini buldukça, terketmiş, fakat eskiden beri güzel her kelimesini mutlaka yaşatmıştır. Türkçenin, ülkeler, çağlar ve diller boyunca mâcerâsı, birçok da bu “güzel”i aramak duygusundandır. Bugün de çirkin kelimelere tepkisi, aynı hisdendir.

“Altın, gümüş, demir, çelik” v.b. gibi, güzel sesli mâden adları, Türk dili vâd olalıdan beri yaşayan ve yaşatılan kelimelerdendir. “Gönül” sözü de böyledir.

Bu kelimenin en eski Türkçede söylenişi, “Kön-kül”dü, zamanla “könğül” sesini aldı ve yüzyıllarca bu sesle kullanıldı. Ona “gönül sesini veren Türkiye Türkçesi”dir.

Gönül’e önce VIII. asırda rastlıyoruz. Târîhi taş kazdıran bir hükümdar ağzından konuşarak, adını bildiğimiz ikinci Türk yazarı Yolluk Tigin:

“Taş tokıtdım, k ö n g ü l t e g i sabımın... bitidim”: Taş yonturdum, gönüldeki sözünü yazdırdım, diyor.

Kelimenin edebiyat târîhimizde ikinci âşığı, Kutadgu Bilig yazarı Yusuf Hashâcib’dir. Kelimeyi fırsat düşükçe kullanır, onu “aruz”la mâniler söyler. Onun:

Könğül kimni sevse körür közde ol

Közün kaçsa baksa uçar yüzde ol

Könğülde negü erse arzu tilek

Ağız açsa barça dilin sözde ol

gibi mısraları, Türkçenin İslâm çağındaki ilk gönül şiirleridir: “Gönül kimi sevse gözünün önünde (hep onu) görür; göz nereye baksa orada o(nun hayâli) uçar. Gönülde arzu, dilek ne ise (insan) ağız açınca hep ondan söz açar.” demektedir.

*

“Gönül”, Anadolu’da Yûnus Emre’nin:

Taşın yine deli gönül

Sular gibi çağlar mısın

gibi mısralarıyla şahlanır. Ondan sonra, sesi fazla değişmez. Bâzan “bu göynüm” diyenlerin söyleyişiyle başkalaşsa da kesin notasını Anadolu’da bulmuş

Not alarak okuma

tekniği, metindeki önemli bilgi veya düşüncelerin daha sonra hatırlanması amacıyla farklı bir alana not alınmasıdır. Okuma esnasında önemli görülen yerlerin seçilebilmesi, bilgi ve düşüncelerin sınıflandırılabilmesi bakımından önemli bir okuma tekniğidir.

Not alarak okumada

- Okuma amacına göre önceden sorular belirlenmelidir.
- Belirlenen sorularla ilgili cevaplar farklı bir kâğıda veya deftere not edilmelidir.

1. ÜNİTE

olmanın “gönül” ferahlığıyla yaşar. O kadar ki biri çıksa da bir Gönül Şiirleri Antolojisi yapsa, bu kitapta Türkçenin nice zengin ve güzel şiirleri toplanır. Hattâ XV. asırda İstanbul fâtihi, Sultan İkinci Mehmed’in de katıldığı bir “gönül” şiirleri yarışması olmuş, fethedilen ülkeler, yüzyıllarca, bu şiirlerin:

Gönül ey vây gönül, vay gönül eyvây gönül

diye tekrarlanan mısralarıyla âhenkli, “murabba”ları (şarkıları) ile dolmuştur.

*

Bundan sonra dilimizde bir “gönül zenginliği” başlar. Gönül sözüyle nice dil ve gönül oyunları oynanır. Kelime, dilimize “gönül dolusu” söyleyiş kazandırır, dilimizde bir duygu ve mânâ âlemi uyandırır.

Gerçi “gönül”, insanın duygu merkezi demek, yürekteki mânevi taraf demektir, ama bu kadarcıkla kalmaz: “Gönül çekmek”de aşk olur, “gönül vermek”de sevgi... “Gönül yapmak”da iyilik duygusuyla dolar, “gönül almak”da hoşnut etmek, memnûn etmek mânâlarına girer. (...)

Nihad Sâmî Banarlı, *Türkçenin Sırları* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

B. Okuduğunuz metni analiz etmek için aşağıdaki basamakları uygulayınız.

1. Notlarınızdan yararlanarak aşağıdaki tablonun ilgili alanlarını doldurunuz.

Şairin Adı	Şairin “Gönül” Kelimesini Kullanma Amacı

2. Özetleyerek okuma tekniği ile ilgili verilen açıklamaları inceleyiniz. Metni tekniğe uygun olarak kendi cümlelerinizle özetleyiniz.

Özetleyerek okuma

tekniki, bir metnin ya da eserin ana hatları ile kısaltılmış biçimidir. Özetleyerek okumada, metin dikkatle okunur, metindeki önemli kısımlar işaretlenir ya da not alınır, böylece metin kısa bir biçimde ifade edilir.

Özetleyerek okumada

- Okunan metnin türüne göre özetleme için sorulması gerekenler önceden tasarlanmalıdır. (Örneğin bir hikâyeye okunuyorsa kişi, yer, zaman ve olaylara dikkat ederek okuma yapılmalıdır.)
- Okuma sırasında ara özetlerle anlatılanlar pekiştirilmelidir.

3. *Gönül Sözüne Dair* adlı metne yönelik raporu tamamlayınız.

<i>Gönül Sözüne Dair Metnini Okuma Raporu</i>	
a) Metinde “gönül” kelimesi ..... defa kullanılmıştır.	
b) Metinde “gönül” kelimesinin yer aldığı deyimler şunlardır:	....
c) Metinde “gönül” kelimesinin yer aldığı atasözleri şunlardır:	....
ç) Metinde en dikkat çekici cümle	“..... ....”
d) Yazarın bu metni yazma amacı	....

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Tahmin Ederek Okuma

- A. Tahmin ederek okuma tekniği ile ilgili bilgileri inceleyiniz.**
Aşağıdaki metinde boş bırakılan yerlere gelecek ifadeleri tahmin ederek ilgili boşluklara yazınız.

ATATÜRK'ÜN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ

Atatürk milliyetçidir. Bir Türk milliyetçisidir ama bunun yanında ..... Barışçıdır, dövüşmesini bildiği gibi .....
“Mecbur kalmadıkça savaş bir cinayettir” demiştir. İzmir’in kurtuluşu sonrasında hükümet konağına girerken merdivenlere serilen ve “Onlar işgal ettiklerinde Türk bayrağını yere sermişlerdi” denilerek çiğnemesi istenen Yunan bayrağını kaldırtıp, “Bayrak bir milletin namusudur, ayaklar altına alınamaz” diyecek kadar gerçek şövalyedir. Bir entelektüel olduğu hakikattir.(...)

Cephede bile kitap okuyacak kadar ..... Binlerce kitap ..... Biraz da onun için ..... bir adamdır. Okuduklarının başında Reşat Nuri geliyor. Bütün kuşağı gibi şiir de seviyordu, ama şiirle düşünmekten çok, nesri seviyordu. J. J. Rousseau’nun (Ruso) *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı* adlı eserini Fransızcadan derinlemesine okuduğu biliniyor. Çankaya Köşkü kütüphanesinin taranmasıyla bilgiler artabilir. Okuduğu kitaplara tuttuğu kenar notları ilginçtir.

Tahmin ederek okuma

tekniki, birtakım verilere dayanarak bütünüyle okumadan metinle ilgili tahmini tespitlerde bulunmadır.

Bu teknikle metinde geçen bazı kelime veya kelime gruplarından hareketle metinde neyin anlatıldığı sorgulanır.

B. Aşağıdaki metni amacınıza uygun tekniklerle okuyunuz. Önemli gördüğünüz ifadeleri not alınız.

ATATÜRK'ÜN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ*

Atatürk milliyetçidir. Bir Türk milliyetçisidir ama bunun yanında evrensel bir adamdır. Barışçıdır, dövüşmesini bildiği gibi barışmasını da bilir. “Mecbur kalmadıkça savaş bir cinayettir” demiştir. İzmir’in kurtuluşu sonrasında hükûmet konağına girerken merdivenlere serilen ve “Onlar işgal ettiklerinde Türk bayrağını yere sermişlerdi” denilerek çiğnemesi istenen Yunan bayrağını kaldırtıp, “Bayrak bir milletin namusudur, ayaklar altına alınmaz” diyecek kadar gerçek şövalyedir. Bir entelektüel olduğu hakikattir.(...)

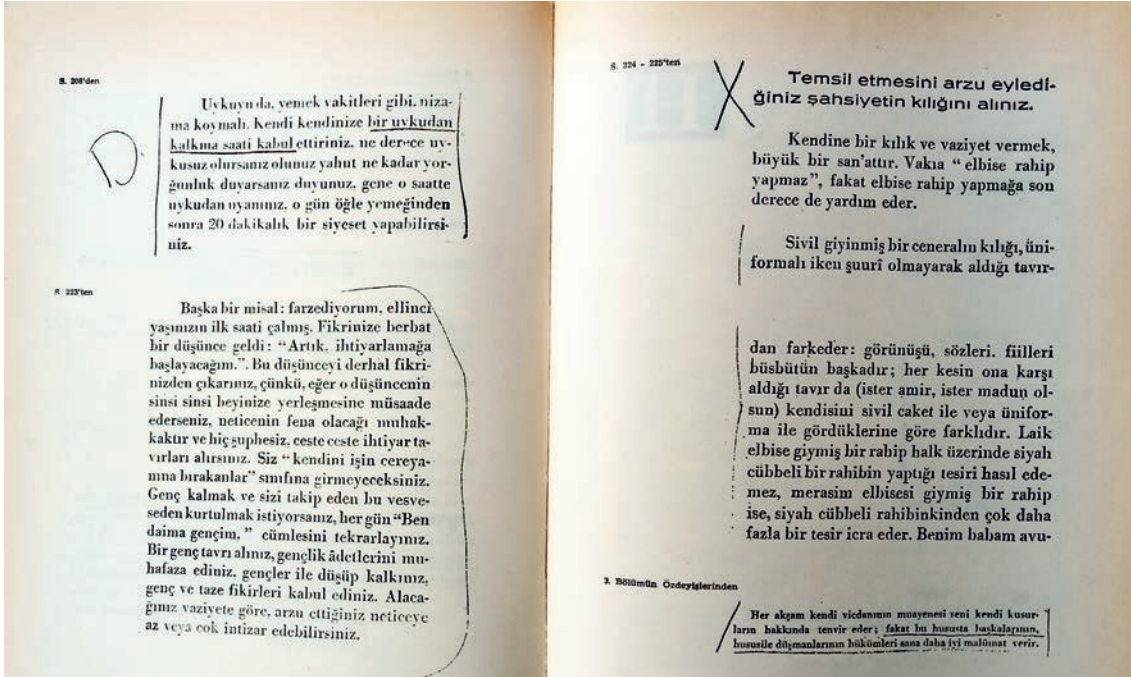
Cephede bile kitap okuyacak kadar gerçek bir kitap tutkunudur. Binlerce kitap okumuştur. Biraz da onun için büyük bir adamdır. Okuduklarının başında Reşat Nuri geliyor. Bütün kuşağı gibi şiir de seviyordu, ama şiirle düşünmekten çok, nesri seviyordu. J. J. Rousseau’nun *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı* adlı eserini Fransızcadan derinlemesine okuduğu biliniyor. Çankaya Köşkü kitaplığının taranmasıyla bilgiler artabilir. Okuduğu kitaplara tuttuğu kenar notları ilginçtir.

İlber Ortaylı, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Atatürk’ün Kişisel Özellikleri adlı metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Tahminleriniz ile metnin içeriği örtüşmekte midir? Söyleyiniz.
2. Aşağıdaki görselde Mustafa Kemal Atatürk’ün okuduğu bir kitap üzerindeki işaretlemeler görülmektedir. Metinden bu görselle ilgili olan cümle veya cümleleri bularak işaretleyiniz. Bu cümleler ve görseller, size Mustafa Kemal Atatürk’ün okuma alışkanlığıyla ilgili neler düşündürmektedir?

Yazıyorum

A. Çözüm bölümü verilmeyen *Devenin Pabucu* adlı metni olay örgüsüne odaklanarak okuyunuz.

DEVENİN PABUCU*

Beyazıt'ta Küllük kahvesi. Saat 12'yi biraz geçmiştir. Gerçek bir hoşluk içindeki üniversiteli kızlar yavaş yavaş Emin Efendi lokantasına dolmaya başlamıştır. Kahve masalarından birinde ŞAİR oturmaktadır. Derken ELEŞTİRMEN görünür.

ŞAİR — Oh, oh. Demek siz buralardasınız. Karpuz kabuğu denize düşmeden İstanbul'a gelebiliyorsunuz ha?

ELEŞTİRMEN — Ben Ankara'nın sicağından kaçıyorum. Mayısın sonra oralarda durulmuyor. Ama İstanbul'da eskisi gibi değil. Bu aylarda bile, insan temmuzda, ağustostaymış gibi bunalıyor. Bu gidişle yazı geçirmek için kendime daha serin bir şehir aramam gerekecek.

ŞAİR — İyi doğrusu. Ben yorganı daha üzerimden atamadım. Hoş, biz sizin gibi, eski toprak değiliz. Bizim kuşak pek çürük çarık şey.

ELEŞTİRMEN — Bunu siz mi söylüyorsunuz? (*Kahveciye*) Az şekerli bir kahve, okkalı olsun. (*Şaire*) Bunu yeni yetişen şairler duymasın.

ŞAİR — Canım, siz de sözümü genişletmeye kalkmayın hemen. Benim sözüm edebiyata değil. Diyeceğim, rüzgârı, soğuğu (...) umursamayanlarımız pek az. Bakın, Orhan Veli'yi pek erken yitirdik. Sait Faik'in de karaciğerinde bozukluk olduğunu duymuşsunuzdur. Bana gelince, hava biraz nemlensin, romatizmalarım azıyor. Gerçeğini isterseniz, bizim kuşak edebiyatının öyle sağlam temeller üzerine oturduğu da pek söylenemez hani.

ELEŞTİRMEN — Sizinle çoğu zaman anlaşıyoruz. Sizde sorunlara yürek kaldıracı bir gözle bakmasını bilen bir yön var. *Melâli anlamayan nesle aşınâ değiliz.*

ŞAİR — Evet, ortak yönlerimiz olacak kuşkusuz. Bir kez, siz sağduyuyu hiç elden bırakmazsınız.

ELEŞTİRMEN — Bu, herkeste bulunan bir şey.

ŞAİR — Yoo, öyle demeyin. Ben sağlam düşüncenin ne olduğunu ilk sizin yazılarınızda gördüm.

ELEŞTİRMEN — Ya sizin düş zenginliğinize ne demeli?

ŞAİR — Sizin o akıcı diliniz...

ELEŞTİRMEN — Sizin o telli pullu dizeleriniz...

ŞAİR — Sizin konuya perende attırma gücünüz...

ELEŞTİRMEN — Ya sizin kimseninkine benzemeyen açmazlarınız...

ŞAİR — Bu memlekette eleştirmen varsa o da sizsiniz.

ELEŞTİRMEN — Bana en uyanık, en kavrayışlı şair kim diye sorsalar sizi gösteririm.

ŞAİR — Beni şımartıyorsunuz. Siz, siz, siz bir dâhisiniz.

ELEŞTİRMEN — Siz ustalar ustasısınız.

ŞAİR (*Kahveciye*) — Çabuk bırak kahveyi. (*Eleştirmene*) Siz bir söz hokkabazı, bir büyücüsünüz.

| 1. ÜNİTE

KAHVECİ — Benimle alay mı ediyorsunuz?

ELEŞTİRMEN (*Kahveciye*) — Çekil, çekil, sözümüz sana değil. (*Şaire*)
Siz büyünün ta kendisisiniz.

KAHVECİ — Vay canına.

ŞAİR — Ben sizin kadar zeki, sizin kadar duygulu bir insana rastlamadım.

ELEŞTİRMEN — Benim elimde olsa sizi milletvekili yapardım.

ŞAİR — Ben de sizi Milli Eğitim Bakanlığı'na getirirdim.

ELEŞTİRMEN — Oralarda gözüm yok benim. Yeryüzündeki şu son bir iki günümü diriltisiz, kaygısız geçireyim, yeter de artar bile bu bana.

Dünyada ne ikbâl ne servet dileriz.

Hattâ ne de ukbada saadet dileriz

Aşkın gül açan bülbül öten vaktinde

Yâranla tarab yâr ile vuslat dileriz.

Nasıl iyi söylenmiş mi?

ŞAİR — Evet, evet ama.

ELEŞTİRMEN — Bilirim siz bu şiirleri beğenmezsiniz. Bu konuları yitirilmiş bulursunuz.

ŞAİR — Yalnız konusu değil, vezni de yitirilmiş. Söyleyecek bir şeyleri bulunan bir şairin aruzla ne alışverişi olabileceğine aklım ermez benim.

ELEŞTİRMEN — Yapmayın canım. Nedim'leri, Naili'leri bir kenara mı iteceksiniz? Arüz, bu şairlerin şiirleriyle yeni sesler kazanmıştır, yeni sesler, yepyeni sesler.

ŞAİR — Evet kazandı. Yahya Kemal'le, hele Ahmet Haşim'le çok şeyler kazandı. Gelgelelim bugünün şiiri öyle dar kalıplar arasında bunalıp kalmak istemiyor.

ELEŞTİRMEN — Hececiler de aynı şeyi söylüyordu. Nasıldı o? Haa, evet. "Biz şimdi başka bir yeni ahenge bağlıyız." Yeni âhenk. Sonunda bu yeni âhengin ne olduğunu gördük. Siz şimdi hecenin aruzu aştığını söyleyebilir misiniz?

ŞAİR — Haklısınız belki. Hececiler aruzun dışına çıkmak zorunluluğunu duymasına duymuşlardı. Ama aruzun dışında ne yapılabileceğini bilmiyorlardı. Onların en kabadayıları koşmaların o pek bilinen altı-beş'lisesine biraz daha oynaklık vermekten öteye geçememiştir. Ama bu, şimdilerde ortalığı kaplayan yeni şiirin de, özgür şiirin de başarıya ulaşamayacağı anlamına gelir mi?

ELEŞTİRMEN — Matematik bakımından gelmemesi gerek.

ŞAİR — Hem ne var, hececiler ya da hececilerin çoğu hiçbir iş yapmadı ama Cahit Sıtkı, Ahmet Muhip yeni ufuklara, yeni biçimlere vardılar.

ELEŞTİRMEN — Genç şairlerimizin çoğunu severim. Samih Rifat'ın oğlu olsun, o İzmir'de, Urla'da mı avukatlık yapan delikanlı olsun hoş şiirler yazıyorlar doğrusu. Üstelik benim yazılarımı da hiç kaçırmıyorlar. Ama siz gelin de, onların şiirinde Galib'in:

Yine zevrak-i derunum kırılıp kenare düştü

Dayanır mı şişedir bu reh-i sengsare düştü.

ikiliğindeki derinliği bulun bakayım.

ŞAİR — Şeyh Galib'in ikiliği, ya da bu ikiliği taşıyan gazel güzel olabilir. Yapısı, sesi bizim içimizi açabilir. Gelgelelim, bu renklilik, bu aruzdan gelen renklilik dışında da güzellik yok mudur? Külebi'nin:

*Pasinlerdeki köyümüzün
Sokakları beyazdı.
Pasinlerdeki köyümüzün
Sokakları beyazdı;
Sonra ovalar gördüm ki
Ya çöldü ya ayazdı.*

dizelerinde Galib'in sıcaklığını bulmuyor musunuz?

ELEŞTİRMEN — Külebi'nin şiirlerini bilirim. Onun *Şarkılı Kahve*'sini birkaç kez okudum. Yalnız ne bileyim, şimdi sizin andığınız şu şiirde:

*Pasinlerdeki köyümüzün
Sokakları beyazdı.*

demek için insanın şair olmasına gerek var mı?

ŞAİR — *Adamın Biri* demek istiyorsunuz herhalde. *Şarkılı Kahve* Sabahattin Kudret'in kitabıdır çünkü. Ama darılmayın, sayın büyüğüm, ben sizi anlamıyorum. Siz, hem yeni şiiri seviyorum diyor, hem de yeni şiirin en sağlam örneklerinden birini yazmak için insanın şair olmasına gerek olmadığını savunuyorsunuz.

ELEŞTİRMEN — Yeni şiiri, yeni şairleri beğenmesine beğeniyorum. Ama benim demem başka. Aruzun bir sesi var ya, işte o kalkınca geride ne kalır diye merak ediyorum ben.

ŞAİR — Siz yani her şiirin bir fâilâtün'lü, bir feilâtün'lü sese mi dayanması gerekeceğini düşünüyorsunuz?

ELEŞTİRMEN — Değil elbet. Bu sesin dışında da sesler olabilir. Nedir, bu ses bir divan dizesi gibi...

ŞAİR — Dört başı bayındır sayılmaz değil mi?

ELEŞTİRMEN — Hah, tamam. Bakın anlaşıyoruz.

ŞAİR — Anlaşmıyoruz. Divan şiirinin bir değeri olduğu üzerinde birleşiyoruz da yeni şiirin divan şiirini aratmayacak bir şiir olduğunda bağdaşmıyoruz.

ELEŞTİRMEN — Peki siz “Yine zevrak-i derunum kırılıp kenare düştü.” dizelerindeki sözcük diziminin bir iç zenginliği olduğuna inanmıyor musunuz?

ŞAİR — Sözlerimden buna inandığım anlaşılıyor galiba. Yalnız ben diyorum ki Cahit Külebi'nin, Oktay Rifat'ın, Orhan Veli'nin, Necati Cumalı'nın şiirlerinde de en azdan bu iç zenginliği vardır. Gerçi bu, aruzun şu bilinen kalıplarına dayanmıyormuş, varsın dayanmasın. İstenen şey aruz kalıplarını mı kullanmaktır, yoksa bir şiir örgüsü, bir güzellik düzeni mi yaratmaktır?

ELEŞTİRMEN — İşi bu kılığa sokarsanız bir güzellik düzeni yaratmaktır derim. Ama sorarım size, bu güzellik düzeni belli kalıplara, belli seslere dayanmadan yaratılabilir mi?

ŞAİR — Yeni şiirin kuruluşu belli seslere dayanmıyor ama onun da, özgür şiirin de bir sesi var. Kendine özgü bir sesi. Hem de her özgür şiire göre değişen bir sesi var.

ELEŞTİRMEN — *Ağaca bir taş attım
Düşmedi taşım,
Düşmedi taşım.*

Siz bunda mı ses buluyorsunuz?

ŞAİR — Bu dizelerde ses olup olmadığını araştırmağa gerek yok. Bunlarda ses şöyle dursun, güzellik bile yok. Hem siz, ne diye, bir şairin alay olsun diye yazdığı bir şiiri, şiirciği alıp da bütün bir yeni şiiri suçlandırmağa kalkıyorsunuz? Sizin o Bâkî, o Fuzulî efendilerinizin lâf olsun diye yazılmış hiç şiiri yok mu sanki? Sonra şunu unutmayın ki, yeni şiirin de dayandığı birtakım temeller var. Yeni şair aruzun, hecenin belli kalıplarını kullanmıyor ama, yeni bir ses yapısına varabilmek için, daha önce yazılmış şiirlerden, kendi şiir örgüsüne uyacak ses yapılarından, ses parçacıklarından yararlanma yolunu da elden bırakmıyor.

ELEŞTİRMEN — Bu yüzden de hep birbirlerini taklit ediyorlar değil mi?

ŞAİR — Taklide düşenler işin yabancıları, çömezler, şiirciler. Ustalar, gerçek şairler değil.

ELEŞTİRMEN — Yani ustalar işi çaktırmadan mı yapıyorlar?

ŞAİR — Öylesi değil elbet. Bir türküden bir dize alalım: “Sinanoğlu derler benim bir adım.” İşte şimdi şu dize var ya, usta bir şair bu dizedeki deyişi, bu dizedeki sesi alıp bambaşka bir dize çıkarabilir bundan. O dizenin de “Sinanoğlu derler benim bir adım.” dizeleriyle hiçbir ilgisi bulunmaz. Ama bu dize bir şiircinin eline geçmişse, o şiirci, dizenin yapısından değil de söylediği şeyden konusundan yararlanmağa bakar. “Ahmet Topçu derler benim bir adım” türünden bir şeyler yumurtlayınca da her işin olup bittiğini sanır.

ELEŞTİRMEN — Tuhaf şey. Demek usta bir şair bir şiirin iç sesini, toy bir şair de anlamını aşırır öyle mi?

ŞAİR — Edebiyat eserleri, sanat ürünleri başka türlü mü yaratılır sanıyorsunuz? Hepsinde kendinden önceki eserlerin etkisi yok mudur?

ELEŞTİRMEN — Desenize ben pek bilisiz kalmışım. İşin kolayı dururken hep dolambaçlı yollarda tüketmişim kendimi.

ŞAİR — Yani siz hiç düzyazı ve şiir düzeninden ya da konuşma biçimlerinden bir şeyler almadığınızı mı söyleyeceksiniz?

ELEŞTİRMEN — Devenin pabucu.

ŞAİR — Kızmayın hemen. Bakın az önce, desenize ben bilisiz kalmışım gibilerde bir laf etmişsiniz.

ELEŞTİRMEN — Beni bilgisizlikle mi suçlandıracaksınız.?

ŞAİR — Acele etmeyin. Ben pek bilisiz kalmışım sözü size bir yerden alınmış gibi gelmiyor mu? Söz gelişi Ahmet Vefik Paşa'nın Molière adaptasyonlarındaki ya da rahmetli Naşit'in tuluat oyunlarındaki konuşmaları hatırlatan bir çeşni yok mu bunda?

ELEŞTİRMEN — Allah, Allah. Siz nerdeyse, benim, kitaplardan çıkardığım cümlelerle konuştuğumu söyleyeceksiniz.

ŞAİR — Nasıl düşünürseniz düşünün. Yazarken, konuşurken, siz de, ben de daha önce yazılmış, söylenmiş, bir ulusun diline geçmiş cümle ve deyiş biçimlerine dayanırız.

ELEŞTİRMEN — Buna benzer bir şeyleri frenklerin şu Victor Hugo'su da ortaya atmış galiba.

ŞAİR — Hugo değil Aragon. Ona bakarsanız, *o herkes taklit eder ama taklit ettiğini söylemez* diyor.

ELEŞTİRMEN — Yani siz sanatın bir taklitçilik olduğuna mı inanıyorsunuz?

ŞAİR — O kadar çıkmayın. Aragon'un sözünde doğrular kadar yanlışlar

da var. Şair birtakım deyiş biçimlerinden yararlanır elbet, birtakım biçimleri başka biçimlere geçmek için atlama tahtası olarak kullanabilir. Ama bu hiçbir vakit taklide uzanmamalıdır.

ELEŞTİRMEN — Demek Aragon bu taklidin sınırı üzerinde yanılmış oluyor.

ŞAİR — Aşağı yukarı öyle. Aragon'un bir dizesi var:

François, kral François, Pavie'de ölmüş değil.

Aragon işte bu dizeyi La Fontaine'in:

Midas, kral Midas, eşek kulakları var onun.

dizesinden aldığı söylüyor. Böyle bir açıklama bir erdem örneği sayılabilir. Ama bir insanın ben taklitçiyim demekle taklidi geçer akçe yapmasına yol var mı?

ELEŞTİRMEN — Olmaması gerek. Aragon'un bir dizesi de "Ahmet Topçu derler benim bir adım." dizesi türünden.

ŞAİR — Aragon düşüncesini savunmak için bir de Apollinaire'in adını karıştırır işin içine. Apollinaire'in, diyor, küçük bir not defteri vardı, söz gelişi Lamartine'i okurken taklit edilecek dizeleri oraya yazardı. Bunu koz olarak öne sürmek önemli bir şey mi sanki?

ELEŞTİRMEN — Kiminin belleği kuvvetlidir not defteri kullanmaz, kiminin belleği işe yarayacak gibi değildir not defteri kullanır. Burada not defterinin yaptığı işin belleğin yaptığı işten öteye geçmemesi gerek.

ŞAİR — Değil mi ya. Hem ana sorun o değil. Aragon bir gerçeğe varmak, bizi sözlerine inandırmak istiyorsa, Apollinaire'in not defteri tutuşuna değil, başka dizeleri, başka şiirleri taklit edip etmediğine bakmalıdır.

ELEŞTİRMEN — Bu kez de ben sizi anlamıyorum diyeceğim. Az önce, yazarken, konuşurken bir ulusun diline geçmiş cümle ve deyiş biçimlerinden yararlanıyoruz gibilerde bir şeyler geveliyor ve beni bunun farkında olmamakla suçlandırıyorsunuz. Şimdiyse, Hugo mudur, Aragon mudur, her ne karın ağrısı ise, deyiş biçimlerinden yararlandı diye adamcağızı yerin dibine geçirdiniz. Bu çelişme sizi rahatsız etmiyor mu?

ŞAİR — Ben çelişmeye düşmüyorum. Ben şiirin biçimlerden biçimlere geçiş olduğuna inanıyorum. Bu arada taklide düşmek tehlikesine de işaret etmeğe çalışıyorum.

ELEŞTİRMEN — Doğrusu deminden beri sizi uslu uslu dinledim. Hayli kitap karıştırdığınız anlaşılıyor. Ama benim gerçek düşüncemi sorarsanız, bir dediğiniz bir dediğinizi tutmuyor. İlkin, bizim kuşağın edebiyatı öyle sağlam temeller üzerine oturmuş değildir der gibi oldunuz, sonradan lafı yeni şairleri kıyasıya övmeğe çevirdiniz.

ŞAİR — Bugün yeni bir şiir, yeni bir anlayış var. Ama yeni şiir yolunda ilerleyen bu şairlerden birine gidin de yeni şiirin ne olduğunu sorun, aval aval baksın sizin suratınıza. Ben, bizim kuşak üzerinde, arada bir, kara kara düşüncelere saplanıyorsam, bu yüzden saplanıyorum.

ELEŞTİRMEN — Demek bu yeni sanat denen şamata hiç de bilinerek, ölçülerek yapılmıyor ha?

ŞAİR — Bilinerek yapılıyor ya da yapılmıyor. Ortada yeni bir şiir, yeni bir edebiyat var ya. Ortada eski edebiyatın pabuçlarını dama atmış bir edebiyat var ya.

ELEŞTİRMEN — Bakındı hele. Eski edebiyatın pabuçları dama atıldı ha? Sen biraz çizmeden yukarı çıkıyorsun arkadaş, çokça yukarı çıkıyorsun.

ŞAİR — Ne yapalım, bugünkü şiir, eski şiirden üstünse, bunu ortaya koymayalım mı?

(...)

Salâh Birsal, *Sev Beni Sev* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

| 1. ÜNİTE

B. Okuduğunuz metindeki olay örgüsünden ve aşağıdaki diyaloglarda verilen ipuçlarından faydalanarak boşluklara gelecek ifadeleri tahmin ediniz. Metni çözüm bölümünü kurgulayacak biçimde yazınız.

ELEŞTİRMEN — Yoo, ...

ŞAİR — Nasıl, nasıl, sen yeni şiire .....

ELEŞTİRMEN — Diyorum ya. Sana da .....
..... diyorum.

ŞAİR — Ya sen, ya sen? .....

ELEŞTİRMEN — Kabahat bende .....

ŞAİR — Ben de .....
..... tartışma yapıyorum.

ELEŞTİRMEN — Ya sen kendi şiirlerini .....

ŞAİR — .....

ELEŞTİRMEN — Senin şiirlerin .....

ŞAİR — Ya seninkiler? .....

ELEŞTİRMEN — .....

ŞAİR — Sen, sen, sen .....

ELEŞTİRMEN — Sen de .....

ŞAİR — Sen, sen .....

ELEŞTİRMEN — Bu kadarı fazla. Bu kadarı çok fazla. ....

ŞAİR — (Eleştirmenin arkasından giderek) - Hiç telaşlanma, hiç
telaşlanma. ....

KAHVECİ — (Her ikisinin arkasından koşarak) .....

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Rehberle / Kılavuzla Okuma, Akranla / Eşle Okuma

Rehberle / kılavuzla ve akranla / eşle okuma teknikleri ile ilgili açıklamaları inceleyiniz. Bu tekniğe uygun olarak kurgulanan aşağıdaki metni okuyunuz.

REHBER (Öğretmen): Şimdi hep beraber Ayfer Tunç'un *Bir Mâniniz Yoksa Annemler Size Gelecek* adlı eserinden bir bölüm okuyacağız. Ama öncelikle Ayfer Tunç ve eserle ilgili ön bilgi vereyim.

Ayfer Tunç; günümüz hikâye, roman ve senaryo yazarlarındandır. *Saklı* adlı öyküsüyle 1989 yılı Yunus Nadi Öykü Armağanı'nda birincilik ödülünü kazanır. Öykü türünde *Mağara Arkadaşları*, *Aziz Bey Hadisesi*, *Taş Kâğıt Makas*, *Evvelotel*; roman türünde *Kapak Kızı*, *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi*, *Yeşil Peri Gecesi*, *Osman*, *Kuru Kız*, *Suzan Defter*, *Dünya Ağrısı*, *Kırmızı Azap*, *Aşıklar Delidir ya da Yazı Tura*; masal türünde *Belki Varmış Belki Yokmuş* adlı eserleri vardır.

Bir Mâniniz Yoksa Annemler Size Gelecek, 1970'li yılları anlatan anı türünde bir eserdir.

Siz de Ayfer Tunç hakkında ayrıntılı bir araştırma yaparak bir eserini okuyunuz.

Akranla / eşle okuma etkinliği için kimler gönüllü olmak ister?

(Rehber, gönüllü olan iki öğrenciyi seçer. Öğrencilerden biri aşağıdaki metni sesli okurken diğeri gerekli gördüğü yerde arkadaşının okuma hatalarını düzeltir. Rehber, okuma sırasında bazı yerlerde durdurarak sorularını sorar.)

(METİN)

TELEVİZYONUNUZU KAPATMAYI UNUTMAYINIZ*

Radyo alçakgönlüydü, vakurdu, inatçıydı ama yeni değildi. Televizyon ise hayatımıza ağır bir vaka olarak girdi. Şımarıktı, kaprisliydi ve çok çekiciydi. Televizyonla birlikte özellikle küçük şehirlerde hayatın ağır ritmi değişti, alışkanlıklar terk edildi.

(Rehber, okumayı durdurur ve bilgi verir.)

REHBER: Gençler; geçmişte akıllı telefonlar, genel ağ olmadığı için gazete, radyo, televizyon haber alma ve eğlence kaynağımızdı. Metni okumaya devam ederken dinlediklerinizi günümüzdeki koşullarla da karşılaştırın. Şimdi dinlemeye devam edelim.

Yazın evlerin bahçeleri boş kaldı. Çay bahçelerinde oturup dondurma yiyenler azaldı. Kış gecelerine tat veren akşam oturmalarından vazgeçildi (...) sinemalar boş kaldı, kızlar nakışlarını gündüz işler, babalar gazetelerini "dairede" okur oldular. Ağır, ama kendine göre lezzeti olan bir yaşama biçimini, siyah-beyaz bir ekranda değişen görüntüler belirler oldu.

Bize tanıma ve alışma zamanı vermişti. Önceleri haftada birkaç gün ve birkaç saat yayın yapıyordu. Çok az eve girmişti, günlük hayat bu birkaç saatlik yayından pek etkilenmiyordu. Çocukların dışında, televizyona maddi durumu

Rehberle / kılavuzla okuma tekniği, bir rehberin okuyanları yönlendirdiği ve gerektiği yerde bilgilendirdiği okuma tekniğidir. Bir konu ya da tema çerçevesinde seçilen metin eleştirel okunur, benzer ve farklı fikirler sınıflandırılır. Grupla okuma etkinliklerinde yararlanılabilecek bir tekniktir.

Akranla / eşle okuma tekniği, okuma becerisini ve dinlemeyi de destekleyen akran öğretimi tekniğidir. Doğru okuma becerisini geliştirirken metni anlayabilmeyi sağlar.

elverişli, yenilikten hoşlanan babalarla, yeni evli “modern” çiftler ilgi gösteriyorlardı. Orta halli ailelerin çoğu, bu merakın da geçeceğine inanıyor, birkaç saatlik keyif için hatırı sayılır derecede pahalı olan bu yatırımı yapmaya pek yanaşmıyordu. Oysa televizyon çocuklar için müthiş bir şeydi. (...)

Bir eve çağrılmadan gitmenin ayıp olduğunun sıkıca öğretildiği yıllarda, çocuklar çağrılmadıkları halde televizyonlu evlere gitmeye, başına oturup her şeyi unutmaya başladılar.

(Rehber, okumayı durdurur.)

REHBER: *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*'te görgü kuralları “Bir toplumda veya toplulukta, davranışları denetlemeye yönelik olan kuralların bütünü; davranış bilgisi, muşeret adabı, adabımuşeret.” olarak tanımlanır. Kısaca görgü kuralları farklı sosyal çevrelerde ortama göre değişen basit davranış kalıplarıdır. Örneğin cep telefonu kullanımıyla hayatımıza yeni görgü kuralları girmiştir. Sizce cep telefonunun kullanımıyla ilgili hangi görgü kuralları uygulanmalıdır?

(Rehber, el kaldıran öğrencilere sırasıyla söz verir.)

1. ÖĞRENCİ:

.....

.....

2. ÖĞRENCİ:

.....

.....

3. ÖĞRENCİ:

.....

.....

REHBER: Bu güzel tespitlerinizi günlük hayatımızda uygulamaya da özen gösterelim. Metnimizi tamamlayıp metnin içeriği ile ilgili düşüncelerimizi paylaşalım.

(Öğrenci okumaya devam eder.)

Haftada birkaç gün yayın yapılan dönemde bir bağımlı kitlesi oluşmamış, ama adaylar belli olmuştu. Yayından bir saat önce açtıkları televizyonun karşısına kurulup, netlik ayarı yapmaya yarayan ve birtakım geometrik şekillerden oluşan bar görüntüsüne gözlerini dikenler, bir yandan da uzun bir diuit sesinden ibaret olan sinyali dinleyenler tipik televizyon bağımlısı adaylarıydı. Televizyon düzenli yayına geçince hemen “müptela” oldular. (...)

Ayfer Tunç, *Bir Mâniniz Yoksa Anneler Size Gelecek* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

(Metin biter.)

REHBER: Metnin sonunda geçen “müptela” kelimesi bağımlı anlamına gelmektedir. Sizce televizyon ve sosyal medya bağımlılığının önüne geçmek için neler yapılabilir?

a)

Bu soru size sorulsaydı cevaplarınız neler olurdu? Boşluklara yazınız.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Okuma Halkası

A. Kenan Hulusi Koray'ın *Miras Keçe* hikâyesini seçtiğiniz okuma teknikleri ile (sesli, sessiz, işaretleyerek, not alarak, tam, soru sorarak, tahmin ederek vb.) okuyunuz.

MİRAS KEÇE*

Biz insanlar, şu etrafımızdaki cansız şeyler için ne biliyoruz? Yatak odalarımızın bir tarafında yahut baş ucumuzda duran şu komedin, içinde yattığımız şu karyola, üzerinde yemek yediğimiz masalar, duvardaki bir çerçeve, hülâsa evimizi teşkil eden bu şeyler hakkında bilgilerimizin derecesi nedir? Galiba koca bir sıfır!..

Geçen sene ailemize bir taraftan küçük bir miras hissesi düştü. Çini bir soba ile dört boru, iki kanat perde, ayaklı bir gaz lâmbası, beş altı tencere, boş bir sandık. Yani davalı bir mirasta karşı tarafın gönderebileceği birtakım şeyler... Affedersiniz; birçok defalar yapığım gibi, yine unutuyordum: Bir de küçük bir keçe parçası.

Evdekiler âdet veçhile, bütün bunları didik didik ettikten sonra:

-Doğrusu, Paşa'nın karısı tam ümit ettiğimiz gibi çıktı; dediler. Ayol bunları eskici bile kabul etmez.

Hakları vardı. Çini soba, mirasına konuştuğumuz Paşa'nın 310 da evlendiği zaman aldığı sobaydı. Sandık da hanımın ilk çehizlerini sakladığı sandık. Perdeler lime lime olmuştu. Yalnız birisinin kornişi duruyordu. Birisinin de uç tarafındaki işlemler henüz çürümemişti. Tencereler kalaysızdı! Ya şu keçe parçası...

Halam:

- Vallahi utansınlar; dedi. Bir keçe parçası da gönderilir mi kardeş?

Annem:

- Deli olmuşlar, dedi. Hiç olmazsa Paşa'nın Yemen dönüşü getirdiği canım Hicaz işlerinden bir tanecik kor insan.

Halam:

- Kuzum Hanife, dedi. Allahaşkına şu keçe parçasını uşakla yollayıp bahçe duvarlarından içeriye attır...

Ve sonra, iç kapının hemen önünde odaya atılıvermiş olan keçe parçasına terliklerinin ucuyla şöyle bir dokundu:

- O, dedi. Keçe değil, pislik yuvası.

Ertesi günü, bizim küçük mirası çöpçü bile kabul etmedi. "Arabayı abur cuburla dolduramam hanımefendi!" dedi. Yalnız, aşçı Mehmet başka bir şey yaptı. Keçeyi beş altı su yıkadı. Tele astı. Kuruttu:

- Hanımefendiciğim, dedi. İsterseniz yemek odasının kapısı altına seriverelim. Kuru tahtayı da kapamış oluruz!

Keçe bir müddet orada kaldı. Belki beş altı ay, hizmetçi kız haftada iki defa çınar ağacının altına asıyor; elinde bir değnek, bir taraftan var kuvvet ile dövüyor, bir taraftan da:

- İllallah bu keçeden, diyordu. Evin bütün tozlarını yer tutar!

Sonra bir gün mutfakta çamaşırıcının küçük iskemlesi üzerinde gördüm. Orada dört kat edilip bırakılmıştı. Kış gelince bir iki ay kümesin üstüne örtüldü. Birkaç hafta bahçede sürünüp kaldı. Bir gün, sokak kapısının önünde, baktım paspas vazifesini görüyor.

Nihayet geçen hafta annem şöyle dedi:

- Bu ufak tefeklerden bıktım usandım, çocuklar!

Annemin ufak tefek dediği şeyler Paşa'nın mirasından çini soba ile bolar, ayaklı gaz lâmbası, bir yığın Fransızca mecmua, eski bir dolap, birkaç da tencereydi. "Küçük odaya bunlardan girilmiyor doğrusu. Satmaktan başka hiç çare yok!"

Eskici iki Yahudi ile anlaşamadık. Ertesi günü getirdiğim biri de topuna birden üç buçuk lira verince annem:

- Dilenciye veririm de bu heriflere yine satmam! dedi. Adamı kapı dışarı etti. Sadece eskiler tüccarını kapıya doğru uğurluyordum ki birdenbire durdu.

- Beyim, dedi. Bunu satmıyor musunuz?

- Hangisini?

- Şu keçeyi canım!

Annem:

- Allah Allah dedi. Adam çıldırmış galiba! Ayol kaç para verirsin ona sen!.

- Dört lira vereyim hanım!

- A.. a.. aa.. sen sahiden aklını oynatmışsın ayol. Canım çini soba ile se-dirlere on lirayı çok gör de pis keçeye dört lira?..

Halam merdivenlerden acele acele indi: Zannedersem annemin koluna bir çimdik atmış olacak ki, ikisi birden yan odaya daldılar. Ben kapı ile sofa arasında kulaklarımı onlara verdim.

Halam:

- Aman Hanife'ciğim, bu işte bir şey olacak, diyordu. Adam ya hiç bir şeyden anlamıyor; yahut bu keçe bir şey?

Ben:

- Canım, dedim, uzatmayın Allahışkına... Böyle eskiciler vardır. Bir eve girdiler mi en umulmayacak şeye para verirler. Ama blöftür ha; alaydır, verin bakalım alıyor mu?

Bununla beraber üçümüz, daha doğrusu, ben, annem, halam, hizmetçi kız, aşçı miras keçenin üzerine birdenbire eğilmiştik. Ayaklarımızın altında günlerce paspas vazifesi gören keçe, bana gerinip uyanyor, gibi geldi. Adeta şahrem şahrem dökülen kenarları, binlerce ayak gibi kıvıldıyor; ayaklarımızla yara içinde kalan göğsü, tuhaf bir şifa merhemiyle iyileşmiş kadar teneffüs ediyor; ötesinde berisinde bir iki çiçek kırıntısı tarhları yeni yapılmış bir bahçede sanki gözlerini açıyordu. Sanki bir iki dakika daha geçerse birdenbire aramızda ayaklanacak; parmaklarımızın arasından fırsatını bulduğu dakika, cins bir at gibi süratle uzaklaşıp gidecekti.

Fakat annem uzatmadı:

- Bana bak, dedi. Bizim alayla düzenle işimiz yok. Hepsine on lira ver, al git!.. Adam, diğer eşyaların bulunduğu odaya girmeden keçeyi derleyip topladı, koltuğuna aldı:

Hanımcığım, dedi. Şimdi bir araba getirip, ötekileri de alırım!

Miras keçenin müşterisini ancak bir hafta sonra görebildik. Daha kapıdan girer girmez:

- Sormayınız, dedi. Daha iki dakika duracak olsaydım, sizin keçeden tam iki yüz lira kazanıyordum.

Bir dakika durdu:

- Müzeden aldılar; dedi. Benim yirmi beş liraya sattığım adam tam yüz yetmiş beş lira kazandı.

Halam koltuğa yığıldı. Annem biraz kolonya ister gibi oldu. Ben de soğuk su ile yüzümü bir iyice yıkadım!

Halamdan aşçıya kadar, gece gündüz üç gün bizim keçe konuşuldu. İçimizde hiç birimiz inanmıyor; halam:

- Gözlerimle görmeliyim, diyordu. Bizim keçe... Paşanın mirası... İki yüz lira... Vallahi yalan...

Bu muhaverenin ertesi günü halamla annem önde, ben arkada, hizmetçi kızla aşçı daha geride. Topkapı sarayının yeni açılan eski işlemler ve halılar müzesinden içeri girdik.

Her nedense hepimizde tuhaf bir titreme vardı. Hizmetçi kız aşçıya sokuluyor, çınar ağacının altında, miras keçeyi değnekle saatler saati dövdüğü, suya vurduğu, ıslattığı, tekrar kuruttuğu, tekrar dövdüğü günleri düşünüyordu.

Halam birdenbire durdu.

- Çocuk, dedi. İşte, işte...

Hakikaten bizim keçeydi. Bir sedirin üzerinde duruyordu. Tek başınaydı. Yukarıdan açık bir pencereden, yüzüne hafif bir gün ışığı vurmuştu. Adeta bacak bacak üstüne atmıştı, gururlu bir hali vardı.

Hepimiz bir adım geri çekildik. Zaten kalın bir kordon bizi birbirimizden ayırıyor, aramıza, adeta denizler, okyanuslar, servetler ve asırlar koyuyordu. Ben biraz eğildim ve keçe hazretlerinin hemen üzerine bırakılmış olan levhayı okumaya çalıştım:

Dokuzuncu asır mamûlatından

(Hicrî 1090)

Anadolu Selçukîleri zamanını ait

Halam duramadı. Elini uzatmak; parmaklarıyla yoklamak istedi. Fakat birden bire yan tarafımızda odacılarından biri atıldı:

- Hanım, dedi, bak, peşin haber vereyim. El sürmek, dokunmak yasak. Bunlar antika şeylerdir çünkü.

Sonra yavaş yavaş annemle halamın arasına girdi:

- Müzeye geleli bir hafta oluyor, dedi. Ama bin senelik... Yazık ki maldan anlamayan kişiler eline düşmüş. İnsanlar değil, eşekler kullanmış. Şu örmeğe bakın.. Şu sarı renge, şu toz pembesine... Hayvan olsa bunları görür insan be?..

Keçenin karşısında ne kadar kaldığımızı bilmiyorum. Yalnız benim başımın içinde bir sinema hilesi gibi keçe, değnek, paspas üstünde tepinen ayaklar, çamaşırıktaki iskemle, kümesin üstü, tozlar, sonra tekrar değnek, yine paspas üstünde tepinen ayaklar, halam, hizmetçi kız, hepsi birbirine karışıyor; bu oda içindeki bütün eşyaları alıp götüren bir sel hızlı hızlı akıyordu.

Aman, evinizdeki eşyalara dikkat edin... Ne olur ne olmaz!

Kenan Hulusi Koray, *Miras Keçe*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

- B. Okuma halkası tekniği ile ilgili açıklamaları inceleyiniz. Okuduğunuz hikâyeyi bu teknikle değerlendirmek için öğretmen gözetiminde aranızdan 8 öğrenci seçiniz. Okuma halkası için aşağıdaki basamakları uygulayınız.**
- Sınıfa dönük yarım daire şeklinde oturunuz (Görsel 1.4).
  - Okuma halkasını yönetmek için bir başkan seçiniz.
  - Metni aşağıda seçeceğimiz başlıklara göre değerlendirerek eserle ilgili görüşlerinizi üçer dakikalık konuşmalarla paylaşınız.
    - » Hikâyenin yapı özellikleri
    - » Yazarın bakış açısı ve üslubu
    - » Hikâyenin konusu ve teması
    - » Hikâyenin unsurları (olay, kişi, yer, zaman, çatışma)
    - » Hikâyenin önemli görülen yerleri veya güzel bölümleri
    - » Yazar-eser ilişkisi
    - » Hikâyenin okuyucu üzerindeki etkisi
  - Oturumun sonunda dinleyicilerin size yönelteceği soruları cevaplayınız.

Okuma halkası tekniği, bireylerin bir araya gelerek seçtikleri bir metni okudukları ve okuma sonrası düşüncelerini paylaşmak amacıyla oluşturdukları bir okuma tekniğidir.

Görsel 1.4: Okuma halkası tekniği

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Tartışarak Okuma

- A. Tartışarak okuma tekniği ile ilgili açıklamayı inceleyiniz. *Sanatçı, İnsan ve Oyun* adlı metni yanında verilen sorular çerçevesinde tartışarak okuyunuz. Metni okurken hazırladığınız sorularla tartışmayı zenginleştirebilirsiniz.

Görsel 1.5: Tiyatro sahnesi

SANATÇI, İNSAN VE OYUN*

Olay ilk kez vuku bulmuyordu. Bu olay üzerine kurulmuş tiyatro oyunları, sinema filmleri vardı. Ancak olayın gerçek hayatta geçmesi gene de kanıksanmışlık duygusu uyandırmıyor ve her şey yeni baştan bir kez daha yaşanıyor: aynı trajik duygu etkisini yitirmediğini gösteriyordu. Yakınlarda bir kez daha yaşanan olay, **işte şu bildik olay**: gerçek hayatında gerçek bir acıyı yaşayan bir tiyatro sanatçısının, acısını içine gömerek, onu yok sayarak seyircisinin karşısına çıkması ve onu eğlendirmeyi başarması... Olay, komedi sanatçıların ya da palyaçoların başına geldiğinde, trajik olan görünür hale geliyor. Sahneye çıkması gereken sanatçı, az önce annesinin öldüğünü iştirmiştir; ancak salon seyirciyle doludur, onların mazeret dinlemeyeceği düşünülmektedir, böylece, sanatçı bağrına taş basarak sahneye çıkmak ve seyircisini eğlendirmek zorundadır! O anda, kimsenin aklına, seyirciden özür dilemek gelmiyor. Çünkü bu özür kabul edilip edilmeyeceği bilinmiyor. Bu özür kabul edilebilir bulunsa bile, mazeretin maliyeti göze alınmıyor ve sonuçta sanatçı feda edilerek program yerine getiriliyor. Burada, insanı rahatsız eden bir şeylerin varlığı duyumsanıyor mu?

En başta, sanatçının bağrına taş basarak sahneye çıkmak zorunda, o sanatçı bakımından trajik (acınilası) bir durumdur; ama o, görevini yapmak zorundadır. Seyircinin, sanatçının durumunu bile bile onu seyretmesi ise katı kalplilik sayılmalıdır; ancak gerçek, seyirci tarafından sonradan öğrenilmişse, o seyirci de bir eziklik yaşamak durumuna düşüyor. Böylece iki tarafı da üzen bir olay, bu üzücü niteliği biline biline niçin kabulleniliyor?

Çünkü oyuncu, yaptığı işin “kutsal” olduğu kanısını taşıyor. Ona sorulduğunda, oyununun bir gün bile olsun ve sebebi her ne olursa olsun aksatılması, mümkünü kabil olmayan bir durumdur: o oyun oynanacaktır! Seyirciyse, bu “kutsal” olanın öte yanında yer alıyor ve katlanılması gereken her ne varsa onun adına ifa ediliyor: seyirci buna inanıyor veya inandırılıyor! İyi de bu düzenleme kimin marifetiyle kotarıyor? Bu işler, bunca fedakârlıklar hem oyuncuyu hem seyirciyi hüzne sevk eden bu tavır, gerçekte kim adına ve kimin için alınıyor? Bu sorunun cevabı, bu fedakârlıktan kimin çıkarının bulunduğu ortaya konulmasıyla açığa çıkartılabilir. Bu işte kimin çıkarı var?

(...)

Rasim Özdenören, *Yazı, İmge ve Gerçeklik* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Tartışarak okuma tekniği, metin hakkındaki görüşlerin paylaşılmasıyla gerçekleştirilen okuma tekniğidir. Metne farklı bakış açıları ve düşüncelerle yaklaşılır. Öne sürülen görüşler bilgi ve tecrübelerle dayandığı için bu teknik, zihin geliştirme süreci bakımından da önemlidir.

a)

Tiyatro sahnesi görseli (Görsel 1.5) ve metnin başlığı sizde metinle ilgili hangi çağrışımları uyandırır? Niçin?

b)

Kanıksamak kelimesinin anlamı nedir? Kanıksadığınız olaylara örnekler vererek açıklayınız.

c)

Böyle bir olayla karşılaşırdınız siz de sanatçıyla aynı şekilde davranır mıydınız? Açıklayınız.

ç)

Katı kalpliliğe örnekler veriniz. Burada yaşanan durum sizce de katı kalplilik olarak değerlendirilebilir mi? Neden?

d)

Siz bu görüşe katılıyor musunuz? Niçin?

| 1. ÜNİTE

■ B. Metinden ve uyguladığınız okuma tekniğinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Metni, verilen sorular çerçevesinde tartışarak okumak, metni anlamlandırmanızı nasıl etkiledi? Metinden örnekler vererek düşüncelerinizi yazınız.

2. Metne göre sanatçı, insan ve oyun arasında nasıl bir ilişki olmalıdır? Bu üç unsur arasındaki ilişkiyi tartışınız. Tartışma sonucunda aldığınız kararları yazınız.

1. Karar :

.....

.....

2. Karar :

.....

.....

3. Karar :

.....

.....

4. Karar :

.....

.....

5. Karar :

.....

.....

Aşağıdaki I ve II. metni, yazarların bakış açılarını ve tutumlarını tartışarak okuyunuz.

I. Metin

OĞUZ ATAY'IN TEK ÖYKÜ KİTABI (KORKUYU BEKLERKEN)*

Oğuz Atay yazın alanında adını ilk kez, 1970'de TRT Sanat Ödülleri Yarışmasında kazandığı Başarı Ödülü ile duyurdu. Ödül kazanan romanı *Tutunamayanlar*, iki cilt olarak 1971 ve 72'de yayımlandı. Bu romanıyla, 1976'da yayımlanan son yapıtı *Bir Bilim Adamının Romanı* arasına 1975'de çıkan öykü kitabı *Korkuyu Beklerken* giriyor.

Korkuyu Beklerken'in 1960 sonrası Türk öykücülüğü için önemli sayılması gereken bir yapıt olduğu kanısındayım. Oğuz Atay ne romanlarıyla ne öyküleriyle, Türk yazınındaki herhangi bir geleneğin izleyicisi olarak görünmüyor. Yapılan kimi yakıştırmalara karşın, batı öykünmecisi olmaktan da uzak durmuş özgün bir yazarla karşı karşıyayız. Öykülerinde olsun, romanlarında olsun, eleştiriyi eksene almıştır Oğuz Atay. Bir bakıma, içerik açısından hep 'tutunamayanlar'ı yazıyor. Dolayısıyla, bir anlamda toplum eleştirisi getiriyor. Ama alıştığımız anlamda bir toplum eleştirisi değil bu. Belli bir düzenin, bu düzenin yarattığı çelişkilerin nedenli sonuçlu eleştirisi değil. Yabancılaşmış kişilerin tutunamayışını sergiliyor yazar. Kişinin toplumuyla ilişkilerindeki bozukluklar ve bunlardan doğan, kişinin kişilik bütünlüğündeki aksaklıklardır seçtiği konular. Diyebiliriz ki, bir tür psikolojik öykü yazmaktadır. İlginç olan nokta ise, psikolojik öyküyü, genellikle yapılagelenin tersine, bireyselci düzlemde getirmemesidir.

Kişinin kişi olarak değil birey olarak, toplumun -hangi toplum olursa olsun- salt toplum olduğu için yaraladığı bir üyesi olarak sergilendiği öyküler yer almaktadır *Korkuyu Beklerken*'de. Ekonomik koşullar, siyasal ortam, nesnel-toplumsal olanaklar-olanaksızlıklar ne olursa olsun; toplum, Oğuz Atay'ın öykülediği kişileri, durumları, kişi'nin antitezi olan toplum biçiminde etkilemektedir. Çoğu kez, ruh sağlığı çeşitli derecelerde zedelenmiş kişilerle çıkar karşımıza yazar. Ya da yine toplum, onun kişilerine hasta olarak bakabilecektir diyelim. Bu kişilerin bireysel gibi görünen sorunlarının gerisinde hep toplum vardır, tutunamamanın acısı ya da ayrıcalığı vardır. Garip bir biçimde dışa dönük kişilerdir bunlar. Yabancılaşmaları da dışa dönük bir yabancılaşmadır.

Korkuyu Beklerken'de oldukça nesnel, acımasız ve korkusuz bir 'teşrih' görüyoruz. Oğuz Atay öykülerini, besbelli hak verdiği kişilerinin değil, karşı safın merceğinden yazmaktadır. Bu da onun öyküsüne çok gizli bir ironinin yanı sıra özel bir estetik tavır sağlamaktadır. Bireysel hastalıklı durumlar denip geçilemeyecek bir genelliğe ulaşabilmiş durumlar aracılığıyla söyler sözünü Atay.

Bir akımın, bir geleneğin izleyicisi olmadığını, öykünmeciliğe de düşmediğini söylemişim bu yazarın. Ama bu söylediklerimle hiç de çelişkili olmamak üzere, yine bir yakıştırma yapmadan edemeyeceğim: Oğuz Atay Türk öyküsüne Çehov'u sokmuştur. Bunu kitapta yer alan 'Bir Mektup' öyküsünün, Çehov'un 'Memurun Ölümü' öyküsünü anırtmasından ötürü söylüyor değilim yalnızca. Öykücülük çizgisinin bütünüyle Atay, Türk öyküsünde yeni ve özgün bir Çehov kanalını temsil ediyor.

Yedi öykünün yer aldığı kitapta anlatım çeşitlenmesine pek rastlanmıyor. Ama öykülerde bir tekdüzelik de yok. Üç öykü mektup biçiminde yazılmış. Bu üç mektup da, öykülerin içeriğine uygun düşen bir anlatımla amaca ulaşmakta elverişli birer araç oluyor ve mektupları yazanların ('Ne Evet Ne Hayır' öykü-

Eleştirel Okuma Notları

---

sünde ise mektubu okuyanın) kişiliğini vermekte başarıya ulaşıyor.

Kitabın en başarılı öyküsü olan ‘*Korkuyu Beklerken*’de seçilmiş olan, birinci kişinin ağzından öyküleme biçimi ise, bir yanılla mektup biçiminde yazılan öykülerle koşutluk gösterirken, bir yanılla da tıptaki anlamıyla bir ‘vak’a tablosu’ sergilemekte, yazarın eleştirel tavrını, okura da şaşırtma verme yöntemiyle pekiştirdiği izlenimini uyandırmaktadır.

Hemen bütün öykülerde abartmaya yaslanılıyor. Öyle ki bu abartmanın içeriği aktarmadaki önemine, başka bir söyleşiyle, abartılanın aslında gerçeğin ta kendisi olduğuna dikkat edilmemesi, Oğuz Atay’ın gerçeklikle alışverişi olmayan bir yazar olduğu kanısına götürebilir okuru. Oysa fantezinin, düşselin, kurgusalın gerisinde hep gerçekçi kalan, eleştirisini çağın gerçeklerine yönelten bir yazar Atay.

Fusun Akatlı, Öykülerde Dünyalar

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)*

II. Metin

Oğuz Atay’ın anlattığı türden kişilere yazın dünyası yabancı değil elbette. Çoşumcu yapıtlarda, 19. yüzyıl Rus yazınında, varoluşçulukta, Kafka’nın (Kafka) yazdıklarında, giderek 1955-65 Türk yazınında var bu tipler. Toplumuyla uyum sağlayamayan, başkaldıran ve yenilen kahramanlar, acımasız yaşam oyununu yitiren küçük insanlar. Bu kişilerin öyküleri trajiktir, dramatiktir. Bu tür kişiler giderek kitle kültürüne mal olmuşlardır. Melodramlar onlarla beslenmişlerdir.

Oğuz Atay, toplumla uyuşamayan birey tipinin istenmediği bir dönemde geldi yazın dünyamıza. Tepkilere karşı yerleşti. Gelirken önemli bir özgünlüğü de getirdi yukarıda kabaca andığım geleneğin hiç değilse Türkiye’deki uzantısına: ironi. Oğuz Atay’ın kişileri ne isyancı ne de kurban olarak yüceltilirler. Tersine, ruhları delici ve aynı derecede alaycı bir bakışla açılır, yanlışlıkları, hataları, suçları sergilenir. Ama bu olumsuzluklar yalnızca bireylerin değil toplumun da olumsuzluklarıdır. İroni bireyi ve bireye içkin toplumu hedef almaktadır.

Korkuyu Beklerken kitabı Oğuz Atay’ın dünyasını yeterince tanıtan sekiz nefis öyküden oluşuyor. Oğuz Atay’ın öyküleri romanlarından hiç de daha az değerli değil. Yazar kısa öykü sanatını da ustalikle beceriyor. Bir solukta okunmayı ve vurucu olmayı biliyor. Yaşamda dikiş tutturamayan sekiz kişinin, dikiş tutturamayan yaşamın öyküleri bunlar.

“Kalabalık bir topluluk içindeydi. Başarısızdı.” tümceleriyle başlıyor “Beyaz Mantolu Adam” öyküsü. Yalnızlık ve başarısızlık ortak yazgısıdır öykü kahramanlarının. Bu kişiler aydın olsalar da olma-salar da “genellikle belirsiz bir isyan hâlinde”dirler. Çevrenin onlara tahmil ettiği koşulları kabul etmemekte direnmekte, ama ne yapacaklarını bilememektedirler. Bilmeleri için gerekli bilgi ve algılama gereçlerinden, daha önemlisi toplumsal ortamdan yoksundurlar. Örneğin, kahramanlardan biri “kendini ifade”, “eşya ile münasebetini tayin”, “kainattaki yerini tespit”te zorluk çekmektedir. Ancak, böylesine zorlu bir sorunla karşılaşmasının nedeni bu tür soruları sorabilmiş olmasıdır. Aymazlık, kayıtsızlık içinde yaşamaktansa kendi kendini sigaya çekecek yürekliliği gösterebilmiş olmasıdır. Gel gelelim, ne kendisi ne de çevresi bu sorulara yanıt bulabilecek gelişmişlik ya da yetişmişlik düzeyine erişmiştir. Kahramanlar bir bakıma ait oldukları toplumların hatalarının, yanlışlıklarının cisimleşmeleridirler. Kahramanların kişilikleri toplumdan kopuk olarak sunamamaktadır. Tersine, toplumun kendi kendisiyle yüzleştiği alanlar olmaktadır.

(...)

Oğuz Demiralp (Kısaltılmıştır)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)*

Eleştirel Okuma Notları

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Görsel, Kavram Haritası Okuma

A. Görsel okuma ile ilgili verilen bilgileri inceleyiniz. Edindiğiniz bilgilerden hareketle soruyu cevaplayınız.

Aşağıdaki görseller, okuyacağınız metinleri desteklemek için kullanılmışsa sizce okuyacağınız metin türleri ve konuları neler olabilir? Görsellerin altına nedenleriyle birlikte yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel okuma; resim, şekil, grafik ve tablo gibi görsel unsurları içerdikleri anlamı kavramak amacıyla incelemektir. Doğadaki olaylar ve beden dili unsurlarına dair işaretler de bu kapsamda okunarak anlamlandırılmaktadır.

B. Aşağıdaki metni, önemli yerlerini işaretleyerek okuyunuz.

NASRETTİN HOCA (1208-1284)*

Türk halk mizahının en büyük filozofu sayılan Nasrettin Hoca, Sivrihisar'ın Hortu köyünde doğdu. Babası köyün imamı Abdullah'tır. İlk öğrenimini köyünde, Arapça'yı, din bilgilerini önce babasından öğrenen Nasrettin, sonra, o dolaylarda ün kazanan Seyit Hacı İbrahim'le, Seyit Mehmet Hayrani hocalardan ders aldı. Öğrenimini Konya medresesinde tamamladı. (...) Sivrihisar'la Akşehir'de imamlık, müderrislik yaptı. Akşehir'i çok seven Hoca, burada evlendi, burada öldü; Meşhur kilitli duvarsız türbesi buradadır. "Mezarımı ziyaret edenler bizi gönüllerinden geçirip gülsünler. Şu yalancı dünyada somurtanlara acırım" diyen Nasrettin Hoca, fıkralarından birisinde şu vasiyette bulunur:

- Çocuklar... Söz ölüm getirmez. Fakat insan hali bu... Şayet bir emrihâk vaki olursa beni baş aşağı gömünüz!..

- Aman hocam, o nasıl iş?

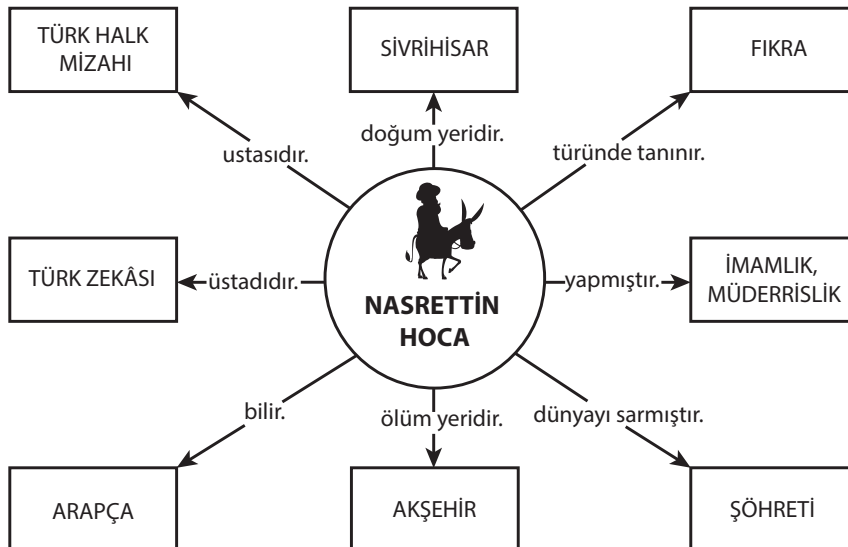
- Siz dediğimi yapın, nenize gerek... Dünya alt - üst olunca dosdoğru kalkarım!

Nasrettin Hoca, yüzyıllar boyunca, Türk halkının zenginleştirdiği fıkraları ile ulusal Türk zekâsının, Türk esprisinin en kudretli üstadıdır. Şöhreti bütün dünyaya yayılmış, fıkraları bütün dünya dillerine çevrilmiştir. Kuvvetli hayat görüşünü, insanlarla olayları yansıtırken güldürdüğü kadar düşündürülen fıkraları, her sınıftan halkı etkileyici bir güçtedir. Yüzyıllar boyunca, halkımızın beğendiği her fıkra, her nükte onun gerçek fıkralarına eklenerek Nasrettin Hoca, Türk halkının ortaklaşa varlığı, yani kendisi olmuştur. Türk edebiyatının XIII. yüzyıl Anadolu Türkçesi'nin oluşumuna en büyük katkıda bulunanlar Yunus Emre ve Nasrettin Hoca'dır. O, halk mizahımızın, halkımızın ince mizah dehasının sembolüdür.

Seyit Kemal Karaalioğlu, *Resimli-Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 1 Başlangıçtan Tanzimata* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Kavram haritası ile ilgili açıklamayı okuyunuz. Aşağıda Nasrettin Hoca metni ile ilgili bir kavram haritası verilmiştir. Metinde anlatılanların kavram haritasına aktarılması metni anlamanızı kolaylaştırdı mı? Niçin?

Kavram haritaları, okunan bir metindeki kavramların belirlenmesi ve metinde verilenlerin görselleştirilmesi bağlamında etkili bir yöntemdir. Okunan bir metnin kavram haritasının çıkarılması eleştirel okumanın basamaklarından.

Okuyorum

- A. Metni uygun okuma teknikleri ile okuyunuz. Önemli bulduğunuz ifadelerin altını çiziniz.

NEVRUZ VE BİRLİK*

Türk Dünyası'nın önem verdiği ve bağımsızlığa kavuşulduktan sonra daha bir heyecanla kutladığı bu millî bayramın (Nevruz'un) bundan böyle bizde de resmî bayram olarak kutlanması Türk dünyası arasındaki bağları daha da güçlendirecektir.

(...) "Türklerde Yeni Yıl" makalesinde ifade edildiğine göre İranlılar bize imrenerek bu bayramı kabul etmişler ve "Yeni Gün'e Farsça Nevruz demişler. Nevruz'da yeni elbiseler giyilir, "Semini helvası" pişirilir, küskünler barışır, asla kavga edilmez. Dostlara, tanışlara gidilir, kabir ziyaretleri yapılır, mevlidler okunur, Nevruz gülleri toplanır. Gelenlere şeker dağıtılır, hastaların gönlü alınır, ihtiyaçlara "şiriniyat" yani tatlı ve çörek nevinden şeyler götürülür. Bunlardan başka çocuklar ve gençler Kulak Asma, İğne İğne, Suya Yüzük Atma gibi oyunlar oynarlar. Bütün bunlar bizim renkli geleneklerimizin bahara, kırlara yansımalarıdır.

Bence Nevruz bir dua, bir bereket başlangıcı, birlik ve sevgi sembolü, kaynaşma hareketidir. Allah'ın dünyaya nimetler ve güzellikler sunmasıdır. Yeşeren buğdaydır, meleyen kuzudur, baş veren kır çiçeğidir. Baharı kutlama coşkusundan neden mahrum olalım? (...)

Nevruz'u her yıl Türk illeriyle kutlamakla Ahmet Yesevilerin dünyası, Yunusların dünyasıyla el ele verecek, oradan Mevlâna'yı, oradan Emir Sultanları, Eyyüb Sultanları, Gül Babaları kucaklayacaktır. Bu bir bakıma kültür mirasımızı da yaşatma ve yarınlara aktarma çabasıdır.

Geleneklere sahip çıkma günü... Yeni Gün, yenilenme, yaşama ümidine sarılma, zorlukların üstesinden gelmek için de yeni bir güç kazanma anlamını taşır. Bu güzel mânideki gibi güllerle gülen bir bayram...

"Nevruz Nevruz bahara
Güller güller nahare
Bahçamızda gül olsun
Gül olsun bülbül olsun."

Bakın bir zamanlar Söğüt'te Karakeçili aşireti tarafından Ertuğrul Gazi'nin türbesinde 21 Mart Nevruz günü bir tören düzenlenirmiş... Mevlidler okunur, halka pilav dağıtılmış. Söğüt'te ve çevresinde eylülde yapılan "Yörük Bayramı"nın temelinde Nevruz kalıntıları bulunabilir. Osmanlı Sarayı'nda da 21 Mart Nevruz Bayramı'nda macunlar, şerbetler ve çeşitli hediyeler dağıtıldığı, bu hediyelere Nevruziyye ismi verildiği ifade ediliyor. Türk edebiyatında Nevruz sebebiyle "Nevruziyye"ler yazıldığı bilenen bir gerçek... Musiki'de birçok Nevruz makamlarının olduğu da... "Haydar Baba'ya Selam" şiirinin büyük şairi merhum Şehriyar, Türk Dünyası'nın bu güzel millî gününe bakın nasıl yer vermiş.

"Bayram yeli çardakları yihanda
Nevruz gülü, kar çiçeği çıkanda
Ağ bulutlar köyneklere sıhanda

Bizden de bir yâd eyliyen sağ olsun."
Bütün Türk illerine Nevruz selamlarıyla...

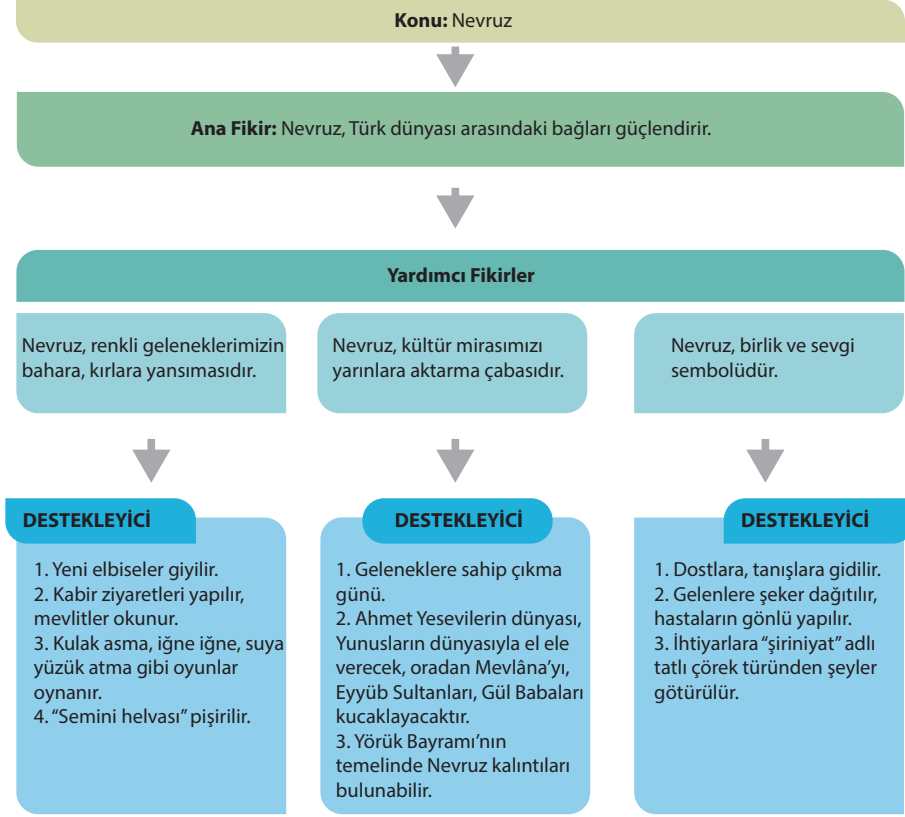
Sevinç Çokum, *Nevruz ve Birlik* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

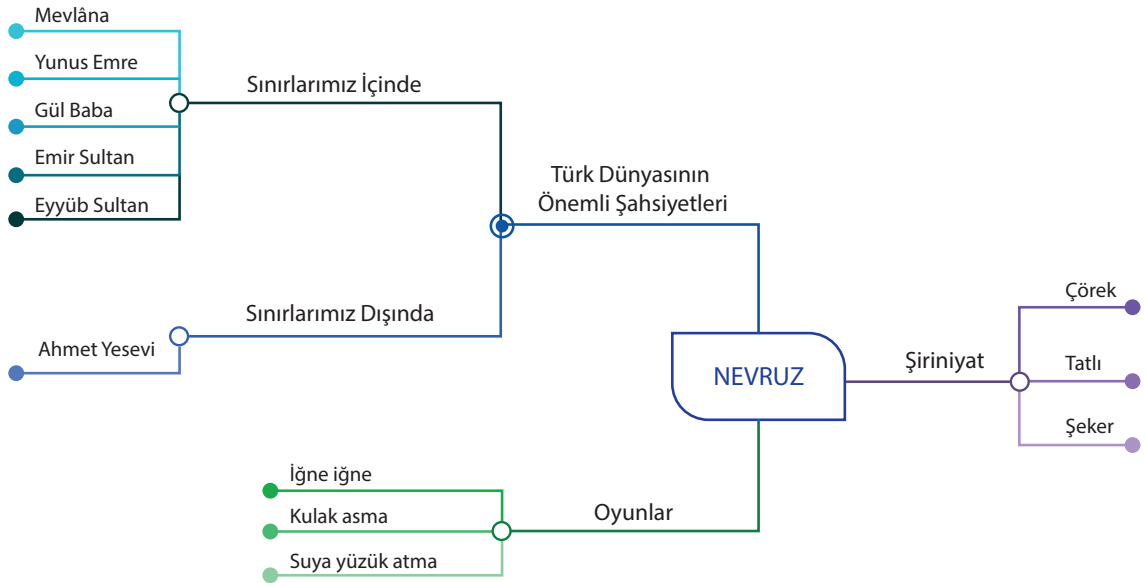
1. ÜNİTE

B. *Nevruz ve Birlik* metninden hareketle soruları cevaplayınız.

1. *Nevruz ve Birlik* metninin düşünsel planını gösteren aşağıdaki şemayı inceleyiniz. Bu şema, metni anlamanızı nasıl etkiledi? Gerekçeleriyle açıklayınız.

2. *Nevruz ve Birlik* metni için hazırlanan kavram şemasını incelediğimizde metnin içeriği ile ilgili hangi unsurları belirginleştirdiniz?

3. Bir metni kavram haritası, zihin haritası, şema gibi unsurlardan faydalanarak görselleştirmek metni anlamlandırmanızı nasıl etkiler? Niçin?

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Empatik, Yaratıcı Okuma

A. Empatik okuma tekniği ile ilgili bilgileri inceleyiniz. Metni aşağıdaki uygulama basamaklarını dikkate alarak okuyunuz.

- Yazarın konuya bakış açısını, beğenilerinizi not alınız.
- Metinde değiştirmek istediğiniz yerleri işaretleyiniz.

SAATLERİ AYARLAMA ENSTİTÜSÜ*

(...)

Onlar gittikten sonra Halit Ayaracı tekrar bana döndü:

- Artık bundan sonra da şüphe etmezsiniz zannedirim... dedi.

- Hayır, dedim. Müessese kurulacak. Bir de işimizi bilsek!

- Hâlâ bilmiyor musunuz? Saatleri ayarlayacağız...

- Evet ama nasıl? Bu kadar kalabalık bir teşkilâtle...

- Çaresini bulacağız... Herkes kendisine, tâyin olunduğu vazifenin adından bir iş çıkaracak. Zaten kurulur kurulmaz bir tâimimle bütün arkadaşlardan rica edeceğim bunu... Ve tabîi onlar da yapacaklar. Boş durmayacaklar ya...

Sonra bir eli odasının kapısının tokmağında:

- Siz kitabı ne vakit bitireceksiniz? Yani ne vakit bitirebilirsiniz, demek istiyorum... diye sordu.

- Nasıl yazarım ben bu kitabı?.. diye cevap verdim. Mevcut olmayan bir adam için...

Halit Ayaracı'nın kaşları birdenbire çatıldı. İlk defa hiddetleniyordu.

- Nasıl mevcut olmayan adam?.. Daha demin kendiniz bahsediyordunuz... Dördüncü Mehmet zamanında yaşamış. Sarı rengi severmiş. Güneşin rengidir, dermiş. Mevlevî olduğunu bile biliyorsunuz. Graham hesaplarıyla meşgul olduğu malum... Şekerden ölmüş. Yok azizim, ben bu cinsten sabotaj istemem. Bu müessese muvaffak olacaktır. Herkes vazifesini yapacak. Sizin ilk işiniz budur.

- İyi ama, bütün bunlar mânasız şeyler... Hepsi uydurma!

Birdenbire ceketinden tuttu:

- Bu kitap yazılacak!.. Yahut da gider içeriye istifanemenizi yazar getirirsiniz! Ben bu kadar bağlı olduğum bir müessesede en yakın dostlarım tarafımdan ihanet görmemi istemem... Hem kendiniz söylüyorsunuz, hem de yoktur, diyorsunuz...

- Ben Ahmet Zamanî'den bahsetmedim...

- Ama, Nuri Efendiden bahsettiniz... O da o demek...

Sonra biredenbire belki de bozulan yüzüme dikkat ettiği için güldü:

- Adı olan her şey mevcuttur Hayri Bey! dedi. Binaenaleyh Ahmet Zamanî Efendi vardır. Biraz da ikimiz böyle istediğimiz için vardır. Hattâ şimdi büyük dostumuz da istiyor. Hiç üzülmeyiniz... Çalışın sadece... Sonra, kadro meselesini ne yaptınız? İstediklerimizi veriyorlar. Hani listeniz?..

Aksi aksi:

- Tanıdığım insan çok az... dedim.

- Bulun...

- Akrabam yok...

- Akrabasız adam olmaz...

Empatik okuma tekniği; okurun kendisini yazarın yerine koyarak onun neler hissettiğine, yazdıklarının hangi görüş ve deneyimleri yansıttığına, kendini ve dünyayı nasıl algıladığına dikkat ederek okumasıdır.

Empatik okumayla

- Yazarın bakış açısıyla konuya yaklaşımı ve beğenisi incelenir.
- Yazarın bakış açısı, okur tarafından yorumlanarak metinden yeni bir anlam çıkarılır.

| 1. ÜNİTE

-Belki vardı ama meydanda yoklar... Şimdilik görünmüyorlar... İsterseniz gazetelere bir ilân vereyim!

Tekrar gülümsedi.

- Ah, Hayri Bey, ah Hayri Bey... dedi. Siz hakikaten beni yoruyorsunuz. Bir türlü sizi bazı şeylere alıştıramadım. Hayır, ilâna lüzum yok, biraz daha bekleriz... Onlar gelirler... Bir de Sabriye Hanımla Selma Hanımı artık davet zamanı geldi sanırım.

Odama girdiğim zaman Zehra'nın beni beklediğini gördüm. Benden izin istiyordu. Yeni elbiseleri içinde hakikaten güzel ve mesuttu. Yeni taşındığımız evde odasını ne kadar zevkle döşemişti. Pakize ile iki dost gibi geçiniyorlardı artık. Karımın tiroit guddeleri tedavi edileliden beri evde kavga yoktu. Ahmet üç ayda altı kilo almıştı. Kızıma yarın dahi isterse evde kalabileceğini söyledim... O teşekkür yerine bir kırılıktan sonra çekilip gitti. Ben başım iki elimin arasında düşünmeğe başladım. Hayır, istirahat etmemin imkânı yoktu. Birçok yalanın içinde olsam bile ihmal edemeyeceğim bir hakikat, büyük bir hakikat vardı ortada. Saatleri Ayarlama Enstitüsü hayatımı kurtarmıştı.

Halit Ayaracı ile evime refah denen güneş doğmuştu. Bütün bunları düşünürken iç telefon çaldı. Halit Ayaracı, sanki aramızda geçen şeyleri tamamiyle unutmuş gibi en rahat sesiyle:

- Yarın size Ahmet Zamanî'yi yazmanıza yardım edecek tarih kitaplarını getireceğim... Göreceksiniz ne kadar kolay iş...

- Teşekkür ederim efendim...

- Bir iki ayda çıkar...

- Zannederim efendim. Siz de yardım edersiniz tabî..

- Selma Hanımla Sabriye Hanımı davet için biraz bekleyin! Ben gidiyorum, bir iş olursa evde ararsınız...

- Baş üstüne efendim...

(...)

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

■ B. Metinle ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Yazarın yerinde olsaydınız siz bu olayı nasıl anlatırdınız? Yazınız.

2. Metni okurken aldığınız notlar doğrultusunda aşağıdaki kavram ağını tamamlayınız.

C. Yaratıcı okuma tekniği ile ilgili verilen bilgileri inceleyiniz. Yaratıcı bir bakış açısıyla metni tekrar okuyunuz. Aşağıdaki soruları tartışınız.

1. Halit Ayaracı'nın Hayri'den beklentileri ve buna karşılık sizin çözüm önerileriniz nelerdir?

Beklentiler:	Çözüm Önerileri:

2. Böyle bir enstitüde sizce ne iş yapılır? Tartışınız.
3. Bu metni siz yazmış olsaydınız neleri değiştirirdiniz? Açıklayınız.

Yaratıcı okuma tekniği, yeni ve farklı bakış açılarıyla okumadır. Yaratıcı okumada çağrışımlar ve hayal gücü önemli unsurlardır. Bu çağrışımlar metni okuyan her bireyde farklılıklar gösterebilir.

Yaratıcı okurken

- Yarım bırakılan metin tamamlanabilir.
- Metinden hareketle çeşitli problemlere çözüm üretilebilir.
- Metne ekleme ve çıkarma yapılabilir.
- Metinde geçen unsurların günlük yaşama yansımaları tartışılabilir.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Kaynakça Okuma

A. Kaynakça ile ilgili verilen bilgileri inceleyiniz. Okuma tekniklerinin uygulandığı metinlerin kaynakçası aşağıda verilmiştir. Kaynakçayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

1. Verilen kaynakçaların hangi metnin kaynakçası olduğunu karşısına yazınız.

	Kaynakça	Metin Adı
1	Banarlı, N. S. (2009). <i>Türkçenin Sırları</i> . İstanbul: ... Yayınları.	
2	İlhan, A. (2006). <i>Duvar</i> . İstanbul: ...Yayınları.	
3	İnalçık, H. (2019). Vakıf Medeniyeti. <i>Vakıflar Dergisi</i> . 80. Yıl Özel Sayısı, s. 245-246.	
4	Karaalioğlu, S. K. (1980). <i>Resimli-Motifli Türk Edebiyatı Tarihi I Başlangıçtan Tanzimata</i> . İstanbul: ... Yayınları.	
5	Karakoç, S. (2013). <i>Gün Doğmadan Şiirler</i> . İstanbul: ... Yayınları.	
6	Müftüoğlu, A. H. (1987). <i>Çağlayanlar</i> . Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.	
7	Ortaylı, İ. (2018). <i>Gazi Mustafa Kemal Atatürk</i> . İstanbul: ... Yayınları.	
8	Özdenören, R. (2011). <i>Yazı, İmge ve Gerçeklik</i> . İstanbul: ... Yayınları.	
9	Özel, İ. (2012). <i>Desem Öldürürler, Demesem Öldüm</i> . İstanbul: ... Yayınları.	
10	Sezgin, F. (2007). <i>İslam'da Bilim ve Teknik Cilt 2</i> . İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.	
11	Tahir, K. (2005). <i>Devlet Ana</i> . İstanbul: ... Yayınları.	
12	Tanpınar, A. H. (2008). <i>Saatleri Ayarlama Enstitüsü</i> . İstanbul: ... Yayınları.	
13	Tunç, A. (2023). <i>Bir Mâniniz Yoksa Annemler Size Gelecek</i> . İstanbul: ... Yayınları.	
14	Karaçay, B. <i>Okuyan Beyin</i> https://blog.metu.edu.tr/korkuyu/files/2020/12/Okuyan-Beyin-Bahri-Karacay.pdf (E.T.: 17.11.2023, E.S.: 01.01)	
15	Erten, M. <i>Dîvânü Lûgâti 't-Türk'ün Bulunuşu, Tercümesi ve Basılışının Serüveni</i> https://erdem.gov.tr/tam-metin/264/tur (E.T.: 17.11.2023, E.S.: 02.02)	

Kaynakça

Bir metin yazılırken basılı kaynaklardan, genel ağdan alınmış veya araştırmacının kendi üslup ve ifadesiyle aktarılmış ifadelerin başkalarına ait özgün nitelikteki fikirlerin kaynaklarının gösterilmesi gerekir. Kaynak göstermedeki amaç

- Görüşlerinin doğruluğunu desteklemek,
- Bilgilerin kaynağını göstermek,
- Sunulan bilgilerin güvenilirliğini okuyucuya denetim olanağı sağlamak,
- İlgili konuda araştırma yapmak isteyenlere kaynak bilgisi vermektir.

Bunun için metnin sonunda bir kaynakça bölümüne yer verilir.

Başkalarına ait bölümler, dizeler veya fikirlerin kaynak gösterilmeden alınıp kendisine aitmiş gibi gösterilmesine **intihal** denir. İntihal yapmak, hukuki ve ahlaki bir suçtur.

2. Başka bir eserden alıntılanan ya da faydalanılan bölümler, bir metin içinde aşağıdaki gibi gösterilir. Bir önceki tabloda verilen eserlerin kaynakça numaralarını aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

Metin İçi Kaynak Göstermeye Örnek Cümleler	Kaynakça Numarası
a) Gittiği yerler şair gibi “merhaba gökyüzü merhaba uçsuz bucaksız / merhaba bulutlar bulutlar bulutlar” (İlhan, 2019, s. 62-63) diye seslenir.	
b) Planetaryum örnekleri sunan İslam alimlerine yer verir (Sezgin, 2007, s. 255).	
c) İsmet Özel’in nasıl şair olmaya karar verdiği anlattığı anısında (Özel, 2012, 61-62) dönüm noktasını vurgular.	
ç) Atatürk “Bayrak bir milletin namusudur, ayaklar altına alınamaz.” (Ortaylı, 2018, s. 424) sözüyle bayrağa verdiği değeri vurgulamıştır.	
d) Yirmi yedi hikâyeden beşincisi (Müftüoğlu, 1987, s. 41) ve en sevileni.	
e) Şu an yaşadıklarım kahramanları farklı bir <i>Devlet Ana</i> sayfası diyebilirim (Tahir, 2005, s. 478).	
f) Türkçe denilince Nihat Sami’nin akla gelen ilk eserleridir (Banarlı, 2009, s. 86-88).	
g) “70’li Yıllarda Hayatımız” (Tunç, 2023, s. 127-128) diyerek geçmişe yolculuk ettirir.	
h) Tiyatro oyuncularının yaşamlarına değinen yazıda sanatçıların insanüstü gayretlerini dile getirir (Özdenören, 2018, s. 20).	
ı) Türk edebiyatının mihenk taşlarıyla ilgili resimli ve motifli anlatımlara yer vermiştir (Karaalioğlu, 1980, s. 277-278).	

Konu ve alana göre farklı kaynak gösterme biçimleri vardır. Örnek verilen kaynakçada aşağıdaki biçim uygulanmıştır.

Kitap kaynakçalarında
(Yazarın soyadı), (Yazarın adının ilk harfi). (Kitabın basım yılı). (Kitabın adı). (Kitabın basıldığı yer): (Yayınevi).

Dergi kaynakçalarında
(Yazarın soyadı), (Yazarın adının ilk harfi). (Basım yılı) (Dergideki yazının başlığı). (Derginin adı). (Derginin sayısı, metnin alındığı sayfaların numarası).

Genel ağ kaynakçalarında
(Yazarın soyadı), (Yazarın adının ilk harfi). (Metnin başlığı). (Metnin alındığı genel ağ sitesinin uzantısı). (Metne genel ağdan erişilen tarih -E.T.-, metne genel ağdan erişilen saat -E.S.-)

Ara değerlendirme için karekodu okutunuz.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Okuma Tekniklerini Uygulayabilir miyim?

Okuma tekniklerini günlük hayatınızda ne ölçüde kullanabileceğinizi görmek amacıyla “Okuma Teknikleri Öz Değerlendirme Ölçeği” hazırlanmıştır. Bu ölçekte size uygun seçenekleri işaretleyiniz.

	OKUMA TEKNİKLERİ ÖZ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Ara sıra (3)	Genellikle (4)	Her zaman (5)
1	Okuma öncesinde seçerek, göz atma, soru sorarak ve tahmin ederek okuma tekniklerini kullanabilirim.					
2	Okuma sırasında sesli, sessiz, tam, not alarak, özetleme yaparak, tahmin ederek, empatik ve yaratıcı okuma tekniklerini kullanabilirim.					
3	Okuma sonrasında okuma halkası ve tartışarak okuma tekniklerini kullanabilirim.					
4	Konuşma becerilerimi geliştirmek için sesli okuma tekniği kullanabilirim.					
5	Ses çıkarmadan ve konuşma organlarımı kullanmadan sessiz okuma yapabilirim.					
6	Metni derinlemesine incelemek istediğimde tam okuma tekniğiyle okuyabilirim.					
7	Bir eserin okuma amacıma uygun olup olmadığına karar vermek için seçerek okuma tekniğini kullanabilirim.					
8	Serbest zamanlarımda okumak için kendi ilgilerim doğrultusunda metin / eser seçebilirim.					
9	Metni okurken amacıma uygun olarak işaretleme tekniğini doğru kullanabilirim.					
10	Metni okurken anahtar kelimeleri seçebilirim.					
11	Metni okumadan önce ve okurken metne dair sorular sorabilirim.					
12	Metni anlamlandırabilmek için gerekli yerlerde metni özetleyebilirim.					
13	Metne dair tahminlerde bulunabilirim.					
14	Akranlarımla okurken onların yanlışlarını düzeltebilirim.					
15	Okuma sonrasında değerlendirmek için metni tartışabilirim.					
16	Görsel unsurları okuyarak anlamlandırabilirim.					
17	Metinde beğendiğim / beğenmediğim unsurları belirleyebilirim.					
18	Metinde yazarın bakış açısını değerlendirebilirim.					
19	Metne yönelik yaratıcı fikirler oluşturabilirim.					
20	Metinde kullanılan kaynakçaları okuyarak farklı okumalarda kaynaklara erişebilirim.					

Bu “Okuma Teknikleri Öz Değerlendirme Ölçeği”nden alabileceğiniz en yüksek puan 100, en düşük puan 20’dir.

OKUMA SÜRECİ

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Bütüncül Okuma Süreci

Bilinçli bir okurun niteliklerini okuyunuz. Okuma sürecinde gerçekleştirebileceği eylemlerle ilgili tahminlerinizi tablonun ilgili bölümlerine yazınız.

<p>OKUMAYA BAŞLARKEN</p>	
<p>OKUMA ESNASINDA</p>	
<p>OKUMA SONRASINDA</p>	

Eleştirel okuma farkındalığı kazanmış bireyler, okuma eylemini önceden planlar. Okuma sırasında nasıl okuduğunu ve metinden ne anladığını sürekli gözden geçirir. Okuma sonrasında okuma sürecini baştan sona tekrar değerlendirir.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Sevgilerde

A. Bir metni okumaya başlarken yapılması gerekenlerin yazıldığı açıklamayı okuyunuz. *Sevgilerde* adlı metni, açıklamaya uygun biçimde inceleyerek soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdaki görseller sevgi ile ilgili size neler çağrıştırmaktadır? Açıklayınız.

Okumaya Başlarken

Metni göz atma tekniği ile okuyunuz.

- Metni okuma amacınızı belirleyiniz.
- Metnin sizde çağrıştırdıklarını zihninizde canlandırınız.
- Metnin içeriği hakkında tahminde bulununuz.
- Metinde yoğunlaşacağınız bölümlere karar veriniz.
- Ön bilgilerinizden hareketle metinle ilgili sorular sorunuz.

2. *Sevgilerde* şiirini göz atma tekniği ile okuduğunuzda kendinize nasıl bir okuma amacı belirlersiniz?

3. *Sevgilerde* şiiriyle ilgili okuma amacınıza uygun bir soru listesi hazırlayınız.

✓

✓

✓

✓

- B. Bir metni okuma esnasında yapılması gerekenlerin yazıldığı açıklamayı inceleyiniz. Metni, açıklamaya uygun biçimde okuyunuz.

SEVGİLERDE

Sevgileri yarınlara bıraktınız

Çekingen, tutuk, saygılı.

Bütün yakınlarınızı

Sizi yanlış tanıdı.

Bitmeyen işler yüzünden

(Siz böyle olsun istemezsiniz)

Bir bakış bile yeterken anlatmaya her şeyi

Kalbinizi dolduran duygular

Kalbinizde kaldı.

Siz geniş zamanlar umuyordunuz

Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.

Yılların telâşlarda bu kadar çabuk

Geçeceği aklınıza gelmezdi.

Gizli bahçenizde

Açan çiçekler vardı,

Gecelerde ve yalnız.

Vermeye az buldunuz

Yahut vaktiniz olmadı.

Behçet Necatigil, *Şiirler*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Okuma Esnasında

- Okuma amacınıza uygun bir okuma tekniği ve hızıyla okuyunuz.
- Metne odaklanınız.
- Metindeki kelime, kelime grupları, cümle ve paragraflardan çıkarımlar yapınız.
- Metni daha iyi anlamlandırmak, ileride hatırlamak amacıyla görsel şemalardan, kavram ve zihin haritalarından faydalanınız.
- Güdümlü okuma yapıyorsanız metinle ilgili hazırladığınız soruların cevabını bulunuz.
- Metnin temasını bulmaya yönelik önemli gördüğünüz yerleri not alınız.
- Anahtar kelimelerin altını çiziniz veya kendinize uygun teknikleri kullanarak metin üzerinde işaretlemeler yapınız.
- Metindeki bölümleri kendi ifadelerinizle özetleyiniz.
- Metni durarak, geriye dönüşler yaparak, dizelerin / cümlelerin / paragrafların ilk kelimelerinden veya son kelimelerinden cümleler oluşturarak okuyunuz.
- Anlamakta zorlandığınız bölümler olduğunda farklı okuma teknikleri kullanarak metne yoğunlaşınız.
- Metni sorular sorarak okuyunuz.

A. Okuma sonrasında yapılması gerekenlerle ilgili verilen açıklamayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

1. Okuma amacınıza uygun bir okuma gerçekleştirdiniz mi? Gerekçeleriyle açıklayınız.
2. Metni okumadan önceki tahminlerinizle metni okuduktan sonraki birikimleriniz birbiriyle uyumlu mudur? Tahminlerinizin metinle örtüşmesi veya örtüşmemesi sizi hangi çıkarımlara ulaştırır?
3. Şiirin teması ve konusunu belirleyerek ilgili alanlara yazınız.

TEMA

KONU

4. Şaire göre sevgiler, yarınlar neden “çekingen, tutuk ve saygılı bırakılmış” olabilir, yorumlayınız.
5. Çevrenizden de hareketle metnin gerçekliğinin günlük hayattaki yansımalarını tartışınız.
6. Şiiri siz yazsaydınız metinde neler değiştirdi? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.
7. Metni okumadan önce oluşturduğunuz soru listesini metni okuduktan sonra güncellediğinizde ne gibi farklılıklar ortaya çıktı? Neden?
8. *Sevgilerde* şiirinden edindiğiniz birikimle aşağıdaki metin parçalarını yorumlayınız. Okuma sürecinde birikimlerin önemini açıklayınız.

Öyle çabuk geçiyor ki günler.
Hele sen de bir bak hayatına.
Daha dün doğmuşuz sanki.
Yeni okula başlamışız,
Yeni sevmişiz.

Öyle çabuk geçiyor ki günler.
Hele sen de bir bak hayatına.
Yarın bitecek sanki her şey.
Yarın ölecek gibiyiz.

Daha doymamışız yaşamasına.
Günlerimiz dün bir, bugün iki.
Sakın bir şey bırakma yarına.
Yarın yok ki.

Özdemir Asaf, *Bütün Şiirler*

Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey.
Burda her şey bir insanı sevmekle bitiyor.
Güzel yer, güzel yer Alemdağ. Şu saatte on beş metrelik ağaçlarıyla,
Taşdelen'iyle, yılanıyla...

Sait Faik Abasıyanık, *Alemdağda Var Bir Yılan*

Sevgi, kuruyanı yeşertmektir. Daha açıkçası sevgi, yıkılmış olan benliğinden, yeni ve çökmüş bir benliğe bürünen insanların, kendilerini yeniden buldurmadır. Bu da insanın önce kendisini sevmesiyle başlar. Kendisini sevmeyen bir başkasını sevemez.

Sabahattin Eyuboğlu, *Edebiyat ve Sanat Üzerine*

Okuma Sonrası

- Okuma amacınızın okuduğunuz metnin içeriğine uygun olup olmadığını sorgulayınız.
- Metni okumadan önceki tahminlerinizin doğru olup olmadığını kontrol ediniz.
- Okuma esnasında yaptığınız işaretlemeleri ve tuttuğunuz notları gözden geçiriniz.
- Metnin temasını / konusunu, yardımcı düşüncelerini ve ana düşüncesini belirleyiniz.
- Metindeki bilgilerin doğruluğunu sorgulayınız.
- Metindeki olay ve durumlar arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
- Metindeki duyguyu, düşünceyi kendi cümlelerinizle ifade ediniz.
- Yazarın / şairin duygularına, düşüncelerine katıldığınız ve katılmadığınız yönleri belirleyiniz.
- Metinle ilgili önceden hazırladığınız soruları cevaplayınız.
- Metin hakkındaki değerlendirmelerinizi yazılı ya da sözlü olarak paylaşınız.

Araştırıyorum

A. *Sevgilerde* şairinin şairi Behçet Necatigil'in hayatını ve sanat anlayışını araştırınız. Edindiğiniz bilgilerden hareketle soruları cevaplayınız.

1. *Sevgilerde* şiirini okuduktan sonra şairle ilgili ulaştığınız çıkarımlar nelerdir?
2. Şairin hayatını ve şiir anlayışını araştırmak için aşağıdakilerden hangilerini yaptınız? Yaptıklarınızı (✓) ile işaretleyiniz.

✓	Araştırma Yaparken
	Genel ağıdan araştırdım.
	<i>İslâm Ansiklopedisi</i> 'nin genel ağıdaki uygulamasından yazarla ilgili bilgiyi, amacıma uygun not alarak okudum.
	Şairlerle ilgili hazırlanan sözlük ve antolojilerde şairle ilgili bölümleri not alarak okudum.
	Şairle ilgili hazırlanmış biyografileri araştırdım.
	Şairle ilgili yayımlanan makaleleri araştırdım.
	Şairi anlamak için bir okuma listesi hazırladım.
	Araştırmalarım ve okumalarımın edindiğim bilgilerin doğruluğunu karşılaştırdım.
	Edindiğim bilgileri şairin hayatı, sanat anlayışı, eserleri gibi başlıklar altında sınıflandırdım.

- B. Behçet Necatigil hakkında aşağıdaki başlıklara uygun olarak iki afiş tasarlayınız. Afişlerinizi okul panolarında / genel ağıda paylaşınız. Çalışmanızı e-portfolyonuza ekleyiniz.

1. Afiş: Behçet Necatigil Kimdir?	2. Afiş: <i>Sevgilerde</i> Şairi Behçet Necatigil Bana Göre Kimdir?
a) Afiş başlığı	a) Afiş başlığı
b) Görsel unsurlar	b) Görsel unsurlar
c) Hayatıyla ilgili özet bilgi	c) Behçet Necatigil'in size göre kim olduğunu anlatan kısa, çarpıcı ifadeler
ç) Eserleri	ç) Size göre şairi en iyi anlatan kelime / dize / cümle / şiir
d) Şairin beğendiğiniz bir şiiri veya şairden beğendiğiniz sözler	

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Yol Göründü

A. *Yol Göründü* adlı metni aşağıdaki uygulama basamaklarını dikkate alarak göz atma tekniğiyle okuyunuz.

- Her paragrafın ilk cümlesini okuyunuz.
- Metnin görselini, yapı özelliklerini inceleyiniz.
- Metni okuma amacınızı belirleyiniz.
- Metinle ilgili tahminlerinizi ve metne yönelik sorularınızı not alınız.
- Âşık Veysel'in *Uzun İnce Bir Yoldayım*, Barış Manço'nun *Yine Yol Göründü Gurbete*, Neşet Ertaş'ın *Yolcu* adlı eserlerinden birini dinleyiniz.

B. Metni uygun okuma tekniği ve hızıyla okuyunuz. Okurken kişi, yer, zaman unsurlarının altını çiziniz. Metnin ilgili bölümlerindeki soruları cevaplayınız.

YOL GÖRÜNDÜ*

Eşyaların üzerine tozlu bir aydınlık düşmüştü. Çiçekli yorganına bürünmüş uyuyan kardeşinin yüzü yavaş yavaş gölgelerden sıyrılıp gün ışığına kavuşuyordu. Babasının henüz açılıp canlanmamış sesini işitti. Sonra kapının kapanışını... Perdeyi araladı. Dışarının boz renkli serinliği içeriye sızdı. Babası kamyonu çalıştırıyordu. Bir ara Osman'a yorgunca gülümsedi. Elini salladı Osman. Arkasında, "Nokta kadar menfaat için virgül kadar eğilme" yazılı kamyon hareket etti. Onun gözden kayboluşu, yorgun bir sürükleniş hatırlatan gürültüsünün bir süre sonra işitilmez oluşu, Osman'ı koyu bir sessizlik içine bıraktı.

- Çay soğumadan kalkın, dedi anası.

Kardeşinin kaşları arasında bir ince çizgi belirmişti.

- Kız Hacer, kalk! dedi Osman.

Çocukluktan kopuşunu açıkça ortaya koyan o yabancı sesi, içindeki gizli delikanlılığın sesini yadırgadı. "Sus! Yavaş konuş... Oğlum çocuk musun?" Son günlerde annesinin sık sık ona çıkışmasını kendisindeki değişmelere bağlıyor, yeniden çocukluğa dönmek istiyordu. Yusuf Ağabey'in ona uçurtma yaptığı günlere...

Mavi kâğıtlar ve çiteler... Osman sabırsız. Yusuf sınıfların tozu tebeşiri içinde. Kısmet Teyze bu sırada bahçeden kara lâhana yaprağı toplamaktadır. Gökyüzünde beyaz bulutlar. Ayşe Abla pencerede. Çiçekli yemeniyle çevrili yüzünde bir gülümseyiş. Kısmet Teyze, tanıdık birilerine sesleniyor. Gelsenize... Bir çayımızı için."

Anası, Hacer'in beslenme çantasını hazırlıyordu.

- Haydi, dedi. Oyalanmayın.

Hacer, boşalmış bir kibrit kutusunu çekmecesine koydu. Osman'ın içinde, kardeşinin ne zamandır biriktirdiği paket kâğıtlarını, rafyaları, kutuları, kopuk bantları, kullanılmış pilleri fırlatıp atma isteği...

- Kız, üç kere altı kaç eder?

- Ne?

- Bir çabuk cevap vereceksin. Üç kere sekiz?

- Yirmidört. Ne olmuş yani?

- Saatleri öğrenemedin ama, ne haber! Hacer'in yüzünde yenilmenin kırıklığı. Osman yüksek sesle güldü.

- Sus! dedi anası yavaşça.

a)

Dinlediğiniz Âşık Veysel'in *Uzun İnce Bir Yoldayım*, Barış Manço'nun *Yine Yol Göründü Gurbete* veya Neşet Ertaş'ın *Yolcu* adlı eserlerinden ve bu başlıktan hareketle metne dair hangi çıkarımlarda bulunursunuz?

b)

Anlatıcının bu sözü hikâyesinde neden kullandığını ve tırnak işareti içinde verdiğini sorgulayınız. Osman'ın babası kamyonuna bu cümleyi niçin yazdırmış olabilir?

c)

Kelimenin anlamını bağlamdan belirleyebiliyor musunuz? Anlamını bilmiyor ve bağlamdan çıkaramıyorsanız sözlüklerden kelimenin anlamını kontrol ediniz.

Kendisini, kollarını çıkarıp ansızın kabuğuna çekilen bir böceğe benzetti. Sustu. (Uzağa, çok uzağa gidecek demişti Ayşe Abla. Onu sürüyorlar. Yusuf Ağabeyi. Üzüldün mü Osman? Kısmet Teyze, ötedeki yüksek apartmanlardan birinde oturan, evlenme çağına gelmiş bir kıza tıgla masa örtüsü örüyordu. Sonradan birleştirilecek olan çiçeklere sessizce eğilmişti. Bugün beş çiçek öğretildim.)

- Ne arıyorsun?

Makbuzu, dedi Osman. Futbol takımı kuruyoruz ya...

- Kaç lira topladınız ağabey?

- Sana ne?

Sokak durgunluğundan sıyrılmıştı. Osman, şimdi ilk okula giden çocuklar arasında “ağabey” oluvermişti. “Biz de oynayacak mıyız Osman Ağabey?” “Hele büyüün de...” Hacer biraz uzağında yürüyordu. Osman yazlık sinemanın duvarları önünde durdu. Güneşin soldurduğu yazdan kalma yer yer yırtılmış afişlere daldı. Işık çalıyordu. Hayalinde afişlerin eksik yerlerini tamamlıyordu. Yaz akşamları birkaç akasyanın gölgesi o yamalı perdede oynaşır. Kapı önünde patlamış mısır satanlar...

- Çoraplarıma çamur sıçradı ağabey! dedi Hacer.

Muska biçiminde katlanmış mendiliyle lekeleri silmeğe çalıştı. Osman’ın içinde acımaya yaklaşan bir sevgi kıvılcıdı.

- Patlamış mısır ister misin?

Kızın o kırık, üzgün sesi canlandı.

- İsterim.

Şükür bakkalın dükkânında çocuklar gazoz içiyorlardı. Hacer’in bakışları gazoz kasaları üzerinde dolaştı. Sonra tozlu camekâna çevrildi. İçerde, o tenek kapaklı bölmeye konmuş ekmeklerin kokusu... Bakkal, dükkânı dolduran çocuk seslerinden bezmiş görünüyordu.

- Bize iki paket mısır, dedi Osman.

- Sabah sabah mısır mı yiyeceksiniz?

Osman cevap vermedi. Güldü.

Çıkışta paketin birini Hacer’e uzattı.

- 247 Fatma Çakır’a da verebilir miyim? Çünkü o benim sıra arkadaşım. Onu çok seviyorum.

- Verebilirsin.

Hacer koşarak okulun bahçesine girdi. Yüzlerce çocuğun arasında fark edilmez biri oluverdi.

Osman yeniden ışık çalıp yürüdü. Kısmet Teyze’nin evi önüne gelince durdu. Çantasını dizlerinin dibine bıraktı. Duvara yaslandı.

(Kısmet Teyze çiçekleri suluyor. Mavi kapı aralık. Dışarıya yağda kızarmış börek kokusu sızıyor. Basamaklarda bir kedi. Ayşe Abla sesleniyor. Osmaan! Gelsene. Çiğ börek yaptık. Durgun ikinci sıcaklarında serin bir odaya çekiliyorlar. Birileri geliyor. Koltuk altlarında paketler. Basmalar ve şile bezleri kilimin üzerine yayılıyor. Salıya yetişir mi dersin Ayşe? Renk renk masuralar ve üzerinde yelpazeli bir kadın resmi olan dikiş kutusu... Gelenlerin hiçbir zaman yumuşak ve telaşsız olamayan sesleri ortalığa yayılıyor. Daha çok örtülerle, resimlerle zenginleştirilmiş odaya açık pencereden dışarda asılı çamaşırların kokusu doluyor. Yusuf Ağabey, hadi gel çalışalım, diyor. Bir çerçeve yapıyor Yusuf yahut raf. Ayşe Abla durup aynı türküyü söylüyor. Duvarda Kısmet Teyze’nin gençlik resmi. Yanında Atıf Amca. Teyzenin elinde bir demet karanfil. Karanfil değil, demişti. Kadife çiçekleridir onlar. Beyaz gömleğinin yakası Atıf Amca’nın boynunu sıkıca çevreliyor. Kravatsız. İster istemez annesiyle Kısmet

ç)

Franz Kafka’nın (Franz Kafka) *Dönüşüm* adlı eserinde Gregor Samsa’nın (Gregor Samsa) bir sabah uyanığında böceğe dönüşmesi ve hayatının geri kalanında da bu hâline alışmaya çalışması anlatılır. *Dönüşüm* adlı eseri okuyan ve okumayan için bu cümle ne ifade eder? Açıklayınız.

d)

Yazar, olayı anlatırken niçin görsel ayrıntıları vermiş olabilir?

e)

Bu bölüme kadar hikâyede neler anlatılmıştır? Özetleyiniz.

f)

Paragraf niçin yay araç içinde verilmiş olabilir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

Teyze'nin konuşmalarına kulak veriyor. İşte sevda... Ne demeli. Rençberdi Atıf. Buralara gelmezden önce. Beni biri daha istiyordu. Bağı bahçesi vardı ama, Atıf'a gönlüm daha yatkındı. Anamın boynu hep bükük duruyordu. O camlı büfenin üzerinde Yusuf'la Ayşe'nin çocukluk resimleri... Yusuf pabuçlarını ters giymiş. Aceleyle, demişti. Resim çekilecek dediklerinde aceleyle ters giymişim. Ayşe'nin üzerinde bol, çiçekli bir entari. Resim çekilmeden önce ağlamış gibi. İşte sevda, diyor Teyze. Ayşe Abla gülüyor. Masanın üzerindeki ince vazoda üç beş beyaz gül. Yaz gölgelerinin içinde duru, ışıklı. Bahçeyi kendi bahçen bil, demişti ev sahibimiz. Kara lâhana da ekebilir miyim? diye sormuştum.

Aha şuracıkta gecekondular. Her birinin bahçesinde soğan, maydanoz, kara lâhana... İşte bu beyaz gülü de Atıf dikmişti.)

Sonra yağmurlar... Orada, o bahçede yaşanmış bir şeyleri siler, teyzenin gülleri geçmiş zamana karışır, çürür giderdi. Ve solgun yüzlü kadınları pence-relerin ardına gömen kış gelirdi.

Çocuklar kızaklarıyla o bayırdan kayıyorlar. Osman üşüyen ellerini oğuş-turup, çocuklara imrenerek bakıyor. Derken Yusuf Ağabey... Senin kızığın yok mu? Osman başını bir yana büküp sessizce duruyor. Sana kızak yapayım mı? Gel hele... Elini, Osman'ın omuzuna koyuyor.

O gün kızak bitinceye kadar gözlerini, karların eriyeyeceği korkusuyla yoldan ayırmamıştı. Tamam diyordu Yusuf. Az kaldı. Sana en güzel kızığı yaptım. Keşke benim öğretmenim olaydın Yusuf Ağabey. Ama o coşkunuğu kısa sürmüştü. Mahalle muhtarı gelip, kızığı yere vura vura parçalamıştı. Kopuklar sizi! diyordu. Niye ama, Yusuf Ağabey? Niye kırdı benim kızığımı? Yusuf durgundu. Kim bilir, diyordu. Ama niye benimkini kırdı?...)

Yine karların yolları iyice örttüğü bir gündü. Evlerin önünde birkaç araba gitgide kar altında kayboluyordu. Yusuf Ağabey, Hasan Usta'nın arabasına zincir takmağa çalışıyordu. Osman'ın içinde çözülen bir şeyler. Üzülme! Osman'ın dişleri birbirine vuruyordu. Üzülme baban iyileşecek. Yusuf'un sesi yün atkısının altında boğuk. Birileri kamyon fazla hasar görmüş mü? diyorlardı. Adamcağıza bir şey olmasın da... Babam iyileşecek mi Yusuf Ağabey? Yusuf, üşüyorsun, demişti. Ayşe Abla'n sana yün eldiven örsün. Şimdi babanı görmeye gideceğiz. İyileşecek tabii.)

Kapı açıldı. Yusuf'un yüzüne sabahın aydınlığı vurdu. Bu ışık, o solgun-lukta kaybolup gitti.

- Niye kapıyı çalmadın?

Bahçeyi dolduran kuru yaprakları ezerek yürüdü.

- Futbol takımı kuruyormuşsunuz.

- Evet hocam.

- Ne veriliyor?

- Herkes gönlünden ne koparsa onu veriyor.

- Peki, dedi Yusuf.

Cüzdanını çıkarttı.

- Kes bakalım makbuzu.

Osman makbuza yüz lira yazdı. O çok eski zamanlardan kalma çınarın yanına varıncaya kadar sessizce yürüdüler.

Ağacın yanında sarı bir köpek uysalca onlara bakıyordu. Yusuf öteki yük-sek apartmanlara dalmıştı. Osman çantasını yere bırakıp kollarını kavuşturdu. (Yusuf Ağabey sık sık kollarını göğsünde kavuştururdu.)

g)

Ana karakterin geçmişteki olayları hatırlaması olay akışını nasıl etkilemiştir? Ana karakterin hatırladığı diğer olayları, geriye dönerek tekrar okuyunuz.

- Gidiyorum Osman. Uzaklara. Bize yol göründü.
 “Sürüyorlar” demişti Ayşe Abla. Gitme diyebilse... Bir sızı yürüdü içine.
 -Yusuf Ağabey... dedi.

Sesi kısılıp kaldı. Kalınlaşan ve annesinin duymak istemediği bu sesi şimdi yadırgamıyordu. Çünkü duyduğu sızı, çocuklukta hissedilmeyen bir şeydi. Büyüdüğünü anlıyordu. Yusuf onu duymamış göründü. Ağacın gövdesindeki oyğu gösterdi.

- Bak, dedi. Bu ağaçlar çürüyor.
 Birkaç sarı yaprak dolana dolana yere düştü.
 Ağaç sessizliğe gömüldü.
 Yürüdüler.

Sevinç Çokum, *Evlerinin Önü*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

h)

Bu ifadenin hikâyenin sonunda yer almasının nedenleri neler olabilir? Olay akışı ile ilişkilendirerek açıklayınız.

C. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdaki görsel metnin içeriğiyle uyumlu mudur? Tartışınız.

2. Metnin içeriği, okumadan önce belirlediğiniz amaca uygun muydu? Gerekçeleriyle açıklayınız.
3. Okuma öncesindeki tahminleriniz, sorularınız, okuma esnasında aldığınız notlardan hareketle metni özetleyiniz.
4. Aşağıdaki zihin haritasının ilgili yerlerini altını çizdiğiniz ifadelere göre tamamlayınız.

SAĞLIKSIZ BESLENME UYKU KALİTESİNİ AZALTIYOR OLABİLİR*

Görsel 1.6: Sağlıklı uyku

Bir grup yetişkin erkek üzerinde yapılan bir araştırma, yüksek yağ ve şeker içeren beslenme şeklinin uykunun en derin aşamasındaki elektriksel beyin etkinliğinde bozulma ile ilişkili olduğu yönünde bulgular ortaya koydu. Araştırmanın sonuçlarına göre, bu tarz beslenme uyku kalitesinin düşmesinde etkili olabilir.

Uykuya daldığımızda beynimizin elektriksel etkinliği yavaşlıyor. Uyanırken beta dalgaları denen daha yüksek frekanslı beyin dalgaları baskın iken uykuya dalarken bunlar yerini yavaş yavaş daha düşük frekanslı delta dalgalarına bırakıyor. Uykunun en derin ve bünye üzerinde en yenileyici etkiye sahip aşaması, delta dalgalarının en yüksek oranda görüldüğü yavaş dalga uykusu. Bu aşama genellikle gecenin ilk yarısında gerçekleşiyor ve vücudun kendini onarmasına ve anıların pekiştirilmesine imkân tanıyor.

İsveç'teki Uppsala (Upsala) Üniversitesinden bir grup araştırmacı, yüksek düzeyde yağlı ve şekerli Batı tarzı diyetin etkilerini, yaş ortalaması 23 olan 15 yetişkin erkek üzerinde inceledi. Katılımcılar rastgele iki gruba bölündü ve bir hafta boyunca bir gruba yüksek yağ ve şekerli, diğer gruba ise düşük yağ ve şekerli diyet uygulandı. Katılımcılar bu süre sonunda bir geceyi laboratuvarında geçirdi. Başlarına takılan elektroensefalografi (EEG) başlığı yardımıyla katılımcıların beyinlerindeki elektriksel etkinlik gece boyunca ölçüldü. Birkaç haftalık bir aradan sonra her bir katılımcı grubu diğer diyete geçirildi ve aynı laboratuvar ölçümü tekrar edildi.

Katılımcılara deney boyunca yiyecekleri öğünler hazır olarak sunuldu ve bunları belirlenen saatlerde yemeleri sağlandı. Yüksek yağ ve şekerli diyetle tatlandırılmış granola, pizza ve çikolata gibi yiyecekler sunulurken düşük yağ ve şekerli diyetle tatlandırılmamış müsli, somon ve sebze gibi yiyecekler vardı. Her bir katılımcı iki diyet süresince aynı sürelerde uyudu ve uyku kalitesinin iki diyet süresince aynı olduğunu hissetti.

Ne var ki EEG kayıtları yüksek yağ ve şekerli beslenmenin, delta dalgalarının oranını azaltıp beta dalgalarının oranını artırmak suretiyle yavaş dalga uykusunda bozulmaya neden olduğuna işaret ediyordu. Bu da uykunun daha az dinlendirici olması demekti. Bu durum tüm ölçümlerin elde edilebildiği 14 kişinin 11'i için geçerliydi.

Bu etki, şeker ve yağın insanların uyanık hissetmesini artıran çeşitli beyin yollarıyla ilintili olabilir. Ancak söz konusu mekanizmaların ortaya çıkarılması için daha fazla araştırma yapılması gerekiyor. Ayrıca aynı etkinin geçerli olup olmadığını sınamak için deneyin kadınlarla da tekrar edilmesi gerekiyor. Yavaş dalga uykusu üzerindeki bu tür bir bozucu etkinin uzun vadeli etkilerinin bilinmediği, öte yandan genel olarak kötü beslenmenin daha kötü sağlık durumlarıyla ilintili olmasının etkiyi kısmen açıklayabileceği belirtiliyor. Ayrıca araştırmacılar yavaş dalga uykusu yaşla birlikte azaldığı için belki de sağlıklı beslenmenin ileri yaşlarda uyku kalitesini korumak için daha önemli olabileceği görüşündeler.

İlay Çelik Sezer, *Sağlıksız Beslenme Uyku Kalitesini Azaltıyor Olabilir*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalmıştır.)

a)

Metnin başlığından hareketle metnin içeriği ile ilgili hangi soruyu sorardınız? Niçin?

b)

Verilen görseldeki (Görsel 1.6) unsurlar size metnin içeriği ile ilgili neler düşündürüyor?

c)

Metni okurken uyguladığınız stratejileri maddeler hâlinde yazınız.

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Geometri ve Sanat

A. Metni göz atma tekniği ile okumak için

- Metnin başlığını ve yapı özelliklerini inceleyiniz.
- Metnin görselini inceleyiniz.
- Metni okuma amacınızı belirleyiniz.
- Metinle ilgili tahminlerinizi ve metne yönelik sorularınızı not alınız.

B. Metindeki görsel ve şekillerin içerikle ilişkisini göz önünde bulundurarak metni okuyunuz ve metnin ilgili bölümlerindeki soruları cevaplayınız

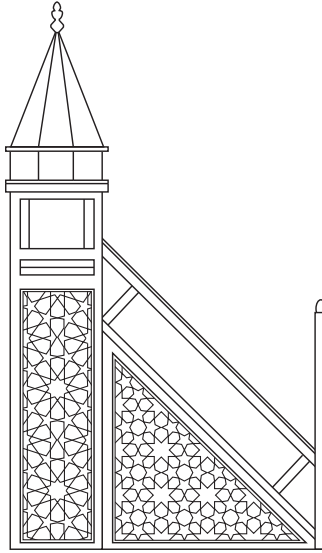
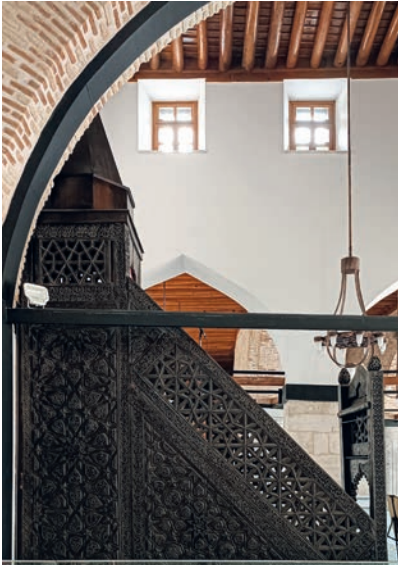
TASARIM VE GÖZLEM HİKÂYESİ OLARAK GEOMETRİ*

Daire, deltoid, kare veya üçgenin sadece alanını ve çevresini mi hesaplıyoruz? Günlük yaşamda geometrik şekillerin nerelerde kullanıldığına hiç dikkat ettiniz mi? Örneğin yürürken kaldırım taşları üzerindeki şekillerin size tanıdık geldiği olur mu?

İslam dünyasında önemli bir yeri olan minberlerin üzerinde çok farklı şekiller yer alır. Bu minberlere dikkatlice baktığımızda geometrik şekillerin bir araya getirilmesi ile oluşturulan desenlerin farklı örüntülerden meydana geldiğini kolaylıkla fark edebilirsiniz.

a)

Metnin başlığı, içeriğiyle ilgili neler düşündürmektedir?

Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğr. Gör. Naciye DETSE-Lİ'nin "Selçuklu Dönemi Ahşap Minberlerine Bir Örnek: Konya Alâeddin Camii Minberinin Desen Analizi" araştırmasında kullanılan görsel üstte verilmiştir. Minberin üçgen bölümünün adı aynalıktır. Aynalığın dik kenarı 222 cm, yatay kenarı 233 cm ve çapraz kenarı (hipotenüs) 317 cm'dir. Bu bölümde 3 tane sekiz kollu, 6 tane sekizgen, 4 tane yarım sekizgen, 52 tane altıgen ve 32 tane de beş kollu yıldız ile 9 tane sekiz kollu yarım yıldız bulunmaktadır.

Desen oluşumları Sierpinski üçgeninde olduğu gibi bir düzen içindedir. Aşağıda Sierpinski üçgeninin görseli verilmiştir.

(...)

Sierpinski (Şerpinski) üçgeni oluşturulurken başlangıç olarak eşkenar bir üçgen çizilir. Sonra bu üçgenin kenarlarının orta noktaları işaretlenerek birleştirilir ve 1. adımda gösterilen şekil oluşur. 1. adımda oluşan siyah üçgenlerin yine kenar orta noktaları işaretlenerek birleştirilir ve 2. adımda gösterilen şekil oluşur. Bu işlemler devam ettirilerek yeni üçgenler oluşturulur. Bu üçgenlerdeki alanın değişimi sizce nasıl adlandırılabilir?

Minberin üzerindeki şekiller aralarında boşluk bırakılmadan ve üst üste gelmeyecek biçimde birleştirilmiştir. Şekiller belli düzende ve her yönde aynı düzende tekrarlandığı için periyodik olarak adlandırılabilir.

Doğanın da kendine has muhteşem bir geometrisi vardır. Örneğin kar denince aklınıza sadece kızak, kar topu savaşları ya da kardan adam mı geliyor? Kar tanelerinde nasıl bir geometrik gizem olduğunu hiç düşündünüz mü? Kar tanelerinin içinde dörtgen, çember, doğru parçası ve bunun gibi birçok farklı yapıdan oluşan karmaşık bir geometri söz konusudur. Peki bu şekiller havada nasıl oluşuyor? Kar tanesinin oluşması için su buharının havada yol alıp bir parçacık üzerinde yoğunlaşması gerekir. İki temel yol ile buharın yoğunlaşması mümkündür. Bunlardan ilki faset oluşumudur. Kristal yüzey oluşumu anlamına gelen faset, prizma gibi üç boyutlu bir cisim üzerindeki yüzdür. Buz kristallerinin yapısı altı kenarlı bir cisim olduğundan kar taneleri yukarıdaki görselde olduğu gibi altı kollu bir görüntü verir. Kar tanesi oluşumunda ikinci yol dal oluşumudur. Su buharı, dokunduğu parçacığın üzerinde yoğunlaşır. Bu yoğunlaşma ile kar tanesinde bulunan dallar oluşur.

Doğadaki muhteşem geometri sadece kar taneleri ile sınırlı değildir. Havada uçuşan, çiçeklerde tozlaşmayı sağlayan, onlardan topladığı özleri bize sunan arılar; bal peteklerini düzgün altıgenlerle oluşturur. Arıların neden altıgen şekli tercih ettiğini hiç düşündünüz mü?

Arılar petekleri altıgen dışında bir şekille inşa etseydi matematiksel olarak şekillerin arasında boşluklar oluşur ve peteklerde daha az bal depolanırdı. Başka bir deyişle maksimum düzeyde bal depolamanın en verimli yolu peteklerin altıgen olmasıdır.

Etrafınızdaki geometri, masanın yuvarlak ya da kapının dikdörtgen olmasından ibaret değildir. Yaşamın her alanında bulunan şekilleri bazen insanların dokunmasıyla bazen de doğanın içinde gizemli veya açık bir biçimde görebilirsiniz.

Millî Eğitim Bakanlığı, *Yaz Okulu Matematik Dergisi* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

■ C. Metinle ilgili soruları cevaplayınız.

1. Metni okuma amacınızla metnin içeriği örtüştü mü? Gerekçeleriyle açıklayınız.
2. Okuma öncesindeki tahminleriniz, sorularınız ve okuma esnasında aldığınız notlarınız size metin hakkında neler düşündürmektedir? Söyleyiniz.
3. Bu metin hangi amaçla yazılmış olabilir? Tartışınız.
4. Metnin içeriği ve görsellerin verdiği mesaj nedir? Tartışınız.
5. Metne “Günlük yaşamda geometrik şekillerin nerelerde kullanıldığına hiç dikkat ettiniz mi?” sorusuyla başlanması sizi nasıl etkiledi? Siz bu soruya cevap olarak neleri örnek verirdiniz? Söyleyiniz.
6. Metne göre kar tanelerinde nasıl bir geometrik gizem vardır? Açıklayınız.
7. Metinde geçen “Doğanın da kendine has muhteşem bir geometrisi vardır.” ifadesinden hareketle kar taneleri dışında doğadan başka hangi örnekleri verebilirsiniz?
8. Metinde Sierpinski üçgeninin nasıl oluştuğu anlatılmıştır. Buna göre üçgenlerdeki alanın değişimi sizce nasıl adlandırılabilir?
9. Metne göre arılar, petekleri altıgen dışında bir şekille inşa etseydi ne olurdu? Düşüncelerinizi paylaşınız.
10. Metinden hareketle geometrinin ve matematiğin günlük hayatımızdaki yeri ve önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

■ Ç. Özbek edebiyatı şairlerinden Fahriyâr’ın *Geometrik Bahar* adlı şiirini geometrik şekillerin metne kattığı anlama dikkat ederek okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

□ (Dörtgen ve ıssız) bahçelere
döner ilkbahar

△ (üç açısı) ile.

Bahçe aslında △ (iki bahar)dan
ibarettir,

▷ — biri geri dönmüştür,

△ — biri kar altında kalmış bahar
Fahriyâr

| 1. ÜNİTE

1. *Tasarım ve Gözlem Hikâyesi Olarak Geometri ile Geometrik Bahar* metinlerindeki benzerlik ve farklılıklar nelerdir? Karşılaştırma sonuçlarınızı aşağıdaki tabloya yazınız.

Benzerlikler	Farklılıklar

2. Geometrinin sanatla ilişkisi nedir? Metinlerden hareketle bu ilişkiyi tartışınız.

■ D. Geometrik şekillerden esinlenerek bir şiir yazınız.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Anı (Hatıra)

A. *Caşar mı, Caşmaz mı?* başlıklı metni okumadan önce aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Bu metni hangi amaçla okumak istersiniz? Metne göz atarak metni okuma amacınızı belirleyiniz.
2. Metnin başlığı ve aşağıdaki görsel size neler çağrıştırmaktadır? Tahminlerinizi paylaşınız.

B. Metni aşağıdaki basamakları dikkate alarak okuyunuz.

- Okuma amacınıza uygun bir okuma tekniği belirleyiniz.
- Anlamını bilmediğiniz kelimeleri not alınız, bağlamdan hareketle bu kelimelerin anlamını tahmin ediniz.
- Metinde beğendiğiniz cümlelerin altını çiziniz.
- Metindeki anahtar kelimeleri belirleyerek bir kavram ağı oluşturunuz.

CAŞAR MI, CAŞMAZ MI?*

Maarif Kahvesi'nden Suburcu'na doğru giderken sağda Zengin Ağa'yı görürdük. Kaldırıma oturup haşlanmış nohut satardı: "Hadi, Zengin Ağa'nın malı bu. Yemeyenin ya akli yok, ya parası!" Gazete kâğıdından yaptığı külaha nohut koyar, üstüne tuz ekip uzatır, beş kuruşunu alırdı.

Yol boyunca kâhkeçiler, gazozcular, meyan şerbetçileri vardı. Açmayla simit arası bir şeydi kâhke. Fırından yeni çıkmışsa, tadına doyumazdı; ama bayatladı mı, Çukurbostan'dan bir taş al, ye, daha iyi.

Gazozcuların başları kalabalık olurdu çoğu kere. Bir alıcı, yedi-sekiz seyirci. Tekerlekli arabaların üstündeki buz kalıplarına yerleştirilmiş şişelerden birini kaldırırdı gazozcu, iyice salları, sorardı: “Caşar mı, caşmaz mı?”

Alıcı, şişeyi süzerdi bir süre. Kapak açılınca gazozun taşıp taşmayacağını kestirmeye çalışırdı.

“Caşar.”

Gazozcu da aynı görüşteyse, şişeyi bir daha salları, yine sorardı: “Caşar mı, caşmaz mı?”

“Caşmaz.”

Gazozcu da mı, “Caşmaz,” diyor. Bir daha.

“Caşar.”

Gazozcu, öyle düşünmüyorsa, kapağı açardı. Gazoz taşarsa, alıcı beleşten içerdi gazozu. Taşmazsa parasını tıkr tıkr öderdi.

Meyan şerbetçileri bakır taslarını çingirdatarak yüz paraya şerbet satarlardı. Bazen biri sebil yaptırırdı. Bütün tuluğun parasını cebe indiren şerbetçi başları bağırırmaya:

“Haydi, sebiiiiil...”

Sebil yaptırmanın adı da söylenirdi. Herkes şerbetçinin başına üşüşürdü. Koca tuluk iki dakika içinde boşalırdı.

Özellikle Ramazan aylarında, iftar zamanı sebil yaptırırdı. Orucunu meyan şerbetiyle bozanlar, dualarını edip iftar için evlerinin yolunu tutarlardı.

Neredeyse her köşe başını bir meyan şerbetçisi tutmuştu.

Ama sadece iki “seyyar sinemacı” vardı Antep’te. Ayaklı küçücük kurullarda biri film oynatır, biri fotoğraf gösterirdi.

Film oynatanın gösterisi sürse sürse bir dakika sürerdi. Gözünü kutunun önündeki deliğe dayardın. Sinemacı, kolu çevirmeye başlardı. Birkaç filmden sessiz birkaç sahne. Film biterdi. “Yandım.”

Gitti beş kuruş.

Fotoğraf gösterenin adı da sinemacıydı. Onda da kutunun deliğine gözünü dayar, bu kere hareketsiz kareleri, kartpostalları seyrederdin. Ama bu gösteri sesliydi. Sinemacı, makarayı çevirirken bir yandan da öğretici açıklamalar yapardı: “İşte Fransa’nın en büyük caddesinde makineler... İşte Amerika’nın meşhur demir köprüsü... İşte Çin Seddi...”

Gitti beş kuruş daha...

***

Büyük avlulu taş evden sonra taşındığımız kendi evimiz, yaz aylarında gösteri açısından eşsizdi. Akşamları üçüncü kata, terasa çıktın mı, neye bakaçağımı şaşırdın. Tam karşıda, Nakıp Ali’nin yazlık sinemasının perdesi vardı. Sanki locadaymışız gibi seyrederdik filmleri. Yanda ise bir sazın sahnesi. Sıra sıra iskemlelerde oturan şarkıcı kadınlar. Çalgıcılar. Komşular da gelirdi bazen. Çekirdek yer, çay içer, kimimiz saza, kimimiz sinemaya bakardık. Canımız gazoz mu istedi, kolay! Sarkıtdık sepeti, aşağıdaki kahveci otuz iki dişe keman çaldıran buz gibi gazozları doldurdu içine.

Bir gün ninem yukarıya gazoz çekerken sepetin dibi çıkmış, şişeler kaldırıma düşüp parçalanmıştı. Ne parçalanması, düpedüz gümbür gümbür patlamıştı hepsi. Kahvede oturanlar, bomba mı atılıyor diye sokağa fırlamışlardı.

Karşı kaldırımdaki Terzi Gazel, ertesi gün eve gelip ninemin elini öptü. “Hanım teyze,” dedi, “sen ne zaman gazoz istersen, zahmet edip sepet sallama. Seslen, ben getiririm.”

Ülkü Tamer, *Yaşamak Hatırlamaktır* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Okuma amacınız metnin içeriği ile örtüştü mü?
2. Metni okuduktan sonra tahminlerinizde bir değişiklik oldu mu? Niçin?
3. Metnin konusu ve ana düşüncesi nelerdir? Metinde beğendiğiniz ifadeleri ön plana çıkaran bir özet yazınız.

KONU

ANA DÜŞÜNCE

ÖZET

4. Metinde geçen “otuz iki dişe keman çaldıran” ifadesi anlatımı nasıl etkilemiştir? Metinden buna benzer örnekler bularak bu ifadelerin metne katkısını açıklayınız.
5. Metinde anlatılan ramazan ayındaki “sebil” geleneği günümüzde nasıl yaşatılmaktadır? Yaşadığınız çevreden örneklerle açıklayınız.
6. Bu anı metninde sizi en çok etkileyen bölüm hangisidir? Niçin?

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Günlük (Günce)

A. Metni okumadan önce aşağıdaki soruların cevaplarını yazınız.

1. Günlük türündeki yazıları okuma amacınız nedir?

Günlük türündeki yazıları .....
.....
..... amacıyla okurum.

2. “Yaşamak”, “Sarıkamış”, “şiiir” kelimeleri sizde neleri çağrıştırıyor?

“Yaşamak” kelimesi zihnimde .....
.....
..... çağrıştırıyor.

“Sarıkamış” kelimesi zihnimde .....
.....
..... çağrıştırıyor.

“Şiiir” kelimesi zihnimde .....
.....
..... çağrıştırıyor.

3. *Sarıkamış 1974, 5. Ekim* bölümünde neler anlatılmış olabilir?

Metinde .....
.....
..... anlatıldığını düşünüyorum.

4. Metnin içeriğine yönelik hangi soruları hazırladınız?

.....
.....
.....

B. Metni aşağıdaki basamakları uygulayarak okuyunuz.

- Metinde anlatılmak istenenlere odaklanınız.
- Metinde kendinizi yazarın yerine koyarak çıkarımlarda bulununuz.
- Okuma öncesi zihninizde oluşan soruların cevaplarını arayınız.
- Metnin anahtar kelimelerini ve temasını not alınız.

YAŞAMAK*

SARIKAMIŞ 1974, 5 EKİM. şiirler yazmıştım. Ama şimdi, şiir uzak. Uçuşup duran, üstüste gelip birikmeyen şeyler var, içim dolu bunlarla. Biliyorum ki şiir bunlar. Ve şiirin kendindeki huzursuzluk bu. -Çoğu kez şiirin şairden bağımsız olduğunu düşündüm. Bu nedenle olacak şairliğime hiç sahip çıktığım olmadı. Yazdığım şiirlerle ilgili sorularla karşılaştım mı çok rahatsızım. Gide gide her türlü şiir sorusuna kızıyorum. Nerdeyse “dokunmayın şiire” diyeceğim. Çünkü şiir yaptığımız bir şey değildir. (ah bütün eşya öyle değil mi?) Şiir kendisi var. Bir raslantıyla değil, tersine bir özel iradeyle çıkıyor yeryüzüne. Barajdaki su, kendine bırakılmış kanallardan akar. İnsan bütününün arkasında bekleyen şiirin aktığı kanallar değil mi şair? Şairler olmasaydı, şiir üzerimizden aşar, hayatı besliyemez, seliyle öldürürdü. -Şair şiirin aleti olmalı. Çekici. Birbirine sahiplik ve uyum düzeni içinde çalışmalı ki şiirin zararlı tortuları yeryüzüne gelmesin. Çünkü onun bünyesinde de insandaki gibi ihtiraslar var biliyorum. (...) Kötü şair çiviye değil aynaya vuruyor. O zaman kırık parçalar içerisinde çehremizi dilimlenmiş görüyoruz. -Diyorum ki şiirle mücadele esastır, ama bunu belli etmemeli. (Örneğin zorlanmış şiir, alet edilmiş şiir). Şiirin iyi tabiatı ve iyi zamanında ona çekip ol ve onu kendi haline bırak.

Kendi şiirlerimi bir okuyucu gibi okurum. Özellikle yayımlandıktan sonra. Başka şairlerin getirdikleri şiirleri okuduğum gibi. Ben de şiirim bir okuyucusuyum. Tabii öteki okuyucularla önemli bir farkım vardır: Onlar okuduklarıyla vehmederler. Şiirden aldıkları, büyüttükleri kendi içlerindeki bir kabilliyettir. Gördükleri eğitimle ve meslekleriyle de ilgili olarak çoğalmış veya eksilmiş hatta bitmiş bir kabiliyet. (Okul kitaplarındaki birkaç gazel kaside koşma ve istiklal marşından başka şiir okumamıştı. 1950’lerden sonra rahatlıkla politikaya atıldı. Bakan, belki hatta başbakan bile oldu. Pek yaşamadı.) Bense anahtar yalnız bende bulunan bir odaya girer gibi okurum kendi şiirimi. Onun hatıraları bendedir.

Zıtların ortak düşman karşısında yaklaşmaları gibi, inanışları farklı da olsa, şairler arasında gizli bir dayanışma vardır. Ortaktırlar. Ne var ki bunun mahiyetini anlatmazlar. Televizyon aletinin resmi nasıl getirdiğini anlatamaması gibi. Açıklamaktan perdelenmişizdir. Oysa resmi ileten dalgaların ve aletin hatıralar edindiklerini arifler bilir.

Sanmayın ki hep yüceltiyorum şiiri. Zorlaştırmıyorum da. Sadece ne olduğunu ve bizim ne olduğumuzu bildirmeye çalışıyorum. Kötü şiirin, isyankar şiirin, teslimiyetçi şiirin hallerini bilirsiniz. Bunların oluşunu, toplumun yapısıyla ve şairin yaratıcı katındaki yeriyile açıklamak mümkündür desem, deminden beri söylediklerimle çeliştığım düşünülebilir. Ama çelişki yok, öyledir Düşünün ki bütün oluşlar ilahi takdir icabıdır ve hepsinin de bizim gördüğümüz kadarı ile sosyolojik bir açıklaması vardır. Yeni doğan çocuklar büyüyüp konuştuğunda, harfleri ve kelimeleri ana babaları ve çevrelerindeki insanlar gibi telaffuz etmedikçe büyümmezler. Her yörede başka bir şekilde söylenir kelime. Oysa kelime bunların hiçbirisi değildir. O esasını bilmediğimiz şiir gibi vardır ve bizim duvarlarımızın, perdelerimizin arkasındadır.-

Sinek vızıltılarını rahatlıkla duyan ve bunu beslenmesinin ve hayata devamının başlangıcı yapan kurbağa, bir iki metre ilerisinde gürleyen sahra topunu duymaz, Hayatta bunu bilmekten başka bilgi edinememiş biri bile Allahı hemen tasdik mevkiindedir. Aksi oluşlara ve daha neleri bildikleri halde aksine yönelenlere hayret ederim. Büyük hayret ederim ve bu sırrın karşısında büyük korku duyarım. - Ve varlığımın derinliklerinde taşıdığım “Olmak” hevesimi düşünüp korkuyorum. Bu hevesimin iradesi bulunsaydı ve kendi buyruğu ile var olabilseydi, rezil ve perişandım. - Korkumuzun nedenini araştırmak istemedim. Biliyorum ki oraya erişemeyiz. Ve biliyorum ki ne kadar korksak yine de az korkarız. Biliyorum ki bizi korku duyacağımız düşünce ve varlıklardan saklıyor yaratan. Korkumuz onların sezindiğimiz etkilerinden ileri geliyor. Onları, o

sesleri duysaydık, gerçeklerini düşünebilseydik, onlarla yüz yüze bırakılsaydık hemen ölürdük. Yaşasak bile akıl sahibi kalmazdık. Ve o zaman tebliğe muhatap olamazdık. Bunları düşünürce korkuyorum. Hayretim büyüyor ve sır ve sırrın sahibini biraz daha idrak ediyorum. Ve görüyorum ki yeni idraklerim yeni perdelerdir. Vardıkça hedefin uzaklığı büyüyor. – Şimdi geç kaldığımın telaşıyla ruhen çirpmiyorum. Her secdenin ele geçmez bir fırsat olduğunu anlıyor ve “secdede olmadan secdede olmak”larımı ah-vahile anıyorum. Utanç içerisindeyim.

Şiirle başlayıp, şiirin uzanabildiği yerlere kadar ilerledik. (Ah şiiri bir de yazılan şeylerden ibaret saymasak.)

Günlük hayatta bile “şiir gibi” deriz. Asırlardır insan içine vuran şiirlerin ötesindedir “şiir gibi” derken işaret edilen bile. Şiir, o ana şiir damarı, tıpkı insan gibi, yaratana doğru gayret etmektedir. Bütün kainat ve içerisinde ecdadımız ve geleceğimizle biz, evinden kaçmış gibi, yeniden yuvaya, O’na, eşyanın ve mananın tek mirasçısına varmaya çabalyoruz. Yıldızlar bu nedenle, içine yüzlerce dünya sığacak kadar büyük, saatler bunun için çalışıyor, ay bu yolculuk içinde ikiye yarıldı. Şiir tarafından ihmal edildiğim bütün zamanlarda, kendi halime, yalnızlığımın zalimce bir hayranlık duyuyorum. İçim kabarıyor, bıraksalar da ıssızlarda başım önümde, kendime gömülerek dolaşsam. -Yüzüm uçsuz bir çöle dönük dursam, korksam. Hemen arkamda kentler, yeşillikler, insanlar ve ilişkiler olsa bile. Yazdığım bütün şiirleri benden çalmışlar gibi özlüyorum. Onların sahibi olmadığımın bundan daha inandırıcı delili olabilir mi? Hiç olmazsa yalnız bana ait bir tek şiirim bulunsaydı. Var olmak hevesim işte böyle başkaldırıyor. Fakat masum olmasına, bağışlanabilmesine çalışıyorum Onu eğitiyorum. Onu okşuyarak yatıştırıyor ve kalın parmaklıkları aralıyor sığına düşüğü insanperestlikten özgürlüğe kurtarıyorum.

SARIKAMIŞ 1974. vicdanen rahat olmamız yetmiyor. başkalarının hakkımızda yanlış kanaatler edindiğini görmek üzüyor bizi. güya kendisi izindeyken ben aleyhinde komplo hazırlamışım.

Cahit Zarifoğlu, *Yaşamak* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Yazarın şiirle ilgili görüşleri hakkında neler düşünüyorsunuz? Metinden örnekler vererek açıklayınız.
2. Metinde anlatılanlar metni okumadan önceki beklentilerinizi karşıladı mı? Sebepleriyle açıklayınız.
3. Metnin teması ve ana düşüncesi nedir? Metinden not aldığımız anahtar kelimelerden hareketle yazınız.

Anahtar Kelimeler	
Tema	
Ana Düşünce	

4. Yazar, düşüncesini hangi örneklerle açıklamıştır?
5. “5 Ekim 1974” tarihinde günlüğüne yazdıkları, yazarın günlük hayatıyla ilgili size neler düşündürdü? Metnin gerçeklikle ilişkisini göz önünde bulundurarak açıklayınız.
6. Metinde düşünceler bilinç akışı tekniği ile dile getirilmiştir. Bu tekniğin günlük türünde kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Metinden örnekler vererek yazınız.

7. Yazar, şiirle ilgili düşüncelerini günlük türünde dile getirmiştir. Siz anlatılanları hangi metin türüyle anlatırdınız? Belirlediğiniz bu türle kısa bir metin yazınız.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Mektup

■ **A. Metni göz atma tekniği ile inceleyerek aşağıda istenen bilgileri yazınız.**

- Metni okuma amacım:

- Metnin içeriğiyle ilgili zihnimde oluşan sorular:

- Metinle ilgili tahminlerim:

■ **B. Metni okurken yapmanız gerekenleri aşağıya yazınız.
Yazdıklarınız doğrultusunda metni okuyunuz.**

MEKTUPLAR*

14 Mayıs 1954

Sevgili ve Kıymetli Oğlum Haldun Bey!

Âdeta uçan kuştan haber sorarcasına sizden bir işâret, bir ses beklediğim şu günlerde, mektubun ne derece makbûle geçti bilemezsin. Sağ, var ol benim aziz yavrum.

Her şeyden evvel, seni, Belkıs'ı ve sizin şahsınızda bütün âileyi tebrik eder, yavrulara uzun ömürler, sıhhat ve âfiyetler diler, bâhusus Cenâb-ı Hak'tan, sahih kullardan eylesini, dîne, vatana hâdim ve sâdik olmalarını niyaz ederim.

Sevgili oğlum, mektubun o kadar sıcak, o kadar candan ve gönülden yazılmış ki ihtiyarsız olarak gözlerim yaşardı. Belki bu tahassüste, verdiği haberin tesiri de olmalı. Beni, ikinizin de her zaman hatırladığınıza hiç şüphem yok; zîra kalp kalbin aynası olduğuna göre, kendi hislerimin akışı içinde bunu görmekteyim. Ne ki son derece hesaplı ve çeşitli meşgaleler tarafından zabtolunmuş zamânın içinde siz evlâtlarımla daha uzun meşgul olacak vakti bulamıyorum.

Yeni memûriyetini de ayrıca tebrik ederim; Cenâb-ı Hak muvaffakiyet ve sağlıklar ihсан etsin. Bâhusus Hz. Mevlânâ'nın kolu kanadı altında, ona hemcivar olmandan pek memnun oldum. Boş zamanlarında Mesnevî okusan, şiir, hikmet, irfan ve sonsuz bir hümanizm ufku içinde topyekûn bir ruh kültürü hayâtını kuşatacaktır. Zîra Mesnevî, sonu bulunmayan bir derinlik ve mûsikîli bir hayat rehberidir.

Konya'ya, hele siz orada iken, gelmeyi ne kadar isterim; fakat yavrum bana İstanbul içinde bile seyâhat güç. Hayat şartlarım, bugün için maalesef çok gayrimüsâit. Bak bir misal vereyim. Mayısın onunda (...) bir otomobil gezintisi vardı. Ağabeyim beni de yanına almak için çok ısrar etti; uğrayacağı vilâyetler arasında Konya da bulunuyordu. Henüz sizin orada olduğunuzu bilmiyordum. Lâkin Hz. Mevlânâ için Konya'ya gitmeyi bilsen ne kadar istiyordum. Fakat çâresiz reddettim. Çünkü annem yaşlı ve her an benim ihtimam ve nezâretime muhtaç. İstanbul içinde bile birkaç saatlik gaybûbetim kendisine âdeta elem veriyor.

Sevgili oğlum valdenin adresini bilmediğim için Belkıs'a mektup yazamadım. Orada daha ne kadar kalacak? Loğusa kızıma küçük bir armağanım var, nereye, hangi adrese göndereyim?

İşte böyle yavrum şimdilik bu kadar. Sağlık ve selâmetle hoşça kal. Belkıs'a mektup yazdığın zaman gözlerinden öptüğümü söyle. Allah ağzımızın tadını bozmasın. Yavrularınız ve sevdiklerinizle berâber mesut, bahtiyar olarak çok yaşayın. Hayâtınız benim hayâtıma kenetlidir, sizin iyiliğiniz benim de iyiliğim ve saâdetimdir. Mukadderâtın aramıza koymuş olduğu mesâfeye rağmen hislerim ve düşüncelerimle her zaman yanınızdayım. Muhabbetten yana Nâdîde ile sizi asla tefrik edemem. İyi ve iyilik haberlerinizi dört gözle bekliyorum benim temiz ve sevgili oğlum.

Annen Sâmiha

Sâmiha Ayverdi, *Mektuplar I*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Yazarın mektubu yazma amacı nedir?
2. Yazar mektubunda hangi millî ve manevi değerlere değinmiştir? Metinden örnekler veriniz.

| 1. ÜNİTE

3. Metinde geçiş ve bağlantı bildiren kelime ve kelime grupları nelerdir? Bu ifadelerin metnin anlamına katkısını açıklayınız.
4. Sâmiha Ayverdi'nin *Mesnevi* hakkındaki düşünceleri nelerdir?
5. Mektubun giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde nelerden bahsedilmiştir? Aşağıdaki tablonun ilgili bölümlerine yazınız.

Bölümler	Bahsedilen Konular
Giriş	
Gelişme	
Sonuç	

6. Metnin konusu ve ana düşüncesi nedir?
7. Yazarın dili ve üslubu ile ilgili çıkarımlarınız nelerdir?
8. Sâmiha Ayverdi'nin bu mektubu hakkında neler düşünüyorsunuz? Okuma öncesi tahminlerinizle düşünceleriniz örtüştü mü? Açıklayınız.
9. Sâmiha Ayverdi'nin mektubu yazdığı kişi siz olsaydınız bu mektubu nasıl cevaplardınız? Mektubun cevabını yazınız.

OKUMA GÜNLÜĞÜ: Okuma Stratejilerini Kullanabiliyor muyum?

Okuma stratejilerini ne derece kullanabildiğinizi ölçmeyi amaçlayan aşağıdaki “Okuma Stratejileri Öz Değerlendirme Ölçeği”nde size uygun seçenekleri işaretleyiniz.

OKUMA STRATEJİLERİ ÖZ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ		Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Ara sıra (3)	Genellikle (4)	Her zaman (5)
OKUMA ÖNCESİ	1	Metni okuma amacımı belirlerim.				
	2	Metni zihnimde canlandırırım.				
	3	Metinle ilgili tahminlerde bulunurum.				
	4	Amacıma göre metinde yoğunlaşacağım bölümlere karar veririm.				
	5	Ön bilgilerimden hareketle metinle ilgili zihnimde canlanan soruları not alırım.				
OKUMA SIRASINDA	6	Metni, okuma amacıma uygun okuma tekniği ve hızıyla okurum.				
	7	Metindeki kelime, kelime grupları, cümle ve paragraflardan çıkarımlar yaparım.				
	8	Metni daha iyi anlamlandırmak ve ileride hatırlamak amacıyla görsel şemalardan, kavram ve zihin haritalarından faydalanırım.				
	9	Metinde önemli gördüğüm yerleri not alır veya işaretlerim.				
	10	Uygun yerlerde metni özetlerim.				
	11	Gerekli gördükçe önemli yerleri tekrar okurum.				
OKUDUKTAN SONRA	12	Okuma amacıma ulaşıp ulaşmadığımı sorgularım.				
	13	Okuma öncesi tahminlerimin doğruluğunu kontrol ederim.				
	14	Okuma sırasında yaptığım işaretlemeleri ve tuttuğum notları gözden geçiririm.				
	15	Metnin temasını, konusunu, yardımcı düşüncelerini ve ana düşüncesini belirlerim.				
	16	Metindeki bilgilerin doğruluğunu sorgularım.				
	17	Metindeki olay ve durumlar arasındaki ilişkiyi belirlerim.				
	18	Metindeki duyguyu, düşüncüyü kendi cümlelerimle ifade ederim.				
	19	Yazarın / şairin duygularına, düşüncelerine katılıp katılmadığım yönleri belirlerim.				
	20	Metinle ilgili değerlendirmelerimi paylaşıyorum.				

Bu “Okuma Stratejileri Öz Değerlendirme Ölçeği”nden alabileceğiniz en yüksek puan 100, en düşük puan 20’dir.

1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

A. Aşağıdaki yapılandırılmış gride numaralandırılmış kutucuklarda okuma teknikleri ile ilgili bazı kavramlar verilmiştir. Kutucuk numaralarını kullanarak aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

1	Göz atma	2	Özetleme	3	Sesli okuma
4	Yaratıcı okuma	5	Sessiz okuma	6	Görsel okuma
7	Akranla / eşle okuma	8	Tartışarak okuma	9	Not alarak okuma
10	Rehberle / kılavuzla okuma	11	Güdümlü okuma	12	İşaretleyerek okuma

- Sadece gözle takip ederek yapılan okuma .....
- Öğretmen tarafından seçilen metnin derste açıklamalar eşliğinde okunma .....
- Bir metni okumadan önce metin hakkında genel bir fikir edinmek için sayfalar üzerinde hızla yapılan yüzeysel okuma .....
- Konuşma uzuvlarını kullanarak yapılan okuma .....
- Okunanların ötesine geçip çözümlene yapılarak özgün düşünceler üreten okuma .....
- Metni birden fazla kişinin okuyup metinle ilgili duygu, düşünce ve bilgilerini paylaşarak farklı bakış açıları kazanmalarını sağlayan okuma .....
- Okuyucunun etkin olduğu, edinilen bilgileri hatırlamak ve tekrar kullanmak için yazarak yapılan okuma .....
- Şekil, sembol, resim, grafik, tablo gibi görmeye dayalı her şeyi okuma .....
- Metni daha iyi kavrayabilmek için metnin önemli yerlerinin altını çizerek yapılan okuma .....
- Öğrencileri etkin kılmak adına metinde geçen duygu, düşünce ve olaylarla ilgili merak uyandırıcı sorular yöneltilerek yapılan okuma .....

B. Aşağıdaki eşleştirme sorusunu cevaplayınız.**11. Aşağıda rakamlarla verilen cümleleri, harflerle verilen okuma teknikleri ile eşleştirerek doğru harfi (....) içine yazınız.**

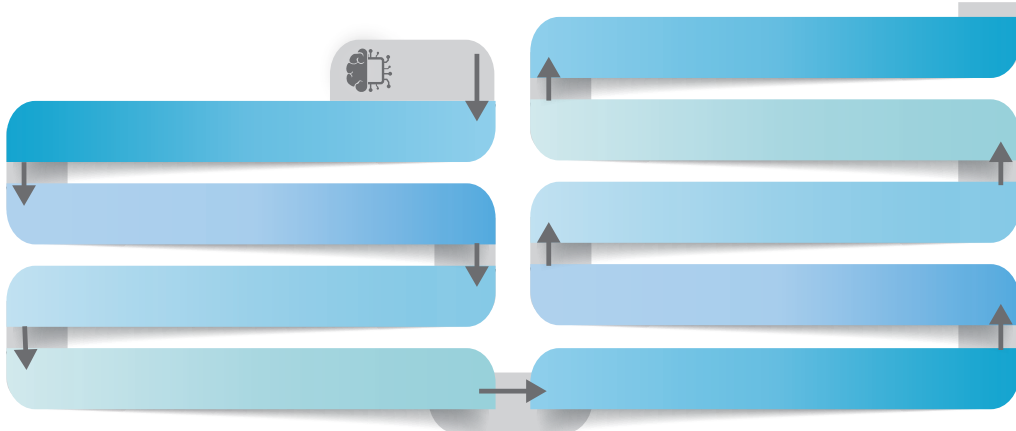
(.....) I. Harun Bey, gazetelerin kültür ve sanat sayfalarına şöyle bir bakar; arada bir de gazete başlıklarını okumakla yetinir.	a) Empatik okuma
(.....) II. Gülşen öğretmen, her hafta bir ders saatini öğrencilerin kitap okuması için ayırır.	b) Görsel okuma
(.....) III. Kütüphanecilik Kulübü öğrencileri her ay belirledikleri bir kitabı okuyup birlikte analiz ederler.	c) Soru sorarak okuma
(.....) IV. Emin Bey, bir edebiyat dergisinin editörüdür. Derginin yeni sayısı için beğendiği bir fotoğrafın öyküsünü yazar.	ç) Okuma halkası
(.....) V. Berna, kendini kahramanın yerine koyarak roman okumayı çok sever.	d) Serbest okuma
(.....) VI. Edebiyat öğretmeni Nesrin Hanım, öğrencilerine derste genellikle soru cevap şeklinde çeşitli okuma çalışmaları yaptırır.	e) Göz atarak okuma
	f) Yaratıcı okuma
	g) Tahmin ederek okuma

C. Aşağıdaki açık uçlu ve kısa cevaplı soruları cevaplayınız.**12-13. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.****Metin**

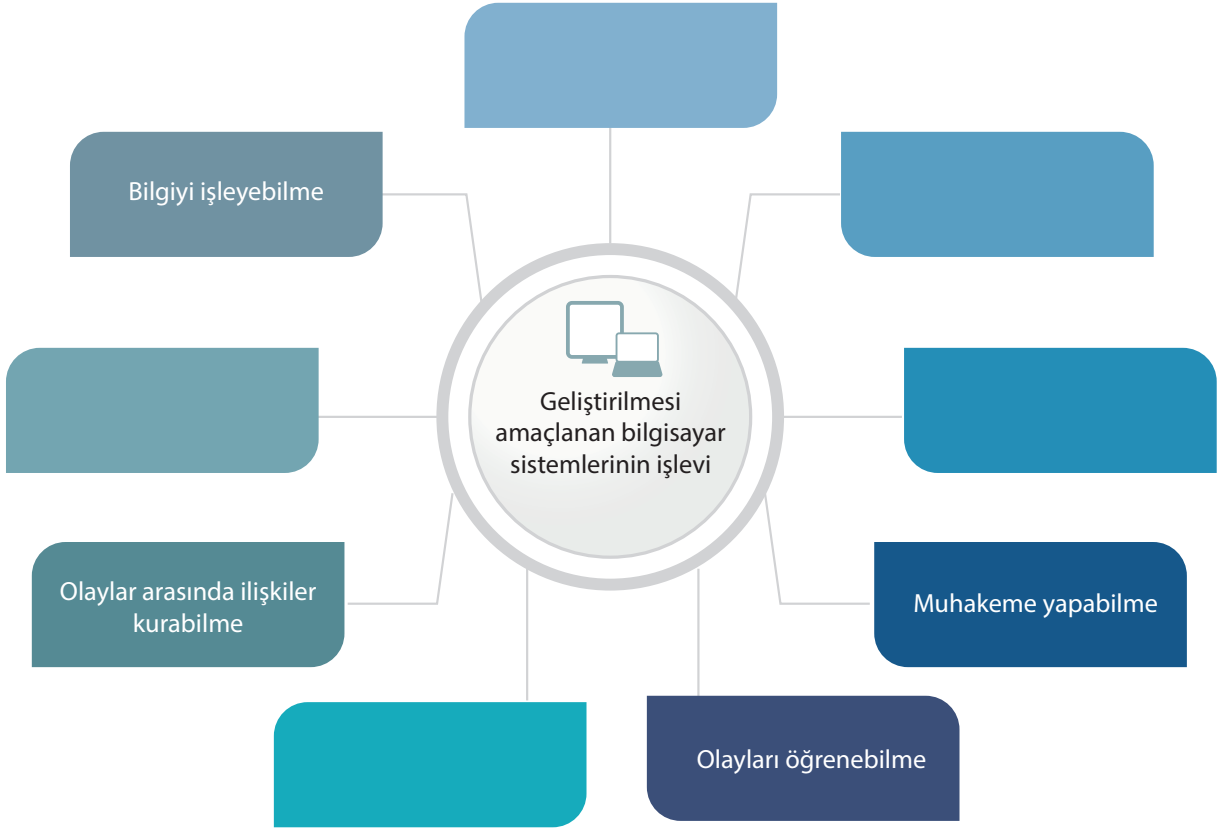
Dördüncü Endüstri Devrimi'nin temel niteliklerinden olan toplumsal dönüşüm ve insansız imalat ortamının oluşmasındaki en büyük etkenlerden biri yapay zekâ çalışmalarıdır. Yapay zekâ teknolojisinin temel amacının bilgiyi anlayabilen ve işleyebilen, olaylar arasında ilişkiler kurabilen ve kendi başına karar verebilen, olayları öğrenebilen, planlama ve muhakeme yapabilen, kısmen de olsa düşünebilen ve problemleri kendi sahip oldukları bilgileri kullanarak çözebilen bilgisayar sistemleri geliştirmek olduğu net olarak biliniyor.

1950'li yıllarda akıllı robot üretmek amacıyla başlayan yapay zekâ çalışmaları 1985'te uzman sistemlerin başarıyla uygulanmasıyla "akıllı program" üretme amacına yöneldi. Daha sonra yapay sinir ağları teknolojilerinin kullanımıyla bilgisayarların öğrenme yeteneği kazanması, bulanık önergeler mantığı uygulamaları sayesinde belirsiz, net olmayan (yani kesinlik ifade etmeyen) bilgileri işleyerek daha insansı kararlar verebilmesi ve daha önceleri bilgisayarlarla dahi çözülemeyen ya da çok zor çözülen karmaşık problemlere genetik algoritma teknolojileriyle çözüm üretilmesi sonucunda, çalışmalar tekrar akıllı robot üretimine yöneldi. Özellikle akıllı etmen uygulamaları ile bağımsız yazılım ve donanım sistemlerinin geliştirilmesinde önemli mesafeler katedildi. Bir taraftan makinelere tabiri caizse yapay beyinler katarak onların insanlar gibi davranması sağlanırken diğer taraftan da bu teknolojinin imalat ortamında kullanılması ile 4. Sanayi Devrimi'ne büyük bir katkı yapıyor.

Ercan Öztemel, *Endüstri 4.0 ve Yapay Zekâ*

12. Metindeki yapay zekâ gelişim sürecini okları takip ederek ilgili boşluklara yazınız.

13. Aşağıdaki kavram ağında boş bırakılan alanları metinden hareketle tamamlayınız.

14-16. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Metin

Bir Alman şair şiirlerini Almanca, bir İngiliz İngilizce, bir Rus Rusça yazar, çünkü onun vatanı kendi lisanıdır. Bir heykeltıraş heykelini kendi memleketinde kurar. Çünkü başka yere gitse onun sanatını anlamazlar. Ve bu sanatkâr vatanın sağlam bir zeminini bulup gelecek asırlara hediye etmek istediği âbideyi onun üzerinde yükseltir... İşte Türkçe de Türk sanatkârları için bir vatan, bir sağlam zemindir. Türkçenin üzerine kuracakları âbide geçecek zamanların yıkıcı ellerine dayanır. (...) Onu âbideleştirir.

Edebiyat heykeli için sağlam bir zemin canlı lisan, yâni konuşulan Türkçedir. Sanatkâra kimse karışamaz. O istediğini yapar. Yalnız vatandaşları yaptığı şeyin sağlam bir zemin üzerine kurulmasını isterler ve bu haklarıdır.

Şimdi bir heykeltıraş düşününüz. Gidip kumsal, çakıllı, berbat ve çürük bir zemin üzerine güzel, bedî, mükemmel bir heykel kuruyor. Bu heykeli bir an için herkes beğenir. Fakat zemin çürük olduğundan bu heykel yaşayamaz. Mutlaka devrilir. Ne kadar kuvvetli harçlarla bir mesnet yapsa yine yıkılır. Çünkü zemin gevşektir. Bu memleketin belediye reisi, yahut akıllı adamlar, sanatkâra:

- Ne yaparsan yap, yalnız zemine dikkat et. Kavi olsun. - derler. Bir şaire de böyle müdâhele etmek hakkımızdır.

Ey Şair! Ne yazarsan yaz. Yazdığın ister milli, ister gayr-i milli olsun, ister Yunan edebiyatını, ister Japon edebiyatını terennüm et. Yalnız dikkat et, lisanın bizim lisanımız olsun. Bizim lisanımızla, halkın lisanıyla yazmadıkça eserin ölüme mahkumdur. Ne yazacağına karışamayız. Fakat lisanın konuştuğumuz Türkçe olmasını isteriz. İsteriz ki senin rebâbını da işitelim.

Ömer Seyfettin, *Dil Konusunda Yazılar*

14. Yazarın sanatçılardan beklentisi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

15. “İsteriz ki senin rebâbını da iştelim.” cümlesiyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

16. Metnin ana düşüncesi nedir?

.....

.....

.....

17-21. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

17. Metnin başlığından hareketle içeriğini tahmin ediniz.

OKUYUCU OLMAK SANATI

Bir kitap okuduğu zaman müellifin hayallerini ve fikirlerini takip ettiğine emin olmayan okuyucu pek azdır. İşte büyük bir aldanış: Okuyucunun müellife ait olduğunu sandığı şeylerin çoğu, hakikatte kendi fikirleri ve hayalleridir.

Bir hikâye okuyorsunuz. İlk cümle şu: “Yağmurlu bir nisan akşamıydı.”

Müellifin bu akşamı tarif etmek için kullanacağı vasıflar ne olursa olsun, sizin tahayyül edeceğiniz şey, unsurlarını kendi hayatınızın parça parça tecrübelerinden alarak yine kendinizin tasarladığınız bir sahne olacaktır.

Hayalinizde ya kendi hatıralarınız arasından muayyen bir tanesi yahut da ayrı ayrı intibalarınızdan mürekkep bir manzara canlanacak. Başka türlü olmasına imkân var mıdır? Çünkü başkalarının tecrübelerini ancak nefsimizi gözetleyerek anlayabiliriz.

Dahası var. Müellif “yağmurlu bir nisan akşamıydı” dedikten sonra, biz onun ikinci cümlesine geçinceye kadar, böyle bir akşama ait diğer hatıralarımız da şuurumuzun eşliğine gelip dayanabilir ve aydınlığa çıkmak ister. Mesela yağmurlu bir nisan akşamında başımızdan geçen bir vakanın hatırası da şuurumuzun kapısını çalar. Hikâyenin ikinci cümlesi, belki bu hatıranın canlanmasına mani olur; fakat onun bir müddet kapıda beklemesine ve şuura çıkmak için fırsat kollamasına mani olmaz.

Her insanın hatırası başkadır. “Yağmurlu bir nisan akşamıydı” gibi çok basit bir cümlemin bile her okuyucuda uyandıracığı ittilalar, intibalar, hatıralar ve fikir tedaileri de başka başka olur.

Biz bir yazıyı okurken yalnız onu değil, kendi kendimizi de okuyoruz. Bunun için değil midir ki tecrübeleri, fikirleri ve hayalleri bizimkine uyan veyahut da hiç olmazsa bir az yaklaşan muharrirlerin yazılarını severiz. Bunlar o muharrirden ziyade kendimizi aydınlatarak bize göstermeye yarayan, gözümüzü kendisine aksettiren ayna gibi nefsimizin kendi kendini görmek için muhtaç olduğu kılavuz ışıklardır.

(...)

Peyami Safa, *Eğitim Gençlik Üniversitesi*

18. Tahminlerinizle okuduklarınızı karşılaştırınız.

.....

19. Metindeki altı çizili kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz.

.....

20. İkinci paragrafta ileri sürülen düşüncelere katılıyor musunuz? Niçin?

.....

21. Aynı konuda bir metin yazsaydınız hangi cümleleri alıntılardınız?

.....

22-25. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Metin

Okumak insan için bir zevk, bir eğlence olduğu kadar, hiç kuşkusuz eğitici bir eylemdir de. Bilgilerimizi artırarak, usumuzu işleterek düşüncemizi, görüşümüzü genişleten bir eylemdir. Okuyan insan olayları değerlendirmede, çevresini tanımada, yaşamın tadını çıkarmada, okumayandan daha üstün bir durumdadır. Ne var ki, okumak bir araçtır, amaç değil. Bize kavrayış üstünlüğü, duygu inceliği, olgunluk kazandırmayan bir okumanın ne önemi olabilir? Birçok insan gözlemlerle, çevresinden aldıklarıyla da erdeme, olgunluğa kavuşabileceği gibi, fakülteler bitirdiği halde bu gibi değerlere erişemeyenler de yok değildir.

Okumuş olmayı, kitaplar devirmeyi yalnız bilgiçlik, caka ve başkalarını küçümseme gibi olumsuz davranışlar için bir araç sayanlara şaşmamak elden gelmez. İşe yaramayan bilgi, ha kitaplarda olmuş, ha kafalarda, ne ayrımı var ki? Kimi insanlar davranışlarından çok, bilgili olmaya önem verirler. Davranışları beslemeyen bilgi ise, bence özümsememiş bir besin maddesi gibidir. (...)

Der ki, Yunus Emre:

İlim ilim demektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsin

Ya nice okumaktır

Öyle ya, kendini bilmezsin biri olduktan sonra bilgili olmanın, bilimin ne anlamı olabilir? Kendini bilmek. İşte en büyük erdem bu. Sokrates'in çağdan çağa yankılanıp gelen en büyük öğretisi de bu! Her doğru, güzel, iyi olan şey, önce kendini bilmekle, tanımakla başlar çünkü. Kendini, kusurlarıyla erdemlerini, güçleriyle güçsüzlüklerini iyi tanıyan kimse, hem güçlü olur, hem de çevresiyle, insanlarla olan ilişkilerini daha iyi düzenleyebilir. Dolayısıyla da mutlu olma, başarı kazanma olasılığı yükselir.

Nasıl abur cubur yiyen, mide fesadına uğrarsa, her eline geçen kitabı rastgele okuyan, sindirmeden okuyan kimse de giderek kafa fesadına uğrar. Uğraş dışındaki okumaktan beklenen, usun işlemesi, duyguların incelik olgunlaşmasıdır. (...) Okumaktan amaç, kendimizi, çevremizi, toplumumuzu ve evrendeki yerimizi kavramaktır. İnsanlarla ilişkilerde son söz kitabın değil, her zaman sağduyunun ve davranışların olmuştur. Kitaplar uyarıcıdır, dosttur çoğu kez. Ama doğa ile, gerçekle, insanla aramızda duvarlar örmemelidirler.

Bizi insana, doğaya, ışığa götürdükleri ölçüde yararlı, değerlidirler. Gözümüzü açtıkları oranda dostturlar. Çevremize sağlıklı bakmamıza yardım ettiklerince arkadaşlırlar, öndedirler.

Cevdet Yalçın, *Çağdaş Düşünce Yazıları Antolojisi*

22. Metnin başlığı ne olabilir?

.....

23. İkinci paragrafta üç nokta ile gösterilen yere paragraftaki düşüncenin gelişimine göre bir sonuç cümlesi yazınız.

.....

.....

24. Metne göre Sokrates'in öğretisi ne olabilir? Yazınız.

.....

25. Yazarın görüşlerini eleştiren kısa bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

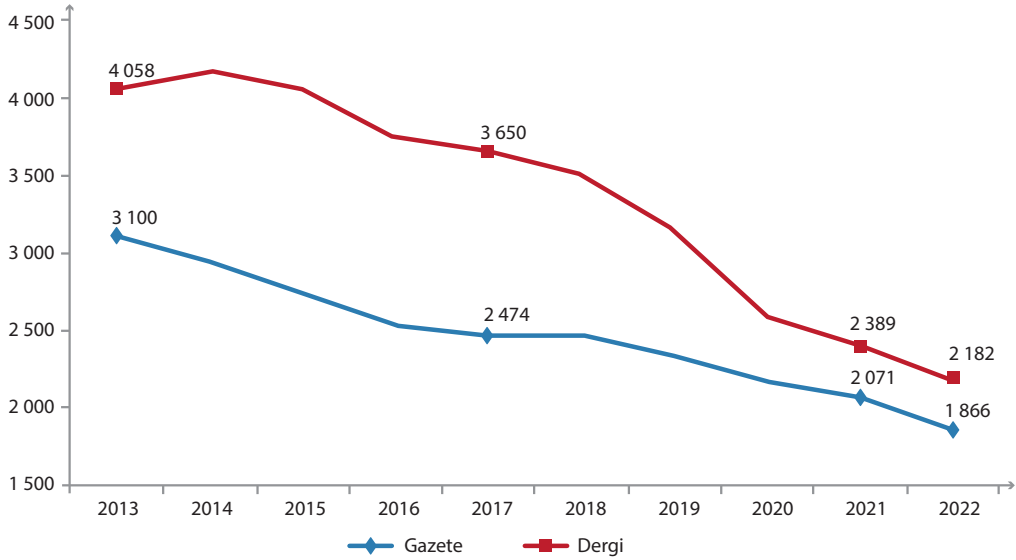
.....

.....

.....

26-28. soruları aşağıdaki grafiğe göre cevaplayınız.

Aşağıda Türkiye İstatistik Kurumunun yapmış olduğu bir araştırma sonucu grafiği verilmiştir. Eğriler üzerindeki sayılar, gazete ve dergilerin baskı sayılarını göstermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Gazete ve dergilerin yıllara göre sayısı, 2013-2022*

26. Grafikten ulaştığımız sonuçları maddeler hâlinde yazınız.

.....

.....

.....

27. Dergi ve gazete sayılarındaki değişimin sebepleri sizce neler olabilir? Açıklayınız.

28. Grafiğe göre hangi yayın türünün sayısı diğerine göre daha fazladır? Bunun sebepleri neler olabilir?

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli sorularda doğru seçenekleri bularak işaretleyiniz.

29-49. çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

29. Eleştirel okuyucu, her alandan sadece bir kitap okuyarak okuduğu hakkında yargılara varmanın risklerini kabul etmelidir. Felsefe ile ilgili bir konuyu okuyup “demek felsefe böyle bir şeymiş” zannına kapılmamalıdır, düşüncelerine sağlam destek noktaları oluşturmak için başka eserleri de okumalıdır. Okuduğu alanın bazı temel kavramlarını, ilkelerini ve terimlerini bilmelidir. Alan literatürünü yeterince tanımadığını bilen okuyucular, anladıklarından emin olmazlar; böyle durumda iletilmek istenen mesajları kabul etmek veya reddetmekten uzak dururlar.

Bu parçada “düşüncelerine sağlam destek noktaları oluşturmak” ifadesi ile tavsiye edilen okuma tekniği hangisidir?

- A) Empatik okuma
- B) Güdümlü okuma
- C) Seçerek okuma
- D) Tartışarak okuma
- E) Yaratıcı okuma

30. Derin kültür konuşma ile değil kitaplarla elde edilir. Bir veya birkaç kitapla değil yüzlerce kitapla... Boş vakitlerini kitap okumakla geçirenler, yüzlerce kitap okuyabilirler. (I) Biz okuduklarımızın pek azını başkalarına aktarıyoruz. (II) Kültürlü bir insanın fikir ve his dünyası, konuşmalarından kat kat geniştir. (III) Konuşma bir insan hakkında pek az bilgi verir. (IV) Kültürlü bir insan, bir veya birkaç yabancı dil de bilir. (V) Kültürlü bir insanı tanımak için okuduğu, bilhassa tekrar tekrar okuduğu kitapları bilmek lazımdır. Nice insanlar vardır ki sükûtlarının arkasında uçsuz bucaksız bir fikir deryası dalgalanır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

31. Çoktandır tiyatroya gitmemiştim. Oysaki eskiden, çocukluğumda da gençliğimde de ne kadar severdim tiyatroyu! Sonraları oyunları gidip sahnede görmektense kitap hâlinde okumayı daha iyi buldum, alıştım ona. Doğru bir yol değil bu: Bir oyun ancak sahnede tamamlanır; kişiler canlanacak, gerçekleşecek. Ne yapayım? Alışmışım bir yol. Şimdi tiyatroya gittim mi yadırgayıveriyorum. Sıkılıyorum demeyeceğim, sıkılmak değil; eğlendiğim, ilgilendiğim oluyor ama nasıl söyleyeyim? İnanamıyorum, kitabı okurken inanıyorum da sahnede gördüğüme bir türlü inanamıyorum.

Bu parçadan hareketle yazar, okuduğu eserleri hayal dünyasında canlandırabilmek için aşağıdakilerden hangisini kullanmaktadır?

- A) Güdümlü okuma
- B) Sesli okuma
- C) Soru sorarak okuma
- D) Tartışarak okuma
- E) Yaratıcı okuma

32. Aşağıdakilerden hangisi okuma sırasında uygulanan stratejilerden biridir?

- A) Not alma
- B) Göz gezdirme
- C) Sentezler yapma
- D) Özetlemeler yapma
- E) Yardımcı düşünceleri belirleme

33. I. Okuma birikimine sahiptir.
II. Metnin güvenilirliğini analiz eder.
III. Yazarın yönlendirmelerine bağlıdır.
IV. Sorularla metni değerlendirebilir.
V. Gerçeklerle görüşleri ayırt eder.

Eleştirel okur ile ilgili yukarıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

34. Dikkatli veya derin okuma olarak da bilinir. Bu tür okumada, göz satırları izlerken zihin de yazarın anlattığı düşünceleri ve olay akışını takip eder. Ayrıca metni baştan sona okumanın yanında metinde verilen bilgileri ve görselleri inceleme ve bunları birleştirerek anlam kurma sürecidir. Okuyucuya bir işin aşamalarını görme, yönergeleri adım adım izleme, olayları yakından gözleme, duyguları hissetme ve değerlendirme olanağı vermektedir. Metnin ana fikrini, önemli yerlerini ve yapısını keşfetmeyi kolaylaştırır.

Bu parçada hangi okuma tekniğinin özellikleri anlatılmıştır?

- A) Güdümlü okuma
- B) Seçerek okuma
- C) Sesli okuma
- D) Soru sorarak okuma
- E) Tam okuma

35. Okuma iletişimsel bir etkinlik olduğuna göre okuyacağımız metni kuran, oluşturan, belirli bir iletişim konumu içinde bize sunan kişidir yazar. Nasıl konuşmada bir konuşan ve konuşmanın alıcısı durumunda bir dinleyen varsa okuma eyleminde de konuşanın yerini yazar, dinleyenin yerini de okur alır. Bu yönden yazar, okuma eylemi içinde yer alan öğelerden biridir. Dilin kullanımını oluşturan dört ana etkinliği (konuşma, yazma, okuma, dinleme) düşünelim. Bunlardan konuşma ile yazma arasında sıkı bir benzerlik vardır. Bunlara verici dil etkinlikleri diyoruz. Bunun gibi dinleme ile de okuma arasında ilişki güçlüdür. Bu iki etkinliğe de alıcı dil etkinlikleri diyoruz.

Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine ulaşamaz?

- A) Metin karşısında okur ve dinleyici edilgendir.
- B) Okuma etkinliğinde gönderici yazar, alıcı okurdur.
- C) Konuşmacı ile yazar arasında benzerlikler vardır.
- D) Okuma ve dinleme dil aracılığı ile gerçekleşir.
- E) Yazar okuma faaliyetinin bir parçasıdır.

36. Kişinin okuryazarlıktan okurluğa geçmesi öncelikle okuryazarlık becerisini sürekli olarak kullanmayı alışkanlığa dönüştürmesine bağlıdır. Bunun yanı sıra okuduklarının art alanına inebilecek, onları eleştirel ve araştırmacı bir yaklaşımla değerlendirecek, sorgulayacak bir donanım gerektirir. Bu donanımın odak noktası da kişinin kafasını bağımsızca kullanabilmesidir. Okuduklarını ölçer tarta, bunlar üzerinde düşünür düşünür sağlam ve sağlıklı bir iletişime girme de ancak bu yolla, kişinin kendi özgür bilinci içinde kendi aklını kullanmasıyla gerçekleşebilir.

Bu parçaya göre okur olmanın temel özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Okuduklarını araştırma
- B) Okuma alışkanlığı edinme
- C) Özgür bir bilinçle hareket etme
- D) Okuduklarına eleştirel yaklaşma
- E) Okuduklarının üzerinde düşünme

37. Bir metnin bütün sırlarını dökecek sihirli değnek; gene okumak, sürekli nasıl okuduğunu düşünerek okumaktır ve sonra bir gün gelir, okuduklarınızın iyi ve kötü yanlarının önünüzde kendiliğinden ayrılmaya başladığını görürsünüz.

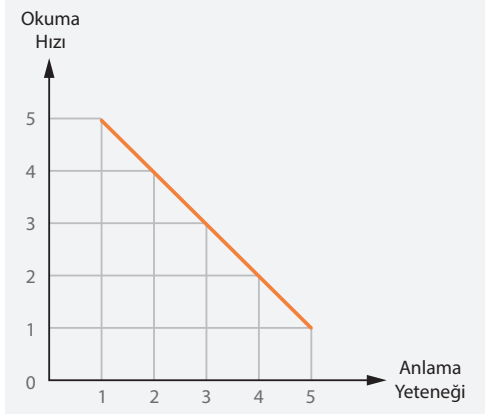
Parçadaki “sihirli değnek” ifadesi hangi okuma türüne atıftır?

- A) Dijital okuma
- B) Eleştirel okuma
- C) Finansal okuma
- D) Görsel okuma
- E) Hızlı okuma

38. Aşağıdakilerden hangisi okuma sırasında uygulanan stratejilerdendir?

- A) Önceki bilgileri harekete geçirme
- B) Metnin ana düşüncesini belirleme
- C) Metinde geçen düşünceleri özetleme
- D) Anlamayı artırmak için sözlük kullanma
- E) Metnin türüne göre okuma hızı belirleme

39. Okuma hızı ile anlama yeteneği arasındaki ilişki grafikte verilmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Okuma hızı arttıkça anlama yeteneği düşer.
 B) Okuma hızı azaldıkça anlama yeteneği artar.
 C) Anlama yeteneği arttıkça okuma hızı yavaşlar.
 D) Anlama yeteneği azaldıkça okuma hızı artar.
 E) Anlama oranı değişikçe okuma hızı sabit kalır.

40. I. Sözcüklerin ses ve anlam örgüsü yönünden oluşturduğu yapıya bakarak yapar bu adlandırmayı.
 II. Çünkü bir şairin söze kanat takması ya da sözün ruhuna varması ona yeni buluşlarla yeni anlamlar yüklemesiyle açıklanabilir.
 III. Homeros ünlü destanı İlyada'da "kanatlı söz" diye adlandırır şiiri.
 IV. Osmanlı Tezkirecisi Latîfi de "sözün ruhu" der şiir için.
 V. Eskiden beri yazınsal metinler içinde şiire ayrı bir yer verilmiştir.
 VI. Üzerinden yüzyıllar geçmesine karşın bu tanım ya da adlandırmaların geçerliğini yitirdiği söylenemez.

Numaralandırılmış cümlelerle anlamlı bir paragraf oluşturulursa doğru sıralama aşağıdakilerden hangisi olur?

- A) I-III-IV-VI-V-II
 B) I-III-V-IV-II-VI
 C) IV-VI-I-V-III-II
 D) V-I-III-VI-IV-II
 E) V-III-I-IV-VI-II

41. Eleştiri, mutlak surette bir teoriye dayanmalı ve edebiyat tarihinden faydalanmalıdır. Çünkü edebiyat teorisi, eleştirisi ve tarihi birbirinden ayrı kavramlar olsa da aralarında oldukça derin bir ilişki vardır. İyi bir eleştirmenin, iyi bir teorik formasyona ve edebiyat tarihi bilgisine sahip olması gerekir; aksi takdirde yaptığı eleştiri bilimsel olmaktan uzak, dağınık, çok kişisel, karışık ve düzensiz olur. Çünkü teori, eleştiriye bilimsel kılık verir, subjektifliğini yok etmez ama azaltır. Her eleştirinin içinde bir teori olacağından genellikle şu ayırım yapılır: teorik eleştiri ve pratik eleştiri. Ancak bu ayırmadan ziyade, genellikle teori ve eleştiri diye bir kabul vardır. Teorik eleştiri daha çok bir teori önerirken pratik eleştiri eserle ilgili değerlendirme sunacağından buradaki tutumumuz pratik eleştiri düzleminde.

Bu parçadan aşağıdaki ifadelerin hangisine ulaşamaz?

- A) Bilimsel eleştirinin içinde teori mevcuttur.
 B) Teorik eleştiri incelemenin subjektifliğini zedeler.
 C) Bir eleştirmen edebiyat tarihi bilgisine sahip olmalıdır.
 D) Pratik eleştiri, eseri değerlendirme açısından önemlidir.
 E) Edebiyat tarihinden yararlanan eleştiri, teorik temelleri göz önünde bulundurur.

42. Aşağıdakilerden hangisi iyi bir okurda olması gereken özelliklerden biri değildir?

- A) Metnin düşünce ve duygu yapısını oluşturan öğeleri ayırabilir.
 B) Algılamadığı düşüncelere karşı eleştirel bir tutum takınabilir.
 C) Okumayı bir öğrenme ya da dinlenme aracı olarak kullanabilir.
 D) Öğrenme amaçlı soruların yanıtını metinlerde bulabilir.
 E) Okuma sürecinde yorumlarıyla yazara yön verebilir.

43. Okuma sırasındaki stratejilerle ilgili

- I. Kelime ve kelime gruplarından çıkarım yapar.
- II. Okuma amacına uygun bir okuma hızıyla okur.
- III. Sorularla metni anlamlandırmaya çalışır.
- IV. Metindeki ana düşünceyi belirler.
- V. Metindeki önemli gördüğü bilgileri not alır.

yargularından hangisi yanlıştır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

- 44. I.** Kişinin okuduğu metin üzerinde düşünmesi, okuduklarını değerlendirmesi ve okuduklarına ilişkin kendi yargılarını kullanabilmeyi alışkanlık durumuna getirmesi için kullanılır.
- II.** Amacı metni kavrama ve metinden anlam kurma hızını artırmaktır.
- III.** Okuma sürecinin sonunda metnin doğru anlaşılmasını denetlemek için metinden edinilen bilgi, duygu ve düşüncelerin paylaşılmasını, değerlendirilmesini amaçlar.
- IV.** Metin okuma sürecinin başında, okuma öncesinde, konuyla ilgili ön öğrenmeleri, bilgileri harekete geçirmek ve konuyu genel olarak kavramak için kullanılır.
- V.** Metinde geçen kelimelerin doğru seslendirilmesini, doğru telaffuz edilmesini hedefler.

Numaralarla verilen amaçlar, aşağıdaki okuma teknikleriyle eşleştirildiğinde hangi okuma tekniği dışarıda kalır?

- A) Eleştirel okuma
- B) Göz atarak okuma
- C) Sesli okuma
- D) Sessiz okuma
- E) Tartışarak okuma

- 45.** Seher öğretmen, öğrencilerinin diksiyonu konusunda hassastır. Derslerde okuma çalışmalarına ayrı bir önem verir. Düzyazı ve şiir örneklerini önce kendisi okur, sonra öğrencilerine okutur. Okuma esnasında öğrencilerine sorular sorar, açıklamalar yapar.

Bu bilgilerden hareketle Seher öğretmenin, dersinde aşağıdaki okuma tekniklerinden hangisine yer vermemiştir?

- A) Göz atarak okuma
- B) Güdümlü okuma
- C) Rehberle / kılavuzla okuma
- D) Sesli okuma
- E) Soru sorarak okuma

46. Aşağıda okuma tekniklerinden hangisinin açıklaması yanlış verilmiştir?

- A) Tahmin ederek okuma, metinle ilgili birtakım verilere dayanarak önceden kestirimde bulunmadır.
- B) Görsel okuma; resim, şekil, grafik ve tablo gibi görselleri içerdikleri anlamı kavramak amacıyla okumadır.
- C) Okuma halkası, öğrencilerin akıcı ve doğru okuma becerilerini geliştirmesine, içeriği kavarken de arkadaşının görüşlerinden yararlanarak daha iyi anlayabilmesine hizmet eden okumadır.
- D) Güdümlü okuma; öğretmenin belirlediği bir eserin sınıf içinde okunmasına, okunan esere dair sorulara cevap verilmesine dayalıdır.
- E) İşaretleyerek okuma, okunacak metni daha kolay kavrayabilmek için anahtar kelime ve diğer önemli görülen kısımların farklı şekillerle belirlenmesiyle yapılan okumadır.

47. EVİN HALLERİ

Evin yalın hali
İster cüce, ister dev
Camlarında perde yok
Bomboş, ev.

Evin -i hali, sabah,
Geciktiniz haydi!
Uykuların tatlandığı sularda
Bırakacaksınız evi.

Evin -e hali, gün boyu,
Ha gayret emektar deve!
Sırtınızda yılların yorgunluğu
Akşam erkenden eve.

Evin -de hali, saadet,
Isınmak ocaktaki alevde
Sönmüş yıldızlara karşı
Işıklar varsa evde.

Evin -den hali, uzaksınız,
Hattâ içinde yaşarken
Aşkların, ölümlerin omzunda
Ayrılmak varken evden.

Behçet Necatigil, *Evin Halleri* şiirinde hâl eklerini kullanmıştır. İsim çekimi için verilen örnek (ev, ev-i, ev-e, ev-de, ev-den) şiirin yapısını oluşturarak şiirde ortalama ömrü bir güne sığdırmıştır.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Şair, ismin -i hâli (belirtme hâli) ile işe geç kalışını veya mesleğini yansıtır.
- B) Şair, ismin yalın hâli ile henüz günün telaşının başlamadığını veya insanın bebeklik ve çocukluğunu ifade eder.
- C) Şair, -e hâli (yönelme hâli) ile dışarıda sabahla akşam arasında verilen hayat mücadelesi ve orta yaşlılığı anlatır.
- D) Şair, -de hâli (bulunma hâli) ile akşam sonrası evde günün yorgunluğunun dindirildiği zamanı veya yaşlılığı anlatır.
- E) Şair, -den hâli (ayrılma hâli) ile bilincin devre dışı kaldığı uyku zamanını veya ölümü ifade eder.

48 ve 49. soruları parçaya göre cevaplayınız.

Okuma, yalnızca bilgi edinmede, kafamıza takılan soruların yanıtını bulmada ya da başkalarının yaşantı ve deneyimlerini paylaşmada kullandığımız bir araç değildir. Davranış ve düşünüş gücümüzü de besler, geliştirir. Çünkü bir yazıyı okurken belirli bir iletişim konumuna gireriz. Bu iletişim konumu okuduğumuz metnin türüne göre değişiklik gösterir. Bir öyküyle bir makaleyi, bir denemeyle bir şiiri aynı iletişim konumuna göre okumayız. Bununla birlikte okuduğumuz her yazıyı (değişik iletişim konumu içinde de olsa) anlamaya çabalarız. Bu yolla anlama, sezme, kestirme gücümüzü işletiriz. Ayrıca yazıda söylenenlerin, öne sürülen sav ya da düşüncelerin geçerliliğini, geçmezliğini düşünürüz. Yazarla aynı doğrultuda düşünüp düşünmediğimize bakarız. Bütün bunlar, bizde eleştirel bir tutum oluşturur. Bu yönden okuma; eleştirel düşünceyi diri tutan, onu besleyen bir tür kaynak gibidir.

48. Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi okumanın amaçlarından biri değildir?

- A) Bilgi edinme
- B) Estetik zevk alma
- C) Sorulara yanıt bulma
- D) Deneyimleri paylaşma
- E) Düşünme gücünü geliştirme

49. Bu parçaya göre eleştirel tutum ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Her tür metne aynı bakış açısı ile yaklaşır.
- B) Okumadaki amaç yalnızca bilgi edinmektir.
- C) Yazarın düşünceleriyle kendi düşüncelerini karşılaştırır.
- D) Sunulan bilgileri sorgulamadan olduğu gibi kabul eder.
- E) Tahminlerinden uzaklaşarak okuduğunu anlamaya çalışır.

Daha fazla ölçme ve değerlendirme sorusu için karekodu okutunuz.

“Eleştirel Okuma” ünitesinden öğrendikleriniz doğrultusunda eleştirel okur olup olmadığınızı tespit etmek için aşağıdaki “Eleştirel Okur Öz Değerlendirme Ölçeği”nde size uygun seçenekleri işaretleyiniz.

ELEŞTİREL OKUR ÖZ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ		Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Ara sıra (3)	Genellikle (4)	Her zaman (5)
1	Metni bir amaç doğrultusunda okurum.					
2	Metni okumadan önce gözden geçiririm.					
3	Önceki bilgilerimi harekete geçiririm.					
4	Metnin başlığına ve yazarına dikkat ederim.					
5	Metinde hangi noktaların benim için önemli olacağını belirlerim.					
6	Metnin konusu ile ilgili tahminlerde bulunurum.					
7	Metinle ilgili zihnimde sorular oluştururum.					
8	Metni, amacıma uygun bir okuma hızıyla okurum.					
9	Metni okurken önemli gördüğüm veya ilgimi çeken bilgileri not alırım, işaretlerim.					
10	Metnin bazı bölümlerini gerekirse tekrar okurum.					
11	Anlamını bilmediğim kelimeleri metnin bağlamından hareketle tahmin ederek anlamlarını sözlükten kontrol ederim.					
12	Metindeki şekil, tablo, grafik gibi görsel unsurları dikkate alırım.					
13	Metindeki yazı farklılıklarına (kalın, italik vb.), noktalama işaretlerine dikkat ederim.					
14	Okuduğum metnin içeriğinin amacıma uygun olup olmadığını sorgularım.					
15	Metindeki önemli bilgileri kavram ya da zihin haritaları gibi unsurlarla, şekillerle görselleştirebilirim.					
16	Metni kendi cümlelerimle özetleyebilirim.					
17	Metnin temasını, konusunu, yardımcı düşüncelerini ve ana düşüncesini belirleyebilirim.					
18	Metindeki düşünce ve bilgilerin doğruluğunu, günlük hayattaki geçerliliğini kontrol edebilirim.					
19	Metni analiz ederek değerlendirebilirim.					
20	Metinle ilgili düşüncelerimi başkalarıyla paylaşabilirim.					

Bu “Eleştirel Okur Öz Değerlendirme Ölçeği”nden alabileceğiniz en yüksek puan 100, en düşük puan 20’dir.

Bir vakitler üç kız ikisi oğlan, beş çocuklu bu ev, o devrin kendine mahsus varlıklarıyla, gittiler ve kendi alın yazılarını yaşamaya başladılar, oğlanlardan büyüğü harbini, Öteki, babasının ölümünü Şam'da kenen haber alan Salih, işte şimdi, artık bir ihtiyacı, kapısının önünde faytondan iniyordu.

Salih arabadan köşe başında inmek istemiydi. Fakat Ligor tembihliydi, kapının böyle tek kollu, tek kolunda pis bir torba ile geçmek istemiyordu. Bu iş nasıl olsa, az şey değildi.

Bir eyvallah da Ligor'a çektikten sonra arabadan indi. Hiçbir tarafa bakmadığı, günden emindi. Atların nal sesleri buna yeterdi.

Mühim olan işe karşı evin penceresi idi. Acaba Raziye orada mıydı? Orada idi. Bir dünya çöker de insanın içi fenalaşmaz mı? Nitelikim Salih hastahanedeki kenar ve "Bitti" diye düşünerek sarıya sarıya gitti.

Tahta kapının aslında yarı yer yer dökülmüş, kanatları iyice kırılmıştı. Fakat olduğu gibi duruyordu.

"Bismillah"

Taş

Çilmece, paçal

le ama tor

daki m

ediyordu:

na ben

ıyı kapı

Salih.

Bir

cephe

Ve bu ses

bir

Ana diy

Birmesin. ana o

Merkezi

amaları sarı

Yağız nasıl da bir kuvv

kendini bıraktı v

hlim

Ünite
tanıtımı için
karekodu
okutunuz.

2.

ÜNİTE

METİN TAHLİLİ AŞAMALARI

Bu ünite de aşağıdaki konuları öğreneceksiniz:

- Metin tahlili aşamaları
- Metin tahlili metotları
- Farklı türlerdeki metinlerin analizi
- Metinleri değerlendirme

“Eleştirel okumanın başat niteliği okurun okuduklarını yargılaması, sorgulaması, bir başka deyişle kendi aklını kullanarak bir yarguya varmasıdır.”

Emin Özdemir

Ünite
sunusu için
karekodu
okutunuz.

BAŞLARKEN

1. **Hakan Sazyek'in** “Evrensel ölçekte beş temel güzel sanat dalından biri olan edebiyat, bilindiği üzere, araştırmacı ve incelemeci bir tutumun nesnesi olarak ele alındığında bir bilim dalı özelliği kazanır.” cümlesinden hareketle edebiyatın hangi yönlerinin sanat, hangi yönlerinin bilim olabileceğini tartışınız.
2. Aşağıdaki kelimeler size neler çağrıştırmaktadır? Söyleyiniz.

3. Aşağıdaki metni okuyunuz. Verilen görsel ile metin arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

Bir metni analiz etmek demek, metindeki düşünce ve duyguları kavramaya çalışmak ve yazarın bu düşünceleri nasıl ifade ettiğini, duygularını dilin sunduğu imkânlar yoluyla bize nasıl aktardığını keşfetmek demektir. Edebî analiz yapan kişi metnin hem içeriğiyle/muhtevasıyla ilgilenir, hem de içeriğin nasıl ifade edildiğiyle ilgilenir. Yani analiz yapılırken asıl olarak iki şey araştırılır: Bunlar içeriği ve metnin biçimidir. Bir metinde biçim, içerikle sıkı şekilde ilişkilidir ve bu iki unsur derin bağlarla birbirine bağlanmıştır, bunlar birbirlerini etkiler. Bununla birlikte, onları kolayca kavramak için önce ayrı ayrı tanımak, sonra aralarındaki derin bağları anlamak gerekir. Biçim ve içerik arasında ilgi çekici ilişkiler vardır. Bu ilişkilerin metnin bütünlüğünden çıkan temel anlamın ışığında açıklanması gerekir. Edebî analiz bize içerik ile biçimi birleştiren bağları keşfetmek ve incelemek imkânı verir.

Rıza Filizok

4. Aşağıdaki yapboz parçalarını anlamlı bir bütün hâline getiriniz. Yapboz parçalarını bir araya getirirken bağlamı oluşturmak için nelere dikkat ettiniz? Açıklayınız.

5. Hangi alanlardaki kitap veya dergileri ne sıklıkla okuyorsunuz? (✓) ile işaretleyiniz. Cevaplarımızdan hareketle ilgi alanınızı belirleyiniz.

İlgi Alanı		Hiç	Nadiren	Çoğunlukla	Her Zaman
1	Din	☐	☐	☐	☐
2	Edebiyat	☐	☐	☐	☐
3	Eğitim	☐	☐	☐	☐
4	Felsefe	☐	☐	☐	☐
5	Fen bilimleri	☐	☐	☐	☐
6	Mizah	☐	☐	☐	☐
7	Psikoloji	☐	☐	☐	☐
8	Spor	☐	☐	☐	☐
9	Tarih	☐	☐	☐	☐
10	Diğer	☐	☐	☐	☐

2. ÜNİTE

6. Tahsin Yücel'in aşağıdaki görüşlerinden hareketle bir metni incelemek için dış dünya, sanatçı, okur, eser unsurlarından hangileri esas alınmalıdır? Niçin?

Okura ulaşmış bir yapıt tümüyle yazarının değildir artık, bir bakıma aynı yapıt da değildir; doğru ya da yanlış, öznel ya da nesnel, tinsel ya da özdeksel, her türlü yoruma açık olması nedeniyle, çoğu kez yazarın bile usundan geçirmedeği, gizli anlamlarla yüklü, karmaşık bir alandır. Roland Barthes'ın bir yazısında belirttiği gibi, son söz okurundur her zaman. Son söz okurun olduğu için de bir yazarın yapıtını savunma, onun tam kendi istediği biçimde değerlendirilmesini sağlama yolunda harcadığı çabalar, başarısızlığa adanmış çabalardır genellikle. Bunun için, belki de en iyisi, sözü doğrudan doğruya yapıta bırakmaktır. Ama değişik zamanlarda yazılmış, değişik parçalardan oluşan bir kitabın kendini belli bir konu çerçevesinde, belli bir düzene göre biçimlenmiş kitaplar gibi savunabileceğini ummak da aşırı bir iyimserlik olur: okurla kendileri arasında ortak bir alan yaratmaya parçaların boyutları yetmez, değişik dönemlerde, değişik koşullar altında konu edindikleri olgular arasındaki ayrılıklar da söz konusu parçaların kendileri arasında birer çelişki gibi görünebilir. Bu nedenle, bu tür kitapların fazladan bir açıklamayla desteklenmesi, yerinde, hattâ zorunlu bir tutum sayılabilir.

Tahsin Yücel, *Yazın ve Yaşam*

7. Okuduğunuz ve unutamadığınız bir metinle ilgili hissettiklerinizi, düşündüklerinizi; metnin sizi etkileyen yönlerini arkadaşlarınızla paylaşınız.

8. Eleştirel okuma yaptığınız bir metni aşağıdaki unsurlardan hangilerine göre değerlendirirsiniz? Neden?

TÜRKÇENİN ZENGİNLİĞİ

Aşağıda “Dün istasyona gelmeyebilirdiniz.” cümlesinden çıkarılabilecek bazı anlamlara örnekler verilmiştir. İlgili kutucuklardaki anlam özelliklerine göre siz de bu cümleden çıkarılabilecek diğer anlamlara örnek cümleler yazınız.

Nezaket anlatımı

Gelmenize gerek yoktu; incelik gösterip, zahmet edip geldiniz.

Tespitte bulunma

**Dün istasyona
gelmeyebilirdiniz.**

Neden-sonuç

Nedenini sorgulama

Öznel yargı

Gelip gelmemek sizin elinizdeydi.

METİN TAHLİLİ AŞAMALARI

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Şiir

- A. Sizce aşağıdaki görselde ne anlatılmak istenmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

- B. Nâzım Hikmet'in *Kuvâyi Milliye* şiirinin dış unsurlarına göz atarak soruları cevaplayınız.**

1. Şiirin içeriği hakkında tahminleriniz nelerdir?
2. Tahminlerinizden hareketle bu şiiri niçin okurdunuz? Açıklayınız.
3. Biçim özelliklerine baktığınızda bu şiirin okuduğunuz diğer şiirlerden farkları nelerdir? Söyleyiniz.

4. Memleketim

sen dünyanın en güzel,
en haklı kavgalarından birini yapansın.
ve ben o kavgayı
ve ben seni sevenim

Nâzım Hikmet, bu dizelerle *Kuvâyi Milliye* destanı hakkında ön bilgi vermiştir. Bu bilgidен yola çıkarak şiire göz gezdirdiğinizde Kuvayimilliyе ve şiirin içeriği ile ilgili zihninizde hangi sorular oluşmaktadır? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

- C. *Kurtuluş Savaşı Destanı* adıyla da yayımlanan *Kuvâyi Milliye* destanı bir yapma destan örneğidir. Başlangıç ve sekiz bölümden oluşmaktadır. Okuyacağınız şiir, sekizinci bölümden alınmıştır. **Bu bilgidен hareketle şiiri noktalama işaretlerine ve yinelemelere dikkat ederek sesli okuyunuz.****

Ç. Şiirin yan tarafında verilen bilgileri dikkate alarak *Kuvâyi Milliye* adlı şiiri tekrar okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

KUVÂYİ MİLLİYE*

(...)

Ali Onbaşı bir şimşek hızıyla düşündü
ve şu türküyü duydu:

“Dörtmala gelip Uzak Asya’dan
Akdeniz’e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket bizim.

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benzeyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.

Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu dâvet bizim...

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşesine,
bu hasret bizim...”

Sonra,
Sonra, 9 Eylülde İzmir’e girdik
ve Kayserili bir nefer
yanan şehrin kızılıtsı içinden gelip
öfkeden, sevinçten, ümitten ağlıya ağlıya,
Güneyden Kuzeye,
Doğudan Batıya,
Türk halkıyla beraber
seyretti İzmir rıhtımından Akdeniz’i.

Ve biz de burda bitirdik destanımızı.
Biliyoruz ki lâıyınca olmadı bu kitap,
Türk halkı bağışlasın bizi,
onlar ki toprakta karınca,

suda balık,
havada kuş kadar
çocuklar;
korkak,
cesur,
câhil,
hakîm
ve çocuklar
ve kahreden
yaratan ki onlardır,
kitabımızda yalnız onların mâceraları vardır. . .

Nâzım Hikmet, *Bütün Şiirleri* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

a)

Şair, “Uzak Asya”, “Akdeniz”, “dörtmala” ve “kısrak başı” kelimeleriyle coğrafi ve tarihî bir serüvenin bir karadan bir denize iki ucunu vurgulayarak ifade eder. **Bu ifadelerin şiire katkısı nedir? Söyleyiniz.**

b)

Şairin, “bu memleket bizim”, “bu cennet bizim”, “bu davet bizim”, “bu hasret bizim” **yinelemelerini yapmasının şiire yapı ve anlam bakımından katkıları neler olabilir?**

c)

Nâzım Hikmet toplumcu gerçekçi şiir anlayışının ve serbest nazmın öncüsü bir şairdir. Onun serbest nazma getirdiği en büyük yeniliklerden biri de dizeleri basamak biçiminde yazmasıdır. **Şairin şiiri basamak biçiminde yazması şiire söyleyiş ve anlam yönünden nasıl bir zenginlik katmıştır?**

2. ÜNİTE

D. Okuduğunuz şiirden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Şiirde söyleyici kimdir ve kime seslenmektedir?
2. Şiirde konuşanın söylediklerini düşünün ve kendinizi konuşanın yerine koyun. Bu şiirde siz söyleyici olsaydınız şiirde nelerin değişmemesini isterdiniz? Niçin?
3. Şiirde nazım birimi, kafiye, redif, kafiye düzeni, dizelerin uzunlukları gibi unsurlar belli bir kurala bağlanmamış; şiir serbest nazımla yazılmıştır. Bu açıklamadan hareketle şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır? Açıklayınız.
4. *Kuvâyi Milliye* şiirinden alınan bu bölüm Nâzım Hikmet'in dili ve üslubu hakkında size neler düşündürmektedir?
5. Şiirdeki imgeler nelerdir? Bu imgeler, metni okurken size neler hissettirdi? Metinden örnekler vererek ilgili alanlara yazınız.

İmge

Hissettirdikleri

.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

6. Metnin başında verilen ağaç görseli ile *Kuvâyi Milliye* şiirinin hangi bölümlerini ilişkilendirebilirsiniz? Gereçleriyle açıklayınız.
7. Şiirin konu ve teması nedir? Şairin, konu ve temayı ele alışını değerlendiriniz.
8. *Kuvâyi Milliye* destanından alınan bu bölüme bir başlık verecek olsaydınız hangi başlığı verirdiniz? Niçin?
9. Söyleyicinin özgürlük ve birlik için çözüm önerisi nedir? Aşağıdaki ilgili alana yazınız.

10. Şair, *Kuvâyi Milliye* destanını *Nutuk*'tan bazı bölümleri dikkate alarak yazmıştır. Bu bağlamdan hareketle metnin tarihî gerçeklerle ilintisi hakkında çıkarımlarınız nelerdir?

11. Şair, şiirinde Türk halkının hangi özelliklerini vurgulamaktadır? İlgili alanlara yazınız.

The diagram consists of a central circle with the text "TÜRK HALKI" in red and black. Five lines radiate from this circle to five rectangular text boxes on the right. Each text box contains three horizontal dotted lines for writing.

Yazıyorum

Nâzım Hikmet'in *Kuvâyi Milliye* kitabını okuyunuz. Şairin Kurtuluş Savaşı'nı nasıl anlattığına yönelik kısa bir metin yazınız.

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Manzum Hikâye

A. Mehmet Akif Ersoy'un *Seyfi Baba* adlı metnini okumadan önce

- Metnin yapı unsurlarına ve aşağıdaki görsele göz atarak metnin içeriği hakkında tahminlerde bulununuz.

- Metnin içeriği hakkındaki tahminlerinizden hareketle metni okuma amacınızı belirleyiniz.
- Amacınıza ve metin türüne uygun okuma tekniğini seçiniz.
- Sahip olduğunuz ön bilgiler ve tahminlerden hareketle zihninizde metinle ilgili sorular üretiniz.

B. Mehmet Akif Ersoy'un manzum hikâye türünde yazılmış *Seyfi Baba* adlı metnini eleştirel okuyunuz. Okuma esnasında ilgili yerlerdeki uyarıları dikkate alınız.

SEYFİ BABA*

Geçen akşam eve geldim. Dediler:

— Seyfi Baba

Hastalanmış, yatıyormuş

— Nesi varmış acaba?

— Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.

— Keşki ben evde olaydım... Esef ettim, vah vah!

Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol...

Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zirâ yol

Hem uzun, hem de bataktır...

— Daha a'lâ, kalmız:

Teyzeniz geldi, bu akşam, değiliz biz yalnız.

Sopa sağ elde, kırık camlı fener sol elde;

Boşanan yağmur iliklerde, çamur ta belde.

Hani, çoktan gömülen kaldırımın, hortlayarak,

“Gel!” diyen taşları kurtarmasa, insan batacak.

Saksağanlar gibi sektikçe birinden birine,

Boğuyordum müteveffâyı bütün âferine.

Sormayın derdimi, bitmez mi o taşlar, giderek,

Düştü artık bize göllerde pekâlâ yüzmek!

Yakamozlar saçarak her tarafından fenerim,

Çifte sandal, yüzüyorduk, o yüzer, ben yüzerim!

Çok mu yüzdük, bilemem, toprağı bulduk neyse;

Fenerim başladı etrâfını tek tük hisse.

Vâkiâ ben de yoruldu, o fakat pek yorgun...

Bakıyordum daha mahmurluğu üstünde onun:

Kâh olur, kör gibi çarpar sıvasız bir duvara;

Kâh olur, mürde şuâ'âtı düşer bir mezara;

Kâh bir saksı çökük hânenin altında koşar;

Kâh bir ma'bed-i fersûdenin üstünden aşar;

Vakt olur pek sapa yerlerde, bakarsın, dolaşır;

Sonra en korkulu eşhâsa çekinmez sataşır;

Gecenin sütre-i yeldâsını çekmiş, üryan,

Sokulup bir saçağın altına gûyâ uyuyan

Hânüman yoksulu binlerce sefilân-ı beşer;

Sesi dinmiş yuvalar, hâke serilmiş evler;

Kocasından boşanan bir sürü biçâre karı;

O kopan râbitanın, darmadağın, yavruları;

Zulmetin, yer yer, içinden kabaran mezbeleler;

Evi sırtında, sokaklarda gezen âileler!

- Metindeki duygu, düşünce ve görüntülere odaklanarak metni okuyunuz.
- Metni anlamak ve anlamlandırmak amacıyla metindeki anahtar kelimeleri belirleyiniz.
- Yeni öğrendiğiniz kelime ve kelime gruplarıyla *Mehmet Akif Sözlüğü* adında bir sözlük oluşturunuz.
- Geçmiş bilgi ve deneyimlerinize metinde anlatılanlar arasında ilgi kurunuz.
- Metinde anlatılanları zihninizde canlandırınız.
- Metnin yazarı, anlatıcısı, olay kişileri ile empati kurunuz.
- Metni okurken devamı için çıkarımlar yapıp tahminde bulununuz.
- Metinde kullanılan betimlemelerin ve noktalama işaretlerinin metnin anlamına, anlatımına katkısını belirleyiniz.

Gece rehzen, sabah olmaz mı bakarsın, sâil!
Serserî, derbeder, âvâre, harâmî, kâtil...
Böyle kaç manzara gördüyse bizim kör kandil
Bana göstermeli bir kerre... Niçin? Belli değil!
Ya o bîçâre de rahmet suyu nûş eyleyerek,
Hatm-i enfâs edivermez mi hemen “cız!” diyerek?
O zaman sâmi’anın, lâmisenin sevgiyle
Yürüyen körlere döndüm, o ne dehşetti hele!
Sopam artık bana hem göz, hem ayak, hem eldi...
Ne yalan söyleyeyim kalbime haşyet geldi.
Hele yâ Rabbi şükür, karşıdan üç tâne fener
Geçiyor... Sapmayarak doğru yürürlerse eğer,
Giderim arkalarından... Yolu buldum zâten.
Yolu buldum, diyorum, gelmiş iken hâlâ ben!
İşte karşımda bizim yâr-i kadîmin yurdu.
Bakalım var mı ışık? Yoksa muhakkak uyudu.
Kapının orta yerinden ucu değnekli bir ip
Sarkıtılmış olacak, bir onu bulsam da çekip
Açıversem... iyi amma kapı zaten aralık...
Gâlibâ bir çıkan olmuş... Neme lâzım, artık,
Girerim ben diyerek kendimi attım içeri,
Ayağımdan çıkarıp lâstiği geçtim ileri.
Sağa döndüm, azıcık gitmeden üç beş basamak
Merdiven geldi ki zorcaydı biraz tırmanmak!
Sola döndüm, odanın eski şayak perdesini,
Aralarken kulağım duydu fakîrin sesini:

— Nerde kaldın? Beni hiç yoklamadın evlâdım!
Haklısın, bende kabâhat ki haber yollamadım.
Bilirim çoktur işin, sonra bizim yol pek uzun...
Hele dinlen azıcık, anlaşılın yorgunsun.
Bereket versin ateş koydu demin komşu kadın...
Üşüyorsan eşiver mangalı, eş eş de ısın.

Odanın loşluğu kasvet veriyor pek, baktım,
Şu fener yansa, deyip bir kutu kibrit çaktım.
Hele son kibriti tuttum da yakından yüzüne,
Sürme çekmiş gibi nûr indi mumun kör gözüne!
O zaman nîm açılıp perde-i zulmet, nâgâh,
Gördü bir sahne-i üryân-ı sefâlet ki nigâh,
Şâir olsam yine tasvîri olur bence muhâl:
O perîşanlığı derpîş edemez çünkü hayâl!

Çekerek dizlerinin üstüne bir eski aba,
Sürünüp mangala yaklaştı bizim Seyfi Baba.

— İhlamur verdi demin komşu... Bulaydık şunu, bir...
 — Sen otur, ben ararım...
 — Olsa içerdik, iyidir...

Aha buldum, aramak istemez oğlum, gitme...

Ben de bir karnı geniş cezve geçirdim elime,

Başladım kaynatarak vermeye fincan fincan,

Azıcık geldi bizim ihtiyarın benzine kan.

— Şimdi anlat bakalım, neydi senin hastalığın?

Nezle oldun sanırım, çünkü bu kış pek salgın.

— Mehmed Ağ'nın evi akmış. Onu aktarmak için

Dama çıktım, soğuk aldım, oluyor on beş gün.

Ne işin var kiremitlerde a sersem desene!

İhtiyarlık mı nedir, şaşkınlık mı oğlum bu sene.

Hadi aktarmayayım... Kim getirir ekmeğimi?

Oturup kör gibi, nâmerde el açmak iyi mi?

Kim kazanmazsa bu dünyâda bir ekmek parası:

Dostunun yüz karası; düşmanının maskarası!

Yoksa yetmiş beşi geçmiş bir adam iş yapamaz;

Ona ancak yapacak: Beş vakit abdestle namaz.

Hastalandım, bakacak kimseciğim yok; Osman

Gece gündüz koşuyor iş diye, bilmem ne zaman

Eli ekmek tutacak! İşte saat belki de üç

Görüyorsun daha gelmez... Yalnızlık pek güç.

Ba'zı bir hafta geçer, uğrayan olmaz yanıma;

Kimsesizlik bu sefer tak dedi artık canıma!

— Seni bir terleteyim sımsıkı örtüp bu gece!

Açılırsın, sanırım, terlemiş olsan iyice.

İhtiyar terleyedursun gömülüp yorganına...

Atarak ben de geniş bir kebe mangal yanına,

Başladım uyku taharrîsine, lâkin ne gezer!

Sızmışım bir aralık neyse yorulmuş da meğer.

Ortalık açmış uyandım. Dedim, artık gideyim,

Önce amma şu fakîr âdemi memnûn edeyim.

Bir de baktım ki: Tek onluk bile yokmuş kesede;

Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sâde!

O zaman koptu içimden şu tehassür ebedî:

Ya hamiyetsiz olaydım, ya param olsa idi!

Mehmed Akif Ersoy, *Safahat*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Ölçü: Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Şair burada diyalog tekniği kullanmıştır. Siz de diğer anlatım biçim ve tekniklerinin kullandığı yerleri işaretleyiniz.

2. ÜNİTE

C. Manzum hikâyeyi tahlil etmek amacıyla aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Metni, yapı ve anlam bakımından bölümlere ayırınız. Bu bölümler arasındaki ilişki ve ayrıntılar nelerdir? Açıklayınız.
2. Manzum hikâyedeki diyalog tekniğinin kullanıldığı bölümler arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama katkısı nedir? Açıklayınız.
3. Metnin yapı unsurlarını aşağıdaki tablo üzerine yazınız.

Olay örgüsü	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
Kişiler	
Zaman	
Mekân	
Anlatıcı	
Bakış açısı	

4. Şair, kullandığı nazım birimini ve ölçüsünü niçin tercih etmiştir? Tartışınız.
5. Metinde mübalağa sanatı nerelerde ve niçin kullanılmıştır? Örneklerle açıklayınız.
6. Metinden şairin üslubunu oluşturan unsurları belirleyiniz. Bu unsurlar sizde nasıl bir etki bırakmaktadır?
7. Mehmet Akif Ersoy'un *Seyfi Baba*'yı yazma amacından, yaşamına ilişkin bilgilerden, kişiliğini yansıtan ifadelerden hareketle şairle ilgili çıkarımlarınız nelerdir? Metinden örnekler vererek açıklayınız.

8. Metnin tema ve konusunu belirleyiniz. Tema ve konunun, yazıldığı dönem ve günümüzle ilişkisini tablodaki ilgili yerlere yazınız.

Konu	
Tema	
Tema ve konunun günümüzle ilişkisi	

9. Eserin yazıldığı dönemin edebî anlayışını, düşünce hayatını, sosyolojik ve tarihî özelliklerini belirleyiniz.
10. Metindeki duyguları tespit ediniz. Duyguların metnin planındaki yerini sorgulayınız.
11. Manzum hikâyenin şiirden ve hikâyeden aldığı özellikleri aşağıdaki tabloya yazınız.

Şiirden Aldığı Özellikler	Hikâyeden Aldığı Özellikler

12. Ana fikir, yardımcı fikirler ve temanın metnin türüne katkısından hareketle şairin bu metin türünü seçme nedenini sorgulayınız. Ulaştığınız çıkarımları yazınız.

Yazıyorum

Seyfi Baba'dan edindiğiniz izlenimler ve kendi yaşantınızdan hareketle hikâye türünde bir metin kurgulayınız. Yazdığınız hikâyeyi *Seyfi Baba* metni ile içerik ve yapı bakımından karşılaştırınız.

Metninizi yazarken aşağıdaki basamakları uygulayınız.

- Hikâyenin konusunu ve temasını belirleyiniz.
- Yazma amacınızı ve hedef kitlenizi belirleyiniz.
- Yazacağınız hikâye için olay, kişiler, mekân ve zaman unsurlarını kurgulayınız. Olayın *Seyfi Baba* metniyle bağlantılı olmasına dikkat ediniz.
- Hikâyenin olay örgüsünü planlayınız.
- Serim bölümünde mekân ve kişileri betimleyerek olay öncesi gelişmelere kısaca değininiz.
- Düğüm bölümünde olayı anlatınız. Çatışma unsurları ile okuyucunun merakını artırınız.
- Çözüm bölümünde ise olayı beklenmedik bir durumla sonuçlandırınız.
- Hikâyenizin olay örgüsüne uygun anlatım tekniklerini (gösterme, tahkiye etme, özetleme, geriye dönüş, diyalog, iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı) kullanınız.
- Hikâyenizde deyim ve atasözlerine yer vererek canlı ve samimi bir dil kullanınız.
- Hikâyenizi açıklık, acıcılık, duruluk, yalınlık ilkelerine uyarak yazınız.
- Hikâyenize uygun bir başlık belirleyiniz.
- Noktalama işaretlerinin doğru kullanımına ve yazım kurallarına dikkat ediniz.

Okuyorum

Mehmet Akif Ersoy'un *Safahat* adlı eserini okumak için karekodu okutunuz.

Sezgin Çevik'in *Akif'ten Asım'a: Mehmet Akif Ersoy Gençlerle* adlı eserini çevrim içi okumak için karekodu okutunuz.

TRT tarafından hazırlanan *Mehmet Akif Ersoy Portreler Galerisi* ve *İstiklal Şairi Mehmet Akif Ersoy* adlı belgeselleri izleyiniz. Okuduğunuz *Safahat* adlı eseri ve *Akif'ten Asım'a: Mehmet Akif Ersoy Gençlerle* adlı makalesini izlediğiniz belgesellerle karşılaştırınız.

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Roman

A. Tark Buğra'nın *Küçük Ağa* adlı metnin başlığına, alt başlıklarına ve metne göz atarak soruları cevaplayınız.

1. Kurtuluş Savaşı ile ilgili bildiklerinizden hareketle cevabının metinde olabileceğini düşündüğünüz iki soru hazırlasaydınız bu sorular ne olurdu?
2. Tahminlerinizden hareketle bu konuda yazılmış metinleri niçin okursunuz?
3. Okuma amacınıza ve metnin türüne uygun hangi okuma tekniklerini seçerdiniz?

B. Aşağıdaki metni okurken

- Olay örgüsüne odaklanınız.
- Zaman ve mekân ifadelerinin altını çiziniz / işaretleyiniz.
- Kişilerin fiziksel ve ruhsal özelliklerini not alınız.
- Metnin yan tarafında verilen yönergeleri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

KÜÇÜK AĞA*

Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle bitmiş, ordu dağılmıştır. Başkent İstanbul ve memleketin bütün önemli merkezleri işgal altındadır. Devlet ile milletin bağları kopmuş, devleti yönetenler ne yapacaklarını bilmedikleri gibi millet de nasıl bir yol izleyeceğini bilmemektedir. Akşehir de bunlardan biridir.

1919 yılının baharında, savaş sürecinde çeşitli cephelere dağılmış Akşehirli gençler, yavaş yavaş memleketine dönmektedir. Bir enkaza dönen Akşehir'de her ev, birinin yolunu gözlemektedir.

İlk gelenlerden birisi de Salih'tir.

Aşağıda Salih'in Akşehir'e dönüşünün anlatıldığı bölümü okuyacaksınız.

(...)

Tıpkı ölüm gibi

Şimşekler Tekke Deresi'nde "Şişman Berta"lar gibi gümbürdüyor, yağmur oluktan boşanırcasına yağıyordu. Bitkin tren Halep'ten yüklediği kendinden de bitkin kafilenin belki de en çökkün, en yıkılmışını Akşehir İstasyonu'na bıraktı. Bozgunla biten o anlatılmaz maceranın döküntüleri sılasına kavuşan bu silâh arkadaşlarına vagonların pencerelerinden donuk donuk bakıyorlardı. Ne gülen, ne el sallayan, ne de bir çift lâf eden oldu. Tren pufuya pufuya kuzeye doğru uzayan ve sonu gelmeyeceğe benzeyen yoluna koyulmuştu. Salih yavaş yavaş eriyen ve bir defa daha göremeyecek olduğu bu yüzlere öyle kımıldamadan bakarken o büyük, o yürekler paralayıcı bozgun için dikilmiş bir heykelden başka bir şeye benzemiyordu.

El sallamak, güle güle diye bağırarak isterdi. Bahtının açık olsun demek isterdi. Fakat el sallayamazdı, bir eli bütün koluyla birlikte Kütülammare'de, bir kum tepesinde kalmıştı, öbür eli de pis, sefil fakat kocaman torbasını tutuyordu. Ve artık bütün iyi dilekler boşunaydı, bu trenin yolcuları gülmeyi de, bahtlarını da topyekün kaybetmişlerdi. Bunlar bozgunun sakat, yarım kalmış döküntüleri idi, işe yarayabilecekler esir kamplarında ve tecrit edilmişlerdi.

a)

Salih'in psikolojisi ile ülkenin durumu arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

Katarın son vagonu da ilerledi virajda kayboldu. Fakat Salih trenin hâlâ önünden geçmekte olduğunu sanıyordu. Aynı vagonlar, aynı pencereler sanki milyon kere milyon üremişti ve bu geçiş ebediyete kadar sürecekti. Aynı vagonlar, aynı pencereler, aynı yüzler... Aynı vagonlar, aynı pencereler, aynı yüzler, aynı yüzler, aynı donuk bakışlar.

Hele o ses... Hele o erkekçe, bir bakıma güzel, bir bakıma harikulâde, fakat insana ait değilmişçesine canlılığını kaybetmiş, bu yüzden de melânkoliden çok daha ezici, çökertici bir tesir yapan ses!.. Bu ses mezarda bile kulaklarını bırakmayacak gibiydi:

“Adı Yemen’dir,
Gülü çemendir...”

Bozüyük’lü bir topal saatlerce, hangi saatlerce? Günlerce tekrarlayıp durmuştu:

“Adı Yemen’dir,
Gülü çemendir,
Giden gelmiyor
Acep nedendir?”

Keşke gelmek olmasaydı. Gelmek mi denirdi buna?

Nerede sağ kolun yavrum Salih?

Nerede sağ kulağının yarısı oğlum Salih?

O kehribar gibi gözlerine ne oldu bir tanem?

Ya o yiğit yüzün kardeşim?

Gelmek mi denirmiş buna?

Ve aynı vagonlar, aynı pencereler, aynı yüzler önünden geçiyor, geçiyor, tekrar geçiyordu. Salih o trenden ayrılmak istemiyor, inmemiş olmak, gitmek, gitmek, gitmek istiyordu çünkü.

Birden irkildi. Bu bir alardı: Ardında konuşanlar vardı, gâvurca konuşanlar. Kavrulmuş bedeninden umulmayacak bir çeviklikle, zemberek boşanır gibi döndü: Tüylü şapkalar.

“Haa... İtalyanlar...”

Ve Salih bu tombul, bu şaklaban yüzlerin arasında Niko’nun yüzünü aynı anda fark etti.

“Salih, vire sen misin?”

Tanıdı be. Demek hâlâ Salih?

İçinden, torbasını atıp tek koluyla Niko’yu kucaklamak geldi. Fakat silâhlı İtalyan askerleri... Hafifçe gülümsedi, hafifçe ama candan.

“Merhaba Niko!”

Sesi de belli belirsizdi.

“Vay Salih vay... Bu ne hâl vire? Ne olmuş sana böyle?”

Canlı, sıhhatli, neşeli idi. Eskiden Rum şivesini örtmeye çalışırdı. Şimdi inadına belli etmeye çalışır gibiydi. İtalyanlara onların diliyle bir şeyler söyledi, berikilerden biri tek kelime ile cevap verdi, Niko da:

“Gel,” dedi.

Salih’in kolsuz tarafına geçmiş, elini omuzuna atmıştı, fakat daha üç adım gitmeden epay ayrıldı. Salih çok fena kokuyordu.

İstasyon binasına, müdürün odasına girdiler. Niko’da ne olduğunu göstermek isteyen bir hâl vardı:

“Aç mısın?” diye sordu.

b)

İç monolog, karakterin duygu ve düşüncelerinin belirli bir mantık sırasıyla olay kişinin ağzından olduğu gibi anlatılmasıdır. Metnin devamında iç monolog örneklerini işaretleyiniz.

c)

Edebî metinlerde okurun sezgisine bırakılan cümle ya da bölümlere yer verilebilir. Siz de metinden okurun sezgisine bırakılan yerleri belirleyiniz. Belirlediğiniz unsurların diğer parçalarla ilişkisini açıklayınız.

Salih şöyle bir yokladı kendini, hattâ düşündü: Açtı.

“Acıkmışım,” dedi.

Niko dışarı çıktı. Salih de yan gözle etrafını süzmeye başladı. Telgrafın başında ve müdür masasında İtalyan zabıtları vardı. Eski Müdür Necati Bey gişede idi, iyice ihtiyarlamıştı.

Niko iki konserve kutusu, bembeyaz ekme, sucuk ve çatala geldi.

(...)

Analar, analar, analar ve bir ana

Topyeri ile Çobankaya'nın arasındaki Tekke Deresi'ni bir üçgenin tabanı gibi kapatan Taşoluk Sokağı iki fırını, bir bakkalı, bahçeli ve iki, üç katlı evleri ile Akşehir'in gözde semtlerinden biri idi. Sokağın tam ortasında Halihane'nin büyük bahçesine dayanan bir çıkmaz vardı. Salih'lerin evi bu çıkmazın sol tarafında, en dipte idi.

Bir vakitler, üç kız ikisi oğlan, beş çocuklu bu ev, o devrin kendine mahsus varlık ve saadeti ile cıvıl cıvıldı. Sonra kızlar gelin olup gittiler ve kendi alın yazılarını yaşamaya başladılar, oğlanlardan büyüğü harbin daha ilk yılında Çanakkale'de şehit düştü. Öteki, babasının ölümünü Şam'da iken haber alan Salih, işte şimdi, artık bir ihtiyar dulun sessizliği ve yoksulluğu ile dolan o evin kapısının önünde faytondan iniyordu.

Salih arabadan köşe başında inmek istemişti. Fakat Ligor tembihliydi, kapının önüne kadar götürdü. Üstelik Salih bu sokaktan böyle tek kollu, tek kolunda pis bir torba ile geçmek istemiyordu. Bu iş nasıl olsa olacaktı ama ilkin verdiği bir korku vardı, bu da az şey değildi.

Bir eyvallah da Ligor'a çektikten sonra arabadan indi. Hiçbir tarafa bakmadığı hâlde bütün sokak halkının pencerelere üşüştüğünden emindi. Atların nal sesleri buna yeterdi.

Mühim olan ise karşı evin penceresi idi. Acaba Raziye orada mıydı? Orada idi de Salih'in bu hâlini görünce içi fenalaşmış mıydı?

Bir dünya çöker de insanın içi fenalaşmaz mı? Nitekim Salih hastahane kendine gelir gelmez ilk olarak Raziye'yi hatırlamış ve “Bitti” diye düşünerek şarapneli bir kere daha yemiş gibi olmuştu.

Tahta kapının aşı boyaması yer yer dökülmüş, kanatları iyice kaykılmıştı. Fakat, ucuna küçük bir kızılık dalı bağlanmış ip olduğu gibi duruyordu. Çekti onu. Kapı açıldı. Salih:

“Bismillâhırrahmanırrahim,” diye mırıldandıktan sonra, neşeli bir sesle bağırды: “Ana ben geldim.”

Taşlık hatırladığından daha serin, çok daha loştu. Karşıdaki bahçe kapısı aralıklı ve bu aralıktan tavuk kümesi görünüyordu. Çil horoz, paçalı tavuk, Raziye adını taktığı kar gibi beyaz tumbul ve takkeli tavuk, sonra, başkaları.. onlar, elbette çoktan gitmişlerdi; ama torunları da yoktu: Kümes bomboştu; bırakılmış evleri andırıyordu.

Soldaki mutfağın kapısı ardına kadar açıktı. Ve mutfak da çoktan terk edilmiş gibiydi. Salih'in sesi neşeyi artık büsbütün kötü taklit ediyordu:

“Ana, ben geldim diyorum sana.”

Kapıyı kapattı. Taşlık büsbütün karardı ve yukarı sofanın tahtaları hızlı hızlı gıcırdadı:

“Salih, Salih.. Salih'im.”

Bir kadının bu sesi çıkarabilmesi için ana olması, bir oğlunu şehit vermesi, dul kalması ve nihayet, son oğlunu da işte böyle cepheden beklemesi gerekti. Ve, insanın harbin ne demek olduğunu anlaması için bu sesi işitmesi gerekirdi.

ç)

Tasvir edilen mekân ile olaylar arasında nasıl bir ilişki vardır? Bu ilişkiyi açıklayınız.

Ve bu sesi hiçbir ana bir ikinci defa tekrarlayamazdı.. tekrarlamaya gücü yetmezdi. Onun da imdadına gözyaşları yetişti:

“Ana diyen dillerin dert görmesin.. ana diyen dillerin şeker yesin, bal yesin”

Merdiven basamakları sarsılıyordu. Üçüncü basamakta kucaklaştılar.

Yaşlı kadıncağız nasıl da bir kuvvetle sarılıyordu oğluna!.. Bu kolları çözmek için ecelin kuvveti bile az gelirdi.

Sonra kendini bıraktı ve sarsıla sarsıla ağlamaya başladı.

“Salih'im, Salih'im,” diyordu. Fakat artık salıncaktaki bebeğe söyler gibiydi.

Ve birden dondu kaldı. Ağlamıyordu da. Neden sonra ve büyük bir zorlayışla:

“Kolun.. “ diyebildi.

Salih'e “İnme trenden.. al başını git dedirten facia başlıyordu. Her şeyi önceden hesaplamış olması işine yaradı. Şaşılacak bir can sıkıntısı ile:

“Amaan sen de be ana... Geldiğime şükredecek yerde kalkmış kolun diyorsun. Harp bu be ana.”

(...)

Salih'i karşılayan çocukluk arkadaşı Niko'dur. Savaşla birlikte diğer azınlıklar gibi Niko da değişmiş, Osmanlı'ya ihanet eden birine dönüşmüştür. Salih'e yakınlık gösterir. Amacı onu kendisine bağlamak, çocukluk ve ilk gençlik yıllarında hep kendisinden üstün olan Salih'i ezip böylece ondan intikam almaktır.

Niko, Salih'i giydirir, kuşatır. Niko ve Salih her gece eğlenmeye giderler. Salih, çökmüş psikolojisinin, yarım kalmış vücudunun tesellisini kökünden kopmakta, inkârda ve arsızlıkta bulmuştur. Köylülerin gözünde o, tiksiniyen biridir. Salih'in bu hâlini gören annesi, onun bu durumuna çok üzülmemektedir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanların İzmir'i işgal etmeleri ve Anadolu'da ilerlemeleri üzerine Kuvayimillîye adında millî bir teşkilat kurulur. Kuvayimillîye çalışmalarını önlemesi için Akşehir'e gönderilen Mehmed Reşid Efendi, burada İstanbullu Hoca olarak ünlenir. İstanbullu Hoca, padişaha bağlılığı nedeniyle var gücüyle çalışır. Bilgisi, cesareti, sağlam mantığı ve hitabetiyle halkın üzerinde son derece etkili olur. Ankara ve Kuvayimillîyeciler onu kazanmak için her yola başvururlar. Kararından dönmeyen Hoca için “vur emri” çıkarılır.

Genç ve güzel Emine ile evli olan İstanbullu Hoca, ilk çocuğunun doğumunu beklerken kendisini sevenler, Hoca'yı kaçırmaya zorlar. İstanbullu Hoca bir şafak vakti, doğmamış çocuğunu ve genç karısını bırakarak Çakırsaraylı çetesine katılır. O, artık İstanbullu Hoca değil, Küçük Ağa'dır.

Aşağıda İstanbullu Hoca'nın Küçük Ağa olarak anıldığı bölümü okuyacaksınız.

(...)

Kader “olan”dır

Recep ile beş adamı Hoca Efendi'yi yatsıdan iki saat sonra Müezzin'in evinden aldılar. Küçük kafile şafaktan önce Yakasaray köyünün üstündeki konakta idi.

Recep onlardan beş dakika kadar önce Çakırsaraylı'nın yanına varmış ve olup bitenleri anlatmıştı. Çakırsaraylı Hoca'ya büyük bir itibar gösterdi. “Her şeyde emir senin, ağa sensin,” dedi.

Köy tamamen Çakırsaraylı'ya bağlıydı. Fakat yine de tedbirli olmak gerekti. Hoca onun dediklerini ağzını açmadan dinledi ve sonunda da “Peki,” dedi.

d)

Yazar bazı cümlelerini “ve” bağlacı ile başlatır. Bu durum size yazarın üslubu ile ilgili neler düşündürmektedir?

Ortalık ağardığı zaman artık o kar gibi sarıklı, latalı, sakallı İstanbullu Hoca yoktu. Yerine yün başlıklı, kadı biçimi şalvarına yumuşacık lâpçin mes çekmiş, salta giymiş, beli fişekliki tiğ gibi delikanlı gelmişti.

Hoca sakallarına ustura vururken belli belirsiz bir üzüntü duydu. Hepsini de bu kadarla kaldı. Arkası çiçekli yeşil teneke ile kaplı aynaya baktı baktı ve “Allah! “ diye içini boşalttı. Bundan sonra artık ağzından kelimeler miskalle çıkacaktı. En çok yadırgadığı da, şimdilik, belindeki toplu tabanca idi. Onun neye yarayacağını bilmiyordu ve bu tabanca yüzünden kendini çok gülünç buluyordu.

Fakat Çakırsaraylı’da bu değişimin tesiri çok daha başka oldu. Çakırsaraylı ona hayran olmuştu âdeta:

“Sen arslan gibi delikanlıymışın be Hocam!” dedi.

Sonra da ilâve etti:

“Emme sana Hoca demeyelim gayri Hoca Efendi. Kusura kalmazsın değil mi? Sana Ağa deriz. Bana da ağa derler. Karışmasın diye sana gel Küçük Ağa deyelim. O da neden, bak sana deyeyim:

Bi Küçük Ağa vardı.

Zile’de. Ordu durdurur bir yiğitti. Ben yanında eğlendim bir, birbuçuk yıl. Hani sana da pek benzerdi. Olursa oncalayın olur yakışıklılık. Küçük Ağa deyelim bundan dolayı sana da. Oldu mu? İnşallah Recep’le benim dilim sürçmez de sana Hoca Efendi deyivermeyiz ikide bir.”

Recep’i çağırıldı. Kararı ona da anlattı. beraber geldikleri adamlara da sıkı sıkı tembih ettiler... Öğleye doğru çete de, köy de Küçük Ağa’yı görüp tanımıştı. Arkalarında “Kırkbirbuçuk kere maşallah,” diyenler çoktu.

Küçük Ağa boyuna susuyor, boyuna düşünüyordu. Çakırsaraylı’nın gözündeki itibarı zamanla, Akşehir’den, Afyon’dan, hattâ Konya’dan gelen haberlerle büsbütün artmıştı. Haberler Çakırsaraylı’ya tembihlerle doluydu ve “İhtiyaçlarını bildir?” diye bitiyordu. Çete yüz kişiyi ancak buluyordu. Fakat ikinci hafta dolmadan civar köylerde, Çakırsaraylı’ya bağlı kırkar, ellişer kişilik yedi, sekiz çete daha bulunuyordu. Çakırsaraylı farkına varmadan ortaya bir teşkilât çıkıyordu. Onun anladığı ortada bir kumanda merkezinin olduğu idi. Kuvveti büyümüşü, ama kendi de yüzünü görmediği, adını bilmediği birtakım adamlara bağlanmıştı.

Bir baskına kalkışsa hemen haber geliyordu. Şimdi sırası değil...

Başka çeşit haberler de geliyor ve ondan sık sık kırk kişi, elli kişi isteniyordu. Adamları döndükleri zaman ona çarpıştıklarını söylüyorlardı. Kiminle? İşte bunu onlar da bilmiyor, yalnız aralarından kâh üç kişinin, kâh beş kişinin öldüğünü bildiriyorlardı. Buna karşılık Çakırsaraylı’nın erzak ve cephaneye ihtiyacı, o kolunu kımlıdatmadan karşılanıyordu.

Beride Hoca, Küçük Ağa, adını iyice benimseyememişti. Bir zamandan beri de belinde iğreti olarak duran tabancaya alışmaya çalışıyordu. Ona, bu fikri Recep vermiş, ilk atışı da kendisi yaptırmıştı.

Dünün İstanbullu Hoca’sı bugünün Küçük Ağa’sına karşı artık hiçbir işte karşı gelmiyordu. Küçük Ağa sarsıntılı bir haftadan sonra yaşama hakkının kaygusuna düşmüştü. Şimdi artık geriye dönüşün imkânsız olduğunu ve yeni bir kadere mahkûm düştüğünü açıkça görüyor, bunu da hiçbir isyan duygusuna, hattâ esefe kapılmadan kabulleniyordu.

Yaradılışında tâbi olmak, sığıntı olarak yaşamak yoktu. Onun, kendi istese, razı olsa bile boyun eğmeyen bir kişiliği vardı. Bu kişilik Çakırsaraylı ve avanesinin gösterdiği saygı ile doymuyordu.

O saygıyı kimseye mahkûm olmadan kazanmak isterdi.

Çakırsaraylı’nın “sen münasip görürsen,” diye başlayarak yaptığı tekliflerden hoşlanmıyordu. Katılacağı bir hareket varsa sözü doğrudan doğruya kendisi

e)

İç çözümleme, roman veya hikâyedeki kişilerin ruhsal durumlarının, zihinlerinde olup bitenlerin aktarılabilmesi için kullanılan bir tekniktir. Bu teknikle insan gerçekliğini daha derinden yakalamak ve okura sezdirmek amaçlanır. İç çözümleme tekniğinin metne katkısı nedir?

f)

Diyaloglarda bölgesel söyleşilere yer verilmesi metni gerçeklik yönünden nasıl etkilemiştir?

g)

Anlatıcının bakış açısının metne katkısını açıklayınız.

söylemeliydi. Bir meselede, “burası da böyle oluversin” demek ona göre değildi. Hâlbuki bu hoşlanmadığı durumlara sık sık düşüyordu.

Asıl kötüsü, gördüğü itibar ne kadar büyük olursa olsun, Çakırsaraylı’yı benimsemiyor, hattâ sevmiyordu. Adam eninde sonunda bir hayduttu. Ölçüp biçmek, düşünüp taşınmak ona göre değildi. Duygularına çarpan her şeye hareketle karşılık vermek istiyordu. Bu karşılıklar da kuvvetini üstün gördüğü ölçüde şiddete meylederdi. Korkulacak kadar kinci idi. Reis Bey’in yaptığını unutmamıştı. Adamlarının bırakıp gitmesinde onu suçlu görüyordu. Durum uygun olsaydı Akşehir’i çoktan yakar yıkar. Reis ile arkadaşlarını öldürdü. Bunu yapmadığı için nasıl deliye döndüğünü Küçük Ağa’ya kendisi söylemişti. Hoca’nın başına gelenler için de onu suçlandırıyor. Nitekim daha ikinci günü “Hoca Efendi, yarından tezi yok, varıp bir hesaplaşalım,” demişti.

Küçük Ağa bunu önledi. Ama Çakırsaraylı’nın fırsat kollamaktan vazgeçmeyeceğini, vakti gelince de duraklamadan bu kanlı işe gireceğini adı gibi biliyordu. Böyle bir harekete katılmak şöyle dursun, bu gibi bir adamla beraber olmak bile ona göre değildi.

Kendini cehennem azabına mahkûm edilmiş saydığı günler oldu.

Küçük Ağa sonuna kadar böyle yaşayamazdı. Geri dönmek ne kadar imkânsızsa, bu da o kadar olmayacak işti. Bunu böylece kabul ettikten sonra yeni hayatı için hangi kuvvetlere ihtiyacı olduğunu düşündü. İlk önce, kaçan bir insan olarak kendisini koruyabilmeliydi. Bunun için de Recep’in atış tâlimlerini seve seve kabul etti.

Ayrıca ata binmeye de çalışıyordu. Kuvvetli, dinç ve çevik oluşu işini kolaylaştırırdı. Kısa zamanda iyi bir nişancı ve usta bir binici olmuştu. Ayaz ve güneş gitgide derisini de kavurup yağızlaştırırdı. Küçük Ağa ay dolmadan tam bir savaş adamı olup çıkmıştı.

Beride ufak tefek tesadüfler, olaylar ve kahramanlıklar çetedeki beş on kişinin kendisine tamamen bağlanmasını sağladı. Onları iyice gözetliyor, sık sık yokluyordu. Bu işi o kadar dikkatle yaptı ki, beş on kişinin arasından hangilerine yüzde yüz güvenebileceğini rahatça söyler, bunda da yanılmazdı.

Çakırsaraylı’dan ayrılmayı kafasına iyice koymuştu. Kanlı ikilikten, ihtiraslardan, hedefi bilinmeyen veya hedefi hak edecek kuvvet ve meşruiyete sahip bulunmayan hareketlerden nefret ediyor, bunları büyük günahlardan sayıyordu. Hâlbuki içine girdiği çevrenin bundan başka bir özelliği yoktu.

Buradan ayrılıp ne yapacaktı? Bu iş için belli bir düşüncesi yoktu. Önce İstanbul’a gitmeyi düşünmüştü. Orada kendisini sevenler, benimseyenler bulacaktı. İzmit’i geçti mi kurtulacağını biliyordu. Fakat bu düşünceye bağlanıp kalmasına ve bu kararın peşine düşmesine iki engel vardı.

Bunlardan biri Emine’yi ve artık doğmuş olması gereken çocuğunu büsbütün kaybetmek endişesi, ikincisi de Kuvâyı Milliye üzerindeki yeni yeni tereddütleri idi.

Yakasaray Köyü’nde geçirdiği bir ay içinde dünyadan kopmuş, Kuvâyı Milliye’nin büsbütün uzağında kalmıştı. Afyon’dan gelen parça bölük haberlerin düzmece ve kasıtlı olduğunu kolayca anlıyor, bu yüzden de tereddüdü koyulaşıyordu.

Küçük Ağa bir gün Çakırsaraylı’ya, Akşehir’e bir adam göndermenin mümkün olup olmayacağını sordu. Evden haber almak istiyordu. Çakırsaraylı “Emret ağam,” dedi ve hemen o gece Recep’le iki atlıyı yola çıkardı. Küçük Ağa ertesi şafağı nasıl yaptığını bilemiyordu. Bütün gece bir damla uyumamış, nal seslerini beklemişti. Sabaha doğru Recep’i o dağbaşının dondurucu ayazında, kapının önünde beklemeye başladı. Üç atlının karaltısı ikiyüz metre kadar aşağıdaki korudan kurtulunca, kendini tutamayıp onlara doğru koştu. Recep şarkıların en güzelini söyler gibiydi:

h)

Olay örgüsü ile olay zamanı arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

“Gözün aydın ağam, oğlan olmuş!..”

(...)

Salih, bir gece, sessizce gittiği Nikoların eğlence yerinde bir toplantıya katılır ve burada konuşulanlara şahit olur. Rumlar, Pontus Devletini kurmak için seferberliğe girişmişlerdir. Elebaşuları bir papaz, en ateşli gönüllü de Niko'dur. Salih, sadece düşmanla değil, bunlarla da savaş hâlinde olduğunu anlar. İçini büyük bir hırs kaplar. Çaresizliğini yenmek için her gün sol eliyle atış yapar. Sonunda sol elini, kaybettiği sağ elinden daha iyi kullanır hâle gelir. Kuvayimilliyecilere katılır. Kuvayimilliyeciler önce ona ufak tefek işler verirler. Çolaklığı, Kuvayimilliyeciler'in düzenli ordu hâlini almaya başlamasıyla orduya girmesine engeldir. Küçük Ağa'nın, İstanbullu Hoca olduğunu pek az kimse bilmektedir. Bunlardan birisi de Salih'tir. Salih, Küçük Ağa'ya son derece bağlıdır ve onu bulur. Salih'in amacı Küçük Ağa'nın Kuvayimilliyeciler tarafında yer almasını sağlamaktır.

Çakırsaraylı'dan ayrılarak tek başına bir çete kuran Küçük Ağa, Salih'in de yardımıyla tereddütlerden kurtulur, Kuvayimilliyecilerin fikirlerini ve yolunu benimser. Herkes onun İstanbul'a kaçtığını zanneder. İstanbullu Hoca ise Salih ve diğer arkadaşlarıyla Çerkez Etem kuvvetlerine katılır. Garp Cephesi Komutanı ile Çerkez Etem ve kardeşi Tevfik Bey anlaşmazlığa düşer. Çerkez Etem kuvvetleri düzenli orduya darbe vurma planı yapar. Küçük Ağa ve Salih bu plandan haberdardır. Çerkez Etem'in kardeşi Tevfik Bey'den izin alarak Salih'i Akşehir'e gönderir. Aslında Salih, Alayunt'a giderek Çerkez Etem ile kardeşinin niyetini Kuvayimilliyecilerin ileri gelenlerinden Haydar Bey'e bildirecektir. Sonra da Akşehir'e gidip Emine ve Küçük Ağa'nın daha yüzünü görmediği oğlu Mehmed hakkında bilgi alacaktır. “Küçük Ağa Ankara'da” bölümü Salih'in Akşehir'e gelişiyle başlar.

Salih, şubat ortasında Akşehir'e gelir. Kuvayimilliyecilerin Akşehir'deki belkemiği; alçak gönüllü, kararlı, hoşgörülü adamı Ali Emmi ağır hastadır. İkinci üzeri Salih, Reis Bey ve Küçük Hacı ile Ali Emmi'yi ziyarete gider. Salih, bütün Akşehir'in öldü sandığı İstanbullu Hoca'nın hayatta olduğunu söyler.

Emine, oğlu Mehmed'le kocasını beklemiştir. Ancak Küçük Ağa'nın öldüğü haberi yayılınca köylüler Emine'yi yaşlı Çarıkcı Hasan'a nikâhlarlar. Salih, nikâhı duyunca Akşehir'i terk eder. O gittikten kısa bir süre sonra Ali Emmi hayatını kaybeder.

Küçük Ağa, Tevfik Bey ve Çerkez Etem'in de güvenini ve takdirini kazanır. Çerkez Etem'in Garp Cephesi Kumandanı'yla fikir ayrılığı onu büyük bir ihanete götürmek üzeredir. Bütün kuvvetlerini toplayarak Kütahya'ya geçecek, istekleri kabul edilmezse Ankara'ya yürüyecektir. Durumun tehlikeli olduğunu gören Küçük Ağa'nın, Çerkez Etem kuvvetlerini bölmekten başka çaresi yoktur. Küçük Ağa, hem kendisi hem davası hem de millî zafer açısından tehlikeli olan bu oyuna başvurur. Çerkez Etem kuvvetlerinin yarısı, Kütahya Komutanı İzzettin Bey'e teslim olur ve Kuvayimilliyecilerin tarafına geçer. Böylece Küçük Ağa'nın ihanet saydığı oyun bozulur; zafer elde edilir.

Küçük Ağa, bin atlısı ile önce Alayunt'a sonra da Ankara'ya gider. Doktor Haydar Bey, Küçük Ağa'yı Mehmet Akif ve Hasan Basri Bey'e götürür. Küçük Ağa, onlarla görüşünce vatani için fedakârlık etmekte ne kadar haklı olduğunu anlar.

Günler geçmiş ama Salih'ten hiç haber alınamamıştır. Başka çaresi kalmayan Küçük Ağa, Akşehir'e gitmeye karar verir. Akşehir'e gelir gelmez karısının bir başkasıyla evlendirildiğini öğrenir. İstanbullu Hoca kimliğini iyice saklamak zorundadır. Oğluyla tanışır, arkadaşlık kurar. Uzun zamandır hasta olan Emine, hayatını kaybeder. Küçük Ağa, Emine'nin toprağa verildiği akşam Ankara'ya hareket eder.

Tarik Buğra, Küçük Ağa (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Eleştirel Okuma Notları

C. Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Edward Morgan Forster (Edvird Morgın Forstır) olay örgüsünü “Olay örgüsü olayların anlatımıdır; ancak burada üstünde durulan nokta, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisidir. ‘Kral öldü, arkasından kraliçe de öldü,’ dersek, öykü olur. ‘Kral öldü, sonra üzüntüsünden kraliçe de öldü,’ dersek, olay örgüsü olur.” biçiminde ifade etmiştir. Okuduğunuz metinde Forster’ın örneğinde olduğu gibi neden sonuç ilişkisi içeren olaylar dizisi var mıdır? Metinden örnekler vererek açıklayınız.
2. Metindeki merak unsurları nelerdir? Bu merak unsurlarının nasıl çözümlendiğini aşağıdaki ilgili yerlere yazınız.

MERAK UNSURU

Salih ile annesinin karşılaşmasında neler olacak?

ÇÖZÜMÜ

Annesi Salih'i görünce sevinir. Oğlunun durumunu fark edince üzülür. Salih, annesini teselli eder.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Salih ve Küçük Ağa'nın fiziksel, ruhsal özellikleriyle sosyal yönleri nelerdir? Bu karakterler durum ve olaylar karşısında nasıl davranmışlardır?
4. Metindeki tarihî kişiliklerin kurguya katkısı nelerdir? Açıklayınız.
5. Roman kahramanlarının psikolojik durumu ile mekânları ilişkilendirdiğinizde nasıl bir çıkarıma ulaşırsınız?
6. Romandaki olaylar hangi zaman dilimini kapsamaktadır?
7. Metinde kullanılan anlatım biçimi ve tekniklerinden hareketle roman türü ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
8. Anlatıcının Küçük Ağa karakterine karşı tutumunu belirleyiniz. Belirlediğiniz tutumdan hareketle metnin yazılış amacı ne olabilir? Söyleyiniz.
9. Olayların Akşehir'de geçmesi ile yazarın yaşamı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Yazınız.

10. Tarık Buğra; Salih karakterini gerçek hayatta tanıdığı, ayağını kaybeden bir gaziden esinlenerek kurgulamıştır. Yazar, Salih'i bu gazi gibi kurgulasaydı romanda ne gibi değişiklikler olurdu?
11. Metnin temel çatışmasını belirleyerek temasını bulunuz. Aynı tema, başka metin türleri ile ifade edilebilir mi? Niçin?

Okuyorum

- A. Tarihî roman, tarihteki olay ve kişileri konu edinen romanlardır. Siz de Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* ve Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* romanlarını okuyunuz.
  - *Yaban* ve *Küçük Ağa* romanlarını
  - olay örgüsü
  - kişiler
  - tema
 bakımından karşılaştırınız.
- B. *Küçük Ağa*'nın dizi filme uyarlamasını TRT Arşiv'den izleyiniz. Romanı okurken zihninizde canlandırdığınız karakterler ile dizideki karakterleri karşılaştırınız. Kitap ve dizi uyarlaması arasındaki farkları söyleyiniz.

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Fıkra - (Köşe Yazısı)

A. Aşağıdaki soruları *Kavuklu Hamdi* adlı metne göz atarak cevaplayınız.

1. Metnin başlığı, metinde kullanılan noktalama işaretleri metnin içeriği hakkında size ne gibi fikirler verdi?
2. Metinle ilgili tahminleriniz, okuma amaç ve tekniğinizi belirlemenizde etkili oldu mu? Niçin?
3. Metne göz attığımızda zihninizde tiyatro ile ilgili hangi sorular oluştu? Yazınız.

B. Metindeki duygulara, düşüncelere ve diyaloglara odaklanarak metni sesli okuyunuz. Metinde geçen anahtar kelimeleri işaretleyiniz.

KAVUKLU HAMDİ*

Meşhur Kavuklu Hamdi Efendi'yi pek sever, onunla pek samimî görüşürdüm. Macar Akademisi üyesi sayın Prof. Dr. Kunoş, Orta Oyunları hakkında vaktiyle İstanbul'da yaptığı incelemede, "Ser verilir, sır verilmez!" sözünün anlamının gereği ile karşılaştığını hissedince, tâ Eyüp'e kadar giderek rahmetliyi aradım, buldumdu. Zavallı, Orta Oyunlarının ilgi görmeyerek sahne oyunlarına değer verilmesi üzerine işi kahveciliğe vurmuş, ölmeyecek derece geçiniyordu.

Beni görünce ziyâdesiyle sevindi. Kendi eliyle pişirdiği şekerli, misk kokulu, üstü "inci içi" denilen köpük kabarcıklı kahveyi rengine deve tüyü, adına kallâvi dedikleri ağzı yayvan, içi geniş bir fincan ile getirerek, oyunda mirâsyedi karşılarken, Pişekâr'ın:

- Pati çak,

der demez dizine kadar indirip kavuğundan aşırmaq üzere salladığı temenânın ardından bir iskemle çekerek yanı başıma oturdu idi

- Nasılsın, iyi misin, den başlayan bir hoşbeşten son, dedim ki:

- Hamdi Efendi, sen bu oyunculuğa kimin yanında başladın?

Yüzüme baktı. Hamdi'nin en güldürücü olan mimik hareketlerinden biri de, böyle bakışları idi. Hafif elâ göz bebeği dâiresi üst kapağının altına doğru

2. ÜNİTE

Dedim ki:

- Mektebsin!

- Allah aşkına, söyleme... Yoksa, bana bir tekerleme mi söylemek istiyorsun?

- Doğru söylüyorum!..

Rahmetli olduğu gibi, meselâ bizde “Namık Kemal Mektebi”, “Tevfik Fikret Mektebi” gibi son edebiyat ve şiir mesleklerinin târifleri içinde bulunan bu çeşit hususî tabirleri de ilk söyleyişte anlayacak derecede bilgice hazırlıklı olmadığı için, dedim ki:

- Meselâ Helvacı Kadri Usta... Vaktiyle pek ünlü imiş... Haniya demezler mi ki şu köşedeki helvacı da Kadri Ustanın çıkarlarından.

- Evet...

- Hah! İşte o Kadri Usta Okuludur. Yani o köşedeki helvacı da tıpkı Usta Kadir gibi helva yapar...

- Desene... Ustasından alır, ustasına satar!..

- Tam da buldun.

- Benim böyle ustam yok... Biz mahallede birkaç arkadaş, nereden görmüş isek görmüşüz. Yâhut kendiliğimizden öğrenmişiz... Bir araya gelir, oynardık... Kimi evinde eski bir ferâce giyer, yaşmaklanır; kimi manava yalvarır, peştamalı alır bağlar; kimi oyuncakçılardan bir havan ister, döve döve gelirdi. Meselâ ben, amcamın kavukluğundan kavukluğunu aşırır, giyerdim... Biz oynarken şu, bu da etrâfımıza toplanırdı... İşi biz, böyle böyle azıttık. Bir gün önümüze biri düştü, dedi ki: “Gelin, şu tahta perdeli yerde oynayın... Ben kapısında durayım. Girenlerden beşer, onar para alırsak pay ederiz...” Olur mu, olur! Biz, tahta perdeden içeriye girdik... Hâlâ o giriş!..

- Çıkmadın mı?

- Sahneye çıktık a...

- Ya senin fermanın varmış?

- Ha!.. O başka!.. Bir gün, Silâhtarağa’da ağaçlar altında oynuyorduk. O zaman bunlara orta oyunu denilmez, Meydan oyunu denirdi. İyice bilmiyorum ama, Orta Oyunu da fermanlıdır. Bilmem, hangi padişah vermiş...

Orta Oyunundan başka bir de Han Kolu varmış ki, işte Kör Mehmet bu Kolun Kavuklu’su imiş... Biz orada oynarken, Pâdişah gelmiş.

- Hangisi?

- Abdülâziz... Mâbeyncileri mi seyr etmiş de beğenmiş... Bizi İhlamur Köşkü tarâfına götürdüler... Orada da oynadık... Gel zaman, git zaman... Bana da bir ferman verildi, denildi... Bizim kolun adı da Zuhûri Kolu idi. Senin anlayacağın işte bu!.. Ne öyle mekteb var, ne medrese, ne hoca, ne kalfa!.. Yerden biten ot gibi...

Ne sâdelik içinde yaşarmışız!.. Şimdi bir kumpanya düzüp oynamak, bin bir kapının ipini çekmek ile ancak nâsîp olabilir. Vergi vergi üstüne!.. Hele Dârülbedayi gibi mektepden çıkanlarda kahr kahr üstüne!..

Ahmet Rasim, *Muharrir Bu Ya*, (haz. Hikmet Dizdaroğlu)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Okuduğunuz fıkradan hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Geleneksel Türk tiyatrosu hakkındaki ön bilgileriniz metni anlamanıza katkı sağladı mı? Açıklayınız.

2. Metni okurken işaretlediğiniz anahtar kelimelerin metni anlamlandırmadaki etkisi nedir? Tartışınız.
3. Tırnak işareti, ünlem, konuşma çizgisi ve üç noktanın kullanılması metnin anlamını nasıl etkilemiştir?
4. Metindeki karşılıklı konuşmalar, yazar ile Kavuklu Hamdi'nin kişilikleri hakkında size neler düşündürdü?
5. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde nelere değinildiğini yazınız. Sizce bu bilgiler metni geçerlik, güvenilirlik ve tutarlık bakımından nasıl etkilemiştir? Tartışınız.

Giriş	
Gelişme	
Sonuç	

6. Metindeki anlatım biçimlerinin kullanım amaçları nelerdir?
7. Metinde düşünceyi geliştirme yollarından hangileri kullanılmıştır? Örnekler veriniz.
8. Yazarın metni yazma amacı hakkında düşünceleriniz nelerdir? Yazar bu amaca ulaşmak için dilin hangi unsurlarından (atasözü, diyalog, alegori, teşhis, teşbih, ironi, mizahi söyleyiş vb.) faydalanmıştır?
9. Fıkraların amacı; siyasi, kültürel, ekonomik, toplumsal vb. konuları çok defa eleştirel bir bakış açısıyla anlatarak kamuoyunu yönlendirmektir. Fıkralarda kesin olmaktan ziyade güzel, hoş sonuçlara varmaya; canlı, ilgi çekici olmaya özen gösterilmelidir. Fıkranın özelliklerinden hareketle yazarın bu türü seçmesinde anlattığı konunun etkisi nedir? Siz olsaydınız bu konuyu hangi türle anlatırdınız?
10. Hamdi'nin "Kavuklu" olarak anılması orta oyununda kavuğun önemi hakkında size neler düşündürüyor? Metnin yazıldığı dönemin sanat ve kültür hayatıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

Araştırıyorum

Günümüzde yayımlanan köşe yazılarını araştırınız. Beğendiğiniz köşe yazılarından bir dosya oluşturunuz. Dosyanızı e-portfolyonuza ekleyiniz.

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Gezi Yazısı

A. *Frankfurt (Frankfurt) Seyahatnamesi* metnini göz atma tekniği ile inceleyerek soruları cevaplayınız.

1. Metnin başlığı, alt başlıkları ve uzunluğunu incelediğinizde metnin içeriği hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Metnin içeriği ile ilgili tahminlerinizin metni okuma amacınıza katkısı nedir?
3. Aşağıdaki görsel ile metnin içeriği arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.

B. Metni eleştirel okurken aşağıdaki unsurlara dikkat ediniz.

- Metni anlamana katkı sağlayan, metnin türüne yönelik anahtar kelimeleri işaretleyiniz.
- Bağlamdan hareketle bilinmeyen kelimelerin anlamını tahmin ediniz. Kelimelerin anlamlarını sözlüklerden bularak tahminlerinizle karşılaştırınız. Bu kelimeleri kişisel sözlüğünüze ekleyiniz.
- Anlatıcıyla empati kurarak anlatılanları zihninizde canlandırınız.

FRANKFURT SEYAHATNAMESİ*

Gece

Bu bir hastanın yol notları, rüzgârlı, karanlık bir sonbahar gecesiyle başlar.

İstanbul'un denizini sınırlı, ufuklarını mürekkep gibi siyah ve Üsküdar taraflarının göklerini uzak bir yangının hafif kırmızılığın boyanmış bıraktım. Onun için zifirî bir karanlıkta tren Sirkeci'den ayrılırken sınırlarım iyi değildi.

İnsan geceye nasıl yola çıkmağa cesaret eder?

Bunu, bir köşesinde büzülüp kaldığım kompartımanında siyah siyah düşünmeğe koyuldum:

Gece her çeşit kuruntuların kafatasımızın kovuklarından çıkıp, hakikat cehreleri takınarak, sürü sürü ortaya dağıldıkları, yeri ve göğü tuttıkları saattir.

(...)

Sonsuz karanlıkları, uzun ve büyük bir burğu gibi delip geçecek olan trenimizin kafası ve gözü, iki üç saat sonra uykunun ve yorgunluğun uyuşturacağı iki makinistin aciz kafası ve gözünden başka nedir? Alevlerin deli ettiği makinelerin bin bir ihanet ihtimaline karşı bunlara nasıl güvenilebilir? Sonra, karanlıkta çelik yolların asıl sahipleri kimlerdir? Bunlar, herkes uyurken, yıldızlar altında ne işler görür?

(...)

Nihayet uyumuşum.

İkinci gün, güzel bir sonbahar güneşi aydınlığıyla, neş'eli Bulgar kırları içinde uyandım.

Bulgar Kırları

Ali Naci, gayet güzel birkaç makale ile bizi yeni Bulgar medeniyetinden haberdar etmişti.

Tanınmış imzalar taşıyan yazılarda edebiyatın payını fazlaca ayırmalı. Usta bir kalem, övdüğü şeyin yazısı kadar güzel olduğuna herkesi inandırmayı bir şeref mes'alesi addeder. Onun için yazı, zevk vermekle yetinmeyerek öğretmek de istediği zaman gayet eksik bir bilgi vasıtası teşkil eder. Faraza mango meyvesini ömründe tatmış olmayana benzetme ile mango yedirmek kabil mi? Çiçinati şehri görmüş olmayana istiare ile Çiçinati'yi göstermek mümkün mü? Dünyada birbirine tamamen benzer iki şey olmadığına göre yazının başlıca ifade vasıtası olan "benzetme" hakikatte bir bozma ve yanıltma vasıtasından başka bir şey değildir.

Henüz süt, yün ve çoban kokan İncili Bulgar kırlarında bir fabrika bacası ormanı görmedim. Bu kırlar, sonradan gördüğüm Macar, Avusturya ve Alman kırları yanında ağza bile alınmaya değer şeyler değildir; bununla beraber bu kırların ne keskin bir belagati var!

Doğu folklorunda adı sık sık gecen "gurbet" denilen şeyin Bulgar kırlarında, tepelere baykuş gibi tünemiş, uzakta hazin hazin gözyaşları döktüğü hissedilmez. Bulgar kırları, kurt ve çakal ini, karganın dolaştığı bir çöl değil, fakat aynı adamın mülkü olan hudutsuz bir çiftliği andırır.

Burada her ağacın, her taşın, hattâ her otun ve dikenin titiz bir sahibi var sanılır. Bu kırlar, beyaz koyun sürüleri, temiz köy evleri, sulu boya ile renklendirilmiş gibi sıhhatli köylüler, çalışan veyahut dinlenen yanık yüzlü sayısız işçi kümeleriyle dolu bir hayat yeridir.

Bulgar istasyonlarında kısa duruş müddetince pencereden görebildiklerim: Fikrin henüz ziyaret etmediği dar alıntılar... Sert bakışlı yamasız, boz elbiseli köylüler, açıkta et satan perişan kasap dükkânları, iskemleli, gramofonlu mahalle kahveleri, ötede beride kırılmış aynalar gibi parlayan su birikintileri, çamura bulanmış kaçışan aptal kaz sürüleri v.s.

Sofya istasyonunun etrafı, yağmurlu bir günde, hudutsuz bir bataklık ve anlaşılın her zaman, sonsuz bir süprütülüktür.

Ali Naci'nin anlattığı yeni Bulgar medeniyeti her nedense istasyonlara yaklaşmıyor.

İç Sıkıntısı

Sekiz saattir trendeyim.

Tren boş ve neş'esiz.

İçim sıkılıyor.

Yolun iki tarafında memleketler, kıt'alar akıp gidiyor, fakat göz için yeni hiç bir şey yok. Beş dakikada bir pencere değiştiriyorum: Aynı ağaçlar, aynı yollar, aynı dereler, uzun bir baş ağrısı gibi yolun iki tarafında tekrarlanıp duruyor.

Rabbim! Şu manzara dedikleri ne sıkıcı bir şeymiş!

Elimde büyük bir şairin harikulade kitabı var. Trenin anlatılmaz can sıkıntısını gidermek için kitabın büyümlü nesrini mi okumalı, yoksa şu pencerelerin dışında bin bir renkle kaynaşan fakat bir türlü değişmesini bilmeyen hayatın dümdüz şeridini mi seyretmekte devam etmeli?

İşte halledilecek küçük bir mes'ele:

Gerçi hayat, kitaba sığmayacak kadar geniştir; fakat tekrarlarla doludur. Kitap, tabiatta en büyük olan şeyin yani insanın en güzel balını taşımak itibarıyla tabiatın genişliğine sahip olmağa muhtaç olmaksızın ona üstündür. Tabiatta insanın en büyük şey olduğuna şüphe etmemeli. Zira en karanlık bir Afrika'nın en kuzgunî vahşisi bile, en akıllı bir fil, en tedbirli bir karınca ve en çok gelişmiş bir baubap ağacına zekâca bir milyon kere üstündür.

İnsan zekâsı, tabiatın içinde değil, tabiatın yanında, ayrı bir kuvvettir. Tabiatı beğenmediği için, değil midir ki insan zekâsı, şiiri, mimariyi, musikiyi, dansı ve onların yanında, büyük küçük şu bir sürü hayat san'atlarını yaratmıştır? Hayatımıza tat veren zevklerin hakikî yaratıcısı olan insan zekâsının, saf bir eseri olduğu için kitap, tabiatın büsbütün ayrı, ondan daha lezzetli ve ondan daha dinlendiricidir.

Kitabımı okuyorum.

Kimıldamayan Işıklar

Seyahat ne kadar rahat ve eğlenceli olursa olsun yine için için, anlaşılmaz bir endişe tohumu taşır. En iptidai ve ağır kervan yürüyüşlerinden en süslü ekspres ve tantanalı vapur seyahatlerine kadar yolculuğun bütün çeşitlerini denedim, hepsinde de aynı gizli acının içimi ısırdığını duydum.

Akşam yolculuğun en keskin duygu saatidir.

Yolcu üzerinde karanlığın bu tesiri nereden geliyor?

Uzaklardan, insanlığın tâ ilk hayvanî gecelerinin hâtıralarından.

Gece korku vaktidir. Göz artık vazifesini yapamadığı için yanlış şeyler görmeye başlar. Her gölge oyunu, her ot titreyişi, her yaprak kimıldayışı bir düşman hissini verir. Sınirlerin diken diken olduğu bu karanlık saatlerde hayvanların birçoğu için toplanmaktan, tünemekten veya ine çekilip uzanmaktan ve yatmaktan başka yapacak bir iş yoktur. Elektriğin keşfine rağmen medenî şiir vahşî şiir gibi hâlâ gece başlangıcının getirdiği hüzünden ve karanlığın uyandırdığı faciadan bahseder.

Gecenin karanlıkları içinde seyyah nedir? İnine girmemiş, yolunu şaşırılmış ve her an bir düşmanın pençesine av olmak tehlikesi karşısında kalmış titrek ve zavallı bir hayvandır. Vagonların çelik şangırtısı veya geminin gürültüsü içinde, esrarengiz bir talih işaretine doğru giden bir yolcu için sahilin her kimıldayan ışığı, yerlerini ve âdetlerini değiştirmeye lüzum görmemiş makul insanların mes'ut bir toplanma noktasıdır. Yolcu o ışıklara baktıkça kendisini siyah rüzgârlar eline düşüren deliliğini düşünür ve uzaklarda bıraktığı ılık bir oda ile dost bir lâmbayı, içi sızlayarak, hatırlar.

Sinek

Bir sinek bir kartalı kaldırıp yere vurdu

Yunus Emre

Sinekten nasıl kurtulmalı!

Ne memleket, ne iklim değiştirmek, ne de her tarafı cıvalı ceviz tahtalarla parıl parıl yanan Avrupa ekspresiyle seyahat etmek bunun için kâfi değil!

Eleştirel Okuma Notları

Öğle yemeğinden sonra sinirlerim uyuştı, ufak bir uyku kestireyim diye kompartımanımda uzandım. Havada vızıldıdan kareler, üçgenler, daireler, halezonlar çizen on, on beş sinekten bir tanesi beni gözüne kestirdi; süzülüp dudağımın bir kenarına kondu ve bir kurşun ağırlığıyla etime yapıştı. Herkes gibi sineklerin ahlakını az çok bilirim, onlara zıt gitmeğe gelmez. Bana musallat olanın teslimiyetimi görüp nihayet defolacağını umarak kıınıldamam ve müthiş bir sabırla benden uzaklaşmasını bekledim. Ne gezer! İğrenç böcek, düşüncemi anlamış ve sinirlerimin tahammül kabiliyetini ölçmek istiyormuş gibi, gitmek şöyle dursun, aksine yarım harap ettiği sinirlerimi son haddine kadar aşındırmak için konduğu yerde daha derin yerleşerek, ıslak hortumu ve soğuk bacaklarıyla derimin üzerinde ağır ağır; küçük küçük ürpertici daireler çizmeye koyuldu. (...) Kırılan bir zemberek gibi bir an içinde bütün sabrım boşandı, gözüm karardı, acayip, siyah ışıklar görmeye başladım ve bütün irademi kaybederek can havliyle kalkıp var kuvvetimle havayı tokatladım. Fakat boş. O andan itibaren sinekle aramda baş döndürücü bir inat kavgası başladı: Ben çabaladıkça, o bir an için havalanıyor ve elimin hareket kavsini bitince, sanki gülerek süzüle süzüle aynı yere gelip konuyor ve etimin üzerinde başladığı işkenceye rahatça devam ediyordu. Başım dönmeye başladı, çıldırılmış gibi yerimden fırladım ve kompartımanımı muzaffer sineğe terkederek kendimi koridorlara atmaktan başka bir kurtuluş çaresi bulamadım.

Alman Gecesi

Macaristan ve Avusturya'dan itibaren içerde ve dışarıda her şey bana değişmiş göründü: Geçilen memleketlerin medeniyet ölçüsü olan vagon restoran hizmeti ve hat boyunca manzara... Sembolist şâirlerin bütün o titreşimli hayâlleri karşımda hakikat olmuştu: Zümrüt çayırlar ortasında pırl pırl akan pembe akşam dereleri... Bunların kenarında gümüş yaprakları hafif rüzgârlarla oynayan mes'ut kavaklar... Oyuncaklar gibi en tatlı renklere boyanmış tül perdeli köşkler... Bunların etrafında otlayan sıhhatli, altın tüylü öküzler... Geçen trene, bir an bakmağa tenezzül edip başımı çeviren baygın kadın bakışlı mağrur sarı beyaz inekler...

Demiryolun iki tarafındaki tarlalar, kıymetli atlaslar gibi, temizlenmiş, ayıklanmış, taranmış, ekilmiş ve ayrı renklerle yanyana tâ ufuklara kadar uzanıyordu.

Belli idi ki büsbütün başka kudretlerle mücehhez bir insanın yaşadığı bir âleme girmiştik.

Avusturya-Almanya hudut şehri olan Passau'ya (Passau) girince bütün bu değişimler benim için büsbütün akla hayret verici bir mahiyet almıştı. Sanki bindiğimiz tren ansızın büyümüş, genişlemiş, eşya somlaşmış ve kibarlaşmıştı.

Dışarıda büyük bir istasyonun mimarîsi... geniş rıhtımlar... havada elektrik saatlerinin ışıklı işaretleri... istikamet gösteren oklar... birtakım iri harfler... spor, dağ ve göl ilânları... Temiz tabaklar içinde elma, armut, üzüm satan ve sattıkları meyveler kadar pembe, sıhhatli, tertemiz giyinmiş çocuklar ve kızlar...

Passau'ya kırk dakika gecikerek gelen trenimiz kaybettiği vakti, Alman hatları üzerinde de muhafaza edemeyeceğinden, o istasyondan sonra gecenin karanlıklarına bir yıldırım çılgınlığıyla saldıрмаğa başladı. İçinde deliler gibi koştığımız gecenin yeniliğini tadabilmek maksadıyla kompartımanımın lâmbalarını söndürdüm. Trenimizin bir an içinde geçtiği büyük istasyonlar ve bir iki dakika içinde bitirdiği şehirler, penceremin karanlık camı üzerinde, korkunç birer kibrit gibi büyük bir hışırtıyla parlayıp sönyordu. Dışarıda, gök gürtülleri ve şimşek parıltıları zannettiğim şeyler, sadece yanımızdan akıp geçen fabrikaların, müthiş gürlütüsü ve körletici aydınlığı idi. Sanki Demirciler ilâhî topal Vulcain'in diyarına girmiştik.

Bu sırada gözüm kıvılcımlı, dumanlı semada ne tarafa gideceğini şaşırarak bizim zavallı aya ilişti. Bu sarı ve perişan çehre bir gurbetzedenin acınacak çehresiydi.

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Varış

Seyahatimin hedefi Frankfurt'a gece yarısından sonra ikiye, yirmi kala vardık; gecikmiş saate rağmen derinden derine her taraftan makine gürültüleri duyulan bu ticaret ve sanayi şehrine muhteşem ekspresimizden kaç kişi indi tahmin edersiniz?

Yalnız iki kişi:

Ben,

Bir de midesinden rahatsız genç bir Romanyalı.

Çelikten, camdan ve mermerden yapılmış girift ve havaî güzelliği hakkında ancak Belçikalı büyük şair Verhaeren'in şiirlerinin fikir verebileceği büyük istasyonun kocaman cam holü altında, boş rıhtım üzerinde iki yorgun seyyahın uyukulu ayak sesleri ne gülünç akisler yapıyordu.

Gerçi Avrupa'nın en büyük istasyonlarından biri olan Frankfurt istasyonuna günde girip çıkan trenlerin adedi yüz ile sayılmaz; fakat, uzaklardan, tâ İstanbul'dan, Balkanlar'dan, Budapeşte ve Viyana'dan gelen büyük bir ekspresin rıhtıma bıraktığı yük iki hastadan ibaret olduğuna bakılırsa, bu etrafta mağrur çeliklerini büken Merihli çevrenin gerçekte sessiz bir facia dekorundan başka bir şey olmadığına inanmalı.

İlk adımda bitmiş bir Almanya ile karşılaşmıştık.

İstasyondan dışarı çıktık: Düşünceli iki hammal çantalarımızı sırtlamış bizi, ismini verdiğimiz civar bir otele götürüyor. Konuşarak arkalarından geliyoruz. Etraftaki sessizlik ve boşluk o kadar derin ki, gayet yüksek demir direkler üzerinde etrafa keskin bir elektrik ışığı dağıtan sayısız fenerlerin gündüz gibi aydınlattığı meydanın asfaltı üzerinde ayaklarımız, iri takunyalar giymiş gibi gülünç patırtılar yapıyor ve seslerimiz bir hamam kubbesi altında konuşuyor-muşuz gibi, nispetiz akisler uyandırıyor...

Büyük Bir Avrupa Şehri

Hayatında büyük bir Avrupa şehri gören bir adam, kendini, sonradan göreceği bütün büyük Avrupa şehirlerini evvelden görmüş sayabilir: Bu şehirler o kadar birbirinin eşidir.

Frankfurt ehemmiyetsiz bir yer sanılmasın: Eskiden Alman kayzerlerinin taç giyme töreni burada yapılırdı; meşhur Haydelberg üniversitesi onun manevî çemberi içindedir; Weisbaden (Visbadın), Homburg (Hombug), Nauheim (Navhaym) gibi eski Rus prensleriyle İngiliz misyonerlerinin toplandığı en şık Avrupa kaplıcaları, uçsuz bucaksız parkları, zengin gazinoları, hâyal dolu gölleri, siyah ve beyaz kuğuları, heykelleri ve fiskiyeleriyle, hep onun etrafındadır. Hele, nüfusunun onda iki nispetinde Yahudi olduğunu söylemek, bu şehrin iş itibarıyla de ne büyük bir faaliyet merkezi, bulunduğu anlatmağa kâfidir. Yahudiler büyük: kuşlar gibidir: Onların havada şu veya bu istikamette uçuşu, yerde, büyük hayat cereyanlarının ne tarafa aktığını gösterir. Frankfurt'un eski büyük: refahından şimdi, sefalet düşmekte olduğunu, Yahudilerin artık kuzeye göç etmekte olduklarından anlıyoruz.

Gece karanlığında içine girdiğimiz bu büyük Avrupa şehrini ikinci sabah, binaları, caddeleri, mağazaları ve kalabalığıyla görünce kendimde en ufak, hayrete benzer bir şey duymadım. Zira karşımdaki o büyük hayat iniş ve çıkışının ismi Frankfurt olduğu gibi, pekâlâ Paris, Londra, Viyana veya Budapeşte de olabilirdi.

Garabete düşmeden iddia edilebilir ki, büyük bir hareket medeniyeti olan Avrupa medeniyeti çerçevesinde şeklin fikirden fazla ehemmiyeti vardır. Kafası ne olursa olsun bir insanın Avrupalı unvanına hak kazanmak için mutlaka sırtında bir ceket, ayağında bir pantolonu ve başında şu veya bu biçimde bir şapkası olmak lâzım. Bu hazin ve renksiz kıyafet, medeniyetin uniformasıdır.

Ganj suyu dolu bakraçları ve mukaddes keçileri ortasında, beyaz kefenine

Eleştirel Okuma Notları

---

ları üzerinde dizili duran elli altmış tatlı ve pasta kabı Goethe'nin annesinin ne sıcak bir ev kadını olduğunu gösteriyordu. Ev, olduğu gibi muhafaza edilmişti. Bütün pencereler eskisi gibi çiçekli ve tül perdeliydi. Şâirin hatırası bu evin her tarafında nefes alıyordu. Yüz sene evvel içinde can verdiği oda, memleketin her tarafından yeni gönderilmiş çelenk yığınlarıyla dolu idi. Sanki şâirin cesedi henüz kaldırılmamıştı ve havada esen şan ve şerefının kokusu o sabah açmış iri bir kırmızı gülün kokusu gibi taze ve kuvvetliydi.

Nihayet şâirin çalışma odasına vardık. Kafilye kılavuzluk eden memur, ustu baştan başa mürekkep lekeleriyle kaplı eski bir yazı masası önüne gelip de "Goethe Faust'u (Faust) bu masa üzerinde yazdı. Bu lekeler Faust'un lekeleridir!" dediği zaman kalabalığın son dereceye varan merakı ve heyecanı, ışık halinde gözlerden taşıdı. Herkes o mukaddes gölgeleri yakından görmek için, medenî nezaketi unutarak masaya yaklaşmak üzere kendine bir yol açmağa çalışıyordu. Bu hayran gözlerde lekeler, mürekkep lekeleri değil, fakat bir ebedî lacivert semada, nâmütenahi yıldız serpintileri idi.

(...)

Profesör Aristokrasi

Birçok günler, akşam altıya doğru hastahanenin büyük kapısı önündeki meydanlık hususî otomobillerle dolardı. Sahiplerini saatlerce sessiz bekleyen bu yüksek markalı arabalar — işsiz, parasız, durgun ve fakir Frankfurt'ta — kimlerin olabilirdi? Büyük fabrikatörlerin, bankerlerin veya banka direktörlerinin olamazdı, zira bu cins kimselerin bir hastahane veya tıp fakültesinde, böyle saatlerce ikide bir toplanmaları için hiçbir makul sebep bulunamazdı. O halde kimlerin?

Main (Mayn) nehrinin çıplak bir sahilinde ıslak kış çemenlerine basarak dolaşyoruz. Çamurlu nehir suları, güneşin son aydınlıklarıyla tazeleşmiş, ayaklarımızın altında yana yana akıyor. Pembe gökte kubbeler, kuleler, oklar üstünde karga alayları uçuşup bağrışıyor. Romantik Almanya akşamı! Almanya'yı pek iyi tanıyan arkadaşlarım, halledemediğim bir muammayı bana izah ediyorlar.

– Bu gördüğünüz otomobiller, fakültede verilen konferansları takip için gelen profesörlerin arabalarıdır. Şimdi Almanya'da göreceğiniz her hususî otomobil ya bir zengin Yahudinin, yahut da bir profesöründür. Burada bu iki insandan başka artık hususî otomobil sahibi olabilecek çok insan kalmamıştır.

***

Gün pazar... Bir dağ gezintisine gitmek üzere saat onda Rumplmeyer (Rumpilmaya) kahvesi önünden kalkan tramvaya biniyoruz. Hareket: İki tarafımızdan meydanlar, bahçeler, mağazalar, binalar, renkli resimler gibi akıp gidiyor. Yarabbi! Bu şehirde ufak bir yıkıntı, bir küçük ihmal, yerine konulması unutulmuş bir taş, kapatılmamış bir çukur yok mu? Bıçak gibi keskin hatları her tarafta yükselen bu kusursuz geometri içinde insan nefes darlıkları duyuyor. Medeniyetin bu kadarı fazla Ruskin'in (Raskin) dediği gibi muhayyilenin mes'ut bir faaliyete girebilmesi için biraz harabe görmek de lâzım...

Şehrin artık dışındayız. Bostanlar, bağlar, sürülmüş tarlalar... Tuhaf! Her yerde olduğunun aksine, burada şehirden uzaklaştıkça binaların güzelliği artıyor.

Arkadaşım sebebini anlattı:

– Profesörler gürültüden rahatsız olmamak için şehir dışında yaşamayı severler. Bu güzel bahçelerde gördüğünüz zengin evler profesör kâşâneleridir. Profesörler burada sükûn ve refah içinde çalışırlar.

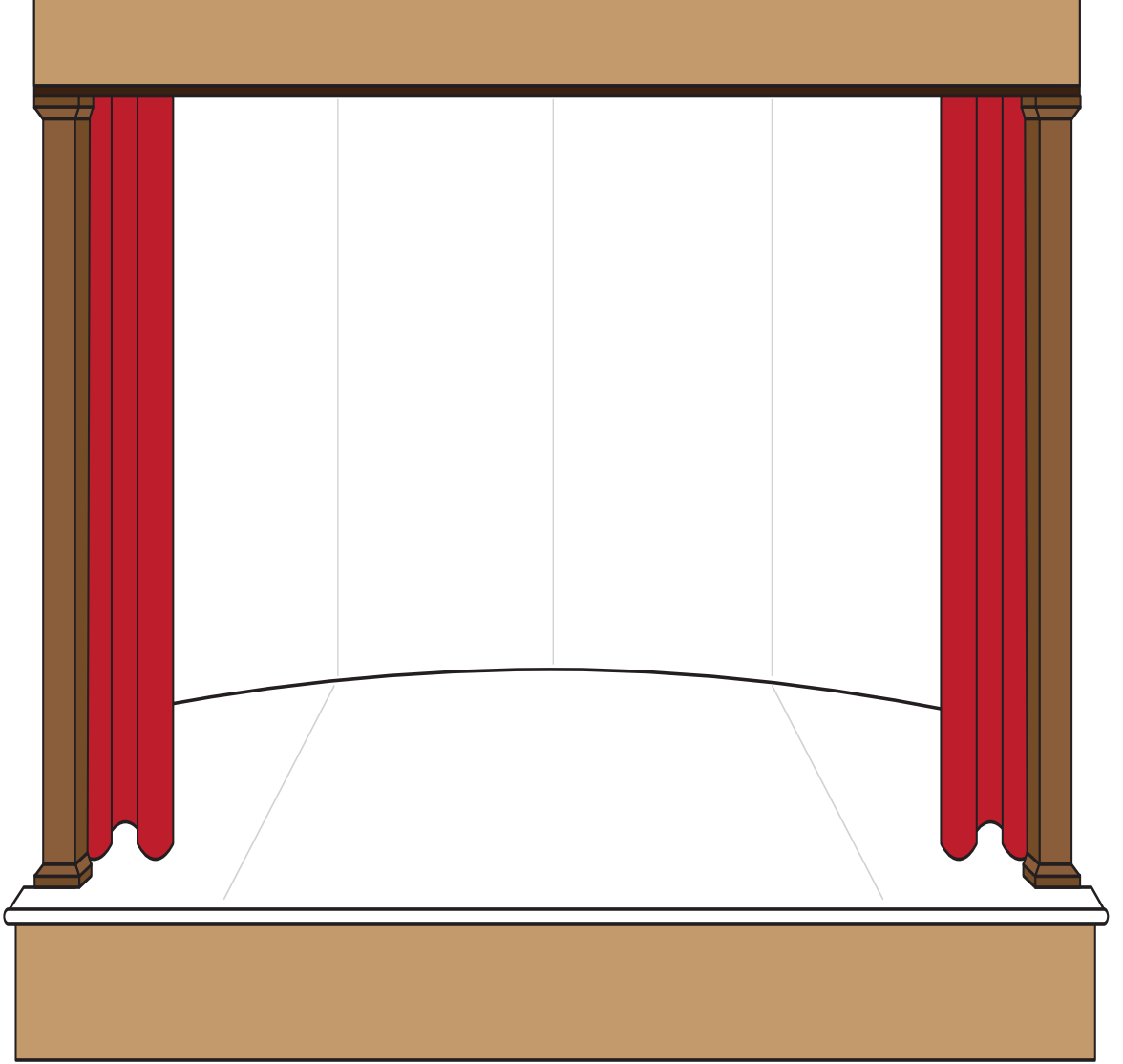
***

Ahmet Haşim, *Frankfurt Seyahatnamesi*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Metinde alt başlıklar arasında nasıl bir anlam ilişkisi vardır?
2. Yazarla empati kurarak okuduğunuzda “Sinek” başlığıyla verilen bölümün sizde uyandırdığı duygu ve düşünceler nelerdir?
3. “Faust’un Mürekkep Lekeleri” bölümünü zihninizde canlandırınız. Bu bölümü aşağıdaki sahneye çiziniz.

4. *İnsan zekâsı, tabiatın içinde değil, tabiatın yanında, ayrı bir kuvvettir. Tabiatı beğenmediği için, değil midir ki insan zekâsı, şiiri, mimariyi, musikîyi, dansı ve onların yanında, büyük küçük şu bir sürü hayat san'atlarını yaratmıştır?*

Yazarın bu düşüncesine katılıyor musunuz? Metinden yazarın bu düşüncesini destekleyen başka örnekler bulunuz?

5. Metinde hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır? Yazar, neden bu anlatım biçimlerini tercih etmiştir? Tartışınız.

2. ÜNİTE

6. • *İnsan geceleyin nasıl yola çıkmağa cesaret eder?*
• *Yolcu üzerinde karanlığın bu tesiri nereden geliyor?*
• *Gecenin karanlıkları içinde seyyah nedir?*

Metinden alınan bu ifadelerden hareketle yazarın üslubu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

7. *Dışarıda büyük bir istasyonun mimarîsi... geniş rıhtımlar... havada elektrik saatlerinin ışıklı işaretleri... istikamet gösteren oklar... birtakım iri harfler... spor, dağ ve göl ilânları... Temiz tabaklar içinde elma, armut, üzüm satan ve sattıkları meyveler kadar pembe, sıhhatli, tertemiz giyinmiş çocuklar ve kızlar...*

Yukarıdaki parçada yazarın üç noktayı kullanma amacı ne olabilir? Açıklayınız.

8. Ahmet Haşim'in metni yazma amacı ne olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
9. Metinden yazarın hayatı ve kişiliği ile ilgili hangi çıkarımlara ulaştınız? Metinden örnekler vererek yazınız.

10. Metinden dönemle ilgili edebî, bilimsel, sosyolojik ve tarihî özellikleri tespit ederek tabloda ilgili yerlere yazınız. Bu özelliklerin metne katkısı nedir? Tartışınız.

Edebî özellikler	
Bilimsel özellikler	
Toplumsal özellikler	
Tarihî özellikler	

11. Yazar, duygu ve düşüncelerini belirli bir düzen içinde aktarabilmiş midir? Metnin planını göz önünde bulundurarak açıklayınız.
12. Konu, ana düşünce ve yardımcı düşünceler arasında nasıl bir ilişki vardır? Metnin türüyle ilişkilendirerek açıklayınız.

Ç. *Frankfurt Seyahatnamesi* metnini özetleyiniz. Özet metninizi ve ana metni, tablodaki maddelere göre karşılaştırınız.

ÖZET

	Özet Metin	<i>Frankfurt Seyahatnamesi</i>
İçerik		
Kapsam		
Anlam		
Tutarlılık		

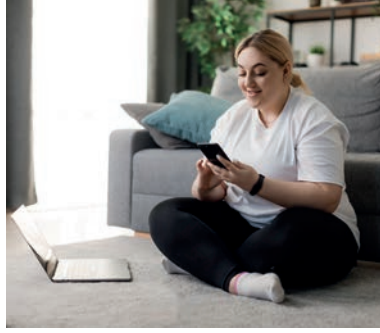

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Bilimsel Makale

A. Aşağıdaki soruları *Sedanter Bireylerin Güreş Sporuna Karşı Tutumları* adlı bilimsel makale örneğiyle ilişkilendirerek cevaplayınız.

1. Günümüz yaşam biçimi ile aşağıdaki görseller arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.

Bilimsel makale, bilgi vermek amacıyla özgün araştırma sonuçlarını tanımlayan, yazılmış ve basılmış rapordur.

2. Metni göz atma tekniği ile okuduğunuzda metinle ilgili hangi soruları sorarsınız?
3. Başlıktan ve yukarıdaki görsellerden hareketle “sedanter birey” kavramı hakkında neler söyleyebilirsiniz?
4. Bu bilimsel makale sizce hangi okuma teknikleri ile okunabilir?

B. Bilimsel makale örneğini analiz ederek okuyunuz. İlgili yerlerdeki soruları cevaplayınız

SEDANTER BİREYLERİN GÜREŞ SPORUNA KARŞI TUTUMLARI: ANALİTİK ARAŞTIRMA*

Canan BASTIK^a, Hayrettin GÜMÜŞDAĞ^b

^aBursa Uludağ Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Bursa, Türkiye

^bYozgat Bozok Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Hareket ve Antrenman Bilimleri ABD, Yozgat, Türkiye

ÖZET Amaç: Türk tarihinin bilinen ilk dönemlerinden beri Türkler birçok spor branşıyla ilgilenmişlerdir. Bu sporlar arasında en bilinenlerden biriside güreştir. Güreş, tarih boyunca Türklerin ata sporu olarak bilinmiştir. Günümüzde de bu durum böyledir. Türk geleneğinde düğün, cenaze, sünnet gibi törenlerde güreş yapıldığı bilinmektedir. Türk tarihi boyunca birçok devlet güreş turnuvaları düzenlemiş, birçok güreş tekkesi açmış hatta birçok Türk hükümdarı kendisi bizzat güreş yapmıştır. Bu çalışmada da Türk halkının ata sporu güreş konusunda duygu ve düşünceleri araştırılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmada, Bardakçı ve Caz tarafından geliştirilen ve 10 maddeden oluşan Güreş Sporuna Yönelik Guttman Tutum Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma spordan uzak bireyler (sedanter) üzerine uygulanmıştır. Araştırmaya 62 kadın 81 erkek olmak üzere toplam 143 gönüllü birey katılım sağlamıştır. Katılımcılara çevrim içi anket sistemiyle ulaşım sağlanmıştır. Sonuçlar t-testi ve ANOVA testi ile değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Katılımcıların cinsiyet durumlarındaki farklılığı karşılaştırmak için yapılan t-testi sonucunda ölçeğin ilk 8 maddesinde anlamlı bir farklılık görülürken son 2 maddesinde bulunan “güreş sporu çok önemlidir” ve “güreş sporunu gereksiz buluyorum” maddelerinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırmaya katılan bireylerin mesleki durumları üzerine yapılan karşılaştırmada ise farklı meslekleri yapan bireylerin ölçek sorularına verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. **Sonuç:** Araştırmanın sonucunda ise literatür taraması yapılmış fakat halkın güreş hakkındaki tutumlarını incelemek amacıyla pek fazla çalışma yapılmadığı görülmüştür. İnsanların güreş sporuna karşı tutumları ile ilgili yapılan çalışmalar artırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Güreş; sedanter; fiziksek etkinlik; spor; tutum

(...)

Vücudumuz hareket etmek için tasarlanmıştır. Uzun süre hareketsiz kalmak, bir süre sonra kas kaybına ve osteoporozu neden olur. Aynı zamanda kan dolaşımı da olumsuz etkilenir. Toplardamarlarda pıhtı oluşması kolaylaşır. Derin ven trombozu ve hatta ölümcül olabilecek pulmoner emboli gelişmesi riski artar. Birbirini tetikleyen tüm bu durumlar ayrıca inflamasyona zemin hazırlar ve ağrıya neden olur. Üzerinizde sürekli bir hâlsizlik varsa, vücudunuzda özellikle bel ve sırtınızda ağrı hissediyorsanız, mutsuzluk ya da anksiyetiniz artmışsa, yeteri kadar uyuyamıyorsanız, tüm bunların nedeni çok fazla hareketsiz kalmanız olabilir. Hareket etmek, su ve besin gibi vücudunuzun doğal bir ihtiyacıdır. Nasıl ki vücudunuz suya ihtiyaç duyduğunda susuyorsanız, besine ihtiyaç duyduğunda acıkıyorsanız, aslında hareket etmeniz için de vücudunuz size sinyal gönderir. Bu sinyaller, vücut ağrısı, uyuşukluk, isteksizlik hâli, ağırlık hissi şeklinde kendini gösterebilir.

a)

Bilimsel makalenin başlığı ne çok kısa ne de uzun olmalı, makalenin bütünü hakkında bilgi vermeli, başlıkta okuyucunun makalede ne bulacağı açık şekilde belirtilmelidir. Buna göre makalede ne anlatılmış olabilir?

b)

Makalenin özetinde amaç, kullanılan gereç ve yöntemler, bulgular kısaca verilir. Özeti okuduğunuzda nasıl bir okuma amacı belirlersiniz?

c)

Anahtar kelimeler, benzer konularda araştırma yapanların makaleye ulaşmasını kolaylaştırır. Anahtar kelimelere göre bu metinde nelere cevap bulabilirsiniz?

ç)

Bilimsel makalede başlık, yazar bilgisi, özet, anahtar kelimeler, giriş, gereç ve yöntem, bulgular, tartışma, sonuç, kaynakça bölümlerine yer verilmelidir. Bu makalede giriş bölümüne başlık verilmemesi yayıncının tercihidir. Giriş bölümünün amacı okuyucuyu makaleye hazırlamaktır. Bu bilgiye göre giriş bölümünü okuduğunuzda metnin devamı için tahminleriniz neler olur?

İnsanı fiziksel bakımdan araştıran bilim insanları, bireyin vücudunun “hareket” için var olduğu kanısına varmışlardır. Çağımızda da toplumlara baktığımızda bazı kimseler hareketsizken, bazılarının ise sürekli bir hareket içinde olduğunu gözlemleriz.¹

Hareketsiz yaşamın artmasıyla birlikte kimi devletler sporu bir devlet politikası hâline getirmiş ve hareketsiz yaşamı önlemeye çalışmıştır. Çünkü hareketsiz bireyler, ülke içinde sağlıksız toplumlar oluşturmaktadır.² Oysa hareketli yaşam ile sağlık arasında pozitif bir durum olduğu kabul edilmektedir. Hareketlilik arttıkça sağlıklı yaşam düzeyi artmaktadır. Hareketli yaşamın en önemli olgularından birisi de teknolojik bağımlılıktan uzak durmaktır.³ Hareketli yaşam artık çağımızda önemli bir boyuta gelmiştir spor adı altında birçok organizasyon düzenlenmiş ve ekonomik bir değer kazanmıştır.⁴

Hareketsiz Yaşamdan Güreş'e:

Güreş, Türk kültüründe ve Türk spor tarihinde sosyal ve kültürel olarak önemli işlevler üstlenmiş ve toplumumuzda çok önemli bir yere sahip olmuştur. Türk toplumlarında çok yaygın bir spor olarak bilinen güreş sporunun tarihi MÖ II. yüzyıla doğru uzanmaktadır.⁵ Ata sporunu öz yurdu sayılan ve zorlu doğa şartlarına sahip olan Karakun ve Tanrı Dağları tarihte olduğu gibi çağımızda da Türk toplumlarının yaşadığı topraklardır.⁶ Türk topluluklarının avcılık, okçuluk ve binicilik sporlarından sonra ilgilendikleri en yaygın spor güreş olarak bilinir. Ayrıca Türk topluluklarının evcilleştirdiği hayvanların sütünden, etinden ve derisinden faydalandığı da bilinen bir gerçektir. Geleneklerimizin birçok noktasında görüldüğü gibi sporda da Orta Asya toplumunun özellikleri görülmektedir. Tarihte Türk toplumlarının doğum, ölüm, düğün gibi törenlerde düzenledikleri yarışmalarda güreş sporunun izine rastlanmaktadır.⁷ Ayrıca Türk toplumları güreş yapmayı “ibadet” güreş yapılan alanı da “ibadet alanı” olarak bilmişlerdir.⁸ Güreş yapan bireylerin ise deriden yapılmış kispet giydiği bilgisine İskit/Saka Türklerinden kalmış bir kemik avadanlık üzerindeki resimden ulaşabilir.⁹ Ayrıca Manas Destanı'nda bulunan Bok-Murun hikâyesinde Koşay Han ile Yolay Han arasındaki güreş müsabakası şöyle anlatılmıştır; “Pehlivanlar pehlivanı Koşay Han Manas'ın deri kispetini giyip ihtiyar haliyle Yolay Han'la güreşir.

e)

Görsel, size güreş sporu ile ilgili neler düşündürmektedir?

f)

Türk kültüründe güreşin yeri ve önemi nedir?

Tanrı artık Koşay'a kuvvet vermiştir. Onun damarlarında Tanrı'nın kuvveti dolaşmaya başlamıştır. Tuttuğu gibi Yolay'ı yere vurur ve yener".⁷ Yaşadığımız coğrafyada ve diğer Türk medeniyetlerinde güreş sporu ile uğraşanlara pehlivan ya da pehlevân diye hitap edilmektedir. Farsçadan Türkçeye çevrilen bu kavram "pehlevân" olarak yazılmakta ve iri yarı, güçlü birey anlamını ifade etmektedir. Türk hükümdarlarının bazısı bu unvanı kullanmıştır. Hükümdarların bu unvanı kullanmış olmasının sebebi ise halk arasında güreş sporunun yaygın bir şekilde yapıyor olmasıdır. Ayrıca sadece hükümdarlar değil Anadolu'da bulunan bazı illerimizde bu unvan ile anılmıştır. Anadolu'da bulunan Niğde ilimiz Osmanlı Dönemi'nde "Darü'l pehlivaniye" olarak bilinmiştir.⁹ Osmanlı Dönemi'nde de ata sporu güreşe oldukça fazla ilgi verilmiştir. Orhan Gazi Dönemi'nde güreş tekkeleri açılmış ve güreş sporu diğer sporlardan ayrı tutularak güreş sporuyla uğraşanlar sanatkârlar grubunda yer almışlardır. Birçok padişah güreş sporunu desteklemiş hatta bizzat Sultan Abdülaziz güreş müsabakalarına katılmış ve güreş yapmıştır. Ayrıca bazı padişahlar kendi himayesinde güreş müsabakaları düzenlemiş ve bu güreşler de "huzur güreşleri" adıyla anılmıştır.⁵ Türk toplumlarının Orta Asya'dan bugüne kadar yüzyıllardır güreşle ilgilenmesi yörelere göre farklı güreş türlerini de ortaya çıkarmıştır. Ege ve Trakya yörelerinde yapılan yağlı güreş, günümüzde Hatay ve Kahramanmaraş civarında yapılan Aba güreşi (ismini giyilen kıyafetten almaktadır). Kırım Türkleri arasında bilinen Anadolu'da unutulmuş bir güreş şekli olan Tatar güreşi ve Mersin, Adana, Kahramanmaraş yörelerinde yapılan karakucak güreşi bilenen bazı güreş çeşitleridir.⁷

Tutum; organize olmuş, duygu, inanç ve davranış eğilimleridir. Bireyin belirli bir şeye (kişi, yer, eşya vb.) yönelik olumlu ya da olumsuz duygu derecesi, çevresindeki bir konuya karşı sahip olduğu bir tepki ön eğilimi aslında tutumdur.¹⁰

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada, farklı illerde ikamet eden ve hayatında hiç spor yapmamış bireylerin güreş sporuna karşı duygularını ve düşüncelerini incelemek hedeflenmiştir. Bu çalışmada, şu sorulara cevap aranmıştır,

1. Toplumun güreş sporuna bakışında cinsiyet durumlarına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Mesleki farklılıklar güreş sporuna bakışı etkiliyor mu?

GEREÇ VE YÖNTEMLER ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Araştırmada, Güreş Sporuna Yönelik Guttman Tutum Ölçeği (Gutmann Attitudes Scale, 1967) ve araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.¹¹ Araştırma spordan uzak bireyler (sedanter) üzerine uygulanmıştır.

ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma, tarama modeline göre düzenlenmiştir ve spordan uzak bireylerin görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemlerinden çevrim içi anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada gönüllü katılım esas alınmıştır. Araştırma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır ancak anket çalışması olması nedeniyle etik rapor alınmamıştır.

ARAŞTIRMA GRUBU

Araştırma grubunu, spordan uzak kalmış bireyler oluşturmaktadır. Veri toplama amacıyla belirli bir coğrafi bölge, cinsiyet ve kilo belirlemeksizin memur, çiftçi, askerî personel ve esnaf mesleğiyle ilgilenen 143 bireye ulaşılmış ve bu bireylere çevrim içi anket uygulanmıştır. 18 yaşından küçük bireylerin görüşleri alınmamıştır.

f)

Yazar, metinde görüşlerini kanıtlamak için düşünceyi geliştirme yollarını kullanır. Bu makalede düşünceyi geliştirme yollarından hangilerine başvurulmuştur? Not alınız.

g)

Giriş bölümündeki bilgilerle araştırmanın amacı uyumlu mudur? Açıklayınız.

h)

Bilimsel bir makalede gereç ve yöntemlere niçin yer verilir?

TABLO 1: Araştırmaya katılan bireylerin kişisel özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımı şeklinde gösterimi.

Değişken	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Erkek	81	56,64
	Kadın	62	43,35
Yaş	19-25	40	27,97
	26-35	48	33,56
	36-45	32	22,37
	46-65	21	14,68
	66+	2	1,39
Meslek	Memur	51	35,57
	Çiftçi	22	15,38
	Esnaf	14	9,76
	Askerî personel	56	39,16
Eğitim durumu	İlkokul	8	5,59
	Ortaokul	13	9,09
	Lise	63	44,05
	Lisans	46	32,16
	Yüksek lisans	8	5,59
	Doktora	5	3,49
Toplam		143	%100

i)

Tabloları inceleyiniz.
Tabloların makaledeki işlevi nedir?

Tablo 1’de araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca frekans ve yüzde dağılımı şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet durumları, yaş grupları, meslekleri ve eğitim durumları frekans ve yüzde dağılımı şeklinde gösterilmiştir. Bireylere cinsiyet durumlarına göre baktığımızda 81 (%56,64) erkek, 62 (%43,35) kadın katılımcının araştırmada yer aldığına ulaşabiliriz.

Yaş gruplarına göre baktığımızda ise 19-25 yaş 40 (%27,97) birey, 26-35 yaş 48 (33,56) birey, 36-45 yaş 32 (%22,37) birey, 46-65 yaş 21 (%14,68) birey ve 65+ yaş ise 2 (%1,39) birey araştırmaya katılmıştır. Katılımcıları meslek gruplarına göre incelediğimizde ise 51 (%35,66) memur, 22 (%15,38) çiftçi, 14 (%9,79) esnaf ve 56 askerî personel (%39,16) yer almaktadır. Araştırmaya katılanların eğitim durumları incelendiğinde ise 8 (%5,59) ilkökul, 13 (%9,09) ortaokul, 63 (%44,05) lise, 46 (%32,16) lisans, 8 (%5,59) yüksek lisans ve 5 (%3,49) doktora mezunu birey yer almaktadır.

1)

Araştırmaya katılan meslek grupları ile ilgili verilen görseller, metinde anlatılanları destekler nitelikte midir? Niçin?

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada, Bardakçı ve Caz tarafından geliştirilen Güreş Sporuna Yönelik Guttman Tutum Ölçeği (1967) ve araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.¹¹ Guttman ölçeği tek bir konuya karşı, birey tutumu ile ilişkili ifadelerden oluşur. Guttman ölçeği tek boyutlu bir ölçektir.¹² Bu ölçeği geliştirmenin 2 özelliği vardır: Birincisi, konuya karşı tutumla ilgili olarak yüksek olumlu hisleri gösteren ifadelerden oluşmasıdır. Bu fark Guttman ölçeğini Likert ölçeğinden ayırır. İkincisi ise her ifadenin ima ettiği şeyin ve daha az olumlunun onaylanmasıdır. Guttman ölçeğinin diğer tutum ölçeklerinden en belirgin farklılığı, ortaya koyduğu skalogram modeli (birikimli model) sayesinde belli sorulara verilen cevaplardan yola çıkarak diğer sorulara verilen cevapları tahmin edebilme olanağı sağlamasıdır. Guttman ölçeğinin taslak formunun 10-12 maddeden, nihai formunun ise 4-6 maddeden oluşması önerilmektedir. Çalışma kapsamında 10 maddeden oluşan taslak hâlindeki Güreşe Yönelik Guttman Tutum Ölçeği, 60 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. Bireylerin ifadelere verdikleri cevaplar “katılıyorum=1” ve “katılmıyorum= 0” biçiminde 2 kategorili olarak puanlanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyeti, yaş grubu, mesleği ve eğitim seviyesini belirlemeye dönük sorulardan oluşmuştur.

VERİLERİN ANALİZİ

Verileri analiz ederken IBM SPSS 24.0 (ABD) programı kullanılmıştır. Cinsiyet değişkenlerine göre yapılan karşılaştırmada t-testi mesleki değişkenlere ilişkin karşılaştırmalarda ise ANOVA testi kullanılmıştır. Yapılan testlerde anlamlılık düzeyi ($p < 0,05$) olarak hesaplanmıştır.

TABLO 2: Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet durumlarına göre güreş sporuna duygu ve düşüncelerinin karşılaştırılması.

	Cinsiyet	n	X	SS	df	P değeri
Güreş sporunu çok severim	Erkek	81	1,1235	0,33101	141	0,000*
	Kadın	62	1,3871	0,49106	101	
Güreş sporu çok zevklidir	Erkek	81	1,1235	0,33101	141	0,000*
	Kadın	62	1,3871	0,49106	101	
Güreşten hiç hoşlanmam	Erkek	81	1,8519	0,335746	141	0,000*
	Kadın	62	1,5806	0,49748	106	
Güreş benim için bir tutkudur	Erkek	81	1,1469	0,43390	141	0,001*
	Kadın	62	1,3871	0,49106	122	
Güreşten nefret ederim	Erkek	81	1,8519	0,35746	141	0,000*
	Kadın	62	1,6935	0,46478	111	
Güreş sporu çok eğlencelidir	Erkek	81	1,2346	0,42637	141	0,003*
	Kadın	62	1,3548	0,48237	122	
Güreşe ilgi duymuyorum	Erkek	81	1,7531	0,43390	141	0,001*
	Kadın	62	1,6129	0,49106	122	
Güreş izlerken sıkılıyorum	Erkek	81	1,8025	0,40062	141	0,000*
	Kadın	62	1,6129	0,49106	116	
Güreş sporu çok önemlidir	Erkek	81	1,1235	0,33101	141	0,075
	Kadın	62	1,1774	0,38514	120	
Güreş sporunu gereksiz buluyorum	Erkek	81	1,8765	0,33101	141	0,075
	Kadın	62	1,8226	0,38514	120	

*p<0,05. SS: Standart sapma

BULGULAR

Araştırma bulguları, spora uzak bireylerin ankete verdiği cevapların tasnif edilmesi sonucu oluşmuştur. Ankette bireylere güreş sporuna yönelik duygu ve düşünceleri sorulmuş bireylerin sorulara verdiği cevaplar cinsiyet durumlarına göre t-testi ile karşılaştırılmış ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyet durumlarına göre güreş sporuna karşı duygu ve düşüncelerini yansıtan sorulara verdikleri cevaplar görülmektedir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplara baktığımızda ilk 8 soruda cinsiyet durumlarına göre anlamlı bir farklılık görülürken son 2 seçenekte bulunan “güreş sporu çok önemlidir” ve “güreş sporunu gereksiz buluyorum” sorularına verdikleri cevaplarda cinsiyet durumlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

j)

Bulgular, çalışma sonunda ulaşılan sonuçların ifade edildiği bölümdür. Bulgular gerçekçi midir? Niçin?

TABLO 3: Araştırmaya katılan bireylerin mesleki durumlarına göre karşılaştırılması.

	Meslek	n	X	SS	p değeri
Güreş sporunu çok severim	Memur	51	0,05000	0,09176	0,473
	Çiftçi	22	0,10085	0,10757	
	Esnaf	14	0,04316	0,09086	
	Askerî personel	56	0,10769	0,10345	
Güreş sporu çok zevklidir	Memur	51	0,05000	0,09576	0,473
	Çiftçi	22	0,10185	0,10657	
	Esnaf	14	0,04416	0,11856	
	Askerî personel	56	0,10769	0,10345	
Güreşten hiç hoşlanmam	Memur	51	0,07200	0,09553	0,648
	Çiftçi	22	0,00926	0,11199	
	Esnaf	14	0,06595	0,12345	
	Askerî personel	56	0,12769	0,10875	
Güreş benim için bir tutkudur	Memur	51	0,04000	0,09828	0,229
	Çiftçi	22	0,214381	0,11422	
	Esnaf	14	0,00712	0,12701	
	Askerî personel	56	0,16769	0,11188	
Güreşten nefret ederim	Memur	51	0,17000	0,08619	0,325
	Çiftçi	22	0,27693	0,10020	
	Esnaf	14	0,15670	0,12164	
	Askerî personel	56	0,05077	0,09824	
Güreş sporu çok eğlencelidir	Memur	51	0,11500	0,12190	0,225
	Çiftçi	22	0,31389	0,11350	
	Esnaf	14	0,08120	0,09311	
	Askerî personel	56	0,12769	0,10627	
Güreşe ilgi duymuyorum	Memur	51	0,01100	0,098729	0,456
	Çiftçi	22	0,09074	0,11441	
	Esnaf	14	0,06595	0,12732	
	Askerî personel	56	0,16769	0,11203	
Güreş izlerken sıkılıyorum	Memur	51	0,14000	0,09505	0,211
	Çiftçi	22	0,21481	0,11261	
	Esnaf	14	0,04558	0,13312	
	Askerî personel	56	0,02923	0,10824	
Güreş sporu çok önemlidir	Memur	51	0,22000	0,07293	0,311
	Çiftçi	22	0,25296	0,08563	
	Esnaf	14	0,11681	0,07293	
	Askerî personel	56	0,07485	0,08312	
Güreş sporunu gereksiz buluyorum	Memur	51	0,18500	0,07353	0,265
	Çiftçi	22	0,23696	0,08722	
	Esnaf	14	0,19400	0,09412	
	Askerî personel	56	0,11231	0,08370	

SS: Standart sapma.

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan bireylerin mesleki durumlarına göre güreş sporuna karşı duygu ve düşünceleri karşılaştırılmıştır. Memur, çiftçi, esnaf ve askerî personel sınıfından olan bireylerin güreş sporuna karşı duygu ve düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

TARTIŞMA

Araştırmaya 81 erkek 62 kadın toplamda 143 kişi katılım sağlamıştır. Yapılan incelemede, katılımcıların cinsiyet durumuna göre yapılan karşılaştırmada “güreş sporu çok önemlidir” ve “güreş sporunu gereksiz buluyorum” maddelerine verdikleri cevaplarda “güreş sporu çok önemlidir” yönünde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Yine cinsiyet durumlarına göre baktığımızda katılımcıların diğer maddelere verdikleri cevaplarda anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Katılımcıların mesleki durumlarına göre yapılan araştırmada ise farklı meslekleri yapan bireylerin güreş sporuna yönelik duygu ve düşüncelerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu araştırmaya yakın konularda literatür taraması yapıldığında; Fişne ve ark. (2017) tarafından yapılan çalışmada, güreş sporunun ata sporumuz olduğu bilinmesine rağmen toplumun güreş sporuna karşı tutumunun olumlu yönde olmadığı tespit edilmiştir.¹³ Fakat başka bir literatür taramasında ise araştırmaya katılan bireylerin güreş sporuna karşı ilgisi yüksek tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Yamaner ve Baykan, erkek ve kadın bireyler arasında yapılan karşılaştırmada, bu çalışmanın aksine anlamlı bir farklılık tespit etmişlerdir. Erkek bireylerin kadın bireylere kıyasla güreş sporuna ilgisini yüksek bulmuşlardır.¹⁴ Güreşe karşı ilginin olmadığı ve toplumda güreş kelimesini yazmayı daha bilmeyen kişilerin olduğu, çocuklarını dahi güreşe kesinlikle göndermek istemeyen aileler bulunduğu ifade edilmiştir. Elde edilen bulgular ata sporumuz olarak görülmesine rağmen güreş sporuna yönelik toplumsal ilginin düşük olduğunu göstermektedir. Uluslararası literatürdeki benzer çalışmalar da başka toplumlarda da geleneksel sporlara yönelik ilginin azaldığını göstermektedir. ¹³ Türkiye’de geleneksel spor dallarına aktif katılanlar, modern spora katılanlar ile kıyaslandığında, oransal olarak oldukça az olduğu görülmektedir. Bu bağlamda geleneksel sporlara ilginin geçmişe oranla giderek azaldığı söylenebilir. Örneğin Kahramanmaraş’ta 1999 yılında yapılan bir çalışmada, “şalvar güreşi” yöre halkının birinci spor tercihi iken, güreş sporumuzla ilgili bu olumsuzluklar akıllara; futbolu dünyada ve ülkemizde bir sanayi haline getiren ve basının ilgisini modern sporların üzerine çeken etkenin ne olduğu ve Güreş sporumuza verilen önemin ve değerinin azalmasının sebebinin ne olduğu gibi bir takım soruları getirmektedir.¹⁵ Ailelerin çocuklarını spora yönlendirirken, ülkemizin sosyolojik ve ekonomik yapısının değişmesiyle birlikte dünyada ve ülkemizde daha çok tercih edilen spor branşlarını seçtikleri görülmektedir. Aileler sporun çocuk üzerindeki fiziksel, zihinsel, sosyolojik ve psikolojik faydalarının farkına vardıkça çocukların küçük yaşlardan itibaren daha çok sportif faaliyetlere yönlendirmektedirler. Çocukları spora yönlendirirken seçilen spor branşı ile çocukların maksimum düzeyde hareket etmesinin sağlanması, onların kondisyonel özelliklerini geliştirilmesi, spor alanının ve malzemelerinin rahatlıkla bulunabilmesine dikkat edilmelidir.¹⁶

SONUÇ

Bu çalışmayla ilgili olarak literatür taraması yaptığımızda yeteri kadar çalışma yapılmadığını görüyoruz. Güreş sporu Türklerin ata sporu olmasından dolayı bu konuda yapılan çalışmaların sayısı artırılmalıdır. Yaptığımız çalışmanın sonucunda ise toplum içerisinde güreş sporuna ilginin oldukça düşük olduğu ve güreş konusunda toplumun güreş sporuna uzak durdukları tespit edilmiştir. Katılımcıların güreşi ata sporu ve Türk milletinin en önemli sporu olarak görmelerine rağmen televizyonda güreş programlarının daha çok olması yönünde

j)

Tartışma bölümünde bulgular arasındaki ilişkiler gösterilir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar, daha önce yapılmış çalışmalarla karşılaştırılır. Bu bölümde hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır? Not alınız.

k)

Araştırma sonuçlarının değerlendirildiği bölümdür. Araştırmada bir sonuç elde edilememişse bunun nedenleri de bu bölümde verilir. Bu çalışmada nasıl bir sonuca ulaşılmıştır? Bu sonucu nasıl değerlendirirsiniz?

görüş bildirmemeleridir. Burada katılımcıların çoğunlukla güreşe ilgili olmadıkları (%66,1) göz önüne alınırsa, bu durumun televizyonda da güreşin daha fazla yer alma isteklerini olumsuz etkilediği düşünülebilir. Bu çerçevede, Türk medyasındaki önemli olumsuzluklardan biri futbol üzerinde yoğunlaşmasıdır. Yapılan çalışmaların birçoğu da gazete ve televizyonların futbola ortalama %85 oranında yer ayırdığını göstermektedir.¹⁷ Koçyiğit'in yaptığı bir çalışmada güreşe daha çok ekonomik yönden düşük, mesleki ve eğitim düzeyi olarak da alt tabakada yer alan ailelerden ilginin olduğu tespit edilmiştir. Dindar ve ark. (2011) aynı zamanda toplumumuzun geçirmekte olduğu toplumsal, ekonomik ve kültürel değişim sonucuna bağlı olarak güreşin üst ve orta tabakanın tercihinin dışında kaldığı vurgulanmıştır.¹⁸ Koçyiğit'in (1997) yaptığı bir çalışmada güreşe daha çok ekonomik yönden düşük, mesleki ve eğitim düzeyi olarak da alt tabakada yer alan ailelerden ilginin olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda toplumumuzun geçirmekte olduğu toplumsal, ekonomik ve kültürel değişim sonucuna bağlı olarak güreşin üst ve orta tabakanın tercihinin dışında kaldığı vurgulanmıştır.¹⁹ Güreş sporuna yapılan yatırımlar artırılmalı topluma ata sporu güreş tanıtılmalıdır. Güreşe yönelik teşvikler sağlanmalıdır. Bu kapsamda; Türk toplumu ile güreş sporu arasındaki geleneksel ve tarihsel bağlar düşünüldüğünde, güreşin sadece bir spor faaliyeti olarak değil, geleneksel, kültürel ve tarihsel boyutlarıyla da değerlendirilip tanıtım ve faaliyet açısından zenginleştirilmesi gerekmektedir. Yine okullarda güreş sporunun müfredat programına alınabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması ve güreşi tanıtıcı yayın organlarının çoğaltılması önem arz etmektedir.

(...)

KAYNAKLAR

1. Fişek K. *Devlet Politikası ve Toplumsal Yapısıyla İlişkileri Açısından Dünyada ve Türkiye'de Spor Yönetimi*. 2. Baskı. Ankara: ... Yayınevi; 1998
2. Zorba E. *Yaşam Boyu Spor*. 2. Baskı. Ankara: ... Yayıncılık; 2006. p.14.
3. Karaca A. *Fiziksel aktivite değerlendirme anketi'nin (FADA) üniversite öğrencileri üzerinde güvenilirlik ve geçerlik çalışması [The reliability and the validity of the physical activity assessment questionnaire (PAAQ) on university students]*. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2007;12(3):3-10.
4. Demircan A. *Tarih üzerine bazı düşünceler [Some remarks on history]*. Milet ve Nihal. 2007;4(3):69-89.
5. Yiğit A. Osmanlı Padişahlarının İhsanına Mazhar Huzur Güreşleri. *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı*. Bışkek; 2015. p.181-95.
6. Arıpınar E. *Türk güreşinin tarihi*. Rado Ş, Öztuna Y, editörler. Hayat Tarih Mecmuası. Cilt 1. İstanbul: ... Yayınları; 1966. p.68-74.
7. Güven Ö. *Türklerde Spor Kültürü*. 1. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi; 1992.
8. Türkmen M, Demirhan B. Osmanlı güreş tekkeleri ve fonksiyonelliği. *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları, Kongre Dizisi*, 20-22 Kasım, 2015. Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Bışkek-Kırgızistan: 2015. p.62-73.
9. Toros K. *Türkiye Cumhuriyeti Spor Tarihi*. Ankara: 2015.
10. Uhlener LM. The use of the Guttman Scale in Development of a Family Orientation Index for Small-to-Medium-Sized Firms. *Family Business Review*. 2005;18(1):41-56.
11. Bardakçı S, Caz Ç. *Güreş Sporuna Yönelik Guttman Tutum Ölçeği Geliştirilmesi*. 2018;3:889-92.

D

Çalışmada yararlanılan kaynaklara yer verilir. Metinde "atıf sırası sistemi" kullanılmıştır. Bu sistemde kaynaklar metin içindeki ilk kullanım sırasına göre listelenir. Kaynakları incelediğinizde kaynakça bölümünün makale yazımındaki önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. ÜNİTE

12. Guttman L. "A basis for scaling qualitative data", In: Fishbein M, ed. Readings in Attitude Theory and Measurement (1967: 96-107). New York: John Willey and Sons, (Reprinted from American Sociological Review) 1944 (9):139-50.
13. Fişne M, Bardakçı S, Karagöz Y. *Ata sporumuz güreşe yönelik günümüzdeki toplumsal bakışın değerlendirilmesi* [Evaluation of the current social perspective towards our ancestors' sport wrestling]. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2017;12(1):28-42.
14. Yamaner F, Baykan E. Üniversite öğrencilerinin güreş branşına yönelik tutumlarının incelenmesi [Investigation of university students' attitudes towards wrestling branch]. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*. 2020;1(2):38-46.
15. Bayraktar G, Tozoğlu E. Güreş Sporuna Küreselleşme Sürecinin Etkileri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015;1(2):71-92. Retrieved from
16. Karahüseyinoğlu MF. *Geleneksel spora yönelme isteğinde cinsiyet faktörü* [The factor of gender directed towards traditional sport]. e-Journal of New World Sciences Academy Health Sciences. 2008;3(4):159-67.
17. Erol S. *Badminton Sporunu Tanıyalım Badminton Spor Dalının Özellikleri*. 1. Baskı. ISBN: 978-620-0-21897-1. Moldova: Lap LAMPERT Academic Publishing; 2022.
18. Dindar MD, Toksöz İ, Taşkın C, uluçam E. *Sosyal değişme sürecinde Türkiye'de toplumun güreş sporuna olan ilgi, bilgi ve değer yargılarının belirlenmesi* [Determining community interest, knowledge and value judgment of wrestling in the process of social change in Turkey]. Sport Sciences. 2011;6(3):193-205.
19. Koçyiğit F. Toplumsal Yapının Çocuklarda Sportif Branş Seçme üzerine Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri*. Ankara. 1997. p.433-9.

Canan Bastık, Hayrettin Gümüşdağ; *Sedanter Bireylerin Güreş Sporuna Karşı Tutumları: Analitik Araştırma* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Okuduğunuz bilimsel makaleye göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Metinle ilgili tahminleriniz ve beklentileriniz metni okuduktan sonra öğrendiklerinizle örtüştü mü? Açıklayınız.
2. Makalenin bölümleri arasındaki geçişler nasıl sağlanmıştır?
3. Bilimsel bir makalede fikrine, tasarımına, çalışmasına, verilerin toplanmasına, analiz edilmesine, yorumlanmasına katkı sağlayan her yazarın adına yer verilir. Yazar / yazarlar, makalenin her bölümünün geçerliği ve doğruluğuna ilişkin soruların uygun şekilde soruşturulduğunu ve çözümlendiğinin garantisini vermek amacıyla sorumlu olmayı kabul ederler.
Bu bilgiye göre makale yazarının etik sorumluluğu ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Tartışınız.
4. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşünceleri sizin düşüncelerinizde ne gibi değişikliklere neden oldu?

5. Makalede kullanılan düşünceyi geliştirme yolları ve anlatım biçimleri anlatımı nasıl etkilemiştir? Örneklerle yazınız.

6. Bu makalenin yazarı siz olsaydınız metninizde kullandığınız dil ve üslupta neleri esas alırdınız?

Yazıyorum

Aşağıda bilimsel bir posterde bulunması gereken bölümler verilmiştir. Bölümlerin altındaki boşlukları doldurarak okuduğunuz metni tanıtan bir poster hazırlayınız. Posterinizi arkadaşlarınıza sununuz.

SEDANTER BİREYLERİN GÜREŞ SPORUNA KARŞI TUTUMLARI: ANALİTİK ARAŞTIRMA

Yazar Adı

<p style="text-align: center; color: #004a99;">Giriş</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center; color: #004a99;">Gereç ve Yöntem</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <div style="border: 1px solid #ccc; width: 100%; height: 100%; margin: 10px 0; position: relative;"> </div> <p style="text-align: center; color: #004a99;">Bulgular</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<div style="border: 1px solid #ccc; width: 100%; height: 100%; margin: 10px 0; position: relative;"> </div> <p style="text-align: center; color: #004a99;">Tartışma</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center; color: #004a99;">Sonuç</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center; color: #004a99;">Kaynakça</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
--	---

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Metin Tahlili Aşamalarında Nasıldım?

Bu form, metin tahlili aşamalarından sonra kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Birinci bölümdeki sorularda size uygun seçeneği “X” ile işaretleyiniz. Daha sonra ikinci bölümde yer alan açık uçlu soruları cevaplayınız.

Birinci Bölüm

	Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1	Sanatsal metinlerin yapı unsurlarını belirleyebilirim.		
2	Öğretici metinlerin yapı unsurlarını belirleyebilirim.		
3	Metnin birimleri arasında ilişki kurabilirim.		
4	Kullanılan anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ayırt edebilirim.		
5	Metnin konusunu tespit edebilirim.		
6	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyebilirim.		
7	Metnin tutarlılığını, güvenilirliğini ve geçerliğini sorgulayabilirim.		
8	Yazarın üslubu hakkında çıkarımlarda bulunabilirim.		
9	Kelimelerin anlamlarının metin tahlilindeki önemini fark edebilirim.		
10	Metnin bölümleri arasındaki ilişkilerin metin tahliline etkisini belirleyebilirim.		
	Toplam Puan		

İkinci Bölüm

1. Metin tahlili aşamaları ile ilgili neler öğrendim?

.....

.....

2. Metin tahlili aşamalarında başarılı olduğum noktalar nelerdir? Neden?

.....

.....

3. Metin tahlili aşamalarında geliştirmem gereken noktalar nelerdir? Neden?

.....

.....

Değerlendirme

“Hayır” cevabınız üç ve üçten fazla ise bu kazanımı tekrar ediniz.

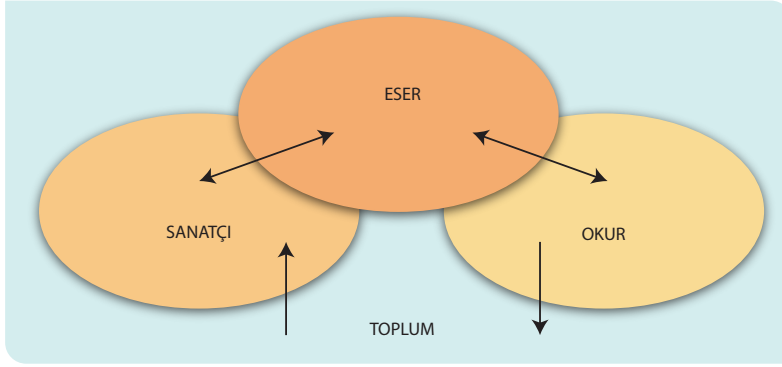
“Evet” cevaplarınız altıdan fazlaysa bir sonraki kazanıma geçiniz.

METİN TAHLİLİ METOTLARI

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Eleştiri Kuramları

- A. Aşağıdaki şema ve metinde eleştiri kuramları hakkında bilgi verilmiştir. Metni ve şemayı inceleyerek kuramlarla ilgili ulaştığınız çıkarımları yazınız.**

Bir sanat olayında rol oynayan dört unsur vardır: Sanatçı, eser, okur ve bunların içinde bulunduğu dış dünya (toplum). Aralarındaki ilişki bazen şöyle bir şemayla gösterilir:

Dikkat edilirse görülür ki sanat kuramları yukarıdaki şemada yer alan dört unsurdan birine yönelirler. Bazıları sanatı sanat yapan özellikleri, eserin dış dünya ile olan ilişkilerinde bulur ve bir aynaya benzetir sanat eserini; insanı, hayatı, toplumu yansıtan bir aynaya. Bazı kuramlarsa sanatçıda ararlar sanatın sırrını. Bunlara göre duyguların anlatımı (ifadesi) dir sanat. Yine başka birtakım kuramlar, dış dünyayı ve sanatçıyı değil de okuru alırlar ön plana. Bu defa sanatın özü okurda (dinleyicide, seyircide) uyandırdığı estetik zevk ve heyecanda aranır. Nihayet, sanatın özünü eserin başka şeylerle ilişkisinde değil de doğrudan doğruya eserin kendisinde arayan biçimci kuramlar var. Bunlara göre sanat eserini diğer yapılardan ayıran özellik, sanat eserlerine özgü bir yapıdır.

Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri (Kısaltılmıştır.)*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

ÇIKARIMLARIM

- ✓
- ✓
- ✓
- ✓
- ✓

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Dış Dünya / Toplum Kuramı

A. Dış dünyayı / toplumu merkeze alan tahlil kuramı ile ilgili bilgi veren bölümü inceleyiniz.

- Okuduğunuz edebî metinlerde dış dünya / toplum konularında dikkatinizi çeken unsurlar nelerdir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
- Aşağıda sanatın işlevi ile ilgili farklı görüşlere yer verilmiştir. Bu görüşlerden hangisini kendi düşüncelerinize daha yakın buldunuz? Niçin?

Sanatkâr usta bir taklitçidir. Usta sanatkâr, taklitçi değilmiş gibi görünür. Çünkü taklit ettiği şey orijinaldir. 19. asırda yaşamış realist muharririn anlattığı tabiat orijinal değildir, zekâ tarafından taklit edilmiştir. Onun için eser kopyanın kopyasıdır.

Orhan Veli, *Garip Mukaddimesi*

Sanat doğanın bir taklidi değildir; tersine ona yapılan bir ektir, kendisini aşmak üzere yanına dikilen fizik ötesi bir ekidir doğanın.

Nietzsche (Niçe)

-İstersen bir ayna al eline, dört bir yana tut. Bir anda yaptın gitti güneşi, yıldızları, dünyayı, kendini, evin bütün eşyasını, bitkileri, bütün canlı varlıkları.

-Evet görünürde varlıklar yaratmış olurum, ama hiçbir gerçekliği olmaz bunların.

Platon (Pılaton), *Devlet*

Aldanma ki şair sözü elbet yalandır

Fuzûlî

- Bir eser incelenirken sanatçının toplumsal yönü mü sanatçı kimliği mi esas alınmalıdır? Tartışınız.?
- Metinler tarihsel, toplumsal, ekonomik olarak dünyayı nasıl yansıtır?
- Edebî metinler dünyayı yansıtmanın dışında dünyayı değiştirebilir mi? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Dış dünyayı / toplumu merkeze alan tahlil kuramı,

dış dünya ile metin arasındaki ilişkiye odaklanır. Tarihi olayların, toplum koşullarının yazarı nasıl etkilediğini; metnin yazıldığı zamandaki koşulları ve ortamın metne yansımalarını belirler ya da metni döneme ışık tutan bir belge gibi ele alır.

Dış dünya / toplum kuramı, metinde ele aldığı yönlerle üçe ayrılır.

■ Tarihsel Eleştiri:

Metni anlamak ve değerlendirmek için metnin yazıldığı çağdaki koşullar, olaylar, inançlar, dünya görüşü, sanat anlayışı ve gelenekler hakkında bilgi edinilir.

■ Sosyolojik Eleştiri:

Sanatın toplumu yansıtmayı fikrinden hareketle metne yansıyan toplumsal koşullar çözümlenir. Metinden, yazıldığı toplumun özellikleri belirlenir.

■ Marksist Eleştiri:

Metnin yazıldığı dönemdeki ekonomik koşullar ve sınıf çatışmaları esas alınarak metin, ekonomi ile toplum ilişkisi çerçevesinde açıklanır.

B. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı romandan alınan aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

(...) Kendi kendime, yatağımda uzun zaman düşündüm. “Hayri İrdal, dedim, çok şey gördün, geçirdin. Yaşın ancak altmış olduğu hâlde birkaç insanın ömrünü birden yaşadın. Sefaletin, bir köşeye atılmış olmanın her türlü acısını tattın. İkbalin merdivenlerinden çevik ve çâlâk çıktın. Hiçbir zaman ve hiçbir kuvvetin halledemeyeceği meselelerin halloldu. Bütün bunlar hep onun Halit Ayarcı'nın sayesinde oldu. Seni mezbeleden o çekip çıkarttı. Hayatın için, düşüncen ve rahatın için hakikî düşman olan her şeyi ve herkesi o sana dost yaptı. Etrafında sade çirkinlik, fakirlik, sefalet gören bir adam iken birdenbire insana lâyük birtakım asil zevk ve saadetlerin bulunduğunu duydun ve insan ruhunun asilliğini anladın. Yakın sevgisini öğrendin. Karın Pakize'yi bile asil yüzü ile o sana tanıttı; çocuklarını Cenab-ı Hakk'ın sana azap çektirmek için gönderdiği birtakım biçareler zanederken birdenbire ve onun sayesinde evlât sahibi olmanın nimetlerine kavuştun. Bu kadar iyi, temiz, büyük, her mânasıyla büyük bir dostun hâtırası için hiçbir şey yapmayacak mısın? Onun unutulmasına, hâtırasının, bir yığın alayın, iftiranın altında kaybolmasına razı mı olacaksın? Düşün bir kere, Halit Ayarcı'yı tanımadan evvel hayatın ne idi? Şimdi nesin? Düşün, Edirnekapı'daki evi, her gün kapını yoklayan, yahut yolunu kesen alacaklıları, bir dilim ekmeğin peşindeki çırpınışlarını... Sonra bugünkü rahat ve saadetini düşün!..” (...)

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

1. Hayri İrdal'ın bu cümleleri toplumsal, ekonomik ve tarihî olaylar hakkında hangi ipuçlarını vermektedir?
2. Metni dış dünya / toplum kuramı ile tahlil edecek olsaydınız metninle ilgili neler söyleyebilirdiniz?

C. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı romanı dış dünya / toplum kuramı açısından ele alan metni okuyunuz.

SAATLERİ AYARLAMA ENSTİTÜSÜNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN BİR YAKLAŞIM DENEMESİ*

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın sosyal durum ve olgular üzerine temellenmiş olan *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* romanı, edebiyat sosyolojisi incelemesine en uygun metinlerinden biridir. Roman, Türk toplumunun Tanzimat öncesinden başlayarak aşağı yukarı 1960'lara kadarki sürecini, sosyal, siyasal, kültürel açıdan geçirdiği değişim ve dönüşüm aşamalarını sosyal kurumlar, yapılar, anlayışlar ve tiplere bağlı kalarak irdelemiştir. Romanda bu süreç içindeki Türk toplumunun sosyal durumunu zengin bir içerikle görebilmekteyiz. Yazarın temsil ettiği aydın tipinin sosyal, fiziksel çevresi, aile yapısı, eğitimi, iş çevresi, yakınları, üyesi olduğu sosyal toplulukların ve pek çok sosyal meselenin irdelendiğini izleyebiliyoruz. Ele alınan konular, gerçek hayatla örtüşmektedir. Yazar, sosyal hadiseler karşısındaki tavrını ortaya koyuyor. Bir bütün olarak bakıldığında roman, Türk toplumunun bazı dönemlerinin sosyal hayatını yansıtmayı amaç edinen bir ayna işlevine sahip olmaktadır.

Roman, Hayri İrdal adlı bir kişinin hayatını eksen almakta ve onun hatıralarından oluşmaktadır. Buna bağlı olarak Türk toplumunun Doğu medeniyetinden Batı Medeniyetine geçiş sürecini, Tanzimat'tan Cumhuriyet sonrasına kadar

geniş bir devrede sergilemektedir. Eski ile yeni, Doğu ile Batı, geleneksel ile modern olan yapı ve anlayışlar, simgesel nitelikli kişi ve kurumlar arası karşılaştırmalarla ve her iki tarafın olumlu ve olumsuz yanlarının sergilenmesiyle ortaya konmaktadır. Eski ve yeniye ait değişik dönemler ve sosyal kurumlar içinden geçip gelen Hayri İrdal, gözlemci ve analitik kişiliğiyle büyük oranda Tanpınar kişiliğini ve bakış açısını temsil etmektedir.

Temel Tipler: Hayri İrdal ve Halit Ayarçı

Hayri İrdal: Özne anlatıcının hâkim olduğu roman, merkezî kişi konumundaki Hayri İrdal'ın ağzından aktarılan hatıralara dayanır. Hayri İrdal, kendi hikâyesini anlatırken aynı zamanda Türkiye'nin eskiden yeniye, Doğudan Batıya, gelenekselden moderne geçiş sürecini sergilemektedir. (...)

Tanpınar'ın düşüncelerinden ve yaklaşımından biliyoruz ki o, geçmiş-şimdi-gelecek zaman dilimleri arasında devam zinciri taraftarıdır. Zamanın bölünmezliği ilkesi ona milletlerin tarihsel anlamda da bir bütün olduğu fikrini ilham etmiştir. Buna göre Cumhuriyet dönemi ister kabul edilsin isterse edilmesin, Osmanlı'nın bir devamıdır. Osmanlı'dan tamamen kopuk değildir ve olamaz da. Yenileşme elbette olacaktır. Fakat bu yenilik ve değişim, tabii süreç içinde olmalıdır. Geçmişine, tarihine düşman bir millet devam edemez. Dr. Ramiz'in Hayri İrdal'ı tedavi süreci konuşmaları, bir bakıma Osmanlıdan Cumhuriyete intikal eden aydın nesillerin kültür ve medeniyet bunalımını sergiler. "Ramiz: Maalesef beğenmiyorsunuz. İnkâr değil, beğenmemek. İşler sizde çok karışmış... Evvelâ Mübarek işi karıştırmış. Hikâyesi dolayısıyla evde adeta muhterem, mukaddes bir yer almış. Evin içinde kıymetler altüst olmuş. Babanızı ikinci dereceye atmış. (...)" (s. 93,94).

Ramiz, İrdal'dan hastalığına uygun rüyalar görmesini ister. Önce sembollerden kurtulmasını, sonra babasını rüyasında kendi çehresiyle görmesini salık verir. Burada İrdal'ın hastalıklarıyla kastedilen, aydın çıkmazları, sorunları ve bunalımlarıdır. Aydınların 'Türkiye'nin durumu ne olacak?' sorusuna cevap arayışlarıdır. Hastalığa uygun rüyalar görmek, hastalığın gerçekçi biçimde teşhis edilip, Türkiye'nin hakiki sorunları belirlenip gerçekçi ve uygun çözümler aranması, Batıcı ideolojilerin sloganlara dönüşmüş sembollerinin büyüünden kurtulması ve sonra babasını yani atalarını, ceddini, mazisini, tarihini, Osmanlı'yı yanlış propagandaların eğri büğrü yaptığı yüzüyle değil, kendi gerçek çehresiyle görmesini salık verir.

Hayri İrdal'ın başlıca iki dönemi var: 1. Halit Ayarçı'yla tanışmadan önceki dönemi: Cumhuriyet öncesi dönem. Bu döneminde İrdal, karamsar, borçlu bir adamdır. Bu döneminde gerçek anlamıyla yaşamamıştır. Her şeyden mahrumdur ve ıstırap içindedir. Her an küçülür ve bunu nefsinde duyar. Bir türlü aşamayacağı bir çemberin içinde durmadan çırpınmaktadır. Onun bu durumu, Osmanlı'nın son yıkılış dönemini bütün olumsuzluklarıyla temsil eder. 2. Halit Ayarçı'yla tanıştıktan sonraki dönemi: Cumhuriyet dönemi. Hayri İrdal, Halit Ayarçı'nın hayatına girdiği andan itibaren büsbütün başka bir insan olmuştur. Ayarçı, onu realitenin içinde yaşamaya, onunla mücadeleye alıştırdı ve ona yeni bir hayat bulur. İrdal, Halit Ayarçı'yı kendisini mezbelelikten çekip çıkaran, önemli yerlere getiren adam olarak görür. Bununla Tanpınar, kendisinin bir aydın, sanatçı ve bilim adamı ve politikacı olarak değerinin idealist Cumhuriyetçi yöneticiler tarafından verildiğini ortaya koyuyor. İrdal, etrafında sade çirkinlik, fakirlik, sefalet gören bir adam iken; Halit Ayarçı sayesinde birdenbire insana lâyık bir takım asil zevk ve saadetlerin bulunduğunu duyar ve insan ruhunun asilliğini anlar.

Hayatı, düşüncesi ve rahatı için hakikî düşman olan her şeyi ve herkesi ona Halit Ayarçı dost yapmıştır. Bütün bunlar, Cumhuriyet rejiminin Türk aydınına ve toplumuna sunduğu nimetler olarak da algılanabilir. İrdal'a karısı Pakize'nin asil yönünü Halit Ayarçı tanıtmıştır. Bunun simgesel karşılığı da Türk kadınına gerçek değerini Cumhuriyetin verdiği tezidir. Diğer yandan

İrdal, önceleri çocuklarını Allah'ın azap çektirmek için gönderdiği birtakım biçareler zannederken birdenbire Ayarcı'nın sayesinde evlât sahibi olmanın nimetlerine kavuşur. Yani Cumhuriyetle birlikte çocuğa, insana verilen önem ve değer artmıştır. İrdal, Ayarcı ile tanıştıktan sonra hayatının bir gayesi olduğunu kavramıştır. Bir iş yapmış, işe yaramıştır. 10 yıl süreyle Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nün müdür yardımcılığını yapmış, eşe dosta iş bulmuş, iyilik etmiş, onları refaha kavuşturmuştur.

Halit Ayarcı: Burada önce isim simgeselliğinden bahsedelim. “Hâlit: Ebedî, sonsuz, daimî” demek. Bu durumda “Halit Ayarcı: daimî ayar yapan, ebedî şef, büyük şef, büyük lider” gibi anlamlara gelir. Bu da bize bir bakıma Atatürk'ü çağırıyor. Dolayısıyla bütünüyle olmasa da Halit Ayarcı, bir yönüyle Atatürk'ü temsil ediyor. Ama Tanpınar, bu romanda bu tipte sadece Atatürk kişiliğini değil, onu da içine alan idealist Cumhuriyetçi yönetici kesimi ele alıyor. Ayarcı, büyük, icat dehasıyla doğmuş bir adam olarak takdim ediliyor. Ayarcı, asrımızın en büyük, en faydalı kurumu olan Saatleri Ayarlama Enstitüsünü kuran adamdır. Bu kurum, Ayarcı'nın teşebbüs kudretinin ve vakit düşüncesinin ürünüdür. Kendi içinde tutarlı, işine bağlı, işini ciddiye alan, sistemli, iradeli, elinden iş gelir, düşünen çok yapan, eyleyen, felsefeden çok pratik faydayı gözeten, somut sonuç almayı hedefleyen bir eylem adamıdır. Yalnızca yenilik peşinde koşar. Samimî ve inanmış bir adamdır.

Nurullah Çetin, *Saatleri Ayarlama Enstitüsüne Edebiyat Sosyolojisi Açısından Bir Yaklaşım Denemesi* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Ç. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, bu incelemenin yazarına göre niçin edebiyat sosyolojisi açısından en uygun romanlardan biridir?
2. Bu incelemenin dış dünya / toplum yaklaşımını esas alan bir metin olduğunu nasıl ispatlarsınız? Metinden örnekler vererek açıklayınız.
3. Bu inceleme, sizde bu romanı okuma isteği uyandırdı mı? Niçin?

D. *Huzur* romanından alıntılarla (Metinde yay ayrıç içinde H kısaltması ile gösterilmiştir.) Ahmet Hamdi Tanpınar'ı toplum açısından ele alan aşağıdaki incelemeyi okuyunuz. Metinlerden hareketle soruyu cevaplayınız.

Ekonominin ve Üretimin Önemi*

I

Tanpınar'a göre, kültür ikiliğinin ve yırtılışının aşılması, yeni bir yaşama ve değer sisteminin getirilmesi, yani gerçek bir sentezin yapılması sadece fikir plânında ve manevî dünyada gerçekleşecek bir şey değil. Tanpınar, üstyapıyla ilişkili bu sorunların altında maddî şartların ve üretimin yattığını sezmiş. Ancak üretimin, yeni çalışma şartlarının ve bunlardan doğacak bir yaşama şeklinin, bu ikiliği, çatışmayı, yırtılışı ve taklidi aşabileceğini açıkça söylüyor: “Sonra senin iyi dispanserler, hastaneler dediğin şeyler kolay iş değil. Hepsi, arkalarından tam bir istihlal, refaha yakın bir hayat, çalışma hızının, yalnız onun getirebileceği bir ahlâk ister. Benim şartların değişmesi dediğim de budur.” (H, s. 173). “Bir şeyler yapmak, bu hasta insanları tedavi etmek bu işsizlere iş bulmak, mahzun yüzleri güldürmek, bir mazi artığı halinden çıkarmak.” (H, s. 155).

(...)

Çatışma ve Aşma*

İki ayrı dünyanın yani Batı ile Doğu'nun, yeni ile eskinin çatıştığı yerde, bunlardan sadece birini seçerek çözüm yolu bulunacağına inanmıyor Tanpınar. Yeni bir yaşama tarzının, dolgun ve anlamlı bir hayatın, sadece geçmişe ve değerlerine dönüşle ya da sadece yeninin yüzeyinde kalan bir taklitle değil, ekonomik ve sosyal şartların köklü bir değişime uğratılmasıyla; manevî dünyanın ve kültürün, eski ve yeni unsurları kapsayan bir senteze ulaştırılmasıyla mümkün olacağını ileri sürüyor. Bu, Tanpınar'ın, üzerinde önemle durduğu ve çeşitli şekillerde dile getirdiği "aşma" (Almanca: Aufhebung, Fransızca: dépassement) [Almanca: Aufhebung (Afhibun), Fransızca: dépassement (dipasmo)] fikridir. Yani, ister ekonomik ve sosyal hayatta, ister fert ve kültür dünyasında olsun, gerçek yeniliğin, ancak eskiye dayanarak, onu hem olumsuzlayıp (inkâr edip) hem içinde eriterek yüksek bir düzeye çıkarması şartıyla, yani diyalektik bir süreçle gerçekleşebileceğini düşünüyor. Bundan ötürü, Tanpınar, eskiyi sadece bozan ve onu aşmadan aldatici ve yalınkat yenilikler getirmeye yönelik çabaları şu sözleriyle haklı olarak eleştiriyor: "Bu insanlara yeni hayat şekilleri hazırlamadan evvel, onlara hayata tahammül etmek kudretini veren eskilerini bozmak neye yarar." (H, s. 172). Ama yukarıda belirtmeye çalıştığım gibi, Tanpınar, sadece eskinin içinde kalmıyor; onun yaratıcı unsurlarının daha yüksek bir düzeye nasıl çıkarılacağını, nasıl yaşatılabileceğini araştırırken şöyle diyor: "Ben bir çöküşün esteti değilim. Belki bu çöküşte yaşayan şeyler araştırıyorum. Onları değerlendiriyorum." (H, s. 156). "Fakat sıçrayabilmek, ufuk değiştirmek için dahi bir yere basmak lâzım. Bir hüviyet lâzım. Bu hüviyeti her millet mazisinden alıyor." (H, s. 155). Toplum karşısında ferdin ayrı düşüşü üzerinde durduktan sonra bu ferdin gerçek kimliğini kazanmasını sağlayacak yolu da Tanpınar şöyle açıklıyor: "Bunlar, sonu cemiyete dayanan realiteler olsa bile, bizi kendimizi inkâra değil, şartları değiştirmeye götürmelidir." (H, s. 39).

(...)

Selahattin Hilav, *Edebiyat Yazıları* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

1. *Saatleri Ayarlama Enstitüsünün Edebiyat Sosyolojisi Açısından Bir Yaklaşım Denemesi ve Ekonominin ve Üretimin Önemi* metinleri arasında hangi farklılıklar vardır? Yazınız.

Karşılaştırma Sonuçları

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Sanatçıya Dönük Eleştiri Kuramı

- A. Aşağıda Orhan Veli Kanık'ın hayatını anlatan I. metin ile şairin şiirlerinden oluşan diğer metinleri Orhan Veli Kanık ile ilgili notlar alarak okuyunuz.**

I. Metin

1914 de İstanbul'da doğdum (Beykoz). Babam Riyaseticumhur armoni orkestrası şefi klarinetist Veli Kanık. Anne tarafımdan da sanatla uğraşanlar varsa da hep amatör kalmışlardır. Çocukluğum umumiyetle İstanbul'da geçti. Cihangir'de ve İstanbul'un muhtelif semtlerinde oturduk. Annem bir eşraf kızıdır. İlk tahsilimi Galatasaray'da yaptım. Sonra babamın işi Ankara'ya nakledilince Ankara Lisesi'nde okudum. Edebiyat merakım ilk mektepten başladı. İlk mektebin daha ilk sınıflarında iken ileri sınıflarda okutulan bazı derslere karşı -bu arada tahrir dersi de vardır. Bilhassa buna karşı- bir zorluk duyacağımı tahmin ederdim. Lakin sonradan bu tahrir benim en çok sevdiğim şey oldu. Daha ufak yaşta tarih, edebiyat kitapları okurdum. Yaşıma göre hayli ağır olan bu eserlerin de edebiyata hevesim üzerine bir tesiri olmuş olabilir. Gene bu yaşlarda yazı yazmağa başladım. İlk zamanlar yalnız şiir değil başka tarz yazılar da yazıyordum. Sonra şiir çalışmalarımın gelişmesinde çok tesiri olan iki arkadaşımın Oktay Rifat'ı yedinci sınıfta tanıdım. Melih Cevdet ile arkadaşlığımız bir iki sene sonra başlar. O tarihlerden sonra bu iki arkadaşımın aynı meseleler üzerinde düşündük, konuştuk. Bu arkadaşlık mektepten sonra da devam etti. Şiir tarzlarımız arasındaki yakınlık da bu münasebetin yakınlığından olsa gerektir.

Asım Bezirci, *Orhan Veli* (Kısaltılmıştır.)

II. Metin

BEN ORHAN VELİ

Ben Orhan Veli,
 “Yazık oldu Süleyman Efendiye”
 Mısra-ı meşhurunun mübdii..
 Duydum ki merak ediyormuşsunuz,
 Hususi hayatımı,
 Anlatayım:
 (...)
 İspanağı çok severim.
 Puf böreğine hele
 Biterim.
 Malda mülkte gözüm yoktur.
 Vallahi yoktur.
 Oktay Rifat'la Melih Cevdet'tir
 En yakın arkadaşlarım.
 (...)

Orhan Veli,
Bütün Şiirleri (Kısaltılmıştır.)

III. Metin

İSTANBUL TÜRKÜSÜ

İstanbul'da Boğaziçi'nde,
 Bir fakir Orhan Veli'yim;
 Veli'nin oğluyum,
 Tarifsiz kederler içinde.
 Urumelihisarı'na oturmuşum;
 Oturmuş da, bir türkü tutturmuşum:
 “İstanbul'un mermer taşları;
 Başıma da konuyor, konuyor aman,
 martı kuşları;
 Gözlerimden boşanır hicran yaşları;
 Edalı'm,
 Senin yüzünden bu hâlim.”
 (...)

Orhan Veli,
Bütün Şiirleri (Kısaltılmıştır.)

IV. Metin
GELİRLİ ŞİİR

İstanbul'dan ayva da gelir, nar gelir,
Döndüm baktım, bir edalı yâr gelir,
Gelir desen dar gelir;
Gün aşırı alacaklılar gelir.
Anam anam,
Dayanamam,
Bu iş bana zor gelir.

Orhan Veli,
Bütün Şiirleri

V. Metin
OKTAY'A MEKTUPLAR
I

Ankara, 8. 12. 37 Saat 21
Kış, kıyamet
Macar Lokantası'nda yazıyorum
İlk mektubumu. Oktay'cığım
(...)

Orhan Veli,
Bütün Şiirleri (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metinlerin aslına sadık kalınmıştır.)

B. Metinlerden hareketle soruları cevaplayınız.

1. I. metindeki anlatılanlar diğer metinlere nasıl yansımıştır? Açıklayınız.
2. III ve IV. metinlerden hareketle Orhan Veli Kanık'ın hayatı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
3. Orhan Veli Kanık'ın biyografisi bu metinlerden hareketle yazılabilir mi? Örneklerle açıklayınız.

C. Sanatçıya dönük eleştiri ile ilgili verilen bilgileri inceleyiniz.
Bu eleştiri metodunun örneği olan *Nâzım Hikmet Ran Sila ve Muhacirlik Mısraları* adlı metni önemli bulduğunuz yerleri işaretleyerek okuyunuz.

NÂZIM HİKMET RAN
SILA VE MUHACİRLİK MISRALARI*

Memleketimi seviyorum.

*Çınarlarında kolan vurdum, hapishanelerinde
yattım.*

*Hiçbir şey gideremez iç sıkıntımı
memleketimin şarkıları ve tütünü gibi.
(...)*

(Memleketimi Seviyorum)

Sen esirliğim ve hürriyetimsin:

*Çıplak bir yaz gecesi gibi yanan etimsin.
Sen memleketimsin...*

(Sen)

*Bende bir kavak ürperir
Nerde olsam sesi gelir
Muhacirliğimden beri*

(Kavak)

Sanatçıya dönük eleştiri,
edebî metinle sanatçı arasındaki ilişkiyi; sanatçının duygu ve düşüncelerinin, psikolojik durumunun, kişiliğinin metne nasıl yansıdığını ele alır.

*Mavi çanakta cacık.
Peynirli pide getirdiler;
—İstanbuldayım sanki—
peynirli pide getirdiler,
susamlı, sıcak sıcak, yumuşacık...
Varna'da bu yaz günü,
çok hasta, çok muhacir şair için bile,
bütün büyük lâflardan uzak
Bir bahtiyarlık — yaşamak.*

(Balkon)

Ama kendi evin kardeş evinde bile

unutulmuyor:

Şu gurbetlik zor zanaat zor...

(Sofya'dan I)

Nâzım'dan bir tek şiir seçmek, onun şiiri ve kişiliği konusunda bir tek şiirle düşünmek, yazmak zor; hattâ imkânsız. Bütün şiirlerinde, başlangıcından beri büyük bir tutarlılık gösteren bir şair için bir tek şiirinden çıkarak yargılara varmak hem haksızlık olur hem de yanıltıcı. Nâzım'ın şiirinin taşıdığı bu özellik, bu bütünlük özelliği, bir bakıma, şiirini hayatından çekip çıkarmasından gelmektedir. Bu yüzden tamtamına bir destan şairidir o. Hayatında ne varsa şiirinde de vardır. Aşkları, işleri, kavgaları. Hiçbir özentiyeye kapılmadan somutlukları yaşar ve yazar. Kitaplarının adında bile: "Pirâye'ye yazılmış: Saat 21-22 Şiirleri". Bu yüzden şiirlerine arada bir notlar düşmek gerekmektedir. Bu davranışı, takınma bir içtenlik, yapay bir duygu tavlama değildir. Şiirini onun şiiri yapan, kendiliğinden bir oluşturma. Halk'tan bir kişi olmanın, insan olmanın erdemini ve zaaflarını birlikte taşımanın güvenidir.

Tekniği bu yüzden çağdaştır ama savruktur biraz. Nâzım'ın şiir tekniği birtakım aşırılıklar, bile bile yapılan ilk abartmalar dışında, olağandır, insanidir. Hiç düşünülmeden seçilmiş —daha doğrusu seçilmeden alınmış— bolca, sorumsuz ve kolay kafiyeye dayanır, geleneksel halk şiiri kolaylığına. Bu kolaylığı bir ayrıcalık durumuna getiren; Nâzım'ın dünyaya bakışındaki ayrılık ve bu ayrılığa uygun duyarlılığıdır. Görüntülerini, açısına uygun izlenimlerden, büyük bir rahatlıkla çıkarıp kurar. Onun zayıf, hattâ çoğu zaman sudan ve komik olan kafiyeleri, görüntü tazeliği ve kurma ustalığı yüzünden göze batmaz; gerekli hale bile gelir.

Çerçeve resim:

çerçeve resmin gözleri yanıyor yanıyor.

Çerçeve resim:

canlanıyor.

Ve birden

atlıyormuş gibi boşluğa bir pencereden

fırlayıp çıktı resim çerçeveden;

ayakları yere vurdu.

Daha ben haykırırken adını

karşıma dikilip durdu:

muazzam bir kavganın dev kadını...

(Jokond ile Si-ya-U)

Sanatçıya dönük eleştiri kuramına göre sanat, duyguların ifadesidir, duygular da o eseri yazan sanatçının aynasıdır. Sanatçının eserini anlayabilmenin yolu, onun hayatını, kişiliğini ve psikolojisini tanımaktan geçer.

Nâzım, Batıdan aldığı bütün etkilere karşın, başlangıçta, yüzde yüz bir halk ozanıdır. Şiiri, entelektüel bir etkinliğin dışında düşünmüştür. Düşünmemiştir bile. Şiir, onun için, bulduğu gibi vardır. Sadece kendi adını, bağlılığını ve büyük dirimini koyar. Mayakovski (Mayakovski) bir bahanedir duyarlığına. İlk hüznelerini, ilk isyanını Anadolu'dan almıştır çünkü. Başkaldırması önce çok yerel, çok duygusal, çok beşerîdir. Bu özelliklerini sonuna kadar da yitirmemiştir. Demek istediğim şudur ki, Nâzım, Mayakovski ve bütün öbür Fütürist'ler olmasaydı da, yazdıklarından başka bir şey yazmayacaktı yine. Çünkü çıkışını büyük bir kaynaktan, dilden, halktan, halkın kolay ve özentisiz, yaşamaya bağlı dilinden almaktadır. Savrukluğu biraz da bu güvenden gelmektedir. Son şiirlerindeki —hattâ “İnsan Manzaralarında” ki— değişme, oluşma, onu Mayakovski'ye bağlamanın yanlışlığını gösterir. Nitekim son şiirlerinde akıllmaz bir isabetle Türk şiir dilinin oluşup gelişme grafiğine uymaktadır.

Dönemin solgun şiirine bir büyük rüzgâr gibi girdi. Bazılarının:

Dostlarım toplanın öldüğüm zaman;

Riyayı o günlük bir yana atın!

Tutunuz tabutun bir kenarından.

(...)

diyebildiği bir dönemde, o:

Ortada demir yolu

sağ yanda Karaşehir;

solda fabrikaların

duvarları yükselir...

(Bayramoğlu)

diyecek tazeliktedir, güçtedir. Böylece şiiri kendiliğinden —hattâ farkına bile varmadan— salon merhabasından, ukalalığından sıyrır, çeker kurtarır. Sağlıklı, kanlı-canlı kılar onu. Şiirindeki zaafı, yanımlar biraz da bu yüzden kaçınılmaz hale gelir.

Denebilirse, Nâzım; “mevcut olmasa idi, şiiri icad edecek, bulacak adamdır.”

Üstelik sadece Türkçede ve Türkçe ile.

Hiç şüphesiz Nâzım'ın şiirinden, inandığı öğreti ile ilgili öğeler çıkartılabilir. Daha doğrusu onun şiiri, bütünü ile bu inancın saptamalarının, duygulanmalarının sonuçlarıdır. Romantizmi bile bu bakımdan yepyeni bir maddeci romantizm sayılmalıdır. Bu ayrı bir konu şimdilik. Ben Nâzım'ın, daha çok şair yaratılışı ve Türk şiirindeki yeri üstünde durmak istedim.

(...) Nâzım, dil kavrayışıyla bir dirimdir Türk şiirinde. Birdenbire. İnsanca hastalıklı ve insanca sağlam. Anlattığı kendisidir. Yukardan bakmaz, içinde olduğunu anlatır. Heybeye yaslanandır o, ımızganır, eleştirmez, gelecek günleri düşünür. Bu yüzden biraz vahşidir, yabandır, ödünsüzdür, bağışlamaz. Ve sanırım aslında onun rahatsız ediciliği —politika ve şiir alanında— daha çok buradan gelmektedir. Çok sağlam bir gövde, çok sağlam bir ruh yapısı, çok iyi bilinen sorunlar, çok iyi çıkarılan bir izdüşüm ve çok derinden bir insanilik, ödünsüzlük. İşte belli başlı özellikleri Nâzım'ın. Bunlara şiirine güveni de ekleyebiliriz. Bu özellikleri yüzünden zaman zaman, inandığı, baş koyduğu öğretinin bile dışına düşer.

Nâzım'ın sanki hiç yeri yoktur dünyada. Her zaman gurbettedir. Bu, müthiş bir yazgıdır aslında. İlk sebebi, yurdunda yadsınmaya dayanır belki. Paris'te de gurbettedir, Bolu'da da, Moskova'da da. Sürgündür, sürülmüştür bir kere. Bu durum, bir sızı olarak sürer gider bütün yaşamasında. Bununla birlikte, kendini

gurbette hissettiğinde bulduğu, sığındığı sıla objesi, Anadolu'dur, İstanbul'dur. Ve mutlaka, mutlaka Türkçe imgelerle, Türkçe duygulanmalarla hasretlenir. Terhis özlemi çeken bir kurra neferidir sanki. (...) Her şeyi, bütün ayrıntılarıyla, en önemsiz ama en şiirsel ayrıntılarıyla duyar, "gel tezkere, gel" deyip şapkasını havaya atar ve postallarının bağını gevşetir. Tam bir gurbetçidir. Gurbetlik her ne kadar zor zanaatsa da. Sanırım belki bundan biraz kıvanır da. Zoraki bir gurbetçinin, yani bir sürgünün cakasını, bütün keyfiyle yaşar. Kendini gurbette duyduğunda, daha doğrusu içinde bir gurbet duygusu başverdiğinde Nâzım hemen şiire ve her şeye boşverir, bir halk ozanı olur ve en güzel duygularını söyler.

(...)

Nâzım, müthiş bir şiir bulguculuğuyla gurbetçiliğini biraz da kendi yaratır. Geleneğimize göre hüznülenmek ve kendi kendine çekişmek için...

Becerir de büyük "muhacir" bunu...

Turgut Uyar, *Bir Şiirden* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Ç. Okuduğunuz metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Metnin başlığı ile içeriği arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.
2. Metinde Nâzım Hikmet'in hangi yönleri üzerinde durulmuştur?
3. Şiirlerinden yapılan alıntılar ile Nâzım Hikmet'in hayatı arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur?
4. Metinden hareketle Nâzım Hikmet'in kişiliği ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
5. Behçet Necatigil "Evler Şairi", Arif Nihat Asya "Bayrak Şairi" olarak nitelenmiştir. Metinden hareketle Nâzım Hikmet'i nasıl nitelendirirsiniz?
6. Nâzım Hikmet'in duyarlılığı ve şiirlerini besleyen kaynaklar nelerdir?
7. Nâzım Hikmet'e yöneltilen olumlu ve olumsuz eleştiriler nelerdir? Yazınız.

Olumlu Eleştiriler	Olumsuz Eleştiriler

8. Metindeki alıntıların ve benzetmelerin anlama katkısı nedir? Açıklayınız.
9. Metinden sanatçıya yönelik eleştirinin özellikleri ile ilgili hangi çıkarımlara ulaştınız? Tartışınız.

Okuyorum

Turgut Uyar'ın *Büyük Gurbetçi* şiirini okuyunuz. Okuduğunuz şiirle Nâzım Hikmet *Sıla ve Muhacirlik Mısraları* metnini ilişkilendiriniz. Ulaştığınız sonuçları sınıf panosunda sergileyiniz.

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Psikanalitik Eleştiri Kuramı

A. Aşağıdaki metne göre soruları cevaplayınız.

Bir çocuğun zihni, başlarda, kendisini çevreleyen dünyanın gerçekliğini sorgulayan düş gücü vasıtasıyla işler. Etrafındaki iyi nesnelere benimseyerek ya da içe yansıtarak ve kendi içinde onlara ait imgeler yaratarak (zihinsel temsiller) çocuk, bu dünyanın yeni fertlerine musallat olan endişeleri defetmiş olur. Ayrıca kendisini rahatsız eden kötü nesnelere kendisini dışa yansıtarak ya da tepki vererek yanıt verir. Bilişsellik, bireyin kendini dünyadan ayırması ve bağımsız bir varlık olarak gelişmesi aşamasında önemli bir rol oynar.

Michael Ryan (Maykıl Rayn), *Eleştiriye Giriş*

1. İnsan çocukluğunda iyi ve kötü nesnelere karşı nasıl bir tepki geliştirmektedir?
2. Bireyin zihin süreci nasıl işlemektedir? Buna göre sanatçılar nasıl değerlendirilmelidir?
3. Metinden sanatçıya dönük hangi çıkarımlara ulaşırsınız?

B. Psikanalitik eleştiri kuramı ile ilgili açıklamayı inceleyiniz. Bu kuramın örneği olan aşağıdaki metni okuyunuz. Metni okurken bilmediğiniz kelimelerin anlamını metnin bağlamından tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ederek kelimeleri kişisel sözlüğünüze ekleyiniz.

YAŞAR KEMAL'İN YARATICILIĞI VE BİLİNÇDİŞİ KAYNAKLARI*

Benim Yaşar Kemal ile kişisel ilişkim 1964 yılında *Yer Demir Gök Bakır* üzerine Forum Dergisi'nde yayımlanan bir yazım ile başladı. Bu yazıda Yaşar Kemal'in *Yer Demir Gök Bakır*'da büyük bir yazar olması yanı sıra, bireysel ve toplumsal ruhbilim ve toplumsal antropoloji açılarından olağanüstü duyarlı bir araştırmacı olduğunu belirtmeye çalışmışım. (...) 1992 Eylül sonunda, Fransa'ya gitme hazırlığı varken, bizi kırmadı ve Ankara'da yapılan Ulusal Psikiyatri Kongresi'nde birçoğunuzun dinlediği unutulmaz konuşmasını yaptı. Dünyaca ünlü birçok bilim adamının konuşmacı olarak katıldığı bu Kongre'nin son günü ve son saatinde Yaşar Kemal bilimsel bir topluluğun ilgisini ve heyecanını doruk noktasına ulaştırdı. Bu konuşmasında Yaşar Kemal kendi çocukluk anılarından örnekler vererek "korku" konusunu işlemişti. İçimizden biri Yaşar Kemal ile kişisel ilişkim bundan öteye gitmez. Kongre sırasında onun açık yürekli, seven, dost yanını ve inanılmaz bellek ve algılama gücünü daha iyi gözlemlediğimi söyleyebilirim. Bunun ötesinde söyleyebileceğim şeyler romanlarından, özellikle "Kimsecik" dizisinden yaptığım çıkarsamalar ve yorumlardır. Yaşar Kemal'in yapıtları ve Alain Bosquet (Alen Buske) ile yaptığı konuşmaları bir kişi olarak onu az çok inceleyebilme olanağını sağlamaktadır. Ancak, büyük sanat adamlarının yapıtlarından ve yaşam öykülerinden, onların kişiliklerini tümüyle değerlendirebiliriz kanısında olmadığımı önceden söylemeliyim. Ben onun kişiliğinin özellikle yaratıcılıkla ilgili olabileceğini düşündüğüm bir yönü üzerinde görüşlerimi açıklamaya çalışacağım.

Psikanalitik eleştiri

kuramında eser; yazarın hayatı, eğitimi, çevresi, arkadaşları, hastalıkları, ruhsal durumu, bilinçaltı gibi unsurlar çerçevesinde değerlendirilir. Sanat ve edebiyatta psikanaliz uygulamaları Avusturyalı bilim insanı Sigmund Freud'un (Sigmund Froyd) bu alanda elde ettiği bulguların ışığında başlar. Freud'un ulaştığı bulgular değişik biçimlerde yazar-eser-okur ekseninde ele alınmıştır. Psikanaliz verileri sadece yazarın kişiliğiyle değil onun eserlerinde yarattığı tip ve karakterlerle de ilgilenir.

2. ÜNİTE

Yaşar Kemal'in romanlarında sıklıkla çocukluk çağına özgü olan ve genellikle yetişkin yaşamda bilinçdışında kalan zengin ruhsal yaşantıları buluyoruz. (...) "Kimsecik" dizisine dönecek olursak, bu yapıtın ana konularını şöyle sıralayabilirim:

1. Büyük toplumsal çalkantılar, savaşlar ve göçler,
2. Çocuğun psikolojisi.
3. Ülküleştirilmiş baba (...) ve ona olan özlem,
4. Oedipal çatışmalarla ilgili kıskançlıklar, cinayet, suçluluk duyguları,
5. Eşkıya öyküleri,
6. Bunaltı, korku ve bunları yenebilmek için kullanılan savunma düzenekleri,
7. Çocuğu seven ve sayan güçlü kadınlar, erkekler,
8. Yaşamı sürdüren umut ve varoluş savaşımı.

(...)

Bütün bunlardan nasıl bir sonuç çıkarabiliriz? Yaşar Kemal şöyle ya da böyle bilinçdışının ruhbilimi ile çok iyi yoğrulmuş, insanoğlunun evrensel bilinçdışını alabildiğince tanıyan ve bunu yapıtlarına aktarabilen bir kişi. Yaşar Kemal bunca simgeyi, düşünceyi, duyguyu, düşlemi, bunca masalı, atı, kuşu, köpeği, doğayı, doğanın ve insanın değişik huylarını, doğadaki ve insan ürünlerindeki bunca rengi, kokuyu, tadı nasıl aktarıyor? Bu kadar biçimin ve içeriğin kaynağı ne olabilir? Onun kendi çevresini, doğayı ve insanları bilinçli olarak olağanüstü bir gözlem gücüyle gözlemleyebildiğini biliyoruz. Sanatta yaratıcılığın yalnızca bu gözlem yetisinden sağlanabileceğini sanmıyorum. Bu gözlem yetisinin yanı sıra, ondan da daha önemli olan kaynağın, onun ayrıntıları gören, koklayan, tadan, dokunan algı ve bellek dizgesinde, yani bilişsel (cognitive) yapısında, çocuklukta yaşadığı destansı serüvenleri saklayabilmesi ve onların bilincine varmış olmasıdır diyebiliriz. Yani bir başka deyişle, Yaşar Kemal çocuklukta yaşadıklarına gerileyemese idi, bilinçdışına inemese idi, ortalama bir kişi gibi çocuklukta acılarının ve hazlarının, korkularının ve korkuyu yenme çabalarının çoğunu bilinçdışında tutmayı başarsaydı, belki şimdiki düşünsel, duygusal ve bilinçsel zenginliğini bulamayacaktı.

(...)

M. Orhan Öztürk, *Yaşar Kemal'in Yaratıcılığı ve Bilinçdışı Kaynakları* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Okuduğunuz metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Metnin yazılış amacı ne olabilir? Yazınız.

2. Yazar, Yaşar Kemal ile ilgili yargılara nasıl ulaşmıştır?
3. *Kimsecikler* roman dizisi Yaşar Kemal'in ruhsal durumunu nasıl yansıtmaktadır?
4. Yazara göre Yaşar Kemal'in anlatım ve konu zenginliğinin kaynağı nedir?
5. Zihnin yaşam süreci; bilişsellik (anlama/kavrama) ile duygulanımın, bilinçli farkındalık ile bilinçaltı işlevlerin, mantıklı ve etki altında kalmayan davranışlar ile içgüdü temelli eylemlerin bir bileşimidir. Bu nedenle yazarların ve sanatçıların sadece "ne söylediklerine" bakmak yeterli olmayacaktır. Kişi, bir metinde söylenenlerin arka planına da bakmalı ve orada karşılaştığı fantezilerin ve duyguların fiziksel kökenlerinin ne olabileceğini araştırmalıdır. Metinler genellikle, bir insanın hastalığının ya da sorunlu geçmişinin göstergeleri yani "semptom"larıdır. Bununla birlikte yazarlar aynı zamanda gözlemcidirler ve kimi zaman insan yaşamının psikolojik yönlerini müthiş bir kavrayış ile aktarırlar. Sorunlu duyguları ya da mutsuz ilişkileri -bizim için- betimler ya da insanın duygusal ve fiziksel yaşamının genel yönlerine erişebilmemizi sağlarlar.

Michael Ryan, *Eleştiriye Giriş*

Bu bilgilerden ve metinden hareketle sanatçıya dönük psikanalitik eleştirinin özellikleri ile ilgili hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

6. Psikanalitik eleştirinin daha önce öğrendiğiniz dış dünya / toplum eleştirisinden ayrılan yönleri nelerdir? Yazınız.

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Esere Yönelik Eleştiri Kuramı

A. Esere yönelik eleştiri kuramı ile ilgili verilen açıklamayı inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Edebî bir metni oluşturan yapı unsurları nelerdir?
2. Edebî metinleri anlamlandırabilmek için yapısal unsurların incelenmesi yeterli midir? Neden?

B. Esere yönelik eleştiri örneği olan aşağıdaki metni önemli bölümlerin altını çizerek okuyunuz.

ZİYA OSMAN SABA: MES'UT İNSANLAR FOTOĞRAFHANESİ*

Öykünün Çözümlemesi

Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, kendisi bedbin bir karakterin dış dünyadan, olaylar ve insanlardan aldığı iyimser izlenimlerle onların arasına karışmak istemesini konu edinir. Öykünün öznesi bir dairede çalışan memurdur. Hayatı birbirine benzeyen günler içinde akıp gitmektedir. Bir gün işten çıktıktan sonra Sirkeci üzerinden Beyoğlu'na kadar uzanır. Geçtiği cadde ve sokaklarda insanların mutlu hallerini görür.

Dilenci çocuklar bile ona göre mutludur. Ya evlenenler, kadınlar, erkekler, çocuklar, genç kızlar bu mutluluk tablosunu tamamlar. Hayatı kolaylaştırmak ve güzelleştirmek için çalışanların sunduğu mobilya, radyo gibi temel tüketim maddeleri ve onlara ait aksesuarlar da bu büyük mutluluk tablosunu tamamlayan dekoratif öğelerdir.

Kahraman-anlatıcı kendisini de bu tabloya dahil etmek ve mesut insanların fotoğrafını çektiğine inandığı bir fotoğrafhanede fotoğrafını çekirmek ister. Fakat öykünün öznesinin garip bir durumu vardır. O vitrinde fotoğrafları yer alan öteki insanlar gibi mutlu görünmemektedir. En doğal halinde bile bir hüznün ve gariplik vardır. Müşterisine bir türlü istediği poz veremeyen fotoğrafçı, “-*Beyim, mazur görün, sizin fotoğrafınızı çekemeyeceğim,*” diyerek işi yarıda bırakır.

Bu basit gibi gözükken konunun işaret ettiği birtakım hususlar vardır. Bir kere her insan dünyaya, olaylar ve insanlara kendi ruh penceresinden bakar. İnsanların dış dünyaya verdikleri resim çoğu kez bir aldatmacanın, takınılan gündelik yüzün, oynanılan sosyal rolün bir parçasıdır. Sosyal bir varlık olan insan içinde yaşadığı toplumun bir bakıma emrettiği sosyal rolleri oynayarak ayakta kalmaya çalışır. Öykümüzdeki kahramanımızın bu sosyal hayat içinde memur, arkadaş, koca/sevgili, baba, mahalle arkadaşı, asker arkadaşı gibi sosyal rolleri vardır. Her meslek grubunun olduğu gibi her zaman dilimine tekabül eden okul, askerlik, daire, iş arkadaşlığı gibi tasarruflarda insan değişik rolleri oynamak zorundadır. Sokakta dilenen küçük çocuk o gün her zamanki gibi dilenci rolünü başarıyla oynamak zorundadır. Ona sadaka veren zenginler de kendi rollerini oynarlar. Aslında hepsi büyük bir yalanın içinde gerçek görünmeye çalışırlar. Yazar öykü üstünde bu gerçeğe parmak basar. Fotoğrafhanede düğün fotoğrafı çektiren çift ile yeni rütbesine zamanın tanıklık yapması için aynı mekâna giden subay da satın alınmış ya da bağışlanmış bir mutluluğun, tebessümün rolünü oynarlar. Anlatıcının samimi oluşu, rol yapmayı bu oyunu bozmuştur. Fotoğrafçının gerçek ve samimi bir yüzle karşılaşması zanaatını icra etmesini engellemiştir. Öte yandan kahramanın herkes gibi olma hayali de suya düşmüştür.

Esere yönelik eleştiri

kuramı, eseri merkeze alan eleştiridir. Toplum, yazar ve okur etkisine yer verilmez. Eleştiri yapılırken eserin konusu, anlatımı, üslubu gibi eseri oluşturan yapı özellikleri incelenir. Eser bir bütün olarak değerlendirilir. Yapısal unsurlar incelenerek eserin edebî yönü ortaya konulmaya çalışılır. Esere yönelik yapılan eleştiri kuramı yaklaşımları “yeni eleştiri, Rus biçimciliği, yapısalcılık, arketipçi eleştiri”dir.

Yeni eleştiri kuramında

eser, edebî ve estetik yönüyle değerlendirilir. Eserin biçim ve konusunun bir bütün olarak eleştirilmesine dayanır.

Ziya Osman Saba'nın bu öyküsü küçük insanların dünyasından yine küçük bir kesit sunmuştur. Hayat bir mesut insanlar fotoğrafhanesi değildir.

Ali İhsan Kolcu, *Öykü Sanatı*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdaki görsel, *Mes'ut İnsanlar Fotoğrafhanesi* hikâyesinin konusunu yansıtmakta mıdır? Metinle ilişkilendirerek açıklayınız.

3. Yazar, *Mes'ut İnsanlar Fotoğrafhanesi* adlı hikâyenin yapı unsurlarını nasıl çözümlenmiştir?

Yapı Unsurları	Yazarın Çözümlemesi
Kahraman	
Mekân	
Zaman	
Anlatıcı	

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Yapıya Yönelik Eleştiri Kuramı

A. *Eski Mahalle* adlı şiirin yapı açısından incelendiği aşağıdaki metni, ilgili bölümlerdeki açıklamaları dikkate alarak okuyunuz.

ESKİ MAHALLE (Mustafa Necati Karaer) *

Bu **gece** yıldızlar ne kadar yakın birbirine
Ve uzaktaki bir kadın sesi.
Geceye karşı, iki pencereden
Tırmanıp hatıralar yokuşuna,
Ne güzel, aynı şeyleri düşünmesi.

Geceyi ve yıldızları dinliyorum.
Yalnızlığın mavi camlarında
Vapuru, denizi, iskelesi.
Büyüyen, bembeyaz şarkılar içinde
Uyanık bir İstanbul **mahallesi**.

1. Yapı:
Gece
çevrenin
görüntüsü

Birden karıştırdım aranız **komşular**.
Suyunuzda, ekmeğinizde benim de kısmetim varmış.
Demeyin bu insan kimin nesi?
Yar etmiş içimde ayrı ayrı, baksanıza,
Hepinizin ağlaması, gülmesi.

2. Yapı:
Mahalle
ile ilgili
duygular

Hangi şehre gitsek bulur bizi
Sabahı kapıya getiren sütçünün sesi,
Mahalle bakkalı Halit efendi,
Güneşe karşı hasır iskemleler, dizi dizi,
Dolar taşar Hüsmen Ağa'nın kahvesi.

3. Yapı:
Karşılaştırma

Geceleri bir kıvılcıma
Soğuyan bunca külleri eşmesi?
Komşular, duyuyor musunuz **komşular**.
Şırl şırl akıyor içime,
Garipler sokağının çeşmesi.

4. Yapı:
Hatıralara
dönüş

Koyu olarak belirtilen kelimeler tutarlılık, altı çizili olan kelimeler de bağdaşıklık unsurudur.

Mustafa Necati Karaer şiire, halk edebiyatının şekil ve söyleyişlerden yararlanarak başlar. Daha sonra serbest tarza yönelir. Bununla birlikte şekil unsurlarından da tam anlamıyla uzaklaşmaz. Gelenekli şiire bağlılığı, halk kaynaklarına eğilişi, çok çeşitli konuları işleyişi özde yaptığı değişmelere kuvvet sağlamaktadır.

Dış dünyadan edindiğimiz bazı durum, olay, iz ve işaretlerden yola çıkarak, anlatımlarımızı zenginleştirerek genişletebiliriz. Çağrışım olarak da ifade edebileceğimiz bu durum, beynimizdeki bilginin irademiz dışında dışa vurulmasıdır. Dış dünyanın gerçekliğini belli bir sistem içinde tespit eden beynimiz, zamanı ve yeri geldiğinde bu birikimleri dışa vurabilmektedir. Edebiyat, beyin ürünü olduğundan, bu birikimleri yansıtır.

Dil beyin ilişkisi içerisinde, kimi zaman objelerin benzerlerinden, kimi zaman da zıtlardan yararlanarak çağrışımlar yapılabilir. Bu çağrışımların etkili olabilmesi için, çağrışım için kullanılan araçla çağrıştırdıkları arasında bağdaşıklık ve tutarlılık olmalıdır.

Şiirde bir bütün olarak zaman olarak gece ve geçmişe ait bir sokak, bu sokakta geçen komşuluk ilişkilerinin canlandırıldığını görüyoruz. Birinci bölümde sanatçı gece yıldızlar ve uzaktaki bir kadın sesinin anılarında canlanmasını birbirine yaklaşma olarak düşünüyor ve bunu hatıralar yokuşuna tırmanarak aynı şeyleri düşünmenin güzelliği ile birleştiriyor. Burada “*ne güzel*” ifadesi gece yıldızların birbirine yakınmış gibi görünmesi bu yakınlıkla birlikte uzaktaki bir kadının belleğinde canlanması ve aynı şeyleri düşünmeyi de içine alır.

İkinci bölümde yine geceyi ve yıldızları dinlemekle “Uyanık bir İstanbul mahallesini düşünmek arasında ilgi vardır. Bu ilgiyi sağlayan unsurlar ise “*hatıralar yokuşuna tırmanmak*” ve “*aynı şeyleri düşünmektir.*”

Sanatçı burada mahalleyi birleştiren ortak bir nokta olarak maviliği ele almaktadır. Yalnızlığın mavi camlarında ifadesi ile anılarına geçiş için bağlantı noktası olarak mavi camları ifadesini kullanmaktadır. Bu mavilik ayrıca düşünmekten mutlu olduğu mahallenin de ortak özelliklerini oluşturmaktadır. Yazar bunları “*Vapuru, denizi, iskelesi*” ifadeleri ile vurgulamaktadır. Burada belirttiği üç unsur mavi renkle ilgili unsurlar olduğu gibi sonundaki “*İskele-si*” ifadesinde yer alan iyelik eki doğrudan “*İstanbul mahallesi*” ile bağdaşıklık göstermektedir. “*büyüyen bembeyaz şakıllar içinde*” sözleri ile de yine gece yarısı anılarında canlanan bir güzelliğin ses unsurlarını bembeyaz bir şarkıya benzeterek, bir mahallenin gündüz canlılığının ifadesi olan sesleri bir güzel şarkıya benzetmektedir.

Üçüncü bölümde sanatçı yine gece yarısı pencere önünde aynı şeyleri düşünüyor ve mahallesi ile ilgili duygularını sanki mahalleli ile konuşuyormuş gibi dile getiriyor. Sanatçının birdenbire aralarına karıştığı ve hepsinin ağlaması ve gülmesine tanık olduğu geçmişe ait olaylar, onun belleğinde yer etmiştir. Bir gece yarısı yıldızlar, uzaktaki bir kadının sesleri ile birlikte anılarında canlanmaktadır. Buradaki ağlaması gülmesi ifadesi doğal olarak mahallenin bireysel mutluluk ve acılarının bütün mahalleli tarafından paylaşılması anlatılmaktadır.

Sanatçı dördüncü bölümde yine mahalleden sabah kapıya süt getiren sütçünün sesini, mahalle bakkalı Halit efendiyi ve Hüsmen Ağa'nın kahvesini hatırlamaktadır. Ancak bu özelliklerin tamamını “*Hangi şehre gitsek bulur bizi*” mısraları ile ortak bir motif olarak ele almaktadır. Yani ülkemizin ortak özelliklerinden biri sabah mahalleye gelen sütçünün sesi, her mahallede bulunan mahalle bakkalı ve mahalle kahvesidir.

Burada bağdaşıklık unsurunu oluşturan şey iç içe iki yapıdır. Bunlardan birincisi sanatçının peş peşe sıraladığı sütçü, mahalle bakkalı ve mahalle kahvesini birbirine bağlayan iyelik ve yüklemelerdir. İkinci yapı ise yine iyelik eklerine

Burada eleştirmen, esere **Rus biçimciliği kuramı** ile yaklaşmıştır. Bu kurama göre eser, okuyucudaki monotonluğu kaldırabilirse başarılı bir sanat eseridir. Bu kuram, daha çok şiir türüne yönelik olsa da roman ve hikâye türünde de uygulanmıştır.

bağlı olarak bu üç unsurun hangi şehre gidersek bizi bulacağı ifadesidir. Böylece birinci mısra diğer mısralara ustalıklı iyelik ve yükleme ekleri ile bağlanmıştır.

Şiirin son bölümünde sanatçı “geceleri bir kıvılcıma” sözleri ile doğrudan bu bölümü birinci bölüme hem anlamca hem de yapı olarak bağlamaktadır. Birinci bölümde yalnızlık, gece, yıldızlar ve uzaktaki bir kadın sanatçının hatıralar yokuşuna tırmanmasına sebep olmuştu. Son bölümde ise hatırladıklarına bir şaşkınlık ifadesi kullanılmaktadır. Bir küçük çağrışımı sanatçı bir kıvılcım olarak değerlendiriyor ve geçmişe ait hatırladıklarını ise soğuyan külleri eşmek olarak değerlendiriyor. Bu bölümdeki bağdaşıklık unsuru “bunca” ifadesidir. Buradaki bunca kelimesi şiirin yukardaki bütün bölümlerinde anlatılanları içine almaktadır. Aynı anlamca çok fazla anlamına gelmektedir.

Garipler sokağının çeşmesi ile sanatçı eski bir İstanbul Mahallesiindeki Garipler Sokağını hatırlamış olabileceği gibi içinde geçmişteki güzellikleri hatırladığı için oluşan gurbet duygusunu dile getiriyor olabilir. Böylece içine şırl şırl akan şeyin geçmişin güzelliklerinin içimizde yarattığı burukluğu ifade etmiş olabilir.

Şiirin kaynağı sevgi ve güzelliştir diyen Mustafa Necati Karaer’e göre şiir, her türlü sevgi ve güzelliklerin çocuğudur. Şair de sevgiyle bakmasını ve güzeli görmesini bilen kişidir. Bu yüzden Karaer şiirlerinde, hem şiire sevgiyle bakar, hem de sevgiyi dile getirir.

Gıyasettin Aytaş, *Çağdaş Gelişmeler Işığında Şiir Tahlilleri*
(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

B. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. *Eski Mahalle* adlı şiirin yapısının bölünerek ayrı ayrı anlamlandırılması eseri anlamınızı kolaylaştırdı mı? Açıklayınız.
2. Eleştirmenin “Şiirde koyu olarak belirtilen kelimeler tutarlılık, altı çizili olan kelimeler de bağdaşıklık unsurudur.” ifadesine katılıyor musunuz? Niçin?
3. Şiirde kullanılan hangi kelimeler birden fazla anlam taşımaktadır? Bu kelimeler, şiirin anlamını nasıl etkilemiştir?
4. Şiire yönelik hangi eleştirilere katılıyorsunuz? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

5. Esere dönük eleştirinin bir kolu olan yapısalılık kuramına göre eserin içeriğini, anlamını oluşturan yapıdır ve eserin yapısı çözümlenmelidir. Yapısalcı bir eleştirmen, eseri incelemeye en küçük birim sestem başlar. Kelimelere yüklenen anlamları en küçük yapı olarak gördüğü için dil bilimiyle ilişkilendirerek eseri eleştirir. Yapısalcı bir eleştirmen; sanatçının anlamı belirlemede bir rolü olmadığını, metnin en temel yapısı olan kelimelerin çok anlamlı olması gibi metnin de birden fazla anlamı olduğunu savunur.

Bu bilgilerden hareketle eleştirmen, eseri hangi bölümlerde yapısalılık kuramla incelemiştir? Metinden belirleyerek işaretleyiniz.

C. Yapıya dönük eleştiri kuramının alt dallarından biri olan arketipçi eleştirinin açıklamasını inceleyiniz. Arketipçi eleştiri örneği olan *Kilit-Anahtar-Kapı Romanlarında Yüce Birey Arketipi Olarak Küpeli Hafız ve Sarı Hoca* adlı metni bu bilgileri dikkate alarak okuyunuz.

Arketipçi eleştiri; toplumların bir bilinçaltının olduğunu ve bu bilinçaltının da mit, destan ve efsanelerden oluştuğunu söyler. Bu eleştiriye göre sanatçı, toplumun ortak bilinçaltını eserine yansıtmaktadır.

MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU’NUN *KİLİT-ANAHTAR-KAPI* ROMANLARINDA YÜCE BİREY ARKETİPİ OLARAK KÜPELİ HAFIZ VE SARI HOCA*

ÖZ

Tarihi romanlarda yazar, milletin içerisine düştüğü zor ve bir o kadar da kötü durumdan çıkış sürecini, kahramanın dünyasından okuyucularına aktarmaktadır. Kahramanın roman dünyasına girişiyle birlikte mensubu bulunduğu milletin bütün öz değerlerini benliğinde topladığını görürüz. Yazar, milletin içerisinde bulunduğu zorlukları kahramanın dünyasında gerek sembolik gerekse gerçekleri yeniden kurgulayarak ortaya koyar. Böylece kahraman kendi çilesini değil kendi benliğinde mensubu bulunduğu milletin çilesini de çekecek ve kurtuluş için çaba gösterecektir. İşte bu noktada kahramana yol gösterici olarak, bütün bir milletin değerleriyle donanmış ‘Yüce Birey’ eserin dünyasında bilge bir kişilik olarak ortaya çıkacak ve kahramanın gelişim ve değişim sürecine doğrudan etki edecektir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun *Kilit-Anahtar-Kapı* üçlemesinde Küpeli Hafız ve Sarı Hoca’nın şahsında milletin geçmişinden getirdiği değerleri görünür kıldığını görmekteyiz. Milletin bilinçaltında yatan gerçeklerinin Jung’un Arketipsel Sembolizmin bir unsuru olan ‘Yüce Birey Arketipi’nden hareketle eserin dünyasında çözümlendiği takdirde taşıdığı değerler ve kahramanın gelişim sürecine olan etkileri bu çalışmada açık bir şekilde gözler önüne serilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Necati Sepetçioğlu, Arketip, Yüce Birey, kolektif bilinçdişi, Sarı Hoca, Küpeli Hafız.

Giriş

Psikoloji alanında ortaya konulan yeni düşünceler, günümüzde edebi metinleri inceleme noktasında farklı bakış açıları kazandırmaktadır. Freud’un geliştirdiği psikanalitik yöntem ve akabinde Jung’un geliştirdiği arketipal yöntem bunlar arasında yer almaktadır. Jung’a göre insan ruhu iki bölümden oluşmaktadır, bunlar bilinç ve bilinçdışıdır. Bilinçdışını ise kendi içerisinde yine ikiye ayırmakta ve kişisel bilinçdışı ve kolektif bilinçdışı adını vermektedir. Kişisel bilinçdışı tüm insanlarda farklılık arz ederken, kolektif bilinçdışı ise “ruhsal yapının, insanları ‘ortak bir ruhsal temelde’ birleştiren doğal kökeni” (Gökeri 1979: 8) olarak ifade edilmektedir. Kısaca, insanlığın en eski müşterek düşünce ve ruh kalıplarına Jung, arketip adını vermektedir. Ruhsal yapının en bilinmeyen ve karanlık bölümüne ait oldukları için arketiplerin somut bir varlığı yoktur. Onları ancak bilinçte meydana getirdikleri etkilerden tanıyabilmekteyiz. “Arketipi algılanabilir kılarak anlamını ve işlevini bir ölçüde yansıtan bilinçteki belirli biçimine Jung “arketipsel imge” [archetypal image (arketaypıl imig) / primordial (prymordiyıl) image], bir başka deyişle de” simge” [symbol (simbil)] der” (Gökeri 1979: 13). Bu semboller eserin dünyasında yer alan şahıs kadrosu yahut birtakım sembolik ifadelerle somutlaşmaktadır.

Birbirinden çok uzakta yaşayan ve aralarında herhangi bir ilişki, bağ vb. unsurlar bulunmayan farklı toplulukların sosyal ve edebi hayatlarında benzer öğelerin yer alması Jung'un dikkatini çekmiş ve yaptığı araştırmalarla bunu kuramlaştırmıştır. Bu ortak unsurların büyük bir çoğunluğu doğuştan önce var olan eğilimleri belirtmektedirler. Jung, yukarıda bahsettiğimiz benzerliklere dikkat çekmek suretiyle bu benzerliklere arketip adını vermiştir. "Arketipler, tüm insanlığa mal olmaları sebebiyle evrensel olanı kişiselle, geneli özelle kaynaştırıp, kişiye has bir görünümde ortaya çıkarlar" [Stevens (Sitvins) 1999: 50].

Bir milletin millî ve manevi değerlerini eserin dünyasında bir veya birden fazla karakterin şahsında görmek mümkündür. İşte bu noktada Yüce Birey arketipi karşımıza çıkmaktadır. Bu tarz bir incelemeye tabii tutulan edebi eserde kalıplaşmış simgeler aramaktan ziyade eserin kendi bütünlüğü içerisinde simge değeri kazanmış unsurları bulup çıkarmak ve onları tahlile tabii tutmak doğru ve yerinde olacaktır. Yazarın oluşturacağı bu kişisel simgelerin temelinde evrensel arketipler bulunmaktadır. "Arketipçi eleştiri okulunun açısından edebiyat, arketip olan kişilerin, durumların, simgelerin ifadesidir ve eleştirici, yazarın farkında olmadan kullandığı bu mitos dilini çözmek ve eseri daha anlaşılır bir tarzda açıklamakla görevlidir" (Moran 1988:190).

Yüce Birey/Ana veya Yaşlı Bilge olarak da nitelendirilen bu arketip daha çok toplumların binlerce yılda oluşturdukları genel geçer doğruların eser içerisinde bir karakter üzerinde yansımından öte bir şey değildir. "Jung, yaşlı bilgeyi anlatımın arketipi olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu arketip başka kılıklara bürünmüş olarak da görüldüğünden –örneğin bir kral, bir kahraman, bir doktor ya da bir kurtarıcı olarak– 'anlatım' sözcüğünü en geniş anlamda almak gerekir" [Fordham (Fordim) 2001: 74].

Kahramanın eser boyunca serüveni içerisinde ona yol gösterici olan, doğru yolda ilerlemesi için ona nasihatler eden, içerisinde bulunduğu topluluğa yön gösteren bir milletin sözcüsü olarak Yüce Birey yer alır. "Bu yaşlı adam, dünyamız gibi iki milyon yıl boyunca insan yaşamını tüm acıları ve nesneleriyle yaşamış, varoluşun ana imgelerini kendinde biriktirmiş ve evrensel deneyimi adına insan ruhunda bireysel bir durum oluşturan imgeleri yetkili kılmıştır" (Jung 2001: 244). Eserin dünyasında –özellikle tarihi konu alan metinlerde– o milletin kendi öyküsünü tarihsellik bağlamında toplamış bir karakterin şahsında Yüce Birey vücut bulmuştur.

"Edebiyatta yer alan arketipleri ölü alegoriler sanmamalıdır, bunlar insan yaşantısının çok eski temel formlarıdır ve bunun içindir ki bizde derin tepkiler uyandırılır. Yine bundan ötürüdür ki arketipleri kullanan sanatçı kendi kişisel yaşantılarını aşarak evrensel dokunmuş ve kişisel sesinden daha güçlü bir sesle okura seslenmiş olur" (Moran 1988: 193). Buradan hareketle, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun tarihi konu alan Kilit-Anahtar-Kapı adlı romanlarında yer alan Sarı Hoca ve Küpeli Hafız, Yüce Birey arketipi bağlamında incelendiği takdirde, eserin iç dünyasındaki Türk milletine ait millî değerleri temsil etmeleri bakımından kahramana yol gösterici ve kahramanın bireysel gelişim sürecine etkilerini daha açık bir şekilde görmek mümkün olacaktır.

Sarı Hoca

Üçlemenin ilk kitabı olan Kilit'in başlangıcında Alpaslan'ı küçük yaşta Sarı Hoca'dan ders alırken görmekteyiz. Bilge Kağan'ın "ben Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağan" ifadesiyle başlayan eserde ilk cümleyle birlikte Orhun abidelerine gönderme yapılır. Türk milletinin yazılı ilk metni olması ve geçmişten bugüne seslenen edasıyla Bilge Kağan, Alpaslan'ın eğitiminde önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Çünkü Alpaslan, akranlarının çeşitli oyunlarla vakit geçirdiği dönemde dahi onlardan farklı bir düşünüş ve duruşuyla ayrılmaktadır. Türk milletinin geleceğini belirleyecek, kaderini etkileyecek bir

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

özelliğe sahip olduğu doğum sonrası Türk milletinin kaderinin değişmesinden dahi fark edilebilmektedir. Nitekim: “Sarı Hoca farkında olmadan çocuğun doğduğu günü hatırladı: Ali Tekinlilere yenildikleri yıldır. Harezmin öte yanından durmadan Türkmen geliyor, Harezmin bu yanında Ali Tekinliler olsun, Karahanlılar olsun, Gazneliler olsun Türkmenleri töretmek istemiyorlardı. Bu çocuk doğunca iş değişmişti. Ali Tekin’i yenmişlerdi; Karahanlılar susar olmuştu, Gazne çekiniyordu” (Sepetçioğlu 1988: 8).

Alpaslan’ın gelişim sürecinde Sarı Hoca aklı, bilgiyi, düşünceyi temsil ederken; Sav-Tekin ise gücü, kuvveti temsil etmektedir. Manevi boyutunu Sarı Hoca tamamlarken, maddi boyutu ise Sav-Tekin tamamlamaktadır. Nitekim eserin dünyasında: “Alpaslan, bu iki koca adama bakıyordu. Sav-Tekin’i seviyordu. Cirit atmasını, yay germesini, ata binmesini Sav-Tekin öğretmişti. Ava götürürdü, at üstünde oyunlar öğretirdi. Sav-Tekin Alpaslan için uçsuz bucaksız bir ovaydı; dağdı, tepeydi, ormandı, suyu serin derelerdi.

Alpaslan, Sarı Hocayı da seviyordu. Sarı Hoca Alpaslan için hep bir çadır içiydi, ama onsuz, daracık, karanlık, bunaltıcı bir çadır, içinde Sarı Hoca olunca, hele de konuşunca bir büyürdü, bir genişlerdi, bir yükselirdi ki Alpaslan da şaşardı; Sav-Tekin amcasının kırlarından başka büyük olduğunu, başka güzel güzelleştiğini hissedirdi” (Sepetçioğlu 1988: 13-14).

Eserin dünyasında Sarı Hoca aklı, bilgiyi temsil ederken bu akıl, bilgi, duyuş ve düşünüş binlerce yıllık Türk geleneği içerisinde süzülen tecrübelerin vücuda gelmiş halinden başka bir şey değildir. O, bütün Türk milletinin aklı ve bütün Türk milletinin kalbidir. Bu özellikler Sarı Hoca vasıtasıyla Alpaslan’a aktarılacak ve Alpaslan da bu akıl ve bilgi sayesinde mensubu olduğu milleti yarınlara taşıyacaktır. “Kahraman, hepimizin içinde saklı duran, yalnızca bilinmeyi ve yaşama katılmayı bekleyen tanrısal yaratıcı ve kurtarıcı imgenin simgesidir” [Campbell (Kampbil) 2000: 50]. Eserde kurtarıcı olan Alpaslan, ona nasihat edip doğruyu bulmasını sağlayan Türk milletinin sesi ise Sarı Hocadır. Sarı Hoca için “Sav-Tekin; Sav-Tekin, sen bu Sarı Hocanı büsbütün boş belleme. Şamanlardan el almıştır; gizliyi de saklıyı da, görüneni de görünmeyeni de hem bilir hem görür bu Sarı Hoca” (Sepetçioğlu 1988: 63).

Müslüman bir alperen tipi çizen Sarı Hoca için “Şamanlardan el almıştır” ifadesi de oldukça dikkat çekicidir. Türk tarihinin dini değerler açısından İslamiyet’ten önceki dönemlerine atıfta bulunan bu ifade ile Sarı Hoca’nın Türk tarihinin tamamını şahsında topladığı anlatıcı tarafından ifade edilmiştir. Eserin bir başka yerinde ise: “Bin yaşında bir Şaman gibi nefes alıyor, bin yıl ötesini gören bir Kam’ın yahut da Baksı’nın gözleriyle bakıyor, bilinmeyeni söyleyen bir sihirbaz gibi karanlıklaşıyordu” (Sepetçioğlu 1988:76) diyerek onun şahsında geçmiş ve geleceğin vücut bulduğu anlatıcı tarafından bir kez daha ifade edilmektedir.

İçinde bulunduğu toplumun sonsuz güvenini kazanmış bir kişi olan Sarı Hoca, milletinin zor duruma düştüğü durumlarda Yüce Birey arketipine bağlı olarak görüşlerini belirtir. Nitekim Selçukluların baskın yedikten sonra meşveret için bir araya geldiklerinde kendilerine çıkış yolları ararken Sarı Hoca devreye girer ve onlara yol gösterici olur:

“Laf, laf, laf dedik; artık laftan başka bir şey bilmez bu Selçuklu dedik. Biz bu lafla bu ardi arkası gelmez konuşmalarla Nemek’de daha çok kalırız dedik. Bu Nemek, Selçukluya mezar olur, burada yurt yuva kurulmaz daha arkamızdan gelen var bizi sıkıştırıp öte atar, baskın vurur dedik. Öte atılan, sıkıştırılan Kınık boyu böyle böyle erir, erir ki hem de ne erir, ünümüz tünümüz kalmaz, nice Türk boylarından beter oluruz. Halbuki Selçuklu konuşmamalı, iş yapmalı; öyle her önüne gelenin sürüp alacağı yerleri değil dünya yıkılsa bile altında kalmayacak, el vurulup alınmayacak yerleri yurt edinmeli dedik” (...).

“Horasan kaynıyor, Kuhistan kaynıyor; Ceyhunun o yanı da bu yanı da kaynıyor. Kaynar suda kalan haşlanır bunu böyle bellemeli. Bir de sözüm şu demeğe gelir ki Horasan da, Kuhistan da, Ceyhunun her iki yanı da Türk boyları için ekile sürüle yorulmuş; dölsüz toprak olmuş, aç toprak olmuş bize sökülmemiş çayır lazım biz sökmeliyiz; çayırın altındaki toprağı ilkin biz çıkarmalıyız ki, gün ışığına bizden başkasını yabancı bilsin...” (Sepetçioğlu 1988: 75).

Sarı Hoca adeta bir Dede Korkut olmakta ve Yüce Birey arketipinin erdemli ihtiyar görünümünde belirlemektedir. Onun şahsında Türk toplumunun ve uygarlığının kendine has özellikleriyle yarattığı İç Benlik arketipini de izlemektedir.

Alpaslan'ın, kendi gelişim süreci içerisinde Yüce Birey'e ihtiyacı vardır. Kahraman olabilmesi için J. Campbell'in “Kahramanın Sonsuz Yolculuğu” adlı eserinde ifade ettiği “ayrılma-erginlenme-dönüş” sürecinde birtakım aşamalardan geçmek zorundadır. Bu aşamalardan geçerken özellikle erginlenme aşamasında Sarı Hoca ona yardımcı olmaktadır: “kendi yetenekleri ve yüceliğiyle bilinç ve bilinçdışı arasında bağ kurabilen üstün bir kişidir Yüce Birey. Bilinçdışını algılayıp kontrolü altına alabilecek ve yansıtabilecek güce sahiptir. Birey de, bireyleşim sürecinde, İç Benliğin izdüşümü olduğu için, erdemine ve yardımına gereksinme duyarak Yüce Birey'e döndüğünde, onun sayesinde ‘öbür belde’ ile ilinti kurar. Bir başka deyişle kendi iç dünyasını tanımaya başlar” (Gökeri 1979: 77-78). Sarı Hocanın ölümünden sonra Alpaslan onu çok arayacaktır. Çünkü o, Alpaslan'ın bireyleşim sürecinde birebir etkili olan bir şahsiyettir ve Alpaslan bu süreci tamamladığında eserin dünyasından Sarı Hoca çekilecektir.

Sarı Hoca ölürken Alpaslan'a hedefi gösterir: “Bir tek şey istedim Alpaslan'ım; Sarı Hocanın bir tek dileği oldu ömründe. Senin, Selçukluyu denize ulaştırdığını görmek... Selçukluya bin yıl, on bin yıl kalacağı bir yurt verdiğini görmek. Ama görmüş gibiyim, gözlerim o yurdu görüyor, şimdi sen gülersin Sarı Hoca sayıklıyor, son nefesinde ne dediğini bilmiyor dersin. Ölüm gözlerine çökünce her şeyi görebiliyorsun derse Sarı Hoca, görebiliyorsun demektir. Gözlerimin önünde Selçuklular, Selçuklular... mahşere kadar Alpaslanım... deniz kıyısında... denizlerin ötesinde gökyüzünde bile var...” (Sepetçioğlu 1988: 190). Sarı Hocanın Alpaslan'a gösterdiği bu hedef, Türk milleti için kalıcı bir vatanıdır.

Küpeli Hafız

Yazar, *Anahtar* adlı romana Alpaslan'ın ölümüyle başlar. Alpaslan yerine Melikşah'ı bırakırken; Sarı Hoca ise geriye Küpeli Hafızı bırakmıştır. Sarı Hoca, Küpeli Hafız ile Yesi'de birlikte öğrencilik yapmış, aynı eğitimden geçmiş iki samimi dostturlar ve Türklerin yeni bir vatan yolunda yaptıkları savaşlarda bilek gücünün elde ettiği beldeleri onlara vatan yapacak iki önemli simadır.

Küpeli Hafız artık Melikşah'ın yanındadır. Sarı Hocadan devraldığı görevi bu kez o devam ettirecek, eserin dünyasında Yüce Birey'in sözcüsü olacaktır. Sav-Tekin'in bu noktadaki düşünceleri de aynı noktadadır. “Sarı Hocadan farkı yok bu Küpeli Hafızın” diye düşündü Sav-Tekin... ‘Sarı Hocadan da üstün bile’ diye düşünecekti... Cesaret edemedi” (Sepetçioğlu 1999: 9).

Nitekim artık yeni bir savaş başlamak üzeredir. Bu savaş cepheden ziyade, Anadolu'nun Türkleştirilmesi mücadelesidir ki kalıcı olmanın yegâne unsurudur. Melikşah, : “Biz artık Şah Melik'in baskınında dağılıveren Kımık Boyu değiliz; Dandanakan'da Gazneliyi esip yok eden Selçuklu da değiliz, dahası, geçen yıl Malazgirt'te Bizansı çökerten, Alpaslan Sultanın milleti de değiliz. Nereden geldiğimizi biliyoruz, nereye gideceğimizi de biliyoruz ama nerede duracağız? Bu bir! Ülkemizde kaç dil konuşulur, biliyor muyuz? Kaç dilde dua edilir, kaç

Halk hikâyesi ve mesnevi kaynaklı anlatı örneklerinde yeniden doğuş arketipine sıkça rastlanır. Modern öncesi anlatılarda ebediyete olan inanç, yeniden doğuş arketipinin defalarca tekrarlandığı anlatılar doğurmuştur.

türlü kan kendi icabında kabarıp durur hesapladık mı?” (Sepetçioğlu 1999: 14) demektedir. Bu yepyeni bir savaşın habercisidir ve artık asıl önemli olan budur.

Alpaslan'ın ölümüyle birlikte bir boşluğa düşen beyleri Melikşah'ın etrafında çekip düzenlemek Küpeli Hafız'a kalmıştır. Lakin artık karşılarında Hasan Sabbah (Hasan Sabbah) gibi bir bela ve Nizamül Mülk gibi bir tehdit unsuru yer almaktadır. Küpeli Hafız, eski Şamanlar gibi sadece dinî, yol gösterici, ufuk açıcı bir önder de değildir. O da tıpkı Şamanlar gibi yeri geldiğinde iyileştirici özelliklere sahip olan bir insandır. Sav-Tekin'in rahatsızlanmasından sonra ona ilaç yapacak ve iyileşmesi için gerekli önlemleri alacaktır. “Küpeli Hafız'ın el ayası Sav-Tekin'in alnında, parmakları şakak üstleriyle saç diplerinde hafif, pamuğumsu kıpırtılarla oynuyordu. İki yan şakak damarlarında ve saç diplerinde Küpeli Hafız'ın parmakları sanki Sav-Tekin'in hastalığını arıyordu; bulmuştu da hastalığın üstüne üstüne vuruyordu” (Sepetçioğlu 1999: 43).

Ancak Küpeli Hafız, Hasan Sabbah ve onun gibi düşünenler tarafından tehlike olarak görüldüğünden (...) yaralanır. Bu yara ölümcül bir yaradır. Fakat Küpeli Hafız'ın ölümü ile bu süreç sonlanmayacak başka Küpeli Hafızlar, Sarı Hocalar tarafından devam ettirilecektir. Nitekim Küpeli Hafız ölüm anlarında oğlu İltutmuş'a vasiyetini yazdırırken şöyle der: “Yaz oğul, Bismillahirrahmanirrahim.. Şöyle ki: adını ne dersiniz deyiniz, gençlerden ve illaki bekar uşaklardan bir dernek kurula; başlarında illa Aslan Babadan genç bir pir buluna ve onun seçeceği kimseler Kutlanmış oğlu Süleyman Beyin alacağı yerlere gönderilip tekkelerini yahut zaviyelerini yahut misafirhanelerini ki her neyse kuralar” (Sepetçioğlu 1999: 104). Küpeli Hafız'ın bu sözlerinde o ana kadar yapılan tüm savaşların neticelerinin kalıcı olması için gereken hususlar olduğunu oğlu İltutmuş daha iyi fark eder. Kendisinin de içinde bulunduğu bu hareketin devamı için oğluna ‘el verir’ ve ölüme doğru son yolculuğuna çıkar.

Sonuç

Mustafa Necati Sepetçioğlu'unun Kilit-Kapı-Anahtar adlı romanlarında yaptığımız bu çözümlemelerde kolektif bilinçdışına ait unsurların Sarı Hoca ve Küpeli Hafız'ın şahsında sembolik bir anlatımla sergilendiğini görmekteyiz. Arketipsel sembolizmin unsurlarından birisi olan Yüce Birey arketipinin bilinmez sesi, milletin sözcüsü konumunda olduğunu görmekteyiz. Kahramanın gelişim ve değişim sürecine birebir katkıda bulunan bu iki şahıs eser boyunca Selçukluların içine düştükleri zor durumlarda onlara yol göstermiş, olayların akışını değiştiren kararların alınmasında etkin rol oynamışlardır. Böylece kendisine yeni bir yurt arayan Türk insanı vatanını bulmakla beraber devlet mantığını da ortaya koyarak bin yıl, on bin yıl hüküm süreceği bir coğrafyanın hâkimi olmuştur.

Saçlı Hoca, Sarı Hoca ve Küpeli Hafız'ın Yesi'de başlayan serüvenleri, Türk devletinin kurulması ve Anadolu'nun vatanlaştırılması sürecinde üzerlerine düşen vazifelerini yerine getirmiş olarak görevlerini tamamlamışlardır. Bu uzun, yorucu ve güçlüklerle dolu süreç içerisinde özellikle Sarı Hoca ve Küpeli Hafız benzer diğer karakterlerden farklı olarak devletin üst düzey beyleriyle birlikte hareket etme ve onlara akıl, duygu ve düşünce bağlamında yön vermeleri açısından öne çıkmış iki karakterdir. Şahsi vasıflarından ziyade milletin ortak aklının, duyuş ve düşüncelerinin sembolik bir ifadesi olan bu iki karakter ve eserdeki diğer karakterler arketipsel sembolizm yöntemiyle incelendiği takdirde eserin içerisinde yer alan Türk milletinin binlerce yıllık tarihinden gelen gizli ses açık bir şekilde ortaya çıkarılabilecektir.

Ahmet Faruk Güler, *Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Kilit-Anahtar-Kapı Romanlarında Yüce Birey Arketipi Olarak Küpeli Hafız ve Sarı Hoca*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

2. ÜNİTE

Ç. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Sarı Hoca ve Sav Tekin'in Alpaslan'ın hayatına etkileri nelerdir? Yazınız.

Sarı Hoca	
Sav Tekin	

2. Farklı milletlere ait masal, destan ve mitlerde benzer motiflerin, simgelerin olmasının nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.

3. Metinden alınan aşağıdaki bölümden hareketle karanlıkla ilgili olumsuz bir deneyimi olmayan insanın karanlıktan korkmasını nasıl açıklarsınız?

Jung'a göre insan ruhu iki bölümden oluşmaktadır, bunlar bilinç ve bilinçdışıdır. Bilinçdışını ise kendi içerisinde yine ikiye ayırmakta ve kişisel bilinçdışı ve kolektif bilinçdışı adını vermektedir. Kişisel bilinçdışı tüm insanlarda farklılık arz ederken, kolektif bilinçdışı ise "ruhsal yapının, insanları 'ortak bir ruhsal temelde' birleştiren doğal kökeni" (Gökeri 1979: 8) olarak ifade edilmektedir.

4. *Küpeli Hafız, eski Şamanlar gibi sadece dini, yol gösterici, ufuk açıcı bir önder de değildir. O da tıpkı Şamanlar gibi yeri geldiğinde iyileştirici özelliklere sahip olan bir insandır. Sav-Tekin'in rahatsızlanmasından sonra ona ilaç yapacak ve iyileşmesi için gerekli önlemleri alacaktır.*

Metinden alınan yukarıdaki bölüme göre Küpeli Hafız'ın kendisinden çok önce yaşayan bir şaman gibi iyileştirici özelliklerinin olması, arketipçi eleştiri hakkında size neler düşündürmektedir?

5. Metinden hareketle yeniden doğuş arketipiyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
6. Saçlı Hoca, Sarı Hoca ve Küpeli Hafız'ın yol gösterici özelliklerine başka hangi tarihî kişilikleri örnek gösterebilirsiniz?
7. Metinde yüce birey arketipi, nasıl somutlaştırılmıştır?
8. Arketipler ulusal özellik mi, evrensel özellik mi gösterir? Metinden örnekler vererek tartışınız.
9. Yazarın roman kahramanı Sav Tekin'e yönelik arketip eleştirisini nasıl değerlendirirsiniz?
10. Yazar, "kam", "baksı", "Sarı Hoca" ve "Dede Korkut"u arketip açısından nasıl ilişkilendirmiştir?

11. *Edebiyatta yer alan arketipleri ölü alegoriler sanmamalıdır, bunlar insan yaşantısının çok eski temel formlarıdır ve bunun içindir ki bizde derin tepkiler uyandırır. Yine bundan ötürüdür ki arketipleri kullanan sanatçı kendi kişisel yaşantılarını aşarak evrensele dokunmuş ve kişisel sesinden daha güçlü bir sesle okura selenmiş olur.*

Buradan hareketle Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun tarihi konu alan *Kilit-Anahtar-Kapı* adlı romanlarında yer alan Sarı Hoca ve Küpeli Hafız'ı yüce birey arketipi bağlamında nasıl değerlendirirsiniz?

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Okur Merkezli Eleştiri Kuramı

A. Okur merkezli eleştiri kuramı ile ilgili verilen açıklamayı inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Edebî eserler, estetik ve duygu bakımından sizi nasıl etkiler? Açıklayınız.
2. Kendi hayatınız ve düşünceleriniz, okuduğunuz edebî metinleri anlamlandırmanızı nasıl etkiler?

B. Şaban Abak'ın *Hızırla Kırk Saat'ten "Ay Bölme Şiiri"* adlı metnini, ilgili yerlerdeki açıklamaları dikkate alarak okuyunuz.

HIZIRLA KIRK SAAT'TEN "AY BÖLME ŞİİRİ"*

Modern Türk şiiri olgunluk çağına Sezai Karakoç'la ulaştıysa bu biraz da *Hızırla Kırk Saat* adlı şaheserle belirginleşmiştir diyebiliriz. Söylemek – bize düşmez belki fakat *Hızırla Kırk Saat*, Karakoç'un kendi şiirleri içinde de zirveler üstünde bir zirvedir âdeta.

Bu yazıda, numaralandırılmış 40 şiirden oluşan sözkonusu eserin 31'inci şiiri üzerinde duracağım.

Kitap, bir şiir kahramanı olarak Hızır'ın insanlık tarihi içinde kronolojik olmayan seyahatinden 40 sahne üzerine kurulu bir "mesnevi"dir. 31 numaralı bölüm ise Peygamber efendimizin mucizelerinden birini; ay bölünmesi (şakk'ul kamer) mucizesini konu edinmektedir. Devamındaki bölümde ise ana konu Miraç'tır.

Bu muhteşem şiir, Karakoç'u "büyük şair" yapan abidelerden de biridir. Bir lirizm şaheseri olan bu şiir şairin ele aldığı konuya olan derin imanından, yaratılışındaki eşsiz şairlik kumaşından ve Türkçeye olağanüstü hâkimiyetinden güç alan gerçek bir coşkunluk ve ahenk pınarıdır.

Şiir tarihimizde yüzyıllar boyu veznin ve kafiyenin gölgesinde kalmış olan «ses» ve «ahenk», bu şiirde biçimsel unsurlara yaslanma kolaylığı sonucu olarak değil; sağlam bir poetik temele oturmuş saf şiirin kendi iç dinamiklerinden doğmaktadır. Sezai Karakoçla başlayan yeni dönemin şiirinde kafiyenin iç çekilmesinin, akıcı ve coşkulu ahengin, imgeyi oluşturan yapısal unsurların hem anlamlarının hem de içerdiği seslerin çağrışımından hareketle kurulmasının üstün bir örneğidir.

Arka planında dinî ve tarihî bir tema bulunduğu hâlde asla tahkiyeye düşmeyen, vaaz vermeyen yine de bütün ihtişamı ve güzelliğiyle bize her şeyi apaçık anlatan, tarihsel ve toplumsal olanı duyumsatan, yaşatan bir şiirdir.

'Şiir ve dua', 'şiir ve rüya' yahut 'şiir ve sihir' gibi başlıklar altında yazılmış metinler özünde bu şiiri tarif etmekte, yazılacak olanlar için de yine bu şiir örnek bir inceleme konusu olarak önümüzde durmaktadır.

Şüphe içinde kıvrananların ve inanmak için bir mucize isteyenlerin ısrarı,
"Bize ayı böl dediler

Ayı böl bizi inandır dediler" mısralarının şiirde tekrar edilmesiyle karşılık bulurken bu tekrar, birazdan gerçekleşecek mucizenin şok edici, şaşırtıp büyüleyici etkisine de hazırlamaktadır bizi.

Okur merkezli eleştiri kuramı, edebî eser ile okuyucu arasındaki ilişkileri ele alır. Eserin okuyucuda bıraktığı etki, bu eleştirinin önemli bir unsurudur. Okur merkezli eleştiri kuramları "izlenimci eleştiri", "duygusal etki", "alımlama estetiği"dir.

izlenimci eleştiri yaklaşımında eser, okurda bıraktığı etki ile değerlendirilir. Eserin nitelikleri ve yapısı üzerinde durulmaz. Bu eleştiri kuramında kurallar ve bilimsellik bulunmaz. Eleştirmen metne öznele yaklaşır.

Duygusal etki kuramında eser, okuyucuda bıraktığı duygu ve estetik haz yönüyle değerlendirilir. Eser, her okuyucuda farklı çağrışımlar oluşturur. Bu kurama göre edebiyat bir duygu işidir. Edebiyatın bilgi vermek gibi bir işlevi yoktur.

Devamında şiiri sanat yapan bütün unsurların sağanak gibi yoğunlaşması, buluş ve söyleyişteki yeniliklerin ritmi ve dozu gittikçe artmakta, böylece anlatılan olaylarla anlatılış biçimi örtüşüp bütünleşmektedir. Bu örtüşme sayesinde şiir, ayın bölünmesinin şiiri olduğu kadar bir ‘ay bölme şiiri’dir de.

İlk bölümde insanların bu büyük şölene, bu “dernek” toplantısına koşuşmaları ve konum alışları tasvir edilmektedir. Ardından böyle bir mucize istemeleri, tarihin akışı içinde insanlığın şahit olduğu şeref sayfaları yorumlanarak gerekçelendirilmekte, ikinci bölümde ise bu isteğin yerine gelmesi için dua/şiir özdeşliği de sağlanmış olarak çarpıcı yakarışlar yer almaktadır. Fakat bu iki bölüm iç içe geçmiş hâlde ya da ikişer kere tekrarlanmış -ve arada Fransızca “Batı Korosu” başlıklı bölüme de yer verilmiş- olarak sıralanmaktadır.

“Böl ayı yıkalım ayın ve Ev’in içindekileri

Atalardan miras biçimleri

Tazeleyelim beyaz badanayı

Döndürelim üzümü üzüm sınırına

Kanı kan sınırına

Anne diyelim kardeş diyelim çocuk diyelim kadınlara

Sıfır yüzdesinde tatalım faizi

Gömmeyelim toprağa

Varlığından utandığımız kıızı

Böl ayı kurtar saralıları

Ay çarpmışları”

Bu alıntıda eskiden hüsnütalil dediğimiz ‘yeni ve güzel bir sebeple açıklama sanatı’yla şiirin en temel yapı taşı olan mübalağa (burada “yüceltme” anlamında) sanatı, neredeyse her kelimedede saklı geniş bir kültürel arka planla birlikte verilmektedir.

Yukarıda ilk mısırada “...yıkalım ayın ve Ev’in içindeki yapıları” ifadesinde “Ev” kelimesi Kâbe’deki putlara açık bir göndermedir. “ayın içindeki yapılar” ise Ay’a, Güneş’e, yıldızlara tapınma biçimindeki putperestliklere işaret ediyor olmalıdır.

Üzümün üzüm, kanın kan sınırında tutulması, eşyanın ve tabiatın yaratılış amacıyla uyumlu doğal dengesinin gözetilmesi gerektiği düşüncesinin ifadesidir. Fakat bu bölümün sürpriz mısrası «Sıfır yüzdesinde tatalım faizi» buluşudur. Burada faizin de âdeta eşyanın doğasında kendiliğinden var olan bir olgu olarak ele alınışını görüyoruz.

Bu mısra üzerine düşünürken Sezai Karakoç’un “maliyeci şairlerden” olduğu İslam Toplumunun Ekonomik *Stürktürü* adlı bir eserinin bulunduğunu da hatırla tutmak gerekiyor.

“Bir süllün

Gibi elim sana dönerse

Ay bölün

Bir gülün

Ateşten geçişinde

Ne taşıdığımı yüreğinde

An bölün

Ocakların ağıtını yansıt

Babasız kalan çocuklar için

Ay bölün!”

Alımlama estetiği

kuramında, okur metnin anlamını tamamlayıp somutlaştırarak estetik bir haz duyar. Sanatçı, eserinde her şeyi söylemez, okur metindeki boşlukları doldurarak metinden anlam çıkarır.

İşaret parmağı ileriye gösteren sıkılmış bir elin görünümüyle, yumruk gibi toparlak gövdesine karşın uzun ve zarif boynu ile bilinen sülün kuşunun görünüşü arasında benzerlik kurulmuştur.

Gündoğmadan'da 10 sayfalık bir yer kaplayan bu uzun şiirin (s. 248-257) dördüncü sayfasında başlayan kısımda ise Ay'ın bölünüşünün bütün boyutlarıyla ele alınıp yorumlandığı ve anlamlandırıldığı bölümler yer alıyor.

Şiirde Ay'ın bölünüşüyle ilgili yapılmış benzetme çeşitlemeleri, büyük şiirin saf ve soylu cevherinin kelimeleri elmas pırlantalara dönüştürücü simya sanatının da muhteşem örnekleridir.

“Ay savaş gömleğidir

Yırtılır kılıcımızın ucundaki

Bir hız buğusundan”

Kılıçla değil, olağanüstü keskinlikteki kılıcın büyük bir ustalıkla kullanılmasıyla doğan “hız buğusu” ile kesiliveren ince bir gömlek!

“Ay bir lades kemiği

Kırılır iki parmağımızın arasında

Bu ziyafette”

Ya da sadece iki parmakla çıt diye kırılıveren ince bir lades kemiği! Seçilen kelimelerle ayın bölünüşünün kolay, zahmetsiz, hemencecik yapılıveren bir iş olduğu fikrinin anlatımına kuvvet kazandırılmıştır.

Sezai Karakoç şiiri, yeni şiirimize “görselliği” de getirmiştir. Şiir cümleleriyle yapılmış sinematografik sahne çizimlerine sıkça rastlarız tasvirlerde.

“Ay bir yaydır

Örümcek ağı gibi ipekten

Düşer bir kuş tüneğinden

Yoksula un öğüten

Kuş saçaklı değirmen

Olan kucağımıza

Ay yeni doğmuş

Ölü anneli

Bir çocuk gibi

Teslim edilmiştir bize”

Hatta fotoğraf ve sinema sanatından ödünç alarak kullanırsak; Karakoç şiirde “kadroaj” da kullanılmaktadır. Baştan sona soyutlanmış görselliklerle ilerlerken şiir, kamera bir an bu kadrajlanmış bölümde duraksar gibi olmaktadır.

Ya da ben “görüntüyü” o noktada bir süre durdurmak istiyorum.

Yukarıda alıntılıdığım bölümün içine yerleştirilmiş şu iki mısraya, sadece bu iki mısrayı görececek bir çerçeveden bakalım:

“Yoksula un öğüten

Kuş saçaklı değirmen”

Oluğundan akan coşkun ve çağılıtlı suyuyla, aşk uğultusuyla dönen taşıyla kendini yoksullara adanmış bir değirmen! Kuş saçaklı! Böyle bir değirmen tasviri, bu altı kelimeyi müstakil bir şiir yapmaktadır. Şiirin içinde ara şiircik gibi.

Ayın bölünüşünün kolaycılık yapıları duygusuna kuvvet kazandırıcı kelime seçimini burada da görüyoruz. Örümcek ağı, tüneği, ipekten, öğüten, değirmen ve kucağımız gibi kelimelerdeki “ğ” ses tekrarıyla aynı zamanda yumuşaklık hissi ve ona bağlı olarak (kuş ve yoksul kelimelerinin de eklenmesiyle) şefkat ve merhamet duygusu verilmiştir. Son üç mısradaki geçen “ölü anneli yeni doğmuş çocuk” ise bu şefkate acıma ve sorumluluk duygusunu da eklemektedir.

Hızır'la Kırk Saat'in bu bölümünde Allah'ın yardımının bir simgesi, bir işareti olarak Hızır'ın adı üç kere geçmektedir.

Şiirin ilerleyen bölümlerinde ayın bölünüşüne bağlı olarak o anda ve daha sonraki zamanlarda gerçekleşen olaylar yine şiir mantığı içinde anılıp yorumlanmaktadır.

*“Ay bir iftar gibi üzüm salkımında
Dolaşan bir mimar mermer bir mimberde
Döne döne inen
Bir minareden
Ayın bölünmesinden doğan Elhamra
Ay bir zeytin dalı Kurtuba'da
Mısır'da ışıklı bir hurma”*

İnanıcı pekişen, şüphelerden kurtulan ve büyük bir aşkla hayata yönelen Müslümanların fetihlerini, eser ve uygulamalarını, yeni bir medeniyet inşa edişlerini simgeleyen olaylar Ay'ın bölünüşüne bağlı olarak ele alınır.

Karakoç bu şiirde bizzat Ay'ın bölünüş mucizesine de çok çarpıcı yeni bir yorum getirmiştir. Buna göre Ay'ın bölünmesi, esasen Allah'ın yardımının, merhametinin, sonsuz kudret ve kuvvetinin, şefkatinin ve sevgisinin de bir remzi, bir sembolik ifadesidir.

*“Savaşlarda Kur'an okuyanlar
Ayı parçalara ayırırlar
İki ay parçasından
İner ordular, iner asker”*

Şiirde Ay bölünmesi üzerinden peygamber efendimizin sevgi, şefkat ve merhamet peygamberi oluşu fikri kuvvetle telkin edilmektedir. Peygamberimizin, çocukluk yıllarında kuzu çobanlığı da yapmış oluşuna gönderme yapan şu bölüm ise bütün şiirin belki en nahif, en coşku verici bölümüdür:

*“Çoban vardır
Kayalara oturur
Kuzulara değmiş çubuğuyla
Ay böler
Ay bölünür
Açılırken güller”*

Burada yine görsellik öndedir fakat biz sadece olayın dış çizgilerini ve biçimsel unsurlarını değil; ruhunu da görürüz. “Kayalara oturmuş”taki o büyük görev için pozisyon alışı ve konumlanışın anlamını da “Kuzulara değmiş çubuk”tan yayılan o ilahî enerjiyi de görürüz. Son iki mısrayı yine ayrı bir kadraj içinde görmek gerekir.

*“Ay bölünür
Açılırken güller”*

Gül, Peygamber Efendimiz'in en bilinen remzidir. Ay da öyledir. Edebiyatımızda ve genel olarak halk kültürümüzde Güneş, vahyin ve vahiy kaynağının, Güneş'ten aldığı ışığı dünyaya yansıtan Ay ise Tanrı'dan aldığı insanlığa aktaran peygamberliğin remzi gibi kabul edilmiştir. Bayraklardaki ay ve güneş (yıldız) simgeleri de bu kültürün bir diğer yansımasıdır.

Şair Ay'ın bölünüşü olayının Gül'ün açıldığı sırada gerçekleşeceğini söylerken modern anlamda bir tür «tarih düşürmeyle» bu mucizeyi gerçekleştirecek olan Peygamber'in kimliğini söylemiş ve bu tarihsel simgeselliği de hatırlatmış olmaktadır.

Fakat asıl çarpıcılık bir gülün açılışının, tıpkı Ay'ın bölünüşü gibi apaçık bir mucize olduğunun söylenmesindedir.

“Ay bölünür

Açılırken güller”

Saf şiirde söz tasarrufu örneği de olan bu dört kelime, eskilerin sehl-i mümteni dedikleri, derin, yoğun, karmaşık ve uzun bir konuyu kolayca söylenmiş duygusu verecek biçimde açık ve sade söyleyebilme sanatıdır aynı zamanda.

İnkârcılara, «bütün bunlar bir tılsımdır» diyenlere karşı ise Ay'ı tekrar tekrar süreklince bölmek gerekmektedir.

Şiir, insanlığın bu ödevini hatırlatarak sona erer:

“Yak yıldızlarımı ayını ey kutlu gece

Bir kurban gibi yeniden başlamak gerekiyor işe”.

Şaban ABAK, *Hızır ile Kırk Saat'ten “Ay Bölme Şiiri”*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Yazar, Sezai Karakoç'un şiirindeki hangi özellikleri beğenmektedir?
2. Yazar, şiiri neden bir “ayın bölünme şiiri” olarak değerlendirmiş olabilir? Açıklayınız.
3. Metne göre Sezai Karakoç'un Türk şiirine getirdiği yenilikler nelerdir?
4. Edebî eserlerin okurların kişilik oluşumunda ne gibi etkileri vardır?
5. Metinden hareketle şairin duygu dünyası ile eleştiri yazarının duygu dünyası arasında benzerlik olduğunu düşünüyor musunuz? Örnekler vererek açıklayınız.
6. Verilen şiir parçaları; sanatçı, toplum ve esere dönük eleştiri kuramları ile yorumlanabilir mi? Gereçleriyle açıklayınız.
7. Edebiyat dergilerinde yayımlanan kitap ve yazarla ilgili eleştirel yazılar sizi o kitabı veya yazarı okumaya yönlendiriyor mu? Niçin?
8. *Ay Bölme Şiiri* aşağıdaki görselle verilseydi bir okur olarak metin hakkında ne düşünürdünüz?

Okuyorum

A. *Kaldırımlar* şiirini ve şiirle ilgili eleştiri metnini okuyunuz. Eleştiri metninde kullanılan kuramları işaretleyiniz.

VIII

KALDIRIMLAR*

I

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa karışan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
Bu gece yarısında iki kişi uyanık,
Biri benim, biri de uzayan kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler.
Simsiyah camlarını üzerime dikeyiyor
Gözleri çıkarılmış bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, ızdırap çekenlerin annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur sükûn içinde sesi,
Kaldırımlar, içimde uzayan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek yumuşak bir kucakta,
Ben bu kaldırımların istediği çocuğum.
Aman sabah olmasın bu karanlık sokakta,
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum.

Ben gideyim yol gitsin, ben gideyim yol gitsin,
İki yanımdan aksın bir sel gibi fenerler.
Tak tak ayak sesimi aç köpekler işitsin,
Yolumda bir tâk olsun zulmetten taş kemerler.

Ne ışıkta gezeyim, ne göze görüneyim,
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları.
Islak bir yorgan gibi iyice bürüneyim,
Örtün üstüme, örtün serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem taşlara boydan boya,
Alsa bu soğuk taşlar alnımdaki ateşi.
Dalıp sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse kaldırımların karasevdâli eşi...

Necip Fazıl Kısakürek

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

VIII

KALDIRIMLAR*

Necip Fazıl Kısakürek, ilk Cumhuriyet nesli şairleri arasında en trajik veya daha uygun bir deyimle, en “patetik” olanıdır. Bu bakımdan o, şiirlerinde “bunalım”larını anlatan son “kuşak” şairlerine yaklaşır. Fakat onlara hayatı boş, karanlık ve karışık gösteren ruhî sıkıntı daha ziyade sosyal sebeplere bağlı görüldüğü halde, “Kaldırımlar” şairinin ızdırabı, daha çok ferdi ve metafizik bir mahiyet taşır. Gerçi Kısakürek, bazı şiirlerinde sosyal durumları ele alır. Bilhassa nesirlerinde toplum problemleri daha geniş bir yer tutar, fakat onu tahrir eden esas âmil, dıştan ziyade kendi içindedir. O, bir mizacın şairidir. “Kaldırımlar”da bu mizaç en sanatkârâne ifadelerinden birini bulmuştur. Şairin kudreti, kendi ruh haline en uygun sembol, atmosfer ve ahengi bulabilmesindedir. “Kaldırımlar”da dış âlem, iç âlemin objektif karşılığını, T.S. Eliot’un tabiriyle “objective correlative”ini teşkil eder.

“Kaldırımlar”da şairin içinde bulunduğu dekor, neresi olduğu belirtilmeyen büyük bir şehrin sokaklarıdır. Şiir, şairi bu dekor ortasında gösteren bir mısra ile başlıyor:

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında.

Şairin hareket halinde olmasına rağmen, bir dehlizi andıran bu dar, karanlık ve kapalı dekor devam eder. Kaldırımlar ve sokak kelimelerinin sık sık tekrarlanmasıyla bu kasvetli mekân, bir musallat fikir, daha doğru bir deyişle, şairin hayatına şekil veren bir kader haline geliyor. Onun dünyası bu dar ve karanlık sokaklardan ve kaldırımlardan ibarettir.

Klâsik trajedideki “mekân” birliğini hatırlatan bu “tek mekân” psikolojik bir kesafet yaratıyor. Değişmeyen dekor şairde aynı sâbit ruh halini doğuruyor: Yalnızlık, korku ve ölüm duyguları. Şiire baştan sona kadar birbirine bağlı bu üç duygu hâkimdir.

Yine klâsik trajedide olduğu gibi “zaman” birliğinin de bu duygu kesafetinde mühim bir rol oynadığını görüyoruz: Vakit gece yarısıdır. Şair nasıl kendi hayatı ile kaldırımlar arasında sıkı bir münasebet kurmuşsa, âdetâ karanlıklarla da birleşmiş gibidir. Aydınlığı sevmiyor:

Ne ışıpta gezeyim, ne göze görüneyim,
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları.
mısraları bu kaynaşmayı anlatır.

Karanlık sokaklar, yalnızlık ve korku duygusu ona ölümü munis gösteriyor. Şiir ölüm arzusunu ifade eden şu mısralarla sona eriyor:

Uzanıverse gövdem taşlara boydan boyda;
Alsa bu soğuk taşlar alnımdaki ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse kaldırımların karasevdâlı eşi...

Türk edebiyatında büyük şehrin ortasında ferdin yaşadığı yalnızlığı bu kadar kesif ve kuvvetli olarak anlatan pek az şiir vardır. Tevfik Fikret, “Sis” şiirinde İstanbul’a hâkim olan istibdat ve onun yarattığı korkunç havayı çok iyi tasvir etmiştir. Fakat “Sis” muayyen bir devre ve şehre bağlı olduğu gibi, şairin ferdi yaşantısını da doğrudan doğruya vermez. Fikret “Sis”te şehri âdetâ Aşiyân’ın penceresinden bir tablo gibi seyredir. Dikkati şehrin her tarafında dolaşır. Panorama gayet geniştir. Bu arada topluma ve tarihe yer vermiştir. “Sis”in bâriz karakteri ferdi olmaktan ziyade içtimai bir sıkıntıyı anlatmasıdır. “Kaldırımlar”da gayri muayyen bir büyük şehirde tek başına kendi trajedisini yaşayan bir insanın ruh hali bahis konusudur. Türk edebiyatında ilk defa Necip Fazıl bu duyguyu dile getirmiştir.

Eleştirel Okuma Notları

---

2. ÜNİTE

“Kaldırımlar” şiiri üç parçadan ibarettir. Biz buraya sadece başlı başına bir bütün teşkil eden birinci parçayı aldık. İkinci parçada şairin temel duygusuna ilâve ettiği yeni unsur hürriyet temidir, fakat bu hürriyet müspet değil menfî, şairi dünyaya ve insanlara bağlayıcı değil, aksine onları reddedici bir karakter taşır.

Sükût gibi kimsesiz, çılgılık gibi hürsünüz

mısraında, şair bu hürriyetin özelliğini çok iyi belirtiyor. Üçüncü parçada gece, bir kadına benzetilmiştir.:

Bir siyah kadındır ki kaldırımlarda gece,

Dalgın bir hayal gibi eteğini sürükler.

Gözlerim onun kara gözlerine değince

“Ey kaldırım çocuğu, haydi, düş peşime” der.

Burada gecenin cinsî duygularla birleşmesi dikkate şayandır. Şair, gece, sabahlara kadar peşinde koştuğu bu muhayyel kadını yakalayamaz, neticede tekrar ölümü özler.

Psikanalistler ölüm arzusu ile anne karnına dönüş arasında bir münasebet bulmuşlardır. Onlara göre dış âlem karşısında alınan menfî tavır, çevre ile uyuşamayıp, insanlarda gayri şuurlu olarak bu arzuyu uyandırır. Necip Fazıl’ın geceyi bir kadına benzetmesi ve kaldırımlarda ölmeyi istemesi böyle bir arzunun neticesi olabilir.

(...)

Necip Fazıl’ın sadece dış âleme bakışı değil, kendi kendisini telâkki ediş tarzı da trajiktir. İçinde azap verici bir takım karışık duygular, gece gündüz onu rahatsız eder. Bir şiirinde söylediği gibi, onda her şey “gizli bir düğüm”, psikologların deyimi ile, bir kompleks haline gelmiştir. “Çile ve Ben” adlı şiirinde şair, kendisini rahatsız eden düşüncelere metafizik bir mâna vermeğe çalışır. Fakat bu fikirler kelimenin hakiki mânasıyla metafizik olmaktan ziyade trajik bir ruh halinin ifadelerinden başka bir şey değildir. Filozof Alain’in söylediği gibi, fikirler, aslında, insan düşüncesini sebeplere götürmek suretiyle kendisinden dışarı çıkarır ve kurtarırlar. Necip Fazıl’da ise fikirler, şairin kendisine ait orijinal imajlarla ifade edelim, “bir akrep”, “bir kükürtlü duman”, “zehirli kıymık”, “kelepçe” ilh. haline gelirler. Necip Fazıl, “Kaldırımlar”da olduğu gibi daha birçok manzum ve mensur eserlerinde kendi iç trajedisini kâinata ve topluma aksettirir. “Nefs” adlı şiirinde psikologların “projection” adını verdikleri bu hadise çok iyi ifade olunmuştur:

Geceler toprağa benimle inmiş,

Kasırga benimle kopmuş denizde.

Sanırım vebali elim gezinmiş,

Çürüyen ağaçta, hasta benizde.

Cinnet, şüphe, korku, benim eserim;

Sıcak kalbinizde gizlidir yerim.

Bir kurdum ki, sizi hep dış dış yerim

Ve gezerim her gün elbisenizde...

Trajik duygular dış âleme aksettirilince, onu bir cehennem haline koyarlar. Bu suretle insan, dünyayı bir düşman olarak görmeye başlar ve onu yok etme ihtirasıyla yanar. Yahya Kemal gibi Necip Fazıl da kendi içinde duyduğu korkunç hiddeti denize yükleyerek onun yıkıcı kudretini över ve özler. Ömer Bedrettin’in “Deniz Sarhoşları”nda da aynı arzunun ifade edildiğini görmüştük. Necip Fazıl’ın şiirinde ben’in kendi dışında olan varlıkları yok etme isteği daha açık ve kuvvetli ifade olunmuştur: (...)

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Şiirin vezin ve kafiyesi zayıf da olsa, bu yıkıcı kuvveti tutan estetik bir parmaklık vazifesini görür. Tehlikeli olan, şairin birçokları gibi menfi duygularını nesirlerine de intikal ettirmesi, hiddet, nefret ve ihtirasları objektif hakikatler yerine koymaya kalkmasıdır. (...) Bu bakımdan onun durumu şiire, nesre has fikirleri sokan didaktik şairlerle tam bir tezat teşkil eder. Kanaatime göre iki davranış tarzı da hatalıdır. Nesre soğukkanlı akıl, şiire his ve heyecan yaraşır.

“Kaldırımlar” şiirinin almış olduğumuz birinci kısmı sekiz dörtlükten ibarettir. Muhteva, bir yürüyüş temposuna göre düzenlenmiştir. Birinci dörtlükte şairi kaldırımlarda ilerlerken görüyoruz. İkinci parçada atmosferi daha karanlıklaştırılan fırtına yüklü bir hava tasvir olunuyor. Üçüncü parçada, şair dış âlemin kendisinde uyandırdığı korkulu ruh halini tasvir ediyor. Dördüncü parçada, kaldırımların, şairin kendisi ve çilekeş insanlar için taşıdığı mâna belirtiliyor. Beşinci ve altıncı dörtlülüklerde şair tekrar sokakta yürüyüşünü anlatıyor. Yedinci ve sekizinci parçalarda sokaklarda ölmek arzusunu ifade ediyor.

Şiirin kompozisyonu, âdeta, gece sokaklarda tek başına giden, korkan ve acı çeken bir insanın, bazen yavaş, sonra koşarcasına yürüyüşünü hissettiriyor. Maharetle kullanılan tekrarlar, hem mekanik hareketi, hem de iç gerginliğini ve sıkıntının kesafetini veriyor. Muhteva ile yapı arasında kurulan bu münasebet, şiirin en başarılı taraflarından birisidir. Necip Fazıl sadece duyan bir insan değil, aynı zamanda tekniğine kuvvetle hâkim olan bir sanatkârdır. Bazı eserlerinde o, kelimelerle oynar, fakat oyunda kalmaz, dili düşünce haline getirir. “Kafiyeler” adlı şiirinde bir maharetini açıkça görürüz. Alt alta sıraladığı kafiyelerden orijinal fikirler âdeta fişkirir.

“Kaldırımlar”ın üslup bakımından başlıca özelliği, dış âlem ve ruh hallerini tavsif eden kelime gruplarıyla hareketi anlatan fiiller arasındaki muvazenedir. Bu muvazene, şiirin iş yapısına tekabül eder. Daha önce de söyledik ki, “Kaldırımlar”, çevre ile insan arasında kurulan münasebete dayanıyor. Dış âlem sadece bir manzara olarak görülmemiş, insana tesiri bakımından da ele alınmıştır. Keza tasvir edilen dekor içinde, insanın hareketine de aynı derecede ehemmiyet verilmiştir. “Kara gökler”, “kül rengi bulutlar”, “karanlık sokak”, “soğuk taşlar” gibi dış âleme ait varlıkları objektif olarak belirten tavsifler yanında subjektif tavsifler daha azdır.

Kaldırımlar içimde yaşamış bir insandır

mısraında da söylediği gibi, şair için sokaklar, dışarda seyredilen bir şey olmaktan ziyade, yaşanan, tesirleriyle var olan bir objedir. Bu duyuş tarzı dış âlemi değiştiren tavsiflerle benzetmeleri doğuruyor. Bazı mısralarda korkunun birsam yarattığını görüyoruz. Şair “kimsesiz sokaklar”da yürürken yolunun karanlığa karışan noktasında kendisini bekleyen bir hayalet görür gibi oluyor:

Bu gece yarısında iki kişi uyanık:

Biri benim, biri de uzayan kaldırımlar.

mısralarında cansız bir varlık olan kaldırımlar “kişi” haline geliyor. Bil-hassa üçüncü parçada korkunun doğurduğu birsam çok canlı tasvir olunuyor:

İçimde damla damla bir korku birikiyor;

Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler.

Simsiyah canlarını üzerime dikeyor

Gözleri çıkarılmış bir âmâ gibi evler.

Burada benzetmeler, Ali Mümtaz ve Sabri Esat’ın şiirlerinde olduğu gibi bir oyun ve fantezi değil, tamamıyla duyguya bağlı, onun en kuvvetli ifadesi olan vasıtalarıdır. Dördüncü parçadaki benzetmelerin fonksiyonu kaldırımların şair bakımından taşıdığı mânâyı belirtmektir.

İki yanımda aksin bir sel gibi fenerler

mısraı hem dekoratif, hem de psikolojik bir değeri haizdir.

| 2. ÜNİTE

Yolumda bir tâk olsun zulmetten taş kemerler

mısramda duygunun kesafeti, karanlığı âdetâ katılaştırarak donduruyor, şairin trajik ruh haline uygun bir orta çağ mimarîsi veya kâbuslu bir rüya dekoru vücuda getiriyor. “Serin karanlıkları”, ıslak bir yorgan gibi bürünmek istemesi, yalnızlık ve kimsesizlik duygusunu kuvvetle hissettiriyor.

Necip Fazıl, duygularına en uygun hayaller yaratmakta mâhir olan bir şairdir. Onun şiirlerinde imajlar bir süs veya kelime oyunu değil, fonksiyonları olan, duyguların mahiyetini ve şiddet derecelerini ifade eden vasıtalarlardır.

“Kaldırımlar”da mısraların kuruluşları da dikkate şayandır. Her mısra kendinden önce ve sonraki mısra bağılı olmakla beraber, tek başına bir manzara veya ruh halini tesbit eden bir bütündür.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık.

veya;

İki yanımdan aksın bir sel gibi fenerler

mısraları, küçük tablolar gibi, gözlerimizin önünde belli ve muayyen bir manzaranın hayalini uyandırıyorlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor

Uzanıverse gövdem taşlara boydan boya

mısraları bir ruh halini teksif ediyorlar.

Kaldırımlar, ızdırıp çekenlerin annesi;

Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.

Kaldırımlar, duyulur sükûn içinde sesi,

Kaldırımlar, içimde uzayan bir lisandır.

mısraları, Necip Fazıl’ın derli toplu, kesif, âdetâ formül halinde mısralar yazmaktan hoşlandığını gösteriyor.

“Kaldırımlar”da şair, kelimelerin seslerinden de faydalanmıştır. Ana kelimeyi teşkil eden “kaldırımlar” ve “sokak” kelimelerinin seslerini hatırlatan ilk ve son heceleri “k” ile başlayan ve biten kelimeler büyük bir yekûn tutuyor: Karışan, kara, kolluyor, kişi, korku, kapanık, kesilince, kocaman, karanlık (3 kere), köpek, kara sevda, soğuk, tak tak, tâk, ıslak, ışık...

Tak tak ayak sesimi aç köpekler işitsin

Yolumda bir tâk olsun zulmetten taş kemerler

mısralarında muhtevayı kuvvetle belirten bir “ses taklidi” (onomatopé) ve “alliteration” vardır.

Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*
(Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

1. Mehmet Kaplan’ın eleştirisinden şair Necip Fazıl Kısakürek ile ilgili hangi çıkarımlara ulaşabilirsiniz?

2. Mehmet Kaplan'ın değerlendirmesinde hangi eleştirilerin öznel olduğunu düşünüyorsunuz? Örneklerle açıklayınız.

3. Eleştirmenin hangi görüşlerine katılıyorsunuz? Neden?

4. Metindeki işaretlemelerinize göre eleştiri metninde hangi eleştiri kuramlarına yönelik ifadeler vardır? Tabloda ilgili yerlere metinden alınan örnek cümlelerle yazınız.

Eleştiri Kuramı	Örnek Cümleler
Dış Dünya / Toplum Kuramı	
Sanatçıya Dönük Eleştiri	
Esere Dönük Eleştiri	
Okura Dönük Eleştiri	
Yapıya Dönük Eleştiri	

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Metin Tahlili Metotlarını Ayırt Edebiliyor muyum?

Farklı metin tahlili metotlarını ayırt edip edemediğinizi ölçmeyi amaçlayan aşağıdaki öz değerlendirme ölçeğinde size uygun gelen seçenekleri işaretleyiniz.

	Metin Tahlili Metotlarını Ayırt Edebiliyorum Öz Değerlendirme Ölçeği	Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Ara sıra (3)	Genellikle (4)	Her zaman (5)
1	Tarihi olayların metne yansımalarını belirleyebilirim.					
2	Metinden toplumun ve dönemin özelliklerini çıkarabilirim.					
3	Sanatçının kişiliğinin metni nasıl etkilediğini fark edebilirim.					
4	Metinden hareketle yazar hakkında çıkarımlarda bulunabilirim.					
5	Eserin yapı unsurlarını inceleyebilirim.					
6	Eserin içeriği ve yapısı arasındaki ilişkiyi bütün olarak değerlendirebilirim.					
7	Eseri, dil bilimi özellikleri bakımından inceleyebilirim.					
8	Toplumun bilinçaltının metne yansımalarını fark edebilirim.					
9	Metnin bende uyandırdığı izlenimleri ifade edebilirim.					
10	Yazarın, okuyucunun yorumuna bıraktığı alanları tamamlayabilirim.					
	Toplam Puan					

Değerlendirme

Bu öz değerlendirme ölçeğinden alabileceğiniz en yüksek puan 50, en düşük puan 10'dur.

25 ve 25 altında puanınız varsa metin tahlil metotlarını tekrar ediniz.

25 ve 35 arasında puanınız varsa metin tahlil metotlarıyla ilgili farklı etkinliklerle öğrenmenizi destekleyiniz.

35 ve üstü puanınız varsa yeni konuya geçiniz.

Ara değerlendirme için
karekodu okutunuz.

METİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRME

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Fen Bilimlerinden Bir Makale Tahlili

- A. Bir metni analiz etmek ve değerlendirmek için öncelikle metinle bağ kurulmalıdır. Metinle bağ kurma ile ilgili açıklamayı okuyunuz. Tuncay Özdemir'in yazdığı *Işık Kirliliği* metni ile bağ kurmak için aşağıdaki soruların cevaplarını yazınız.**

1. *Işık Kirliliği* başlıklı metni niçin göz atma tekniği ile incelemeliyiz?

2. Bu metni okumadan önce metinde nelere göz gezdirmeniz gerekir? Maddeler hâlinde yazınız.

-
-
-

3. *Işık Kirliliği* adlı metni göz atma tekniği ile inceleyiniz. İncelemeniz esnasında metin içeriği ile ilgili hangi tahminlerde buldunuz?

Tahminler:

4. Bu metni okuma amacınız nedir?

Okuma Amacı:

Metinle Bağ Kurma

Bir metni tahlil etmenin ilk basamağı "metinle bağ kurma"dır. Metinle bağ kurmak için metnin dış özellikleri, görselleri incelenir. Metni okumadan önce metnin içeriği ile ilgili tahminlerde bulunulur ve metni okuma amacı belirlenir. Metinle ilgili sorular oluşturulur.

2. ÜNİTE

5. Metni hangi okuma teknikleri ile okumanız gerekir? Gerekçelendiriniz.

Kullanılabilecek Okuma Teknikleri:

6. Metinle ilgili zihninizde hangi sorular oluştu?

Sorular:

B. Metni, yan tarafta verilen açıklamaları dikkate alarak eleştirel bir bakış açısıyla okuyunuz.

IŞIK KİRLİLİĞİ*

Başınızı kaldırıp gökyüzüne baktığınızda en son ne zaman pırl pırl yıldızları ve gök adamızı gördünüz? Bu sorunun cevabı çok açık, şehir ışıklarından uzaklaşp kırsal alana gittiğimizde.

İşık çağlar boyunca temelde korunma amaçlı kullanıldıktan sonra elektriğin günlük yaşantımıza girmesiyle; iletişim, sağlık ve tarım gibi birçok alanda

Eleştirel Okuma

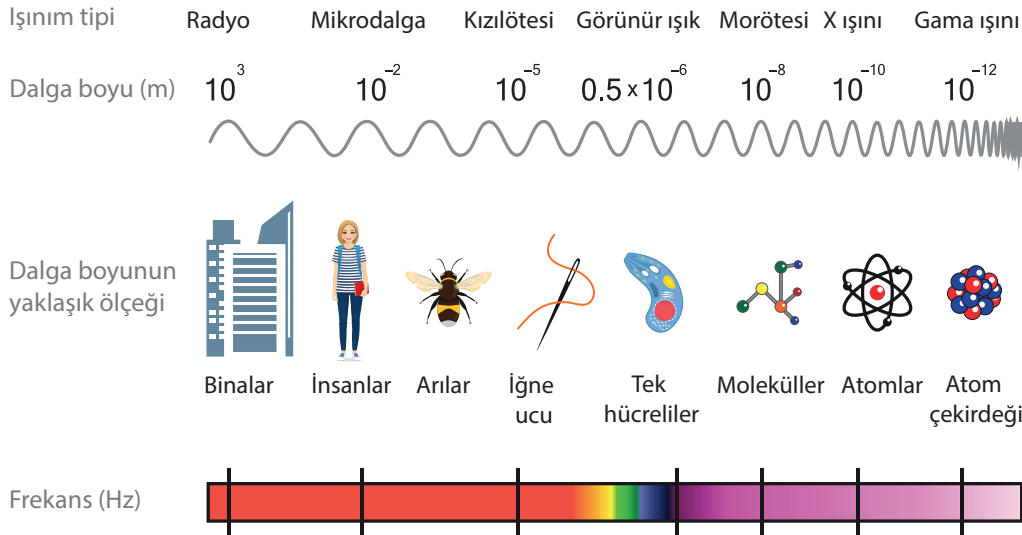
Bir metni tahlil etmenin ikinci basamağı metni "eleştirel okuma"dır. Bir metni eleştirel okumak için aşağıdaki unsurlara dikkat etmeniz gerektiğini hatırlayınız:

1. Metindeki düşüncelere ve görüntülere odaklanılır.
2. Metni anlama ve anlamlandırmada etkili olan anahtar kelimeler belirlenir.
3. Metnin bağlamından hareketle bilinmeyen kelimelerin anlamı belirlenir. Gerekirse sözlüklerden faydalanılır. Yeni öğrenilen kelimelerle kişisel sözlük oluşturulur.
4. Anlamlandırmayı daha etkili kılmak için yardımcı stratejiler (tekrar okuma, not alma, sesli okuma, altını çizerek okuma) kullanılır.
5. Önceki bilgi ve deneyimler ile metinde anlatılanlar arasında ilgi kurulur.
6. Metnin yazarı ile empati kurulur.
7. Metinde anlatılanlar zihinde canlandırılarak anlatılanlarla ilgili görsel imge (zihin ve kavram haritaları, şemalar, tablolar vb.) oluşturulur.
8. Metni okurken anlatılanlarla ilgili sesli düşünülür, metnin devamı için çıkarımlar yapıp tahminde bulunulur.
9. Metinde kullanılan görsel öğelerin (grafik, tablo, şekil ve resim gibi), noktalama işaretlerinin metnin anlamına katkısı belirlenir.

insanlık yararına kullanılıyor olsa da özellikle gelişmişlik seviyesinin yükselmesi ve artan teknoloji ile birlikte artık ekolojik dengeyi ve sağlığımızı tehdit edecek bir kirlilik çeşidi haline geldi.

Dünyaya gözümüzü açtığımız andan itibaren ilk tanıştığımız şeylerden birisidir ışık. Peki, aslında nedir ışık dediğimiz şey? Klasik tanımına göre ışık bir elektromanyetik dalgadır, yani elektrik ve manyetik alan bileşenlerine sahip, frekansı (saniyedeki titreşim sayısı) ile orantılı enerjisi olan bir dalgadır. Ancak aynı zamanda tanecik özelliği de gösterir, diğer bir deyişle ışık parçacık özellikleri de gösterir. Işık ışınları enerjisine göre elektromanyetik spektrum dediğimiz şematik yapıda yüksek enerjili gama ışınlarından görsel bölgeye, oradan da düşük enerjili radyo dalgaları bölgesine doğru farklı isimlerle sınıflandırılır (Şekil 2.1). Bir madde ile etkileştiğinde onun atomlarından elektron koparabilecek kadar yüksek enerjili ışınımına iyonlaştırıcı denirken daha düşük enerjili olanlara iyonlaştırıcı olmayan ışınım adı verilir.

Metni eleştirel okurken metinle ilgili gerekli notlar alınmalıdır. **Eleştirel Okuma Notları** bölümüne eleştirel okumada önemli gördüğünüz ifadeleri, anahtar kelimeleri, araştırmanız gereken noktaları, yazarın kullandığı anlatım tekniklerini, düşüncüyü geliştirme yollarını not alınız.

Şekil 2.1: Elektromanyetik spektrum

Kirlilik kelimesi hâlihazırda günlük yaşantımızın bir parçası. Genel olarak doğada normal şartlarda olmaması gereken materyallerin bulunması ya da gerektiğinden fazla miktarda olması sonucu ekosistem dediğimiz ve içinde canlıların yaşadığı doğal yapıyı bozan etkilerin bütününe kirlilik diyoruz. Kirlilikler bozulmayı ortaya çıkaran etkiye bağlı olarak adlandırılır. Hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği gibi isimler verdiğimiz çevre kirliliği türlerine yakın zamanlarda elektromanyetik kirlilik ve ışık kirliliği gibi yeni kirlilik çeşitleri de eklendi.

Işığın yanlış zamanda, yanlış yerde, yanlış miktarda ve yanlış yönde kullanılmasına ışık kirliliği diyoruz. Endüstrileşmeyle birlikte uzayan çalışma saatleri elektrikle aydınlanmanın yolunu açtı. Günümüzde ise tüketim toplumu olmanın en büyük göstergelerinden biri olan yol aydınlatmaları ile bina aydınlatmalarındaki aşırılıkların yanı sıra reklam ve tanıtım ışıklandırmalarının etkisi yapay aydınlatmayı doğal yaşamı tehdit eder boyuta getirdi. Yapay aydınlatmanın ana kaynağı olan elektrik enerjisinin üretim teknikleri göz önüne alındığında aslında olayın sadece doğal yaşamın tehdidinden ibaret olmayıp başlı başına bir enerji sorunu olduğu da görülür. Nitekim yapılan çalışmalarda özellikle yerleşim birimleri büyürken artan nüfusa oranla ışık kirliliğinin çok daha büyük oranlarda arttığı ve bununla bağlantılı olarak elektrik tüketiminin de arttığı belirlenmiş. Elektrik enerjisinin üretiminde fosil yakıtların ne kadar büyük bir payı olduğu düşünüldüğünde aslında ışık kirliliği ile hava kirliliği arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu da anlaşılır.

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Başlangıçta yaşam alanlarımızın güvenliğini sağlamak ve çalışma verimimizi arttırmak gibi faydalı işlevleri için kullanılmaya başlansa da zamanla artan reklam ve yanlış bina–yol aydınlatmaları yüzünden ışık kirliliği dediğimiz bir olgu ortaya çıktı. Işık kirliliği kendi içinde farklı sınıflara ayrılır.

Işık Kirliliği Çeşitleri

Gök parlaması: Gökyüzünün parlaklığındaki artış ve bu artışın şiddetine bağlı olarak gök cisimlerinin görünürlüğünün azalması olarak tanımlanabilir. Ay'ın evreleri ya da yıldızlar arası ortamdan gelen ışınım gibi doğal etkiler nedeniyle gökyüzünün parlaklığı zaman zaman değişse de kirliliğe neden olan asıl etki yapay parlamadır. Yapay parlama, uygun şekilde yönlendirilmemiş ışıklar ya da kötü armatürler yüzünden gökyüzüne kaçan ve geri yansıyan ışınlar nedeniyle oluşur. Bu yüzden gök cisimlerinin birçoğunu göremeyiz. Bir şehre uzaktan bakıldığında gök parlaması kendisini şehrin üstünde belirgin bir kubbe şeklinde belli eder.

Bilindiği gibi gökyüzünün mavi görünmesi ve gökkuşağı gibi olaylar genellikle ışığın atmosferde bulunan moleküller ya da parçacıklar tarafından saçılması sonucu oluşur. Saçılma ışığın atmosferde aldığı yola bağlı olarak değişir. Yukarı doğru giden ışık ışınları az miktarda saçılırken yatay yönde yol alan ışınlar daha uzun yol katettiklerinden %90'lara varan oranlarda saçılır ve soğurur. Bu yüzden yatay yönde saçılan ışınlar çok daha fazla ışık kirliliğine yol açar.

Aşırı aydınlatma ve ışık karmaşası: Gök parlamasına yol açan ana etkenlerden biri ışığın gereğinden çok daha fazla veya sık kullanılmasıdır. Özellikle park, bahçe ve yollarda güvenlik riskinin en az olduğu zamanlarda bile yanmaya devam eden kötü armatürlü lambalar, gereksiz yere aydınlatılmış binalar ve hatta tarihî ören yerleri aşırı aydınlatmanın ana nedenleridir. Yol ya da sokak boyunca çok sık veya düzensiz döşenmiş lambaların yanı sıra özellikle reklam amaçlı aydınlatılan panolar ve yapılar ışık karmaşasına yol açar. Bununla birlikte, dikkat çekmek için tasarlanan reklam panolarındaki parlak ve değişken ışıklar otoyollardaki güvenliği de son derece tehdit eder.

Işık İhlali: Işığın istenmeyen yerde olması durumu ışık ihlalidir. Yaşam alanımıza istemimiz dışında giren ışık özellikle dinlenme saatlerimizin kalitesini büyük ölçüde düşürür. Işık ihlalinin başlıca sebebi dış aydınlatmada kullanılan armatürlerin ışığı yeterince iyi yönlendirememesidir. Işık ihlali sadece sokak ve bina aydınlatmaları kaynaklı olmayıp yan komşumuzun belki kendi güvenliğini ön plana alarak yerleştiği yanlış yönlendirilmiş bir ışık kaynağı yüzünden de gerçekleşebilir.

Eleştirel Okuma Notları

Işık Kirliliğinin Olumsuz Etkileri

Doğal yaşama etkileri

Çevre kirliliğine neden olan ana etkenlerin birçoğunun aslında insanların hayatlarını kolaylaştırmak, iş ve üretim gücünü arttırmak gibi amaçlar için kullanılmaya başlandığını görürüz. Hava kirliliği gibi bazı kirlilik çeşitlerini doğrudan fark etmek kolaydır ancak ışık kirliliğinin etkileri genellikle kısa vadede fark edilmez.

Aslında bu bakımdan ışık kirliliği daha tehlikeli bir kirlilik çeşididir. Işık kirliliğinin sonucu sadece yıldızlarla dolu bir gökyüzünden mahrum kalmak değil, doğal yaşama da doğrudan zarar vermektir.

Milyonlarca yıldır süregelen canlı yaşamı, Dünya'nın gece gündüz değişimi gibi ritmik düzenine göre hareket ettiğinden canlılarda biyolojik saat diyebileceğimiz ve sirkadiyen ritim olarak tanımlanan bir mekanizma bulunuyor. Uyuma, hormonal düzeylerin ayarlanması ve biyolojik onarım işlemleri gibi birçok işlem bu vücut saatimize ayarlıdır. Nobel ödüllü bilim insanımız Prof. Dr. Aziz Sancar ödülünü, biyolojik saatin DNA'ya etkisi ve bunun kanser tedavisinde kullanımına dair çalışmalarını almıştır. Benzer etki tüm canlılarda vardır ve gece gündüz farkı canlı yaşamında kritik önemi olan göç etme, üreme, yumurtadan çıkma ve avlanma süreçleri ile yakından ilgilidir. Eğer biz yapay aydınlatma ile canlıların algıladığı gece sürecini değiştirirsek onların biyolojik ritmini kesintiye uğratmış oluruz. Bu da genellikle canlı yaşamına ve doğaya ciddi hasarlar bırakır.

Hayvanlar âlemi açısından bakıldığında, Güneş'in günlük hareketi ve Ay'daki yüzey parlaklık değişimleri gibi doğal parlaklık değişimlerine adapte olmuş doğal canlı yaşamının hayati faaliyetlerinin birçoğu karanlık ortamlarda gerçekleşir. Amfibiler denilen ve hem karada hem suda yaşayabilen canlıların bir kısmı ışık değişimlerine o kadar hassastırlar ki ışık miktarındaki en küçük bir değişiklikten sonra bile gözlerinin ortamdaki ışığa alışması saatler sürebilir. Görme duyusundan uzun süreler mahrum kalmak bu canlıların avlanamamasına ve çoğu durumda üreyememesine yol açar.

Benzer bir durum kuşlar için de söz konusudur. Gece vakti çevreyi aşırı aydınlatmak özellikle göçmen kuşların yön bulma duyularını etkiler; bu da onların yanlış yönleneşine, çoğu durumda yorgun düşmelerine ve daha kolay av olmalarına neden olur. Benzer şekilde, aydınlatılmış yüksek binalar nedeniyle kuşlar arasında yaralanma ve ölüm oranı çok yüksektir. Amerika Birleşik Devletleri'nde her yıl 100 milyondan fazla kuş aydınlatılmış binalara çarparak hayatını kaybediyor.

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Karada olduğu kadar olmasa da yapay aydınlatmanın su yaşamı üzerindeki etkileri de çok büyüktür. Büyük yerleşim yerlerinin yarından fazlası ya kıyılarda ya da kıyıya yakın bölgededir. Besin zincirinin en altında kalan zooplanktonların ışığın durumuna göre dikey yönde aşağı- yukarı hareketleri ve zincirin üyelerinin de bu harekete uyması balıkçılar tarafından iyi bilindiğinden, karanlık olması gereken derin deniz bölgelerinin bile ışık kirliliği ile karşı karşıya kalması sonucunu doğurmuştur.

Deniz kaplumbağaları yumurtalarını kuma bırakır, yumurtadan çıkan yavrular da Ay'ın su üzerindeki yansıması sayesinde denize yönelir. Kıyı şeritlerinde bulunan turizm amaçlı yapılardan kaynaklanan doğal olmayan ışıklar, bu yavruların deniz yerine kara içlerine doğru gitmesine neden olur, bu yüzden de deniz kaplumbağası popülasyonunu olumsuz yönde etkiler. Bizim çok küçük yaşlardan itibaren ışığa doğru uçtuğunu bildiğimiz bir diğer canlı türü ise güvedir. Bunlar da ışık etrafında dolanmakla harcadıkları enerji yüzünden normal yaşam döngülerinden uzaklaşır ve bu yüzden popülasyonları sürekli azalır.

Yırtıcıların çoğu gece avlandığından artan ışık miktarı onların avları tarafından daha kolay fark edilmesine yol açar. Hâlihazırda avlanma yetenekleri azalmış olan bu yırtıcıların çoğu artan ışık yüzünden aç kalır ve hayatını kaybeder.

Besin zinciri sürecindeki kırılmalar o döngüdeki tüm canlıları etkiler. Bunun en dikkat çekici örneklerinden biri Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Yellowstone parkında avcı kurtların yok olması sonucu geyik popülasyonunun artması ve sayısı artan geyiklerin bitki örtüsünü aşırı tüketmesi sonucunda doğal döngünün bozulmasıdır.

Bununla birlikte, biyoretim bitkiler için de geçerlidir. Bitkilerin gelişimleri sırasında bir süre ışık görmeleri ama daha sonra da ışıksız bir sürece maruz kalmaları doğal döngüleri açısından önemlidir. Bu fotoperiyodik dönem, bitkilerde durgunluk, yaprakların filizlenmesi, çiçeklenme ve yaprakların dökülmesi gibi süreçleri doğrudan etkiler.

İnsan sağlığına etkileri

Gece uzun süre ışığa maruz kalmak obeziteden depresyona, diyabetten bazı kanser çeşitlerine kadar çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilir. Normalde karanlıkta gerçekleşmesi gereken biyolojik olaylar, maruz kalınan ışığın şiddeti yüzünden ya tamamen engelleniyor ya da çok az miktarda gerçekleşiyor. Hücre yenilenmesi, bağışıklık sisteminin güçlenmesi, yaşlanma, kolesterol miktarı ve bunun gibi birçok mekanizmadan sorumlu olan melatonin hormonu ışığa duyarlı hücreler tarafından havanın kararmasıyla birlikte salgılanmaya başlar ve hormon salgı seviyesi gün ışığı ile birlikte düşer. İnsan vücudunun ışığa maruz kalması bu hormonun salgılanmasına etki eder, bunun sonucunda uyku düzenimiz değişir ve sağlığımız bozulabilir.

Maruz kalınan ışığın miktarı kadar dalga boyu da önemlidir. İnsan vücudu özellikle mavi ışığa daha duyarlıdır. Günümüzde düşük enerji tüketimleri nedeniyle oldukça yaygın kullanıma sahip LED lambaların mavi dalga boyunda güçlü yayınımları vardır. LED teknolojisi artık o kadar yaygınlaştı ki sürekli elimizde olan cep telefonlarımızın ekranlarından TV ve bilgisayar ekranlarımıza, hatta reklam panolarına kadar birçok cihazda LED aydınlatma kullanılıyor. Bu da günlük olarak maruz kaldığımız mavi ışık miktarını büyük ölçüde artırıyor.

Dolayısıyla sağlığımız da bu durumdan fazlasıyla etkileniyor.

Enerji israfı

Işığın gerekenden fazla ve yanlış yönde kullanılması sadece ışık kirliliğine yol açmakla kalmaz, aynı zamanda bu ışığı elde etmemizi sağlayan enerjinin de israf edilmesi demektir. Elektrik enerjisi elde etmek için günümüzde fosil yakıtlar yaygın olarak kullanılır. Dolayısıyla gereksiz yapay ışık; enerji israfının yanı sıra kullanılan fosil yakıt ve harcanan para gibi kaynakların da israf edilmesi

Eleştirel Okuma Notları

---

ve hava kirliliği demektir. ABD’de bu şekilde boşa harcanan maddi kaynaklar yıllık yaklaşık 3,5 milyar dolardan fazladır. Ülkemizde yapılan çalışmalarda da bu rakamın epeyce yüksek olduğu biliniyor. Uygun aydınlatma armatürleri kullanılarak, gereksiz aydınlatmalardan kaçınarak ve gerekirse aydınlatma zamanlarını azaltarak bu kayıp çok daha düşük seviyelere çekilebilir.

Astronomiye etkileri

Yapay aydınlatmanın etkilediği bir başka süreç de astronomidir. Evreni incelemenin anahtarı oradan aldığımız ışınının taşıdığı bilgidir. Milyonlarca kilometre uzaklıktan gelen bu zayıf ışınlar, gece yapay aydınlanmalar yüzünden ortaya çıkan ışık kirliliği karmaşası içinde kaybolur. Bu yüzden gözlemleri olabildiğince ışık kirliliğinden etkilenmeyecekleri bölgelere kurulur. Ancak gözlemlerinin gezegenimizin çevresindeki yörüngelerinde dolanan Starlink uydularının yol açtığı ışık kirliliğinden kaçması neredeyse imkânsızdır. Parlama etkileri ile ışık kirliliğine yol açan ve güncel sayıları 4.000’i aşan bu uydular, ilk olarak 2019’da uzaya gönderilmeye başlanmıştır. Yeryüzündeki yüzlerce gözlemevi bu uydular yüzünden işlevselliğini yitirme tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Karanlık Gökyüzü Parkları

Yok olmayla karşı karşıya kalan türleri ve doğal park alanlarını korumaya almaya benzer şekilde, gece gökyüzümüzü korumak için de karanlık gökyüzü parkları vardır. İzin verilen yapay ışık miktarına göre bu parklar üç sınıfa ayrılır.

1- Karanlık gökyüzü koruma bölgelerinde yalnızca doğal aydınlatmaya yer vardır, hiçbir şekilde yapay aydınlatma bulunmaz.

2- Kentsel yıldız alanlarında yapay aydınlatma sıkı biçimde denetlenir. Bölge dışından gelen ışık kirliliği etkisi fark edilebilir olsa da korunan alan gökyüzü gözlemi için uygundur.

3- Gece koruma bölgelerinde yapay aydınlatma sıkı biçimde denetim altında olsa da ana hedef gece karanlığını korumaktır, astronomik gözleme uygunluk ön koşul değildir.

2001 yılında Uluslararası Karanlık Gökyüzü Birliği kurulduktan sonra, ışık kirliliğinin etkilerini ortaya koyan çalışmalar hız kazandı. Ülkemizde TİKE (Türkiye’de Işık Kirliliğini Engelleme) çalışmaları kapsamında, özellikle gönüllü öğretmenlerin desteği ile SQM [Sky Quality Meter (Sıkay Kaliteli Meyd)] cihazları kullanılarak yapılan ışık ölçümleri de dâhil olmak üzere birçok veriye isikkirliligi.org sitesinden erişilebiliyor.

Ayrıca, T. C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde faaliyetlerini sürdüren kalkınma ajansları, Türkiye’de karanlık gökyüzü parklarının yer alacağı alanların belirlenmesi ve bu parkların hizmete açılması çalışmalarını yürütmeye başladılar. Ülkemizdeki karanlık gökyüzü parklarının oluşturulması ile ilgili çalışmaları yakından takip ederek gelişmeleri sizlerle paylaşmaya devam edeceğiz.

İnsanlığın uzayda kolonileşeceği günler gelecekte mümkün olabilir ama hâlihazırda yer altı ve yer üstündeki kaynaklarını hızla tükettiğimiz Mavi Dünyamız bizim için yaşanılacak tek yerdir ve hatta yakın gelecekte alternatifi de yoktur. Bu yuvayı olabildiğince korumak onu kirleten canlı türü olarak yine bizim görevimizdir. Alınabilecek önlemler ile çevreye birçok olumsuz etkisi olan ışık kirliliğini azaltabiliriz. Toplum genelinde her birimiz ışık kirliliği konusunda bilinçlenerek ve harekete geçerek bir farkındalık oluşturabiliriz. Geceleri kendi evimizde, sokağımızda ve mahallemizde yanan ışıkları en aza indirerek bu konuda adım atmaya başlayabiliriz.

Tuncay Özdemir, *Işık Kirliliği*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

C. *Işık Kirliliği* adlı metnin yapısını, dil ve üslup unsurlarını çözümlmek için yandaki bölümü okuyunuz, aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde neler anlatılmıştır? Aşağıdaki şemaya ilgili bölümlerin özetlerini yazınız.

Giriş

.....

.....

.....

.....

.....

Gelişme

.....

.....

.....

.....

.....

Sonuç

.....

.....

.....

.....

.....

2. Metinde paragraflar ve bölümler arasındaki ilişki nasıl sağlanmıştır? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Metnin Yapı, Dil ve Üslup Unsurlarını Çözümleme

Bir metni tahlil etmenin üçüncü basamağı metindeki yapı, dil ve üslup özelliklerini çözümlenektir. Bir metindeki yapı dil ve üslup özelliklerini çözümlerken aşağıdaki unsurlara dikkat edilmelidir:

1. Metni, yapı ve anlam bakımından parçalara / bölümlere ayırarak bu bölümler arasındaki ilişki ve ayrıntılara odaklanılır.
2. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama katkısı değerlendirilir.
3. Metnin yapı unsurları (yazar, yazarın bakış açısı, yazarın kullandığı anlatım biçimleri, düşünceyi geliştirme yolları) inandırıcılık, geçerlik, tutarlık vb. unsurların metnin planına nasıl yerleştirildiği analiz edilir.
4. Yazarın bakış açısı ve bu bakış açısının metni nasıl etkilediği belirlenir.
5. Metinde yazarın üslubunu oluşturan unsurlar belirlenerek bu unsurların okur üzerindeki etkisi değerlendirilir.
6. Yazarın metni yazma amacı, yaşamına ilişkin bilgiler, kişiliğini yansıtan ifadeler metinden bulunur ve bunlardan hareketle yazarla ilgili çıkarımlar yapılır.
7. Yazarın yaşamı araştırılır, edinilen bilgiler ile ulaşılan çıkarımlar karşılaştırılır.

2. ÜNİTE

3. Metinden alınan aşağıdaki cümlelerde geçiş ve bağlantı ifadeleri metnin anlamını nasıl etkilemiştir? Örnekten hareketle metinden geçiş ve bağlantı ifadeleri içeren cümleler bularak açıklayınız.

Cümleler	Geçiş ve Bağlantı İfadelerinin Anlama Katkısı
<p>Işık çağlar boyunca temelde korunma amaçlı kullanıldıktan sonra elektriğin günlük yaşantımıza girmesiyle; iletişim, sağlık ve tarım gibi birçok alanda insanlık yararına kullanılıyor olsa da özellikle gelişmişlik seviyesinin yükselmesi ve artan teknoloji ile birlikte artık ekolojik dengeyi ve sağlığımızı tehdit edecek bir kirlilik çeşidi haline geldi.</p>	<p>Bu cümlede “girmesiyle” ifadesindeki “ile”, cümlenin öncesi ve sonrası arasında neden sonuç ilişkisi sağlamıştır.</p> <p>NEDEN: Elektriğin günlük yaşama girmesi SONUÇLAR: İnsanlık yararına kullanılması, yoğun kullanımı ile ekolojik dengeyi ve sağlığı tehdit eden bir kirlilik çeşidine dönüşmesi</p>
<p>Yapay aydınlatmanın ana kaynağı olan elektrik enerjisinin üretim teknikleri göz önüne alındığında aslında olayın sadece doğal yaşamın tehdidinden ibaret olmayıp başlı başına bir enerji sorunu olduğu da görülür. Nitekim yapılan çalışmalarda özellikle yerleşim birimleri büyürken artan nüfusa oranla ışık kirliliğinin çok daha büyük oranlarda arttığı ve bununla bağlantılı olarak elektrik tüketiminin de arttığı belirlenmiş.</p>	<p>İkinci cümlenin başında kullanılan “nitekim” kelimesi “gerçekten” anlamına gelir. Böylelikle önceki cümlede anlatılan durum ikinci cümlede örneklenerek daha somut bir gerçeklik dile getirilmiş, anlatım güçlendirilmiştir.</p>
Bulduğunuz Örnek Cümleler	Örneklerinizdeki Geçiş ve Bağlantı İfadelerinin Anlama Katkısı

4. Yazar, düşüncesini ortaya koymak için hangi anlatım biçimlerinden ve düşünceyi geliştirme yollarından faydalanmıştır? Metni eleştirel okurken aldığınız notlardan hareketle yazınız.

Kullanılan Anlatım Teknikleri ve Düşüncüyü Geliştirme Yolları

5. Yazarın kullandığı anlatım biçimleri, düşünceyi geliştirme yolları ile metin için yararlanılan kaynaklar metni inandırıcılık, geçerlik, tutarlık bakımından nasıl etkilemiştir?

Metin inandırıcıdır / inandırıcı değildir çünkü

Metin geçerli bilgiler içerir / içermez çünkü

Metin tutarlıdır / tutarlı değildir çünkü

2. ÜNİTE

6. Yazarın konuyu ele alışını, konuya bakış açısını metnin anlatımını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

7. Yazarın üslubu, metni anlamlandırmanızı nasıl etkiledi? Tablodaki örnekten hareketle metinden örnek cümleler vererek açıklayınız.

Örnek Cümleler	Yazarın Üslubunun Metni Anlamlandırmada Etkisi
Başımızı kaldırıp gökyüzüne baktığımızda en son ne zaman pırıl pırıl yıldızları ve gök adamızı gördünüz? Bu sorunun cevabı çok açık, şehir ışıklarından uzaklaşıp kırsal alana gittiğimizde.	*Yazar, burada kısa cümleler ve yalın bir anlatım ile bilimsel bir konuyu anlaşılır hâle getirmiştir. *Yazarın soru sorması, okuyucuda merak duygusu uyandırmaktadır. *Eksilteli cümle yapısı ile okuyucuyu konu ile ilgili düşünmeye yöneltmiştir.

9. Yazarın metni yazma amacı nedir? Yazar, bu metinle amacına ulaşmış mıdır? Açıklayınız.
10. Metinde yazarın yaşamına ya da kişiliğine dair ipuçları belirleyebildiniz mi? Niçin?

Ç. Işık Kirliliği adlı metnin içerik unsurlarını çözümlmek için yan tarafta verilen bilgileri inceleyiniz. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Metnin konusu ve teması nedir? Yazar, bu konu ve tema çerçevesinde hangi düşünceyi aktarmak amacıyla bu metni yazmıştır? Aşağıdaki şemada istenen bilgileri metinden belirleyerek ilgili yerlere yazınız.

Konu	
Tema	
Ana Fikir	
Yardımcı Fikirler	

2. Metnin ana fikri ve yardımcı fikirleri yazarın ele aldığı konuyu destekler nitelikte midir? Bu unsurlar arasındaki ilişkiyi sorgulayınız ve metni tutarlılık açısından değerlendiriniz.
3. Metne yansıyan bilimsel anlayış ve düşünsel unsurlar metnin yazıldığı dönem hakkında hangi ipuçlarını vermektedir? Metinden örnek cümlelerle açıklayınız.
4. Yazar, anlatmak istediklerini metinde nasıl işlemiştir? Metnin yapısını ve düşünsel planını göz önünde bulundurarak açıklayınız.
5. Bu metni bilgilendirici metin yapan özellikler nelerdir?

Bu metin, bilgilendirici bir metindir çünkü

-
-
-
-
-

Metnin İçerik Unsurlarını Çözümleme

Bir metni tahlil etmenin dördüncü basamağı o metnin içerik unsurlarını çözümlenir. Metinlerde içerik çözümlenirken aşağıdaki çalışmalar yapılır:

1. Metnin konusu, teması, ana fikri ve yardımcı fikirleri belirlenerek bunlar arasındaki ilişki ve tutarlılık sorgulanır.
2. Metnin yazıldığı dönemin bilimsel anlayışı ile düşünsel, sosyolojik ve tarihî özelliklerin metne yansımalarına dair çıkarımlarda bulunulur.
3. Metindeki düşüncelerin metnin düşünsel planındaki yeri sorgulanır.
4. Ana fikrin sunuluş şeklinden ve anlatım özelliklerinden (konu, konuların işleme nedeni, anlatım biçimi, metnin yapısı vb.) hareketle metnin türe özgü özellikleri belirlenir.
5. Metnin ana fikri, yardımcı fikirleri ve temasının metnin türüne katkısından yola çıkılarak yazarın bu metin türünü seçme nedeni sorgulanır.
6. Metin özetlenerek özet metin ve ana metin anlam, içerik, kapsam ve tutarlılık bakımından karşılaştırılır.

2. ÜNİTE

6. Yazar, niçin bilgilendirici bir metinle düşüncelerini aktarmış olabilir? Yazınız.

Yazar, bilgilendirici metin türünü seçmiştir çünkü

7. Metni kendi cümlelerinizle özetleyiniz. Özetiniz; ana metinle anlam, içerik, kapsam ve tutarlılık bakımından hangi benzerlik ve farklılıkları taşıyor? Karşılaştırarak yazınız.

Metnin Özeti

Özet ve Ana Metnin Karşılaştırılması

Anlam bakımından	
İçerik bakımından	
Kapsam bakımından	
Tutarlılık bakımından	

D. Işık Kirliliği metnine dair bir eleştiri hazırlamak için "Eleştiri-Yorum" bölümünde verilen bilgileri inceleyiniz. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Argüman; bir metni yazma amacınızı ortaya koyan, iyi sınırlandırılmış, tartışmanın esas noktasını oluşturan ve kesin olarak ifade edilmiş bir düşünceyi içeren iddiadır. Argüman cümlesi, metni okuduktan sonra kendi bakış açınızı ve yorumunuzla sınırlandırılmalıdır. Bu cümle, eserde var olan ve tartışmaya açık bir durumu içermelidir. Ayrıca argümanınızla gerçek hayattaki durumlar veya konular (tarihsel olaylar, dönemin zihniyeti vb.) arasında ilişkiler kurulabilmelidir.

Bu bilgiden hareketle metne dair hangi argümanları oluşturursunuz? Niçin?

Argümanlarım	Bu Argümanı Oluşturma Gerekçem
Işık kirliliği, ekolojik dengeyi yazıda iddia edildiği kadar etkilemez.	Metinde iddia edilen "...ışık kirliliği ile hava kirliliği arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu da anlaşılır." ifadesine tam olarak katılmıyorum. Işık kirliliğinin hava kirliliğinde etkisi çok azdır. Var olan diğer kirlilik türleri ekolojik dengeyi daha çok etkiler.
Işık kirliliği ekolojik dengeyi ve sağlığı etkileyen en ciddi tehditlerden biridir.	Metinde ortaya konulan bilgiler göz önüne alındığında yazarın görüşüne katılıyorum ve bu konuda acil girişimlerde bulunulması gerektiğini düşünüyorum.

2. Oluşturduğunuz argümanları geliştirmek ve diğer arkadaşlarınızın görüşlerini öğrenmek için argümanlarınızı arkadaşlarınızla tartışınız. Arkadaşlarınızın metin hakkındaki görüşleri, metni anlamlandırmanıza nasıl bir katkı sağladı? Açıklayınız.
3. Metinde anlatılan durumları çevrenizde gözlemlediğinizde bu konu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Eleştiri-Yorum

Tahlil etmenin son basamağı; çözümlenen metni konuşma, yazma gibi farklı yollarla ve sunum, afiş, rapor, eleştiri yazısı gibi farklı tekniklerle eleştirmektir. Bir metin eleştirilirken aşağıdaki basamaklar uygulanır:

1. Metni çözümlerken ulaşılan sonuçlara dayalı argümanlar oluşturulur.
2. Argümanla ortaya konan iddiaların gerekçeleri neden sonuç ilişkisi içinde açıklanır.
3. Metindeki iletiler ile kendi dünya görüşleri, diğer bireylerin metin hakkındaki düşünceleri, metnin yazıldığı dönemin sosyal ve kültürel yapısı günümüzle ve kendi yaşamlarıyla karşılaştırılarak "metin-yazar-okur-dünya" arasında bağ kurulur.
4. Metin, okunan diğer metinlerle ve farklı sanat ürünleriyle karşılaştırılır; ulaşılan sonuçlar birleştirilerek metin, eleştiren kişiye özgü bir şekilde anlamlandırılır.
5. Metin hakkındaki değerlendirmeler konuşma, yazma gibi farklı yollarla sunulur.
6. Metin eleştirisi; eleştiri yazısı, sunum, afiş, rapor gibi farklı tekniklerle paylaşılarak tartışılır.

E. Aşağıdaki bildiriye tahlil ettiğiniz *Işık Kirliliği* metni ile karşılaştırınız.

TÜRKİYE'DEN UZAYA KAÇAN ŞEHİR IŞIKLARI*

1. GİRİŞ

Türkiye'nin enerji gereksinmesi hızla artmaktadır; yeni santraller, özellikle nükleer santral gündemdedir. Elektrik enerjisinde %8-10 artış öngörülmektedir. Büyüyen sanayi, gelişen turizm, nüfus artışının ve tüketimin baskısı ve daha etkili aydınlatma eğilimleri nedeniyle dış aydınlatma, elektrik tüketimindeki artıştan daha hızlı artmaktadır. Dış aydınlatmada aydınlatma kurallarına uymayan armatür ve lambaların kullanılması da yaygınlaşmaktadır. Bunun sonucu olarak ışık kirliliği de giderek artmaktadır. Bu bildiriye ışık kirliliğinin yalnız bir boyutu incelenecek, uydu verilerinden yararlanarak Türkiye'nin büyük şehirlerinden uzaya kaçan ışık (elektrik) enerjisinin sayısal değerleri verilecektir.

2. IŞIK KİRLİLİĞİNİN KAYNAKLARI

Işık kirliliğinin esas kaynağı yol, cadde ve sokak aydınlatmalarıdır. Ayrıca sanayi ve yerleşim yerleri, tatil köyleri, park, bahçe ve spor alanlarının aydınlatmaları, binaların dış cephe aydınlatmaları ve binalardan taşan ışıklar, reklam panoları, güvenlik amacıyla yapılan aydınlatmalar da önemli katkıda bulunur.

Işık kirliliğinin önemli bir bileşeni dış aydınlatma aygıtlarından dikine çıkan ışık, yani doğrudan gökyüzüne giden ışıktır. İstanbul, İzmir ve Antalya gibi şehirlerde gece aldığımız görüntüler bunu açıkça sergilemektedir.

3. UYDU VERİLERİ

(...) Türkiye'de yerleşim yerlerindeki parlaklık dağılımı Şekil 1 de, büyük şehirlerden uzaya kaçan ışık enerjisinin sayısal değerleri Tablo 1 de verilmiştir. Karşılaştırma amacıyla diğer ülke şehirlerinden örnekler de verilmiştir.

TABLO 4: 9 Şubat 1997 de DMSP tarafından algılanan enerji ve bundan hesaplanan ışık enerjisi kaybı

	Gözlenen Değer (10 ⁻⁸ Watt/cm ² /st/m m)	Işık Enerji Kaybı (10 ⁶ kWh/yıl)	Alan (km ²)	Enerji Kaybı/Alan (10 ⁶ kW h/yıl/km ²)
İstanbul	2.27 x 10 ³	13.6	2808	4.85 x 10 ⁻³
İzmir	5.58 x 10 ²	3.34	1086	3.08 x 10 ⁻³
Bursa	2.92 x 10 ²	1.75	739	2.37 x 10 ⁻³
Ankara	1.13 x 10 ³	6.77	1745	3.88 x 10 ⁻³
Antalya	1.89 x 10 ²	1.13	653	1.73 x 10 ⁻³
Adana*	3.31 x 10 ²	1.98	742*	
Kayseri*	4.54 x 10 ²	2.70	806*	
Konya*	2.22 x 10 ³	1.33	554*	
Londra	6.01 x 10 ³	36.0	3210	1.12 x 10 ⁻²
Belfast	2.10 x 10 ²	1.26	774	1.62 x 10 ⁻³
Paris	8.08 x 10 ³	48.4	4521	1.07 x 10 ⁻²

(...) Tablo 1 de “gözlenen değer”, ilgili yerleşim yerinden salınan ve uydu tarafından birim zamanda (saniye), birim alanda (santimetre kare), birim uzay açısı (steradyan) altında, birim dalgaboyunda (mikrometre) doğrudan ölçülen enerjidir. “Işık enerji kaybı”, ilgili yerleşim yerinden bir yılda uzaya kaçan ışık enerjisidir. Bu hesaplanırken bir gecede ortalama 10 saat aydınlatma yapıldığı varsayılmıştır. Yerleşim yerinin (uydu tarafından) tahmin edilen alanı ve birim alandan bir yılda kaybolan ışık enerjisi de son iki sütunda verilmiştir.

4. IŞIK KİRLİLİĞİNİN MALİYETİ

Tablo 1’deki enerji kaybı değerlerinden her yıl boşa harcanan para hesaplanabilir. Bu İstanbul için yılda yaklaşık 600 milyar TL, Ankara için 300 milyar TL, İzmir için 150 milyar TL kadardır. Kişi başına göğe giden enerji, Tablo 1’deki şehirler için, Kayseri hariç, 1,6 ile 2,3 kWh / yıl arasındadır. Bu şehirler için ortalama Türkiye ortalaması olarak kabul edersek Türkiye’den uzaya kaçan elektrik enerjisinin parasal karşılığı yılda 6 trilyon TL den fazladır. Buna şehirlerarası yol aydınlatması dahil değildir. (...)

5. SONUÇ

Tablo 1’de verilen değerler, (...) dış aydınlatma aygıtlarından dikine çıkan ve doğrudan uzaya kaçan elektrik enerjisinin çarpıcı bir göstergesidir. Gerçek ışık kirliliği, dolayısıyla boşa harcanan ışık enerjisi bundan daha büyüktür. Çünkü böyle aygıtlar ışığın önemli bir kısmını yatayla 0 ile 45 derece açı yapan doğrultularda da yayarlar; bu ışıklar hava molekülleri ve havadaki toz vb. tarafından her yöne saçılırlar. Aysız gecelerin yapay gök parlaklığının nedeni budur. Göğün yapay parlaklığına neden olan bu ışık da boşa harcanan enerjidir.

Bu demektir ki dış aydınlatmalarda büyük yanlışlıklar vardır. Bunun düzeltilmesi için dış aydınlatmadan sorumlu merkez ve yerel yönetimlere, aygıt ve lamba üreticilerine, uygulayıcı ve kullanıcılara önemli görevler düşmektedir. Bu bir eğitim ve bilinçlenme sorunudur. Burada sergilenen uydu verileri, devlet kurumlarından özel şirketlere ve kişilere kadar her kademede “eğitim aracı” olarak kullanılabilir. Japonya Çevre Ajansı, ışık kirliliğini önlemek için bir dizi kural geliştirdi ve 6 şehirde uygulama kararı aldı, bu konuda CIE ile de iş birliği yapılması benimsendi. Eğer, bu uygulama sonunda, bir şehir dikine ışığı azaltırsa ışık enerjisi kaybındaki azalmanın algılanabileceği beklenmektedir. Bunun da gelecek kuşaklara enerji tasarrufu sağlamak için bir itici güç olacağı düşünülmektedir.

Zeki Aslan, Syuzu Isobe (Siji İsobe); *Türkiye’den Uzaya Kaçan Şehir Işıkları* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

F. Tahlil ettiğiniz metninle yukarıdaki metni karşılaştırdığınızda görüşlerinizde neler değişti? Sonuçlar bölümüne yazınız.

Karşılaştırma Sonuçları

-
-
-
-
-

2. ÜNİTE

- F. Tahlilde edindiğiniz birikimlerden hareketle *Işık Kirliliği* başlıklı metni değerlendiren bir afiş ya da broşür tasarlayınız. Çalışmanızı hazırlarken aşağıdaki basamakları uygulayınız. Yaptığınız çalışmaları (✓) ile işaretleyiniz.**

Afiş / Broşür Çalışması İçin Takip Edilecek Basamaklar	
Metinle ilgili notlarımı gözden geçirdim.	
Metinle ilgili argümanlarımı oluşturdum.	
Argümanlarımı arkadaşlarımla tartışarak geliştirdim.	
Argümanımın kesin sınırlarını belirledim.	
Yazma amacımı belirledim.	
Argümanım ve amacım doğrultusunda güvenilir kaynaklardan araştırma yaptım.	
Afiş / broşür çalışmamda amacıma uygun görsel unsurlar belirledim.	
Seçtiğim metin türünün özelliklerine göre çalışmamın düşünsel planını oluşturdum.	
Metni tahlil ederken ve araştırma yaparken aldığım notları çalışmamda nerelerde kullanacağıma karar verdim.	
Afiş / broşür çalışmamda uygun şekilde kısa ve açık cümleler oluşturdum.	
Çalışmamı hazırlayarak arkadaşlarımla paylaştım.	
Ulaştığım sonuçları arkadaşlarımla tartıştım.	
Çalışmamı e-portfolyoma ekledim.	

- G. Aşağıda *Işık Kirliliği Metnini Eleştirme Konulu Afiş / Broşür Çalışmasını* değerlendirmek üzere verilmiş ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelere katılma durumunuzu ilgili kutucuğa X işareti koyarak belirtiniz.**

Afiş Çalışması Öz Değerlendirme Formu						
		Kesinlikle katılmıyorum.			Tamamen katılıyorum.	
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	<i>Işık Kirliliği</i> metnini doğru bir şekilde tahlil ettim.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Tahlil esnasında aldığım notlar afiş çalışmam için yeterliydi.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Çalışmamı konuyu destekleyen görsellerle destekledim.	☐	☐	☐	☐	☐
4	İlgi çekici bir afiş / broşür hazırladım.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Yaptığım çalışma kendimi geliştirmemi sağladı.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Bu çalışmanın bana katkısı					
7	Bir sonraki çalışmada daha iyi olmak için					

.....yapmalıyım.

Bu öz değerlendirme formundan alabileceğiniz en yüksek puan 25, en düşük puan 5'tir.

Araştırıyorum

Ziya Gökalp tarafından yazılan *Hars ve Medeniyet* metnini tahlil etmeden önce metnin yazarı, metnin yazıldığı dönemin siyasi, sosyal olayları, düşünce akımları (Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık, Türkçülük) ve bu akımların temsilcileri hakkında araştırma yapınız.

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Sosyal Bilimlerden Bir Makale Tahlili

A. Ziya Gökalp tarafından yazılan *Hars ve Medeniyet* adlı makalenin

- Başlığına
- Metnin yapısına
- Paragrafların ilk cümlelerine

göz gezdirerek metnin içeriği hakkında tahminlerde bulununuz. Tahminlerinize dayanarak okuma amacınızı belirleyiniz.

B. Metni sessiz okuma tekniği ile okurken aşağıdaki basamakları uygulayınız.

- Anahtar kelimeleri işaretleyiniz.
- Bilinmeyen kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz.
- Kelimelerin anlamlarını sözlüklerden araştırarak tahminlerinizle karşılaştırınız.
- Öğrendiğiniz kelimeleri kişisel sözlüğünüze not alınız.
- Metinle ilgili sorularınızı not alınız.

HARS (MİLLÎ KÜLTÜR) VE MEDENİYET*

İnsan toplumlarının bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani kişiler arasındaki uyumu sağlayan kurumlar “hars (kültür) kurumları”dır. Bu kurumların tamamı o cemiyetin “hars”ını (kültür) oluşturur.

Bir cemiyetin üst tabakasını başka cemiyetlerin üst tabakalarına bağlayan kurumlar ise “medenî kurumlar”dır. Aynı türden olan bu gibi kurumların tamamı “medeniyet” (uygarlık) adını verdiğimiz bütünü oluşturur.

Hars ve medeniyetin niteliklerinin açık bir biçimde ortaya konulması sayesinde, şimdiye kadar iyice anlaşılmamış olan birçok sosyal ikilem de açıklık kazanacaktır. Çünkü bir kavram kargaşasının sonucu olan bu ikilemler ya harsla medeniyetin çatışmasından ya da cemiyet bünyesinde iki ayrı medeniyet akımının egemenlik kazanma savaşı yüzünden ortaya çıkmıştır. Millî hayatımızı tetkik edersek bu söylediklerimizi belgeleyecek pek çok örnek bulabiliriz. Selçuklu devletinin sonlarına doğru, Anadolu Türklüğü, fikrî yönden olgunlaşmaya başlamıştı. Bir yandan Mevlâna Celâleddin-i Rûmî aruz vezniyle Farsça şiirler yazarken, diğer yandan Yunus Emre hece vezniyle ve halk Türkçesiyle ilâhîler yazıp söylüyordu. Yunus Emre’nin ilâhîleri, bütün Anadolu Türkleri arasında vicdan birliği sağladığı yani insanları birbirlerine bağladığı için bir “hars hareketi” idi. Oysa Mevlâna’nın şiirleri, Anadolu’da olduğu gibi İran ve diğer İslâm ülkelerinde de üst tabakaları birbirlerine bağlayıcı etki taşıdığı için bir “medenî cereyan”dan ibaretti.

Bu misâlden anlaşılıyor ki, Osmanlı devletinin kuruluşundan önce Anadolu’da; hars (kültür) dilimizle, medeniyet dilimiz, hars (kültür) veznimizle, medeniyet veznimiz birbirinden ayrılmış ve bu yüzden birtakım ikilemler ortaya çıkmıştı. Ayrıca bu ikilem, musiki alanında da belirmişti. Bir yandan aruz veznindeki şiirler Acem musikisiyle şarkı yapılırken, diğer yandan da Türk vezniyle yazılan ilâhîler, Türklerin millî musikisiyle söyleniyordu. Demek ki harsı (kültürel) musikimizle, medenî musikimiz arasında bir ikilem doğmaya başlamıştı.

O dönemde Anadolu Türklerinin çok zengin bir harsı (kültürü) vardı. “Oğuz-nâme” adı ile toplanmış bir takım millî destanlarımız vardı ki, bunlardan yalnız

Eleştirel Okuma Notları

---

on iki tanesini Dede Korkut kitabında görüyoruz. Türk'ün kendisine özgü bir tasavvufu, bir halk felsefesi vardı. O zamanlardan, yazılı olmayan örfümüz sayesinde, değişe değişe zamanımıza kadar gelebilen nefesler (Bektaşî tekkelelerinde okunan manzumeler) ile darbimeseller (atasözleri), mânilerle koşmalar, bize o devrin Türk harsını göstermek için yeterlidir. Osmanlı devletinin kurulduğu dönemde, Anadolu'da Türk harsı ile İnan medeniyeti yani "Türkçülük" ile "taklitçilik" bu şekilde çarpışmaktaydılar. Osmanlılar, Selçuklu sultanları gibi, "Keykubad" "Keyhüsrev" gibi İnanlı benzeri isimler almaktan sakındılar. Selçuklu devletinin resmî dili Farsça olduğu hâlde, Osmanlı devletinin resmî dili Türkçe oldu. Osman Gazi'nin millî veznimizin bir âbidesi olan meşhur koşması, Osmanlılığın İnan medeniyetinden çok Türk harsına değer vereceğinin bir belgesidir.

Gerçi Osmanlılık ilk dönemlerinde ne kadar harsa değer veren nitelikte olursa olsun, Selçuklulardan kendilerine miras kalan medeniyetçilik cereyanı da memlekette devam etmekteydi. Resmî işlerde olduğu gibi edebiyatta da Türkçe, Farsçanın yerine geçmekle birlikte, Âşık Paşa, aruz vezninde Türkçe şiirler yazmaktan geri durmamıştı. Bu hareket, hars ile medeniyeti karıştırmak ve onları bağdaştırmaya çalışmaktı. Zamanla, şiirdeki bu durum, nesir alanında da görülmeye başladı. Türkçe cümlelerin içine Arapça ve Acemce tamlamalar, edatlar ve deyimlerin katılması moda şeklini alıyordu. Demek ki harsçılıkla medeniyetçilik, şiirde olduğu gibi, nesirde de karışma ve birleşmeye çalışıyorlardı. Fakat bu birbirine karışma hareketi toplumun bütün kesimlerinde yaygınlaşmış değildi. Tekkeliler, Yunus Emre'nin izinden geldikleri için gerek şiirde ve gerekse nesirde harsçılık yapıyorlar, medreseliler ise, Arap ve Acem üstadlarının etkisinde buldukları için medeniciliğe yöneliyorlardı. Şiirde tekke edebiyatı, divan edebiyatına karşı harsçı edebiyatın temsilcisi olurken, nesirde de meselâ tekke ürünü olan Âşık Paşazade Tarihi, medreseyi temsil eden Tâcüttevârih karşısında Türkçü edebiyatın bir âbidesi sayılır. Gerçi o zamanlardaki Türkçü edebiyat yalnız bu tekke edebiyatından ibaret değildi.

Millî edebiyat, tekke şiirlerinden ve nesirlerinden başka, âşık destanlarında. Âşık Garip, Şah İsmail, Köroğlu gibi âşık hikâyelerinde, Âşık Ömer ve Dertli gibi halk şairlerinde, halk masalları ve atasözlerinde, mâni ve türkülerinde de gittikçe kuvvetlenen bir hızla devam ediyordu. Bu devirdeki Türkçü edebiyatı yalnız tekkelere, âşıklara ve halka özgü saymak da doğru değildir. Sultan II. Murat'ın kesin emirler vererek "Kabusname"yi Mercimek Ahmed'e saf bir Türkçe ile tercüme ettirmesi, o zamanlardaki sarayın hâlâ Osman Gazi düşüncesi taşıdığını gösterir.

Türk harsı, edebiyat ve musikiden başka, mimarlıkta, hüsnühatta (güzel yazı), nakış ve tezhip (süsleme) işlerinde de özel zevkini sürdürüyordu. Hattâ aşk konusunda bile Türk harsı, kendi zevkini İnan medeniyetinin etkisinden kurtarmayı başarmıştı. Divan şiirindeki aşklar Acem anlayışında ve etkisinde iken, âşık hikâyelerindeki, halk masallarıyla türkülerindeki samimî aşklar daima erkekle kadın arasında idi ve genellikle evlilikle sonuçlanırdı.

Osmanlı hayatında İnan medeniyetinin etkisi, o zaman ki cemiyetin üst tabakasını oluşturan ince bir zara benzerdi. Bu ince zarın altında kıvıldağan, derinleşen, yükselen samimî bir hayat vardı ki, Türk harsı işte o idi. Bu harsın gizli etkilerini, ara sıra divan şiirinde ve tumturaklı nesirlerin satırları arasında bile görmek mümkündür.

Gerçi o zamanlardaki Türk harsının, yalnızca güzel sanatlar alanında bulunacağını sanmak da yanlıştır. Osmanlıların kanunnâmeleri, toprak düzenleri, askerî ve mülkî teşkilâtları gibi hukukî kurumları da tamamıyla Türk harsına göre oluşturulmuştu. Dikkatle karşılaştırılıncaya, Abbasi devletinin "Ahkâm-ı Sultaniyye" ve "Siyasetnâme"leri ile Osmanlı devletinin kanunnâmeleri arasında büyük farklar görülür. Abbasi saltanatı eski İnan şehinşahlığını taklit ettiği hâlde,

Eleştirel Okuma Notları

Osmanlılar kendi harsımıza uygun bir yönetim biçimi ortaya çıkarmışlardı. O zamanki Osmanlı ordusunun gerek piyadesi gerekse süvarisi tamamıyla orijinaldi. O zamana kadar hiçbir devlette ne yeniçeriye ne de sipahiye benzer bir asker örgütü görülüş değildi. Mirî Arazi (Devlet Arazisi) usûlü de tamamıyla orijinal bir toprak düzeni idi. Eski Osmanlılık, teşrifatta ve üniformalarda da millî harsın verdiği ilhama uymuş, başka milletleri taklit etmemişti. Demek ki, eski zamanlarda bizim çok zengin bir harsımız varmış. Bu durum, Türkçülüğün sonradan çıkarılan bir âdet değil, Osmanlılıkla beraber canlanmış olan eski bir anane olduğunu gösterir.

Osmanlı harsı, Tanzimat Devrinde yeniden başka bir medeniyetin egemenlik alanına girmeğe başladı. Çok eskiden Çin medeniyetinden kurtulup İran medeniyetine girmişti. Şimdi ise İran medeniyetinden kurtularak Avrupa medeniyetine giriyordu. Bunun anlamı ise şudur: İslâmiyetten önceki Türk harsı Çin medeniyetiyle çarpışıyor. İslâm devrinde, İran ve Arap medeniyetiyle çarpıştı; bundan böyle ise Avrupa medeniyetiyle savaşıacak demektir.

Bu iki devirde, yeniden bir medenî edebiyat, bir medenî musiki, bir medenî mimarî, bir medenî hukuk, ahlâk vb. kazanmağa başladık. Önceleri Türk zevkini bozmağa çalışan yalnız İran zevki iken, şimdi bir de ona Fransız zevki katıldı. Millî musikimizin rakibi önce yalnız Acem musikisi iken, şimdi bir de Fransız musikisi ortaya çıktı. Kısacası yeniden taklitçiliğe, medeniyetçiliğe başladık. Önceleri kültürel kurumlarımız yalnız medenî kurumlarla çarpışırken, şimdi İran ve Avrupa medeniyetlerinin kurumları da millî hayatımızda ve ruhumuzda birbiriyle çarpışmağa başladılar. Edebiyatımız, felsefemiz, siyasetimiz, ahlâkımız Acem medeniyetiyle Avrupa medeniyetinin bir karışımı hâlini aldı.

Bilindiği üzere Çin medeniyetinden İran medeniyetine geçtiğimiz zamanın ürünü olan “Kutadgu Bilik” kitabı da Çin kurumlarıyla İran kurumlarının bir karışımından ibaretti.

Medeniyet milletler arasındaki ortak kurumlar olduğuna göre, medeniyetin hakikî unsurları müspet bilimlerle, ilim, teknik ve sanatlardır. Avrupa medeniyeti, bu konularda yüksek bir düzeye ulaştığı için, Avrupa medeniyetine girmek, milletimiz için yükselişin şartıdır. Avrupa’dan bilim ve teknolojiyi almakla, biz büyük ilerlemeler elde edeceğiz. Bundan başka, Avrupa medeniyeti eşsiz güzellikler ve ahlâkî zevkler yönünden de üzerimizde olumlu etkiler yapacaktır. Fakat bu etkiler, bize Acem’den geçen felsefî, ahlâkî ve estetikle ilgili zevkleri yıkmaya çalıştığı ölçüde faydalıdır. Yıktığı zevkin yerine kendisi geçmeğe kalktığı anda, bu iki medeniyetin zevki de zararlı olur. Bir milletin güzellikle, ahlâk ve felsefe ile ilgili zevkleri kendine özgüdür. Bunları asla dışarıdan alamaz. Dışarıdan yalnız ifade ve anlamlar, yöntemler, teknikler alınabilir. Duygular, heyecanlar, zevkler harsın unsurları olduğu için tamamıyla millîdir.

Osmanlılar, Türk ve Müslüman bir millet olarak Avrupa medeniyetine giriyorlar. Bu medeniyetin hangi unsurları halkımız tarafından kabul edilirse, ancak o unsurlar harsımıza katılmış sayılabilir. Halkın hoş karşılamadığı kurumlar, yüksek tabaka tarafından kabul edilmiş olsalar bile, millî harsın dışında kalırlar.

Çünkü harsın içinde yer alan unsurlar, ancak cemiyetin bütün fertlerinde duygu birliği meydana getiren yâni cemiyetin fertleri arasında uyumu ve dayanışmayı sağlayan kurumlardır. Bir milletin fertlerini duygu birliğinden yoksun bırakan yahut fertler arasındaki iş bölümünü engelleyen kurumlar millî harsa zarar verir. Bizde levanten yahut kozmopolit adı verilen bir sınıf vardır ki, bu sınıftan olanlar, Batı’nın bilimsel metodları ve teknikleri yerine, estetik, ahlâk ve felsefe ile ilgili inanışlarını ve genel âdetlerini, gösterişli hayatlarını ve huylarını almaya çalışırlar. Yani medeniyet adı altında, başka milletlerin millî harslarını yalan yanlış taklit etmeğe kalkarlar.

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Halk, millî harsını bırakıp başka milletlerin harsını taklit eden bu sınıfi kendinden saymadığı gibi, bunlar da halkla zevk yönünden benzer olmayı kişilikleri için bir küçüklük sayarlar.

İşte, böyle bir sınıfın ve bu sınıfa ait millî olmayan kurumların varlığı, hem vicdan birliğine, hem de iş bölümüne engel olur. Çünkü iş bölümü ancak ortak bir vicdana sahip olan cemiyetlerin fertleri arasında bulunabilir. Ayrı zevklere, ayrı vicdanlara sahip olan toplumlar, ayrı milletler kadar birbirlerine yabancısıdır. Bu insanların dili ortak olsa bile, vicdanı ortak olmadığı için, aralarında uyum sağlanamaz. Milletimizin gerek cinsî ahlâkta, gerek aile ahlâkında kendine özgü bir örfü, bir yaradılış ve anlayışı vardır. Bu örf, ne eski ananelerin esiri kalabilir, ne de kozmopolitlerin keyfine göre büsbütün batılı şekillere girebilir. Kendi kendine değişir, gelişir; fakat zorla ne geriye, ne de ileriye götürülemez. Millî hars herkesin razı olduğu bu tabî örflerin bütünüdür.

O hâlde millî geleneklerimizi arar ve özelliklerini belirlersek artık aramızdaki toplumsal çekişmeler sona erer.

Edebiyatımızla musikimizin millî olmaması da, harsdan çok medeniyete değer vermemizin bir sonucudur. Servet-i fûnûn Edebiyatı, eski Divan Edebiyatı kadar olsun, bu milletin zevkine uygun gelmedi. Çünkü Servet-i fûnûn şairleri ve edipleri yalnız şekil yönünden değil, ruh yönünden de medenî eserler yazmaya çalıştılar. Avrupa edebiyatlarından yalnız usuller ve biçimleri alacakları yerde, lirizm ve zevk gibi toplumdaki taşınmaması gereken unsurları da almağa uğraştılar. Başka milletlere özgü olup bizim hayatımızla hiçbir yakınlığı olmayan heyecanları ve tutkuları dile getirmek istediler. Duyguları sahte, ilhamları yapay ve düşünsel olduğu için, bu eserler ruhlarda coşku doğuran lirizmden ve samimî âhenkten yoksun kaldı.

Türkçülerin edebiyatı ise dil ve vezin yönünden halka doğru gitmeğe çalıştıysa da, bu da yalnız düşünce alanında kaldı, uygulamaya geçemedi. Çünkü yazılan şiirlerin dili, gerçek halk dili değildi. Kullanılan vezinlerse genellikle ya yeni uydurulmuş hece vezinlerinden yahut başka milletlerden alınmış vezinlerden ibaretti. Halk şairlerinin halk türkülerinde uyguladıkları samimî halk vezinlerine rağbet edilmedi. Meselâ, halk şairleri genellikle “altı + beş” veznini kullandığı hâlde, bir takım Türkçü şairlerimiz Fransızların “Aleksandrin” dedikleri “altı + altı” veznini canlandırmaya uğraştılar. Bir takımı da “sezür”leri kırmakla hece vezninde yenilik yapmak istediler. Oysa halkın kullandığı vezinler, millî şiirimiz için yeterliydi. Asıl hüner, bu vezinlerle lirik şiirler yazabilmektir. Şairlerimizin bunu başaramaması vezinlerin kusurlu olmasından değil, belki şairlerin lirik olmamasından ileri geliyordu. Halk türkülerindeki gayet lirik parçalar gösteriyor ki bu vezinlerin hiçbir kusuru yoktur. Asıl kabahat, şairlerimizin şekilde olduğu gibi ruhta da taklitçi ve medeniyetçi olmalarındandır.

Şairlerimiz Homeros’tan başlayarak bütün Avrupa şiirlerini okusunlar. Onlardaki bütün güzelliklerin sırrını aramağa çalışsınlar. Batı edebiyatından yalnız usuller ve teknikler almakla yetinsinler, bize başka milletlerin zevklerini, anlayışlarını getirmeye sakin uğraşmasınlar. Şairlerimizin Avrupa sanatından alacakları terbiye, yalnız teknikle ilgili terbiye olmalıdır. Zevke ait terbiyeyi, yabancıardan değil, milletimizden ve milletimiz içinde de en çok millî kalan halkımızdan almağa çalışmalıdırlar. Yunus Emre ile başlayan gayet zengin bir halk edebiyatımız var. Bunun bir kısmı yazılmış, bir bölümü ise söz hâlinde kalmıştır. Bu halk edebiyatını, ilâhileriyle, nefesleriyle, koşmalarıyla, masallarıyla, atasözleriyle birlikte inceden inceye tetkik etmeli, bunların bütün güzelliklerini özümlemeliyiz. Şairlerimiz teknik terbiyeyi batıdan ve zevkle ilgili terbiyeyi ise halktan aldıktan sonra ancak bugünün şairleri olabilirler. Şairlerimiz, aynı zamanda diğer Türk şiirlerine ait halk edebiyatlarından da istifade edebilirler. Hikâyecilerimiz de, Avrupa’nın tekniğini öğrendikten sonra, halk hayatını iyice

Eleştirel Okuma Notları

---

2. ÜNİTE

tetkik etmeli, halk ürünlerini de doğru bir gözle görmelidirler. Bunun için de her şeyden önce halkı can ve gönülden sevmeleri gerekmektedir.

Millî musikimizi yüceltmek için de bir taraftan Avrupa'nın tekniklerini öğrenmek, öte yandan dağlarda ve köylerde söylenen halk türkülerinin seslerini toplamak gereklidir. Ancak bu sayede Avrupa medeniyeti içinde Türk şiiri, Türk romanı, Türk musikiyi yapabiliriz.

Hukuk, ahlâk, felsefe ve iktisatta da kural ve sistemler Avrupaî, fakat ruh tamamıyla halka, hayata uygun ve millî olmalıdır.

İşte, bu kurallara uymak şartıyla, Avrupa medeniyetini millî harsımızla bağdaştırabiliriz. Her millî hars, kendi istiklâlini koruyabilmek için uluslar arası medeniyeti temsil etme bekleyişindedir.

Bir hars, içinde bulunduğu medeniyeti temsile çalışmazsa, o medeniyet, o harsı bozar, yok eder. Hars, canlı bir varlığa, medeniyet ise o canlıyı besleyen ortama benzer. Bu sebeple, harsın medeniyeti temsil etmesi ne kadar iyi ise, medeniyetin harsı temsil etmesi o kadar fenadır.

Yeni Mecmua-5 Eylül 1918, Sayı: 60.

Ziya Gökalp, Hars ve Medeniyet

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

C. Tahlil etmek için *Hars ve Medeniyet* adlı metni eleştirel bir bakış açısıyla tekrar okuyunuz. Aşağıdaki soruları metinden faydalanarak cevaplayınız.

1. Metinde anlatılanların güncelliği ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
2. Günümüz kültür unsurları ile metinde anlatılanlar arasında benzerlikler ve farklılıklar nelerdir? Aşağıdaki tablonun ilgili bölümlerine yazınız.

Benzerlikler	Farklılıklar

3. Siz olsaydınız kültür ve medeniyeti hangi yönlerden ele alırdınız?
4. Yazar, makalesini güncellemek isteseydi metne neler eklerdi? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Yay ayraçların metni anlamlandırmadaki katkısı nedir? Metinden örneklerle açıklayınız.
6. Metinde ileri sürülen düşünceler belirli bir plana göre işlenmiş midir? Niçin? Yazınız.

Metnin Planındaki Yeri**Metinde İleri Sürülen Düşünce**

.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

7. Paragraflar arasında anlam geçişleri hangi kelimelerle sağlanmıştır?
8. Paragraflar arasındaki anlam ve düşünce birliği metnin planına nasıl yayılmıştır?
9. *Osmanlılar, Türk ve Müslüman bir millet olarak Avrupa medeniyetine giriyorlar. Bu medeniyetin hangi unsurları halkımız tarafından kabul edilirse, ancak o unsurlar harsımıza katılmış sayılabilir. Halkın hoş karşılamadığı kurumlar, yüksek tabaka tarafından kabul edilmiş olsalar bile, millî harsın dışında kalırlar.*
Metinden alınan bu bölüm tarihî gerçeklikle örtüşüyor mu? Bunun metnin inandırıcılığına katkısı nedir?
10. Yazar, kültür ve medeniyet kavramlarını hangi açılardan ele almıştır? Açıklayınız.
11. Metnin yazılış amacını belirleyiniz. Belirlediğiniz amaçtan, kullanılan üsluptan yola çıkarak yazarın kişiliği ile ilgili hangi çıkarımlara ulaştınız? Sıralayınız.
12. Yazar ile ilgili yaptığımız araştırmalar, çıkarımlarınızla örtüştü mü? Niçin?
13. Metnin konusunu, ana fikrini ve yardımcı fikirlerini belirleyiniz. Belirlediğiniz unsurlar arasındaki ilişki ve tutarlık hakkında neler düşünüyorsunuz? Açıklayınız.
14. Yaptığımız araştırmalardan hareketle metinde dönemi yansıtan toplumsal ve tarihî unsurları belirleyiniz. Bu unsurlar metne nasıl yansımıştır? Metinden örneklerle açıklayınız.
15. Metinde ele alınan konu, ileri sürülen tez ve savunulan düşünce başka metin türlerinde işlenebilir mi? Niçin?
16. Metinde düşüncelerin aktarılış şeklinin ve anlatım özelliklerinin metnin türünü belirlemenize nasıl bir etkisi oldu? Metinden türe özgü örnekler vererek açıklayınız.

| 2. ÜNİTE

17. Metinde anlatılanları özetleyiniz. Yaptığınız özetle ana metin arasında kapsam ve tutarlık yönünden farklılıklar nelerdir?

Özet

Ana Metin ile Özet Arasında Kapsam Bakımından Farklılıklar

Ana Metin ile Özet Arasında Tutarlılık Bakımından Farklılıklar

---

---

18. Metnin yazarı siz olsaydınız aynı konuyu sosyal ve kültürel değişim çerçevesinde hangi açılardan ele alırdınız? Tartışınız.

D. Aşağıdaki metni ve tahlil ettiğiniz *Hars ve Medeniyet* adlı metni karşılaştırınız. Tahlil ettiğiniz metinle ilgili görüşlerinizde karşılaştırma sonrası nelerin değiştiğini sonuçlar bölümüne yazınız.

KÜLTÜR VE MEDENİYET*

Alman tarihçilerinin dilinde kültür lafzı, daha önce mevcut olan medeniyet'e çok yakın bir mana kazanır. Bununla beraber birtakım ayrılıklar önerilir. Kültür, insanoğlunun fizik dünyaya, fizik çevreye söz geçirmek için sahip olduğu kolektif araçlar bütünüdür. Başka bir deyişle ilim, teknik ve uygulamalarıdır. Medeniyet ise... insanın kendini inzibat altına alması, fikirce, ahlakça, ruhça yükselmesi için lüzumlu olan kolektif araçların tümü, güzel sanatlar, felsefe, din ve hukuk gibi...

Ama bunun aksini ileri sürenler de var. Onlara göre, medeniyet toplum yaşayışının maddi ve faydacı amaçlarına hizmet eder, akılcıdır; emeğin, üretimin, teknolojinin ilerlemesi için gerekli bir akılcılık. Peki kültür... o da toplum yaşayışının daha hasbi, daha manevi yönlerini kucaklar, saf düşüncenin, hassasiyetin, idealizmin meyvesidir. (...)

Fakat antropolog ve sosyologların çoğu böyle bir anlayışı lüzumsuz ve karanlık bulmuş. Onlara göre ruhla madde, gönülle akıl, kavramlarla varlıklar arasında böyle bir ikilik kurulamaz. Sosyolog ve antropologların yüzde doksanı 'medeniyet' kelimesini kullanmaz, 'kültür' kelimesini tercih ederler. Kimine göre bu iki kavram eş anlamlıdır. Kimine göre farklı...

Bu iki kavramı ayıran çağdaş sosyologlara göre, medeniyet kelimesi -aralarında yakınlık bulunan veya ortak bir kaynaktan gelen- milli kültürler bütününi belirtmek için kullanılmalıdır. Mesela Batı medeniyeti denince Fransız, İngiliz, İtalyan, Amerikan kültürleri anlaşılmalıdır. Yani kültür kavramı belli bir topluma bağlıdır. 'Medeniyet' ise zaman ve mekânda çok daha geniş, çok daha kucaklayıcı bütünlük için kullanılmalıdır. Durkheim ile Mauss, 'medeniyet'ten, belli bir sosyal organizmaya bağlı olmayan sosyal olayları anlarlar; "bu olaylar milli ülkeleri aşar, belli bir toplumun tarihi ile sınırlanmaz, milletlerüstü bir hayatları vardır".

Medeniyet kelimesi, ilmî ve teknik gelişme, şehirleşme, sosyal organizasyonun giriftliği bakımından daha ileri bir aşamada bulunan toplumlar için kullanılır. Kelimenin eski anlamı bu idi. Zamanımızda daha çok, sanayileşme, modernleşme, gelişme gibi lafızlar tercih edilmektedir. Medeniyet kelimesinin beraberinde getirdiği değer hükümlerinden sıyrılmanın başka çaresi yoktur.

Cemil Meriç, *Kültürden İrfana* (Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Karşılaştırma Sonuçları

-
-
-
-

E. Tahlilde edindiğiniz birikimlerden hareketle *Hars ve Medeniyet* başlıklı metni değerlendiren bir yazı yazınız. Yazınızı yazarken aşağıdaki unsurlara dikkat ediniz.

- √ Metinle ilgili notlarınızı gözden geçirerek konunuzu sınırlandırınız.
- √ Sınırladığımız konuyu geçerli, güvenilir ve tutarlı kılmak için güvenilir kaynaklardan araştırmalar yapınız.
- √ Metinde katılmadığımız düşünceleri belirleyiniz. Bu düşüncelere karşı tezler oluşturunuz.
- √ İddianızı destekleyecek kanıtlar hazırlayınız.
- √ İddianıza, yazma amacınıza ve hedef kitlenize uygun bir metin türü seçerek yazınızın düşünsel planını oluşturunuz.
- √ Tahlil ve araştırma esnasında aldığınız notları sıralayarak hangi bölümlerde kullanmanız gerektiğine karar veriniz.
- √ Yazarken belirlediğiniz türe uygun anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarından faydalanınız.
- √ Cümleler ve paragraflar arasındaki anlam bağlantılarına dikkat ediniz.
- √ Anlatımınızın açık, akıcı, duru ve yalın olmasına özen gösteriniz.
- √ Metninize ilgi çekici ve içeriği yansıtan bir başlık belirleyiniz.
- √ Yazınızın okunaklılığını ve sayfa düzenini kontrol ediniz.
- √ Yazdığınız metni dil bilgisi, yazım ve noktalama işaretleri açısından kontrol ediniz, metinde bulduğunuz yanlışları düzeltiniz.
- √ Kullandığınız ve alıntı yaptığınız kaynakları yazınızın sonuna kaynakça bölümüne ekleyiniz.
- √ Metni arkadaşlarınıza okuyunuz ve metnin içeriğini arkadaşlarınızla tartışınız.
- √ Çalışmanızı okul panosunda ya da okul dergisinde yayımlayınız.
- √ Arkadaşlarınızın yazdıkları değerlendirme yazılarını dinleyiniz. Konuyla ilgili arkadaşlarınızla fikir alışverişinde bulununuz.
- √ Çalışmanızı e-portfolyonuza ekleyiniz.

Eleştiri Yazısı Bütünsel Puanlama Anahtarı**Öğrencinin**

Adı soyadı:

Sınıfı:

Öğretmenin

Adı soyadı:

Tarih:

4 puan

Metinle ilgili yeterli sayıda ve tutarlı argümanlar üretilmiştir.

Değerlendirmeler iyi düzenlenmiştir.

Akıcı bir anlatımla konular arasında bağlantılar iyi kurulmuştur.

Cümle yapıları iyi kullanılmıştır.

3 puan

Metinle ilgili az sayıda tutarlı argüman üretilmiştir.

Değerlendirmeler iyi düzenlenmiştir ancak bazı eksiklikler vardır.

Akıcı bir anlatım vardır ama konular arası bağlantılar çok iyi değildir.

Cümle yapılarında az sayıda hata vardır.

2 puan

Metinle ilgili argümanlar yeter sayıda değildir.

Değerlendirmeler iyi düzenlenmemiştir.

Konular arası bağlantılar zayıftır ve anlatımda akıcılık sağlanmamıştır.

Cümle yapılarında çok sayıda hata vardır.

1 puan

Metinle ilgili argüman üretilmemiştir.

Değerlendirmelere yer verilmemiştir.

Konular dağınık olarak verilmiştir ve anlatımda akıcılık yoktur.

Cümle yapıları zayıftır ve cümlelerde çok sayıda hata vardır.

Öğretmenin

Yorumu:

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Kurmaca ve Bilim

A. Temel Birim Standartları adlı metni göz atma tekniği ile okuyunuz ve soruların cevaplarını yazınız.

1. Metnin başlığı ve yapısından hareketle metnin içeriği hakkındaki tahminleriniz nelerdir?

Blank area for writing the answer to question 1.

2. Tahminlerinizden hareketle metni okuma amacınız nedir?

Blank area for writing the answer to question 2.

3. Tahminlerinizden ve okuma amacınızdan hareketle hangi okuma tekniklerini seçersiniz? Niçin?

Blank area for writing the answer to question 3.

4. Metni göz atma tekniği ile incelediğinizde zihninizde hangi sorular oluştu?

Blank area for writing the answer to question 4.

B. Temel Birim Standartları başlıklı metni okurken aşağıdaki basamakları uygulayınız.

- Metinde okuduğunuz her cümle ile ilgili zihninizde görüntüler oluşturunuz. Sonraki ifadelerle ilgili tahminler yürüterek okumanıza devam ediniz.
- Metinde soru cevap cümleleriyle diyalog tekniği kullanılmıştır. Soru cümlelerinden sonra kahramanın yerine kendinizi koyarak sorulara cevap veriniz.
- Metni anlama ve anlamlandırmada etkili olan anahtar kelimeleri (terimleri, deyimleri vb.) işaretleyiniz.
- Anlamını bilmediğiniz kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Anlamını tahmin edemediğiniz kelimelerin anlamlarını sözlüklerden araştırarak kişisel sözlüğünüze yazınız.
- Bilimsel bilgilerin anlatıldığı kurmaca bir metin okuyacaksınız. Öğreneceğiniz bilgileri metnin yanındaki boşluğa not alınız.

TEMEL BİRİM STANDARTLARI*

Geçen gece derin uykudayken, yatağın başucundaki telefon çaldı. Uyku sersemi kaldırıp ahizeyi, “buyrun” dedim. Gayet kibar bir ses, “sizin oradaki kütle birimi nedir?” diye sordu, “tarif eder misiniz?” “Bizim orası neresi” dedim, “dünya, değil mi” dedi. “Evet... Ya sizin orası: Siz uzaylı mısınız?” “Evet” dedi ses, tereddütle. Ben “tamam” dedim içimden, “densizin biri, işgüzar.” O ilave etti: “Bu yüzden kendimi tanıtmadım zaten, önceden; kuşkulanırsınız diye...” Mantıklı gelmişti. Bana biçtiği rolü oynamaya karar verdim: “Peki, uzayın neresinden?...” “Aynı galaksidedir aslında” dedi, “Samanyolu’nda... Ama sizin bulunduğunuz spiral kolu var ya... onun tam zıttı yöndeki kolun ortasında...” “Hmmm” dedim, “demek gezegenler hep böyle ortalarda oluyor.” Bilgiçlik taslamıştım güya. O devam etti: “Hani dünyanızdan galaksinin merkezindeki karadeliğe bir doğru indirip, ona dik bir düzlem alacak olursanız, o düzleme göre aynı simetrik konumda gibiyiz...” “Peki, gezegeninizin adı ne?” diye sorduğumda, “Aydün” dedi. “Bırr” demiştim içimden, “bu herif akıllı...” “Bize yardım edecek misiniz?” dedi ses, “kütle biriminizi tarif edecek misiniz?” Kül yutmayacaktım tabii, “Benimle bağlantı kuracak teknolojiye sahipsiniz, ama kütle biriminiz yok; öyle mi?” diye sordum, azarlarcasına. “Yok yok” dedi, “vardı.” Tam, “vardı ne demek?” diyecekken ben, “vardı da kayboldu” dedi karşı taraf. “Allah Allah” dedim, “e ama bir sürüsünün olması lazım etrafta, arayın bulursunuz...” “Yok” dedi, “hepsi birden kaybolmuş. İmge algılama sisteminde görünmüyorlar. Bizimkilerin şeyi vardı, aralıkla imgeler gönderip yerlerini belli ederlerdi. Hiçbiri görünmüyor sistemde, hepsi birden kaybolmuş.” İlginçti: Bütün kütle birimlerini mimlemişler! “Buna niye gerek duydunuz, böyle bir donanım?” diye sordum. “Çok duyarlı birimlerdi onlar, hassas imalat, üretimi kolay olmuyor, pahalı nesnelere, o yüzden etiketlemiştik, yongalar da ucuz...” Bu da mantıklıydı... “Hepsi aynı anda kayboldu” diye ilave etti. “Nasıl oldu ki bu iş?” diye sordum. “Konuyu araştırıyoruz, henüz anlamış değiliz” dedi. “Haaa” dedim içimden, “bunlar da bizden...” İşe bak yahu: Birileri gezegenin kütle birimlerini yürütmüş, hepsini birden! İnanmama ramak kalmıştı. Şunu da sorayım dedim: “Peki, benim dilimi konuşabiliyorsunuz da, kütle birimimizi nasıl tanımlıyorsunuz?...” “Dilde bir şey yok ki” dedi, “çözmesi kolay.” “O kadar da değil” diyecektim ben, o devam etti; “sesli görüntü yayınlarınızdan...” “Vay canına” dedim içimden, “yayın kaydından dil çözümlemesi!” Olur mu olurdu; ses, görüntü ve bağlamdan... Ben dilimi yutacakken, ilave etti: “Sizin diliniz de zaten, teknik açıdan pek zengin bir dil değil...” Ayrıyım kabarmıştı, kızasım geldi. “Ama yine de zor oldu” dedi, “kullanım standardı çok zayıf.” Hak vermek zorundaydım, doğruya doğru. “Peki o zaman beni niye aradınız?” diye

Eleştirel Okuma Notları

---

katı kabuğunun ne kadar ince olması gerektiğini anlamak mümkündü. Her neyse; bu basıklık için bir düzeltme yapmak gerekiyordu meridyen uzunluğunu hesaplarken. Onu da yapmışlar, fakat hatalı yapmışlar; bu yüzden ilk prototip, metre prototipi, 0,2 mm kısa olmuş. O zamanlar için hiç de fena değil!... Heyecanla sordum: “Dünyamızın yarıçapını ölçtünüz mü, ölçebiliyor musunuz?” Sordum ama, sorduğum anda da saçmaladığının farkına vardım. “Biliyorsunuz” dedi, “gezegeniniz bir ışık kaynağı değil, güneşten ödünç alıp yansıtıyor. Doğrudan göremiyoruz onu. Yeri de; kusura bakmayın ama, oldukça sapa.” Hak verdim hemen, “Aldırmayın, biz de uzak gezegenleri doğrudan gözlemleyemiyoruz.”

Bunu söylerken çok kızmıştım kendime. “Aptal herif” dedim içimden, “metrenin şimdiki tanımını versene, en son standardı: Işık hızı, evrensel sabit!” Öyle ya, ışığın boşlukta bir saniyede kat ettiği yolun bilmem kaçta biri... Heyecanla, “Işık hızını ölçtünüz değil mi” diye sordum, “boşlukta!” “Evet” dedi: “0,0326 lentig bölü tintig.” Vay canına, yine şişmişik! 0,0326 lentig bölü tintig: Bu adamların ya uzunluk birimi çok uzun, ya da zaman birimi çok kısaydı. Ama işe devam etmek lazımdı, “Onu karıştırma şimdi” dedim, “bizde ışık hızı, saniyede 299.792.458 metre. Ben şimdi size saniyeyi tanımlarsam, tamam mı; ışığın saniyede kat ettiği yolu 299.792.458’e bölüp, metreyi bulabilirsiniz...” “Peki” dedi, “saniye nedir?...” Hah, şimdi olmuştu işte! Saniyenin evrensel tanımını verebilirdim, şimdiki tanımı öyleydi zaten, ayla günle ilgisi yok! Makineli tüfek gibi başladım: “Sizde Sezyum-133 izotopu vardır?” “Var...” “Bu izotopun temel enerji düzeyi, en alt; manyetik alana konulduğunda ikiye ayrılıyor.” “Ayrılıyor...” “İzotop bu iki enerji düzeyi arasında geçiş yaparken ışık yayıyor.” “Evet...” “Bu ışığın periyodunu alıp 9.192.631.770 ile çarparsanız bir saniye eder.” Hem de nasıl anlamıştı. “Çarpmaya gerek yok” dedi, “çünkü bu sezyumun o periyodu, zaten bizim zaman birimi!” “Tevekkeli” dedim içimden ve devam ettim: “Nasıl isterseniz... “Tamam: saniye böyle, metre de öyle...”

Uzunluk birimini halletmiştik de, şimdi Paris’e gidip kilogram standardının boyutlarını ölçmem gerekiyordu. Bunu nasıl yapacaktım? “Hah” dedim, “yahu, TÜBİTAK-MAM’da dünyanın en yetkin metroloji merkezlerinden birisi var: Onlar bilir! Arslanlarım benim, söylerler bana.” Yalnız şey vardı, bu boyutlar sıcaklık ve basınca bağlı; bunları nasıl açıklayacaktım. Sıcaklık neyse ne, temel birimdi de, basınç karmaşık: Al başına derdi. Ben bunları düşünürken o sordu: “Şimdi siz bize boyutları verecekseniz eğer, basıncı ve sıcaklığı da vermeniz lazım. Bunların birimleri ne?...” Haklıydı tabii, sıcaklıktan başlamalıydım. Tereddütle sordum, ‘sizin orada su var mı, H2O?’ “Olmaz olur mu” dedi, “olmasaydı ben olur muydum?” “Aaa” dedim, “siz de mi su kullanıyorsunuz, sizdeki hayat da mı suya bağlı?” “Evet” dedi, “evrende daha iyi bir çözücü var mı ki?” “Ondan emin değilim. Ama su bizim buralarda çok kıt. Yakın gezegenlere bakıyoruz; yok var mıydı, az mıydı, aktı mıydı, bir tartışmadır gidiyor.” Mantıklı bir yanıt verdi: “Hidrojen, evrenin oluşumundaki ilk basamak, her yerde var. Oksijen desen, hafif sayılır, çok miktarda oluşmuş; hem de çok reaktif. Bu ikisi bir araya geldi miydi, mutlaka tepkimeye girip su yaparlar.” “Doğru” dedim, “harika bir molekül, bağları arasında derece?...” Araya girdi: “620 dentig...” “Tamam, neyse” dedim, “boşver şimdi.” Yepyeni bir yol açılmıştı karşımda! Devam ettim: “Bakın, suyun üçlü noktası var ya; katı, sıvı ve gaz, üç halde birden bulunduğu...”

“Evet” dedi, “biz de üçlü nokta diyoruz.” Tamamdı bu iş canım! Saydım: “Suyu bu halindeki sıcaklığına bizde 273,16 Kelvin deniyor, mutlak sıfırı kavramını da mutlaka biliyorsunuz, dolayısıyla sıcaklık birimi Kelvin’i buradan, bu sıcaklığın 1/273,16’sı olarak hesaplayabilirsiniz.” “Evet hesaplarız” dedi, ferahlamışım. “Üçlü noktadaki basınç da 611,2 Paskal’a eşit, buradan basınç birimini bulabilirsiniz.”

Eleştirel Okuma Notları

---

2. Metnin olay örgüsü nasıl kurgulanmıştır? Serim, düğüm ve çözüm bölümlerindeki olayları özetleyerek tablodaki ilgili yerlere yazınız.

Plan	Olay örgüsü
Serim	
Düğüm	
Çözüm	

3. Metindeki birimler hangi disiplinlerle(bilim dalları) ilişkilidir? Birimler ve ait oldukları disiplinleri sıralayınız.

4. Metinde soru cümlelerinin kullanılmasının metnin anlatımına katkısı nedir? Açıklayınız.
5. Metinden hareketle uzaylı ile anlatıcıyı nasıl betimlersiniz? Uzaylı ve anlatıcıyı birer paragraf yazarak betimleyiniz.

Uzaylı	
Anlatıcı	

6. Metinde kullanılan anlatım biçim ve teknikleri nelerdir? Örnek vererek yazınız.

7. Yazarın bilimsel bir konuyu hikâye şeklinde anlatması, metnin dil ve üslubunu nasıl etkilemiştir? Metinden örneklerle açıklayınız.

Ç. *Temel Birim Standartları* adlı metnin içerik özelliklerini tahlil etmek için aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Metnin konusu, ana fikri ve yardımcı fikirleri nelerdir? Bunlar arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
2. Metnin ele aldığı konuya bağlı olarak kurmaca yönü ile bilimsel yönünün uyumu hakkında neler düşünüyorsunuz?
3. Anlatıcının metinde rüya motifini kullanması metnin inandırıcılığını etkilemiş midir? Niçin?

D. Aşağıdaki metni, *Temel Birim Standartları* adlı metinle tabloda verilen unsurlar doğrultusunda karşılaştırınız.

KİLOGRAMIN TANIMI DEĞİŞMEK ÜZERE*

Hem bilimsel çalışmalar hem de günlük hayattaki pek çok etkinlik için kendi içinde tutarlı ölçüm birimlerine ihtiyaç vardır. Günümüzde bu amaçla yaygın şekilde kısaca SI olarak adlandırılan Uluslararası Birim Sistemi (Système international d'unités) kullanılsa da henüz arzu edilen düzeye erişilebilmiş değil. Bu durumun en önemli sebebi hâlâ temel kütle biriminin hassas bir biçimde tanımlanamaması. Ancak yakın gelecekte bu durumun değişmesi için çalışmalar yapılıyor. Temel kütle birimi olan kilogram metre ve saniyenin aksine hâlâ fiziksel bir nesne üzerinden tanımlanıyor.

Uluslararası Birim Sistemi

Geçmişten günümüze SI sisteminde pek çok değişiklik yaşandı. Yıllar içinde sistemin daha tutarlı bir hale gelmesi için temel birimlerin tanımları fiziksel dünyadan daha bağımsız, daha kararlı hale getirildi. Örneğin zaman birimi olan saniye tarihte çok farklı şekillerde tanımlandı. El-Bîrûnî 1000 yılı civarında saniyeyi yılın belirli haftalarında iki yeniay arasında geçen zaman üzerinden tanımlamıştı. Marin Mersenne (Mai Mersen) 1644 yılında 0,994 metre uzunluğundaki bir sarkacın salınım periyodunu 2 saniye olarak tanımladı. 1950'lere gelindiğindeyse SI sisteminde saniyenin tanımı şu şekildeydi: 1900 senesinde geçen zamanın 31.556.925,9747'de biri. Bu tanımların tamamındaki en önemli sorun farklı zamanlarda farklı kişiler tarafından yapılacak ölçümlerin birbiriyle uyuşmasının zorluğu. Örneğin Ay'ın Dünya etrafındaki dönüş periyodu ve Dünya'nın Güneş etrafındaki dönüş periyodu zaman içinde yavaş yavaş da olsa değişir. Mersenne'in tanımıysa uzunluğun hassas bir biçimde ölçülmesine dayanır. Dolayısıyla temel zaman biriminin bu şekilde tanımlanabilmesi için öncelikle çok hassas bir biçimde tanımlanabilen bir uzunluk ölçüsü olması gerekir. Ayrıca bir sarkacın salınım periyodu bulunduğu ortamdaki kütleçekim ivmesine bağlı olarak da değişir.

Günümüzde saniye geçmiştekilere oranla çok daha kararlı bir biçimde şöyle tanımlanıyor: Temel enerji düzeyindeki sezyum-133 atomunun aşırı ince seviyeleri arasındaki geçişler sırasında yayılan radyasyonun 9.192.631.770 kez salınması sırasında geçen zaman. Deniz seviyesindeki, 0 Kelvin sıcaklık altında bulunan, durağan bir sezyum atomu için yapılan bu tanımın en önemi özelliği, farklı zamanlarda farklı kişiler tarafından yapılacak ölçümlerin birbiriyle çok hassas bir biçimde uyuşmasına imkân vermesi. Bir atomdan yayılan radyasyonun salınım periyodu belirli koşullar altında her zaman aynıdır. Güncel tanıma göre çeşitli zamanlarda yapılacak ölçümler arasında bir fark görülmesine sebep olabilecek tek şey, kütleçekim alanında yaşanabilecek değişiklikler. Genel görelilik kuramı, kütleçekim alanının zamanın akış hızını etkilediğini söyler. Dolayısıyla Dünya'nın kütleçekim alanında yaşanacak değişiklikler zaman içinde saniyenin

uzunluğunun değişmesine neden olabilir. Ancak hem kütleçekiminin zamanın akış hızına etkisi çok küçüktür hem de Dünya'nın kütlesi ve dolayısıyla kütleçekim alanı zamanla çok yavaş bir biçimde değişir. Bu yüzden her ne kadar daha hassas bir biçimde yeniden tanımlanması düşünülüyor olsa da temel zaman biriminin güncel tanımının çok hassas ve kararlı olduğunu söyleyebiliriz.

SI sistemindeki temel uzunluk birimi olan metrenin tanımı da zaman içinde pek çok kez değişti. Günümüzde metre şu şekilde tanımlanıyor: Işığın boşlukta hareket ederken $1/299.792.458$ saniyede aldığı yol. Işığın boşluktaki hızı sabittir. Dolayısıyla güncel tanıma göre zamanın hassas bir biçimde ölçülmesi uzunluğun da hassas bir biçimde ölçülmesine imkân verir.

Temel kütle birimi olan kilogramsa metre ve saniyenin aksine hâlâ fiziksel bir nesne üzerinden tanımlanıyor. Golf topu büyüklüğünde, platin ve iridyumdan oluşan, 127 yaşındaki silindirik biçimli bu nesne Paris'in dışında Ağırlıklar ve Ölçüler Uluslararası Bürosu'na ait özel bir mahzende tutuluyor. Büyük K [Le Grand (Lö Grand) K] olarak da adlandırılan temel ağırlık birimi o kadar önemli ki iç içe üç tane hava geçirmez cam kavanozun içinde, sabit sıcaklık altında kilitli tutuluyor. Çünkü toz, nem ya da başka etkenler silindirin kütlesinin değişmesine sebep olabilir. Dünya genelinde bir ağırlık standardı oluşturabilmek için Büyük K'nın çok sayıda kopyası yapılmış Her 40 yılda bir Büyük K dikkatli bir biçimde saklandığı kavanozlardan çıkarılıyor ve kütlesi dünya genelindeki benzerleriyle karşılaştırılıyor. Ancak karşılaştırmalar sırasında gözlemlenen farkların Büyük K'dan mı yoksa kopyalarından mı kaynaklandığını söylemenin imkânı yok. En son yapılan 1996-1998 kalibrasyonlarında da görece büyük farklılıklar gözlemlendi.

Günümüzde pek çok teknoloji ve ticaret açısından kütlelinin hassas bir biçimde ölçülmesi önemli olduğu için, onlarca yıldır bilim insanları temel kütle birimini doğada bulunan bir sabit üzerinden yeniden tanımlamak istiyor.

Yakın zamanlarda ABD'deki Standartlar ve Teknoloji Ulusal Enstitüsü'nde çalışan fizikçi Prof. Dr. Stephan Schlamminger (Şitefan Şilaminga) kilogramı Planck (Pırank) sabiti üzerinden yeniden tanımlamak için çalışmalar yaptıklarını açıkladı. Planck sabiti (h) fotonların (ışığın içerisindeki en küçük enerji paketleri) enerjileri (E) ile frekansları (ν) arasındaki sabit orandır: $E=h\nu$. Araştırmacılar, Einstein'ın ünlü $E=mc^2$ formülünü kullanarak Planck sabitiyle kütle arasında ilişki kurmayı planlıyor. Planck sabitinin çok küçük bir hata payıyla ölçülmesi durumunda temel kütle birimi de çok küçük bir hata payıyla tanımlanabilir.

Prof. Dr. Schlamminger ve arkadaşları kütlesi bilinen bir cisim bir terazinin bir kısmına yerleştirmiş. Daha sonra bir manyetik alanın içinde hareket edebilen bir bobinin içinden elektrik akımı geçirerek teraziyi dengelemişler. Böylece elektromanyetik kuvvet üzerinden Planck sabitini milyarda otuz dört hata payıyla hesaplamışlar. Temmuz 2017'ye kadar başka araştırma gruplarının da benzer çalışmalar yaparak Planck sabitinin değerini hesaplaması bekleniyor. Böylece 2018 yılında yapılacak Ağırlıklar ve Ölçüler Genel Konferansı'nda farklı araştırma gruplarının verileri gözden geçirilerek Planck sabitinin değeri üzerinde bir uzlaşmaya varılması planlanıyor. Eğer her şey arzu edildiği gibi sonuçlanırsa Büyük K da muhtemelen geçmişte standart olarak kullanılan eski metreler gibi Louvre Müzesi'ndeki yerini alacak. (...)

Mahir Ocak, *Kilogramın Tanımı Değişmek Üzere*
(Kısaltılmıştır.)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

	<i>Temel Birim Standartları</i>	<i>Kilogramın Tanımı Değişmek Üzere</i>
Konu		
Yapı		
Dil ve Üslup		
Gerçeklik ve İnanırcılık		

Yazıyorum

Seçeğiniz iki metni karşılaştıran bir eleştiri yazısı yazınız. Metninizi yazarken aşağıdaki basamakları uygulayınız.

- İki metni karşılaştıracağınız yönleri belirleyiniz.
- Metni yazma amacınızı ve hedef kitlenizi belirleyiniz.
- Yazacağınız metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini belirleyiniz.
- Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini planlayınız.
- Kullanacağınız anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyiniz.
- Metninizi açıklık, akıcılık, duruluk, yalnlık ilkelerine uygun olarak yazınız.
- Yazım kurallarına uymaya ve noktalama işaretlerini doğru kullanmaya dikkat ediniz.
- Metninize uygun bir başlık belirleyiniz.
- Metninizi kontrol ederek arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Çalışmalarınızı e-portfolyonuza ekleyiniz.

Araştırıyorum

“Kızılelma” Neresi? adlı hikâyeyi tahlil etmek için Ömer Seyfettin’in hayatı, edebî kişiliği ve öykücülüğü hakkında araştırmalar yapınız.

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Metni Eleştiri Kuramlarına Göre Değerlendirme

- A. Bir eser eleştirilirken eserin dış dünya / toplum ile ilişkisi, sanatçısı, eserin kendisi veya okur ön plana alınır. Bazen bu kuramlar, bir eleştiri metninde iç içe de kullanılabilir.
- Dış dünya / topluma yönelik eleştiride tarihî olayların, sosyal yaşamın esere yansımaları dile getirilir.
  - Sanatçıya yönelik eleştiri sanatçının yaşamının, psikolojisinin esere yansımalarını inceler.
  - Esere yönelik eleştiride metin türünün özelliklerinin esere nasıl yansıtıldığı değerlendirilir. Ayrıca yapı ve içerik arasındaki ilişkiler üzerinde durulur.
  - Okura yönelik eleştiride eserin okuyucuda uyandırdığı etkilere önem verilir.

Delî Kızın Türküsü'nü yukarıdaki eleştiri kuramlarına göre inceleyiniz.

DELİ KIZIN TÜRKÜSÜ*

I

Sabahleyin

Karayı kaldırın mavi koyun umudumu yitirmedim
Beni çağırın gülümserken uykunun bir yerinde
Eliniz beyazken uzatın isterim
Karayı kaldırın sevgi koyun umudumu yitirmeyin

Ben ışıklar konfetler bayramlar istemem
Uzanmışım gölgeğe bir başıma
Şu uzaktan tükenmez yalnızlıktan
İçten içe ürküyorum ama
Böyle de iyiyim

Siz: dayanılmaz bir “Günaydın”sınız
Sabah sabah insanı ayağına getiren
Hiç yoktan dünyayı kendini sevdiren
Siz çocuk ağzılı bir “Günaydın”sınız

Çocuk ağzınızla biraz daha durun
Gittiğinizde güz gelmiş olacak

Güz gelirken bir yanı kara sevdalarla
Avcumda bu yavru kuş varken tedirgin
Sizde tutunacak yaslanacak kollar
Biraz daha durun biraz daha
Karayı kaldırın mavi koyun umudumu götürmeyin

Akşamüstü

Yollarda akşam dönüşü yorgun argın
Siz yoksunuz şiir yazan ellerim yok
Yarımla dışa dönmüşüm yarım suskun
Çizginin üstündekilerle yüz yüze
Koca bir gün ne yapmışım nasıl yaşamışım
Haberim yok

Dokunup çekilen bir şarkı rüzgarla
Vakti yalanlıyor sıcak sıcak
Sinema dönüşü iş dönüşü yahut bahanesiz
Beyazın tam ortasında bekliyorum
Ya gelmezseniz ne olacak

Maviyi kaldırın kara koyun sırasıdır
Bana yeni tutkular gerek bıktım
Bir solukta buz gibi yaşamak isterim
Beni öldürürse bu umut öldürür

Gece Türküsü

Alıp ayaklarımı yollardan şöyle rahat
Tam kendi kendimi bulacakken
Kim getirir sizi başucuma
Kim kaldırır uzun uykunuzdan

Başlar gecenin oyunu delice
Dizlerime yükselir bir deniz
Anıları küçük yıldızlar gibi karanlıkta
Yanıma yöreme indirirsiniz

Ben ışıklar konfetler bayramlar istemem
Uzak uzak gitmede fayda yok
Şimdi bütün şehirler birbirine benzer
Bir kendi kendime doyasıya
Bu gece sussanız dinlensem
Ne gezer

Gülten Akın, *Toplu Şiirleri 1*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

B. Okuduğunuz şiiri aşağıdaki eleştiri kuramlarına göre değerlendiren üçer cümle yazınız.

Dış dünyaya / topluma yönelik eleştiri

Sanatçıya yönelik eleştiri

Esere yönelik eleştiri

Okura yönelik eleştiri

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Hikâye Tahlili

A. “Kızılma” Neresi? adlı metinle bağ kurmak için aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Başlığa ve girişteki alıntı söze (epigraf) bakarak metnin içeriği hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.
2. Bu metni okumak size neler kazandırır? Söyleyiniz.
3. Hikâyeyi hangi okuma teknikleriyle okuyabilirsiniz? Niçin?
4. Bu hikâyede hangi soruların cevabını bulacağınızı düşünüyorsunuz?

B. “Kızılma” Neresi? hikâyesini eleştirel okurken aşağıdaki basamakları uygulayınız.

- Anlatılan duygu ve düşünceleri, noktalama işaretlerinin metni anlamlandırmadaki etkisini de dikkate alarak zihninizde canlandırınız.
- Metni anlama ve anlamlandırmada etkili olan kelime ve kelime gruplarını işaretleyiniz.
- Anlamını bilmediğiniz kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz.
- Anlamını tahmin edemediğiniz kelimeleri not alınız.
- Metinde kendinize yakın hissettiğiniz kahramanla empati kurarak metnin devamı hakkında tahminlerde bulununuz.

Eski Kahramanlar

“KIZILELMA” NERESİ?*

. . . Heman göstersoner. Dalkılıç olur, düşmanı harap iderüz ve kralın tac u tahtını başına geçürüp Kızılma'ya dek giderüz . . .

Koca Sekbanbaşı

“Kızılma'ya.”

“Kızılma'ya...”

“Kızılma'yacak gideceğiz!”

.....

Zamanın Süleyman'ı, ansızın... kükremiş bir tufan hâlinde akseden bu naraları duydu. Otağında yalnızdı. Yarım saat evvel dağılan divanın cenk için gösterdiği kahraman arzuyu düşünüyordu. Bugün, yalnız vezirleri değil, kazas-kerleri, defterdarları, nişancıları, “ağa, kethüda, serdar, yayabaşı, bölükbaşı, vekilharç gibi” yeniçeri zabıtlarını, hatta solakları bile çağırmış, hepsini huzurunda toplamıştı. Hepsisi “... Kafdağı'na kadar arkandan gelmeye hazırız, padişahım!” diye ayaklarına kapanmışlar, gözlerinden sevinç yaşları dökmüşlerdi. İşte şimdi “sefer kararı” ordu içine yayılmış olacaktı. Otağın biraz uzağında... küçük meşe ormanının nihayetindeki mahşerde, deminki divanın sevinci büyük bir heyecan ummanı gibi kayıyor, kabarıyor, kabarıyor; bu ummanın görünmez, işitilir dalgaları yakın ufukların bulutlu sahillerine değil, sanki bütün cihanın takına çarpıyordu.

Eleştirel Okuma Notları

“Kızılelma’ya,”
“Kızılelma’ya!”
“Kızılelma’yacak...”

....

Padişah, tahtından yavaşça ayağa kalktı. Sağ elini altın koltuğa dayadı. Gökten inen manası anlaşılmaz bir sese kulak verir gibi başını büktü. Ordunun velvelesini dikkatle dinledi.

“Kızılelma, Kızılelma...” Bu ismi şehzadeliginden beri binlerce defa duymuştu. Sonra tekrar tahta oturdu. Gözlerinin üstüne kadar eğilmiş yusufiye'sini geri itti. Gayet çıkık geniş alnını esmer uzun parmaklarıyla tuttu. Düşündü. Düşündü.

“Kızılelma neresi?” diye mırıldandı. Şarkta olsun, garpta olsun, sefere çıkarken galeyana gelen asker hep “Kızılelma’ya...” diye bağırıyordu. Bu narayı yeniçeri kışlalarında, sipahi ocaklarında, geçit resimlerinde, hatta İstanbul’da, sarayın iç bahçesinde bile duymuştu. Kızılelma neresiydi? Üvez rengi sırmalı perdenin arkasında nöbet bekleyen Mahmut’u çağırırdı.

“Sadrazama söyle, vezirlerle beylerbeyini, kazaskerleri toplaşın, hemen gelsin!” dedi.

* * *

Yarım saat evvelki büyük divandan çıkan vezirler niçin yine huzura çağrıldıklarını ürkek bir ıstırap ile merak ediyorlardı. Ahmet Paşa’yla Hadim Ali Paşa’nın arkasından kazaskerler, Sokullu Mehmet Paşa, Haydar Paşa, Ayas Paşa, İskender Paşa gözleri yerlerde atağa girdiler. Birer birer tahtın saçağını öpüp el bağladılar. Padişah beyaz tülbent sarıklı çifte tuğlu yusufiyesini yine çok öne eğmişti. Kaşları hiç görünmüyordu, yüzü her vakitkinden daha ziyade sertti. İnce murassa direkler üstüne kurulmuş donuk zümrüten bir kubbeyi andıran otağın loş sükûnunu “Kızılelma neresi? İçinizde bilen var mı?” suali bozdu.

“!”
“?”
“!..”
“?...”
....

Kimse cevap veremedi. Herkes önüne bakıyordu. Padişah, “Bunu sormak için sizi çağırdım” dedi. “Otağımızın etrafında daima bu narayı işitiriz. İşte bakınız. Yine ‘Kızılelma’ya, Kızılelma’ya..’ diye bağırıyolar. Burası neresidir? Binlerce defa ismini işittiğim bu memleketin neresi olduğunu öğrenmek isterim.”

Temaşvar fatihi Ahmet Paşa kekeledi: “Viyana olsa gerek, padişahım...”
Padişah öteki vezirlere döndü: “Öyle mi?”

“...”
“...”
“...”
“...”

Ne “evet”, ne “hayır” diyebiliyorlar, önlerine bakıyorlardı. Padişah; orduya getirdiği “kaplan postlu, kurt taçlı, çekirdek mahmuzlu, tekne kalkanlı, tepeden tırnağa kadar demire gark olmuş, elleri kostaniçeli, ak kızıl bayraklı” emsali görülmemiş mükemmel alayıyla iki gün evvel teveccühünü kazanan Rumeli Beylerbeyine sordu: “Sokullu! Sen söyle, Kızılelma neresi?”

“Roma’ olsa gerek, padişahım!”
“Ne biliyorsun?”

1 Sultan Süleyman’ın kavuğu (Ö.S.).

Eleştirel Okuma Notları

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

“Öyle sanırım.

“Sanmak bilmek değildir...”

....

Padişah, sırasıyla alim kazaskerlere de sordu. Kızılçelma için kimi “Çin”, kimi “Maçin” diyordu. Ayas Paşa: “‘Hint’ tir.”

Haydar Paşa:

“‘Sind’ dir!”

İskender Paşa, “Kafdağı’nın arkası olsa gerektir” dedi. Büyük padişah anlamak istediği şeyi kimsenin bilmediğini görünce canı daha beter sıkıldı. Tahtın koltuklarını asabiyetle tuttu. Âdeti olmayan anî bir hiddetle kazaskerlere döndü. Acı acı gülümsedi: “Yazık sizin ilminize!”

“....”

“Her şeyi biliyoruz!” sanan bu “Horasanî” kavuklu başlar uğradıkları hakaretin altında hafifçe sallandılar. Onlar her şeyi kabul edebilirdi. Lâkin cahilliği? Asla . . . Ortalarından kara sakallı, bastıbacak, şişman bir fakih bir adım ilerledi. Bu hem en âlimleri, hem en cesurlarıydı.

“Padişahım!” dedi, “bu ‘Kızılçelma’ halk kullarının uydurduğu bir efsanedir. Ne aslı vardır, ne faslı... Bir hakikat değildir ki biz bilelim. Halk ise, padişahım, bilmez söyler.”

Zamanın hakîm Süleyman’ı altın koltuğa dayalı elini kaldırdı: “Halkın dediği! Hakk’ın dediği!”

Bodur kadı bu sözden bir şey anlamadı. Padişah devam etti: “Bu bir hakî-kattir! Mademki halk söylüyor; halktan gelen ses, Hakk’ın sesidir! Ona efsane denmez. Mutlaka bir aslı vardır! Fakat siz bilmiyorsunuz...”

“Ne şer’de, ne ilimde böyle bir isim yoktur ki müsemması olsun...”

“Ne şer’de, ne ilimde böyle bir isim yok diyorsun.”

“Evet padişahım.”

“Lakin örfte yok mu?”

“...”

Fakih düşündü. Önüne baktı. “Yok” diyecekti. Fakat işte sefer eğlentisi yapmaya başlayan büyük ordunun velvelesi içinde “Kızılçelma’ya” naraları birbirini arkasına çakan şimşekler gibi gürliyordu. Asker yalnız sefere gideceği, muharebeye gireceği zaman değil, hatta şımardığı, isyan ettiği vakitlerde bile bu narayı savurmuyor muydu? Bu daima taşan, kabaran, çoşan bir kuvvetin ne olduğu bilinmeyen bir gayesi idi. Daha medresede minimini bir çömezken sipahi, yeniçeri bölüklerinin bu narayı bastıklarını işitirdi. Bunu iyice hatırlı-yordu. Ama aslının ne olduğunu merak edip öğrenmemiş, okuduğu metinlerde bu isme dair bir şeye rast gelmemişti. Yutkundü. Önünde bağlı duran ellerini sıktı. Artık “Kızılçelma örfte yoktur” diyemezdi. Çünkü... işte... duyuyordu!

“Var padişahım” dedi.

“Öyleyse ‘müsemma’sı da var.”

“....”

Fakih sustu. Kızardı. Bir adım geriledi. Yine önüne baktı. “Örf”ün hakikatini şeriat de tasdik etmiyor muydu? Padişah bunu bilen fazıllardandı. Karşısında safsataya imkân yoktu. Öbür kazaskerler arkadaşlarının mağlûbiyetine bakarak, ağız açmadıklarına için için seviniyorlar, ‘Sükût sözden hayırlıdır!’ hikmetini hatırlıyorlardı. Padişah yine acı acı güldü. “Dünya ne tuhaftır!” dedi, “Siz işte bu halkın başlarısınız. Bu halkı idare edersiniz. Halbuki onun istediği şeyin ne olduğunu bilmezsiniz.”

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE

“!”

“... ”

“... ”

“... ”

.....

Lâkin hakîm padişah kahraman, arif, fazıl, şair olduğu kadar da insaflıydı! Her şeyi evvela kendi nefsinde muhakeme eder; her hükmü, her kararı vermezden evvel bir kere kendi vicdanından geçirirdi. Huzurundaki kulları sualine bir cevap bulamamaktan kıvranırlarken o da sıkıldı. “Derunî lisanla” kendi kendine sordu: “Ey Süleyman! Bunlara sorduğun şeyin ne olduğunu acaba kendin bilir misin?”

“Bilmem ama...”

“Ama?”

“... Sezerim!”

Azıcık ferahladı. Sezdiğini düşünmeye başladı. Bu ... tabiatın, ilmin, irfanın ötesinde bir hakikatti. Evet, işte “Kızılelma”, ne olduğunu sanki biliyor, fakat söylemiyordu. Hâlbuki bu vezirler, kazaskerler, beylerbeyi... Hayır, hiçbir şey sezmiyorlardı. Birisinin lâfi ötekininkine uymuyordu. Kimi Çin, kimi Hint, kimi Sint, kimi Viyana, kimi Roma diyordu. Kızılelma bunlardan hiçbiri değildi! İçinden “Belki hepsinden daha kıymetli bir yer!” dedi.

Sonra, utançlarından kızaran kullarına sordu: “Kızılelma’nın neresi olduğunu kimden öğrenebiliriz?”

“... ”

.....

Herkes önüne bakıyor, yanlış bir şey söylememek için kimse ağzını açmıyordu. Yalnız İskender Paşa, “Padişahım” dedi, “kazasker kullarının ilimleri kitaptandır! Vezir kullarıyla biz kölelerine gelince... öyle derin âlimlerden değiliz! İşte ne kadar bilgisiz olduğumuz sual-i hümayununuzla meydana çıktı. ‘Bin âlimin bilmediğini bir arif bilir’ derler. İrade buyurun. Bir arif bulalım. Ona sorun.”

“Arif kimdir?”

“Bilmeyip sezen, padişahım...”

.....

Sonra İskender Paşa, saf bir askerin basit mantığı ile “Kızılelma, Kızılelma” diyen halkın mutlaka bir şey murat ettiğini, kuşların ötüşünde bile kendi dillerince bir mana olduğunu söyledi. Kısa boylu, inatçı kazasker halkın ne söylediğini, ne istediğini asla bilemeyeceğini tekrar iddia etti. Padişah, İskender Paşa’ya, çıkıp gizlice ordunun içine girmesini, nümayiş alayında bağırarlardan rast gele üç kişi tutup huzuruna getirmesini irade etti. İskender Paşa çıkınca padişah kazaskerlere “örfü dair” ayrı ayrı Arapça sualler sormaya başladı. Vezirlerle beylerbeyi, anlamadan dinliyorlardı.

* * *

İskender Paşa, biraz sonra otağa girdi. “Üç kişi tuttum, padişahım!” dedi.

“Evvelâ bir tanesini getir bakalım.”

....

İskender Paşa, otağın mehabetinden ürkerek sapsarı kesilmiş, başında perişanîsi² dağılmış, tir tir titreyen bir adamı soktu. Bu, uzun boylu, palabıyıklı, kuvvetli bir garipti. Orduda ayakkabıcılık yapan serserilerden biriydi. Otağ kapısının dışındaki kapıcıların öğrettikleri gibi tahta doğru gitti. Yeri öptü. Ayağa kalkmadı. Kolları göğsünde bağlı, dizüstü kaldı. Padişah sordu: “Kızılelma, Kızılelma dersiniz, bu neresi?”

2 Asker yahut memur olmayan halkın giydikleri başlık (Ö.S.).

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

“...”

Garip, işledim sandığı cürümden beraat için “Herkes bağırır padişahım. Ben de bağırırım” dedi.

“Neye bağırıldığını sormam. Kızıllema neresidir? Onu söyle.” Garip tereddüt etmedi. “Padişahımızın bizi götüreceği yer!” dedi.

“Orası neresi?”

“Padişahımız bilir.”

Padişah İskender Paşa’ya döndü. “İkincisini getir bakalım!” dedi. Dizüstü duran garip vezirlerin işaretleriyle kalktı. Geri geri gitti. Perdenin yanında dikildi. Bu sefer huzura getirilen, tıknaz, esmer, beyaz keçeli, afacan bir yeniçeri neferi-ydi. Serbestçe yürüdü. Saçağı öptü. Kalktı, el bağladı. Padişahın “Kızıllema neresi?” sorusuna düşünmeden “Önümüze düşüp bizi götüreceğin yer... padişahım!” cevabını verdi.

“Orası neresi?”

“Sen bilirsin padişahım!”

.....

İskender Paşa üçüncüyü de huzura soktu. Bu... geniş omuzlarına baratasının³ uçları düşen genç bir bostancıydı.

“!..”

“Kızıllema neresi?”

“Atımızın gittiği yer... padişahım!”

“Orası neresi?”

“Neresi olduğunu ancak padişahım bilir...”

.....

Evet... orası ne Hint, ne Sint, ne Çin, ne Maçin, ne Viyana, ne de Roma’ydi! Padişah, huzurundakilere “Gördünüz ya” dedi, “üçünün de cevabında bir fark yok. Hakikat bir! ‘Kızıllema’ benim gitmek istediğim yer, işte... Hakk’ın beni göndereceği yer!..”

.....

Doğruyu söyleyen bu üç kişiye hemen üçer yüz kese akçe ihsan etti. Artık “Kızıllema’ya, Kızıllema’ya” naraları çoğalıyor, taşıyor, daha ziyade yaklaşı-yordu. Padişah, birdenbire, Hakk’ın kendini göndereceği yeri düşündü. Nihayet bulunmaz Hak yolunun, hakikat yolunun gittiği “Kızıllema” denen bu cennet kapısında Viyana, Roma, Hint, Sint, Çin, Maçin birtakım fâni harabelerden başka bir şey miydi? Başını salladı. Arkasına dayandı. İri siyah gözlerini ufalttı. İlahî, manevî bir zevke varmış gibiydi! Müdebbir vezirlerinin, âlim kazaskerlerinin, kahraman beylerbeylerinin tekrar saçak öpüp çıkışlarını görmedi bile... Otağın kapısında onlar da, şimdiye kadar asla ulviyetinin, mehabetinin farkında olmadıkları muazzam bir manzara karşısında donup kaldılar; sefer eğlentisi yapan yüz binlerce asker, kol kol olmuş, cirit oynayarak, kaynaşarak otağ etrafında geniş bir daire çeviriyorlar, “Kızıllema’ya... Kızıllema’ya...” naralarıyla, sanki hayalin eremeyeceği derecede yüksek, pek yüksek bir arşa doğru... kalkanlardan kanatlarıyla uçmaya hazırlanıyorlardı!

Yeni Mecmua, C. I, Sayı: 21, 29 Teşrîn-i sâni [Kasım] 1917, s. 418-420.

Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, (haz. Nâzım Hikmet Polat)

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Eleştirel Okuma Notları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3 Muhafızların giydikleri başlık (Ö.S.).

2. ÜNİTE

C. “Kızılma” Neresi? hikâyesinin yapı, dil ve üslup özelliklerini tahlil etmek için aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Metinde anlamını bilmediğiniz kelimeler hangileridir? Kelimelerin anlamlarını sözlükten bularak kişisel sözlüğünüze ekleyiniz. Bu kelimeleri birer cümle içinde kullanınız.
2. Hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerindeki olaylar nelerdir? Yazınız.

SERİM

DÜĞÜM

ÇÖZÜM

3. “Kızılma” Neresi? hikâyesindeki kahramanları, çatışma unsurlarına göre nasıl sınıflandırırsınız? Tablodaki ilgili yerlere yazınız.

Çatışma Unsurları	Kişiler

4. Aşağıda verilen mekânlar hikâyede neyi simgeler? Yazınız.

Mekân	Simgelediği Unsur
Kızılma	
Otağ	
Kafdağı	

5. Metindeki olayları, zamanı ve kişileri tarihî gerçeklikle nasıl ilişkilendirirsiniz? Gerekçeler ve örneklerle tartışınız.
6. Hikâyedeki bakış açısının metne katkısı nedir? Hikâyeden örnekler vererek açıklayınız.
7. Metinden alınan aşağıdaki cümlelerde hangi anlatım biçimleri ve teknikleri kullanılmıştır? Bu biçim ve tekniklerin kullanımı metni hangi açılardan etkilemiştir? Söyleyiniz.

<p>“Kızılma’ya.” “Kızılma’ya...” “Kızılma’yacak gideceğiz!” ..... Zamanın Süleyman’ı, ansızın... kükremiş bir tufan hâlinde akseden bu naraları duydu.</p>	<p>Padişah, tahtından yavaşça ayağa kalktı. Sağ elini altın koltuğa dayadı. Gökten inen manası anlaşılmaz bir sese kulak verir gibi başını büktü. Ordunun velvelisini dikkatle dinledi. “Kızılma, Kızılma...” Bu ismi şehzadeliğinden beri binlerce defa duymuştu.</p>
<p>İskender Paşa, otağın mehabetinden ürkerek sapsarı kesilmiş, başında perişanisi dağılmış, tir tir titreyen bir adamı soktu. Bu, uzun boylu, palabıyıklı, kuvvetli bir garipti.</p>	<p>“Kızılma neresi?” “Atınızın gittiği yer... padişahım!” “Orası neresi?” “Neresi olduğunu ancak padişahım bilir...”</p>

2. ÜNİTE

8. Cevdet Kudret'in "Konuşma dilini yazıya uygulama işini ölkü edinip bütün eserlerini bu yolda yazan ilk sanatçı Ömer Seyfettin'dir." ifadesinden hareketle yazarın dil ve üslubuyla ilgili hangi çıkarımlara ulaşabilirsiniz? Metinden örnekler vererek açıklayınız.

9. Yazarın metni yazma amacını, yaşamına ilişkin ipuçlarını, kişiliğini yansıtan ifadeleri metinden belirleyiniz. Belirlediğiniz ifadeler size yazarla ilgili neler düşündürdü? Yazınız.

10. Yazarla ilgili yaptığınız araştırmalarla metinden ulaştığınız sonuçlar örtüştü mü? Niçin?

Ç. “Kızulelma” Neresi? hikâyesinin içerik özelliklerini tahlil etmek için aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Metnin konusu, ana fikri ve yardımcı fikirleri nelerdir? Bunlar arasında nasıl bir ilişki vardır? Aşağıda ilgili yerlere yazınız.

Kavramlar Arasındaki İlişki	Konu	....
	Ana Fikir	....
	Yardımcı Fikirler	....

2. Metnin yazıldığı dönemin düşünsel ve toplumsal özelliklerinin metne yansımaları ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
3. Ömer Seyfettin, Türk edebiyatında olay hikâyesinin temsilcisidir. “Kızulelma” Neresi?’nde olay hikâyesi ile ilgili hangi özellikler vardır?

4. Siz aynı temayı hangi metin türünde yazmayı tercih ederdiniz? Niçin?

2. ÜNİTE

5. Metni anlamlandırmada etkili olduğunu düşündüğünüz ve işaretlediğiniz kelime ve kelime gruplarını kullanarak metni kısaca özetleyiniz. “*Kızılelma*” Neresi? hikâyesi ile özetiniz hangi açılardan örtüşmektedir? Karşılaştırınız.

Metni Anlamlandırmada Etkili Olan Kelime ve Kelime Grupları

Metnin Özeti

Özet ile Metnin Karşılaştırılması

- D. *Fetih Marşı* veya *Ceddin Deden* mehter marşlarından birini dinleyiniz. “*Kızılelma*” hikâyesini okurken hissettiklerinizle marşları dinlerken hissettiklerinizi karşılaştıran bir paragraf yazınız.**

- E. “Kızılma” Neresi? hikâyesini değerlendiren analitik bir metin yazınız. Metni yazmak için aşağıdaki adımları takip ediniz. Uyguladığınız basamakları (✓) ile işaretleyiniz.**

✓	Analitik Metin Yazmak İçin Takip Edilecek Adımlar
	Metin tahlili sırasındaki çıkarımlarınız arasında neden sonuç ilişkisi kurunuz.
	Neden sonuç ilişkisi kurduğunuz çıkarımlarınızı özelliklerine uygun sıralayınız.
	Metne dair yapısal eleştiri kuramına yönelik bir paragraf kurgulayınız.
	Metinden arketip eleştirisi için uygun ifadeler belirleyiniz.
	Sanatçıya dönük eleştiri kuramına yönelik bir paragraf kurgulayınız.
	İzlenimci eleştiri kuramına yönelik bir paragraf kurgulayınız.
	Tarihsel eleştiri kuramına yönelik bir paragraf kurgulayınız.
	Metninizi zenginleştirmek için başka metinlerle ilişkilendiriniz.
	Öznel ve nesnel yargılarınızı sınıflandırınız.
	Parçalar hâlinde hazırladığınız argümanlarınız arasında neden sonuç ilişkisi oluşturunuz.
	Metninizin planını tasarlayınız.
	Analitik metninizi yazınız.
	Yazınızın içeriğine uygun bir başlık yazınız.
	Analitik metninizi yazım kuralları ve noktalama işaretlerinin kullanımını göre kontrol ediniz.
	Metninizi arkadaşlarınıza okuyunuz.
	Analitik metninizi e-portfolyonuza ekleyiniz.

Araştırıyorum

Yahya Kemal Beyatlı'nın hayatı ve edebî kişiliği hakkında aşağıdaki konuları araştırınız:

- Şairin hayatının şiirlerine etkisi
- Şairin şiir anlayışı
- Eserlerinin ve şiir anlayışının diğer sanatçılar üzerindeki etkisi

TAHLİL GÜNLÜĞÜ: Şiir Tahlili

A. Yahya Kemal'in *Açık Deniz* adlı metnini göz atma tekniği ile inceleyerek soruları cevaplayınız.

1. Metnin başlığı ve yapısından hareketle metnin içeriği hakkındaki tahminleriniz nelerdir? Söyleyiniz.
2. Tahminlerinizden hareketle bu metni hangi amaçla okursunuz? Niçin?
3. Okuma amacınıza ve metnin türüne uygun hangi okuma tekniklerini seçersiniz?
4. Siz bir şair olsaydınız bu görselden esinlenerek denizi nasıl anlatırdınız? İlgili boşluğa kısa bir şiir yazınız.

-----

5. Metin hakkındaki tahminlerinize göre metinle ilgili zihninizde hangi sorular oluşur?

-----

2. ÜNİTE

C. Açık Deniz metninden hareketle soruları cevaplayınız.

1. Şair, “açık deniz” ifadesini neyin imgesi olarak kullanmıştır? Şiirde geçen “hülya, akıncı ihtirası, asırlarca süren koşu, rüya, fatihane zan, sonsuz ufuk, deniz, gökyüzü, meydan, liman, ruh, kıyı” gibi kelime ve kavramlar bu imgeyi nasıl yansıtmaktadır?
2. Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin ediniz. Anlamını tahmin edemediğiniz kelimeler hangileridir? Bu kelimeleri sözlüklerden araştırınız. Yeni öğrendiğiniz kelimeleri kişisel sözlüğünüze ekleyiniz.
3. Metni okurken altını çizdiğiniz mekân, kişi ve yön isimlerinin metnin anlamına nasıl bir etkisi olmuştur? Açıklayınız.
4. Metni okuduğunuzda zihninizde nasıl bir görsel imge oluştu?
5. Siz şairin yerinde olsaydınız “deniz”i nasıl anlatırdınız?
6. Metinde şair, üç nokta (...) kullanarak bazı duygu ve düşünceleri okuyucunun tamamlamasını istemiştir. Siz bir okur olarak bu üç noktaları nasıl tamamlarsınız? Tahminlerinizi söyleyiniz.
7. Şiir anlam bakımından üç bölüme ayrılmıştır. Bölüm başlıklarına uygun hangi örnekleri verirsiniz? Tabloda ilgili yerlere yazınız.

Şiirin 1. Bölümünde Söyleyicinin açık denizlere gitmesinin nedenleri	Şiirin 2. Bölümünde Denizlerin tasviri	Şiirin 3. Bölümünde Kendi ruhsal durumuyla denizin özelliğini özdeşleştirmesi

8. Söyleyicinin bakış açısını ve şairin konuyu ifade ediş biçimini göz önünde bulundurarak şair ve şiir arasındaki ilişki hakkında neler söyleyebilirsiniz?

9. Metnin yapı unsurları nelerdir? Tabloda istenen bilgilere göre çözümleniniz.

Nazım birimi	
Ölçü	
Kafiye şeması	
Nazım biçimi	
Yapı çözümlemesinden hareketle şiirle ilgili değerlendirmeniz	

10. Yahya Kemal Beyatlı, aruz ölçüsünü Türkçede başarıyla uygulayan bir şairdir. *Ok* şiiri haricinde tüm şiirlerini aruz ölçüsü ile yazmıştır. *Açık Deniz* şiirini de on dört yılda titiz bir çalışma ile tamamlamış ve aruz ölçüsünün “mefûlü / fâilâtü / mefâilü / fâilün” kalıbıyla yazmıştır.

Sizce şairin, şiirini aruz ölçüsü ile yazmış olması şiire nasıl bir özellik kazandırmıştır? Şiirin içeriği ve yapı unsurları arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurarak açıklayınız.

11. Yahya Kemal Beyatlı'nın “Şiir muhakkak vezinle ve kafiye ile vücuda gelir. Şiir musikinin hemşiresidir, aletsiz teganni edilmez.” sözü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

12. Şairin ahenge önem vermesi şiire ne katmıştır? Buradan yola çıkarak *Açık Deniz* şiirinin ahenk çözümlemesini tabloda ilgili yerlere yazınız.

Aliterasyon	
Asonans	
Kafiye	
Redif	
Yinelemeler	
Ahenk çözümlemesinden hareketle şiirle ilgili değerlendirmeniz	

2. ÜNİTE

13. Metinde, Üsküplü olan şairin Balkanlara olan özlemini ve Osmanlı Devleti'nin dağılmasına duyduğu üzüntüyü ifade eden dizeler hangileridir? Söyleyiniz.
14. Metni, yazıldığı döneme göre incelediğinizde “Bu dil ağzımda annemin sütüdür.” diyen Yahya Kemal Beyatlı'nın dil ve üslup anlayışı hakkında neler söyleyebilirsiniz?
15. Metinden şaire yönelik hangi çıkarımlara ulaştınız? Tablodaki ilgili alanlara yazınız.

Şairin şiiri yazma amacı	
Şairin hayatını ve kişiliğini yansıtan ifadeler	
Metin-şair çözümlemesinden hareketle şairle ilgili çıkarımlarınız	

16. Şairle ilgili yaptığınız araştırmalarınızla çıkarımlarınız ne derece örtüştü? Açıklayınız.
17. Metnin konusunu ve temasını nasıl ifade edersiniz? Şair, sizce neden bu konu ve tema çerçevesinde bu şiiri yazmış olabilir? Tartışınız.
18. Metinde yer alan hayal, rüya ve masal unsurları metnin duygu yönünü nasıl etkilemiştir?
19. Şair metinde tabiata, insan ruhuna ve Türk tarihine ait hangi unsurlara yer vermiştir? Aşağıdaki tabloya yazınız.

Tabiat	
İnsan ruhu	
Türk tarihi	

20. *Açık Deniz* şiirinde anlatılanları kısaca özetleyiniz. Özetiniz, metnin içeriğiyle tutarlılık göstermekte midir? Açıklayınız.

Ç. Yahya Kemal Beyatlı'nın *Açık Deniz* şiirini metin-okur çözümlemesi açısından değerlendirerek tablodaki soruları cevaplayınız.

Metin-Okur Çözümlemesi	
Şiirle ilgili empatik okuma değerlendirmeniz nedir?	
Görsel imgelerinizin anlama katkısı nedir?	
Okuma sürecindeki tahminlerinizle ilgili nasıl bir değerlendirmede bulunursunuz?	

D. Aşağıdaki şiiri *Açık Deniz* metni ile karşılaştırarak ilgili soruları cevaplayınız.

TAKVİMDEKİ DENİZ*

Hasreti denizlerin,
Denizler kadar derin.
Ve o kadar bucaksız...
Ta karşımda, yapraksız,
Kullanılmış bir takvim...
Üzerinde bir resim:
Azgın, sonsuz bir deniz.
Kaygısız, düşüncesiz,
Çalkanıyor boşlukta
Resimdeyse bir nokta:
Yana yatmış bir gemi...
Kaybettiği âlemi
Arıyor deryalarda.
Bu resim rüyalarda.
Gibi aklımı çeldi;
Bana sahici geldi.
Geçtim kendi kendimden,
Yüzüme o resimden,
Köpükler vurdu sandım;
Duymuş gibi tıkandım,
Ciğerimde bir yosun.
Artık beni kim tutsun?
Denizler oldu tasam.
Yakar, onu bulmazsam,
Beni bu hasret, dedim,
Varırım, elbet, dedim,
Bir ömür geze geze,
Takvimdeki denize.
Ne var, bana ne oldu,
Odama nasıl doldu,
Birdenbire bu meltem?
Ve dalgalandı perdem,
Havalandı kâğıtlar;
Odamda kıyamet var!
Ah yolculuk, yolculuk!
Ne kadar baygın, soluk,
O gün bizde betbeniz
Ve ne titrete kalbimiz.
Ve eşyamız ne küskün!

Yola çıktığımız gün,
Bir sıraya dizilmiş,
Gözyaşlarını silmiş,
Bakarlar sinsin sinsin.
Niçin o ânda hepsi,
Bir kuş gibi hafifler,
Arkandan geleyim der?
Niçin o güne kadar,
Dilsiz duran ne kadar
Eşya varsa dirilir,
Yolumuza serpilir?
Ufak böcükler gibi,
Gezer onların kalbi,
Üstünde döşemenin.
Bir gizli didişmenin
Saati çalar o ân;
Birden bakar ki, insan,
Her şey karmakarışık.
Ayırmak olmaz artık
Bir kalbi bir taraktan;
Ve kalb, ağlayarak,
Çekilir geri geri,
Terkeder bu mahşeri.
Bu mahşerin içinden
O gün ben de geçtim, ben;
Nem varsa, evim, anam,
Çocukluğum, hatıram
Ve ne sevdalar serde,
Bıraktım gerilerde,
Kaçar gibi yangından.
Rüzgârların ardından,
Baktım da süzgün süzgün,
Kurşun yükünü gönlün,
Tüy gibi hafiflettim,
Denize hicret ettim...

Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*

(*Yazım ve noktalamada metnin aslına sadık kalınmıştır.)

1. Okuduğunuz bu metinde şair “deniz” temasını hangi duyguları yansıtmak için kullanmıştır?
2. *Takvimdeki Deniz* adlı şiiri *Açık Deniz* metni ile karşılaştırdığınızda belirlediğiniz benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Benzerlikler	Farklılıklar

- E. Metni çözümlene sürecinde oluşturduğunuz argümanlardan hareketle *Açık Deniz* şiiriyle ilgili bir eleştiri metni yazınız. Eleştiri metninizi yazarken aşağıdaki unsurlara dikkat ediniz:**

Metin tahlili sürecinde aldığınız notları düzenleyiniz.

Metnin yapı ve içerik unsurları ile ilgili değerlendirmelerinizi göz önünde bulundurunuz.

Sanatçıya dönük eleştirilerinizi not alınız.

Şairin dil ve üslup özelliklerine odaklanınız.

Dönemin sosyal ve kültürel yapısını günümüzle ve kendi yaşamınızla karşılaştırarak ulaştığınız sonuçları yazınız.

Farklı eleştiri kuramlarına göre çıkarımlarınızı oluşturunuz.

- F. Yahya Kemal Beyatlı'nın *Açık Deniz* şiirine yönelik eleştiri metninizle ilgili kendinizi değerlendirmek için aşağıdaki öz değerlendirme ölçeğinde size uygun seçenekleri işaretleyiniz.**

<i>Açık Deniz</i> Şiiri Eleştiri Metni Öz Değerlendirme Ölçeği	Evet	Hayır
Metin tahlili sürecinde aldığım notlara eleştiri metnimde yer verdim.		
Metnin yapısı ile ilgili değerlendirmeler yaptım.		
Metnin içeriği ile ilgili görüşlerimi belirttim.		
Şairin kişiliğinin metni nasıl etkilediğini fark ettim.		
Şairin üslubunun okur üzerindeki etkisini değerlendirdim.		
Şiirin bende uyandırdığı izlenimleri ifade ettim.		
Şairin, okuyucunun yorumuna bıraktığı alanları tamamladım.		
Şiiri, Türk tarihiyle ilişkilendirdim.		
Farklı eleştiri kuramlarından faydalandım.		
Düşüncelerimi bir plan çerçevesinde yazdım.		
Anlatımın açık ve anlaşılır olmasına dikkat ettim.		
Yazımı bitirdikten sonra gerekli düzenlemeleri yaptım.		
Toplam Puan		

Değerlendirme

“Hayır” cevabınız dört ve dörtten fazla ise metninizi yeniden yazınız.

“Evet” ve “Hayır” cevaplarınız eşitse metninizi zenginleştirerek yeniden yazınız.

“Evet” cevaplarınız sekizden çoksa metninizi arkadaşlarınızla paylaşınız ve e-portfolyonuza ekleyiniz.

2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

A. Aşağıdaki yapılandırılmış gride numaralandırılmış kutucuklarda metin tahliliyle ilgili bazı kavramlar verilmiştir. Kutucuk numaralarını kullanarak aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

1	Tema	2	İmge	3	Ahenk
4	Biçim	5	Anlatıcı	6	Bakış açısı
7	Uyak	8	Üslup	9	Konu
10	Söyleyici	11	Olay örgüsü	12	Redif

1. Metindeki çatışmanın en kısa ifadesi ve metnin ana iletisinin dayanağı .....
2. Bir şiiri okurken içinizde işittiğiniz ses, şair tarafından oluşturulan hayalî konuşmacı .....
3. Metinde olay, kişi, mekân ve zaman unsurlarıyla somutlaşan tema .....
4. Şairin anlatmak istediklerini çağrışım, benzetme, anımsatma yoluyla başka bir alana ait bir şeyle zihninde canlandığı görüntü .....
5. Şiirin dize kümelenişi, uyak düzeni, ölçüsü gibi dış yapı unsurları .....
6. İki ya da daha çok dizinin sonunda bulunan ses benzerlikleri ve tekrarları .....
7. Şiirdeki sesler dizisinin ve ritmin uyumu, akıcılığı .....
8. Olay örgüsünü aktaran, kişileri betimleyen, olayları ve çevreyi gören göz .....
9. Bir yazarın duygu, düşünce ve hayallerini özgün bir şekilde anlatma biçimi .....
10. Metinde konuyu oluşturan olayların birbiriyle bağlantısının neden sonuç ilişkisi içinde zincirleme verilmesi .....

B. Aşağıdaki eşleştirme sorusunu cevaplayınız.**11. Aşağıda numaralarla verilen cümleleri harflerle verilen kuramlarla eşleştirerek doğru harfi (....) içine yazınız.**

(.....) I. Peyami Safa'nın <i>Dokuzuncu Hariciye Koşuşu</i> isimli romanı sanatçının sıkıntısını, hastalığını ve tıbbi bilgisini yansıtan bir eserdir. Bu eserde yazar ve kurguladığı kahramanın psikolojisi arasında bir bağ vardır.	a) Psikanalitik Eleştiri
(.....) II. Sanatçı bir eseri kaleme alırken farkında olmadan kendi bilinçaltını o esere yansıtır. Örneğin <i>İntibah</i> romanındaki kaçgöçün artması esere eşya tasviri olarak yansımıştır.	b) Marksist Eleştiri
(.....) III. Bu eleştiri metoduna göre bir eserin sanat eseri olabilmesi için okuyucudaki monotonluğu kırması gerekir. Örneğin Ahmet Haşim'in <i>Merdiven</i> şiirindeki estetik üslup günlük monotonluğu kırdığı için bizim merdivene bakış açımızı değiştirmiştir.	c) Rus Biçimciliği
(.....) IV. Bu eleştiri; eserdeki mit, destan ve efsanelerden ilham alan unsurlara odaklanarak bu unsurların geçmişten günümüze yansımalarını ele alır. Örneğin <i>Oğuz Kağan Destanı</i> 'ndaki Oğuz Kağan'ın gençliğe geçişi ve <i>Aşk-ı Memnu</i> 'daki Nihal'in genç kızlığa geçişi bir metafordur. Bu metafor, yaş dönümü töresinin çarşaf giyme töresine dönüşmüş hâlidir.	ç) Arketipçi Eleştiri
(.....) V. Bu eleştiri metodunda bir eserin toplumu nasıl yansıttığına bakılır. Örneğin Recaizade Mahmut Ekrem'in <i>Araba Sevdası</i> romanı, devrin özelliklerini ve toplumu yansıtmaktadır.	d) Sosyolojik Eleştiri
	e) Sanatçıya Yönelik Eleştiri
	f) Duygusal etki kuramı

C. Aşağıdaki açık uçlu ve kısa cevaplı soruları cevaplayınız.**12-14. soruları aşağıdaki metinden hareketle cevaplayınız.****KINALI ÖNÜNDE**

O da baktı arkasına, güldü.

- Güzel, dedi.

Tabiat birdenbire bir Van Gogh dehasıyla önümüze çizilivermişti. Şimdi Kınalı'nın bu yamacı hacimsiz bir şekilde, düz bir satıh gibi kayaları, renk renk toprakları, yeşil beyaz, kiremidi, gri rengiyle sisin içine büyük bir pano, devasa bir Van Gogh gibi asılmıştı. Oyun hâlâ devam ediyordu. Bir sis parçası yerinden güçlülükle kalkıp bir rengi bozuyor, siliyor, ötekini açıyordu. Hâlâ şekiller hacmini almamıştı. Vapurlar hâlâ acı acı sesleniyorlardı. Bir motor tam burnumuzda peydahlandı.

- Rasgele, diye bağırdı sisin içinde biri.

- Eyvallah, dedik.

- Burgaz uzak mı, dedi.

- Tam burnunuzda, dedik.

- Varmamız lazımdı şimdiye kadar Vasi!, dedim. Arkasına dönüp baktı.

- Ta be, dedi. Kınalı.

Bir dakika hiçbir şey göremedim. Sonra harikulade bir manzara başladı. Evvela kırmızılarını, sonra sarıların, sonra koyu esmerlerin, kürk içinde parça parça, renk renk, silik silik, sanki yeni yaratılmış gibi bir toprak, bir kara oyunu başladı. Her şey daha doğrusu her renk soluk, silik ve kabından, şeklinden yayılmış bir hâlde büyüye büyüye, şeklini bulup bulup kaybederek bir şey olmaya çalışıyordu. Önümüzde sanki silik renklerle boyanmış bir duvar vardı. Ve bu duvarın boyunca sürü sürü ressamalar mücerretten müşahhasa doğru, kaostan şekle doğru giden bir oyun oynuyorlardı.

- Aman be Vasi!, dedim. Bu ne hoş!

Sait Faik Abasıyanık, *Kınalı Önünde*

12. Altı çizili kelimelerin anlamını metnin bağlamından tahmin ediniz.

.....

.....

13. Hikâyenin zaman ve mekân unsurları, anlatım biçimleri nelerdir? Aşağıdaki tablonun ilgili bölümlerine yazınız.

Hikâyenin Unsurları	Tespitler
Zaman	
Mekân	
Anlatım biçimleri	

14. Betimlemelerde niçin sıfat türü kelimeler kullanılmıştır?

.....

.....

15-17. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Metin

Metinler inceleme ve eleştirmeye tabi tutulurken metnin, kendine özgü tabiatı gereği, kendi içinde değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme bizi doğrudan doğruya metinlerin âdeta oluşum şeması olan yapıya götürmektedir. Metinler kendilerine has yapılarıyla örülmüş birer bulmaca gibidirler. Bu bulmaca çözümlenirken öncelikle metnin kendine has yapısı iyi analiz edilmeli, yazarın içeriği işleyişi dikkatlice gözlemlenmelidir. Eleştirmen/incelemeçi bu bulmacayı çözebildiği oranda başarılı olacaktır. Her metin yapı ve içerik özellikleri bakımından birbirinden farklı özelliklere sahip olabilir. Kendine has yapısal ve muhteva/manasal kurallara sahip olan metinler sahip oldukları yapılarda yazar ve şairler tarafından örülmüş derin söylemler barındırır. Bu derin söylemlerin inceleme ve eleştirmede doğru ve yerinde tespit edilebilmesi için, kullanılan dilin, üslubun, metin yapılarının kendi içerisinde oluşturduğu armoni ve uyumun, iç içe girişik ilişkiler dizgesinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Her metin yazılış amacına göre yazar/şair tarafından oluşturulan kendine has bir yapıyla oluşturulmaktadır. İşte eleştirmenin/incelemeçinin görevi bu kendine has yapıyı doğru tespit edebilmektir. Bu tespit yapılırken şüphesiz ki metnin yazılış amacının metne kazandırdığı biçimsel ve anlamsal özellikler de dikkate alınmalıdır. Eleştirmenler, okurlar bir metni ele alırken bütün bu hususları en ince ayrıntılarıyla dikkate almalı ve bu bağlamda metne yaklaşmalıdırlar. Bir edebî eserde metin yapıları, edebî eserin temelini oluşturur. Yazar okuyucuya ulaştırmak istediği iletiyi, duyguyu, fikri bu yapılardan faydalanarak verir. Bir edebî metin eleştirilirken metin yapılarının önemi dikkate alınmalıdır. Çünkü yazar/şair eserinde ele aldığı iletiyi, duyguyu, fikri bu yapı içerisine serpiştirir. Edebî eser eleştirilirken bu yapı içerisinden eleştirmen tarafından âdeta süzülerek yeni ürün oluşturulur. İşte bu ürüne de eleştiri metni adını verebiliriz.

Yavuz Selim Bayburtlu, *Metin Yapılarının İnceleme ve Eleştirmedeki Önemi*

15. Yazar edebî eserleri niçin bulmacaya benzetmiştir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

2. ÜNİTE

16. Metindeki bilgilerden hareketle bir edebî metni çözümlmek için metinde hangi unsurları analiz etmek gerekir?

---

17. Metne göre bir eleştiri metni, metinle ilgili neleri kapsamalıdır?

18-22. soruları aşağıdaki metinden hareketle cevaplayınız.

18. Metnin başlığından hareketle içeriğini tahmin ediniz.

HERKESİN BİR RÜYASI VAR

Toprağın rüyası vatan olmak; kalbin rüyası akla kalkan, ruha sultan olmaktır.

Kumaşın rüyası bayrak olmak; tülün rüyası duvak olmaktır.

Suyun rüyası kevser olmak; şebnemin rüyası gül yaprağında ter olmaktır.

Çiçeğin rüyası sevgilinin başına taç olmak, dostun rüyası yaralara merhem, dertlere ilâç olmaktır.

Karınca'nın rüyası, 'Gidemesem de yolunda ölürüm ya!' dediği hedefe varmak; arının rüyası bal uygarlığı kurmaktır.

Paranın rüyası bayram harçlığı olabilmek; ekmeğin rüyası yoksul sofrasında soluk soluğa bölüşülebilmektir.

Kalemin rüyası aşka ve şiire tutulmak; kâğıdın rüyası onunla aynı serüvene katılmaktır.

Serçenin rüyası hüma kuşu olmak, taşın rüyası hacrûlesvede komşu olmaktır.

Bilgisayarın rüyası rüya görebilmek; rüyasında bir hemcinsine karanfil verebilmektir.

Okuyucunun rüyası, yazılmışları yaşamışlarla tartabilmek; yazarın rüyası 'İçimden geçenleri yazmış.' dedirtebilmektir.

Görüyorsunuz ya, herkesin bir rüyası var.

Efendim? 'Ağacın rüyası' mı dediniz?

Ağacın rüyasını söylemeye ne hacet!

Bahar gelince dal uçlarına baksanıza!

Ali Nihad Tarlan, *Herkesin Bir Rüyası Var* (Kısaltılmıştır.)

19. Tahminlerinizle okuduklarınız arasındaki farklar nelerdir? Yazınız.

---

20. Aynı konuda bir metin yazsaydınız hangi örneklerle metnizi zenginleştirirdiniz?

---

21. Metinde vurgulanan millî ve manevî değerlerden hangileri sizi daha çok etkiledi? Niçin?

---

22. Sizin rüyanız nedir? Metnin devamını tamamladığınızı düşünerek rüyanızla ilgili bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

23-26. soruları aşağıdaki metinden hareketle cevaplayınız.

NERDESİN

Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar: - Neredesin?
Arıyorum yıllar var ki ben onu,
Aşıkıyım beni çağran bu sesin.

Gün olur sürüyüp beni derbeder,
Bu ses rüzgarlara karışır gider.
Gün olur peşimden yürür beraber,
Ansızın haykırır bana: - Neredesin?

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben,
Elverir ki bir gün bana derinden,
Ta derinden bir gün bana “Gel” desin.

Ahmet Kutsi Tecer, *Bütün Şiirleri*

23. Şiirin başlığının bir soru cümlesi olması size neler düşündürür?

.....

.....

24. “Neredesin?” sorusunun muhatabı kişiye göre değişir mi? Niçin?

.....

.....

25. Söyleyicinin ruh hâli ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

26. Şiiri biçim yönünden değerlendiren bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli sorularda doğru seçenekleri bularak işaretleyiniz.

27. Bir şiirin ---- çözümlemesi ne eleştirel ne de yorumsal olan basit bir tanımlamayla başlar. Temaları, sahneleri, anlatıcılığı, varsa karakterleri, şiirin imaya dayalı dünyasını, şiirin yapısını (örneğin kıtalara ayrılmasını), şiirin türünü, kullanılan ölçüyü (örneğin beş vezinli bir kısa bir uzun hece ölçüsü), kafiyeye şemasını, şiirin -eğer varsa- doruk noktasına doğru ilerleyen duygusal yoğunluğunu, kelimelerin yinelenmesini, kullanılan imgeleri, metaforlar ve semboller gibi figüratif dili, aliterasyon ve telaffuz benzerliği dâhilinde uyumluluk ve uyumsuzluğu, dil içinde gelişen bütünsel tematik argümanı vb. tanımlar.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?

- A) İçerik
- B) Tematik
- C) Biçimsel
- D) Dış dünya
- E) Toplumsal

28. Önce Eskişehir geçiliyor. Bir demir köprü geçiliyor. Tren yarış ediyor kendi gölgesiyle. Telgraf direkleri gitmiyor Mersin'e. Çobanlar ve sürüleri. Bozkır. Kar örtüsü seyrelmiş yükseltiler en uzakta. 361 sayılı bir direk yitiyor, -olmuş olmamış gibi. Ankara yaklaşıyor kuramsal olarak. Sesleri duyulmayan köpekler saldırmaya kalkışıyor trene. Trenimiz kurtuluyor kızılderililerden, -kolaylıkla. Bulutların izleri büyük düzlükler üzerinde, -kahve falları. Geçilen makaslar, -makas sesleri. Hiç trene binmemiş berberler ve terziler, -hiç trene binmeyecek olan ve . . . hamsi iriliğinde bir kuş -bir an- bir tren penceresinde. Pençeleri olmayan. Ve Ankara, kuramsal olarak biraz daha yakında. Ve yaklaşılmayacak olan bir köy görüntüsü, -belki köyden bozma bir kasaba. Sürülerek paylaşılmış -gibi- tarlalar. Gün sayan toprak. Bir makas ve yanda ayrılıp ışıldayan bir -yeni- demiryolu. Ve koşan çocuklar.

Bu hikâye için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Eksilteli cümlelere yer verildiği
- B) Kişileştirmelere başvurulduğu
- C) Bilinç akışı tekniğine yer verildiği
- D) Kahraman anlatıcı bakış açısı kullanıldığı
- E) Okurun sezgisine bırakılan yerler olduğu

29. Sait Faik konuşma dilinden yararlanmaya *Lüzumsuz Adam*'la başlar. Yani hikâyeciliğinin ikinci döneminde. Konuşma dilinden yararlanmayla birlikte devrik cümle alabildiğine bollaşır Sait Faik'in hikâyelerinde. Oysa ilk dönem hikâye kitaplarında, *Semaver*'de üç devrik cümle, Sarnıç'ta gene üç, *Şahmerdan*'da dört devrik cümle vardır. *Lüzumsuz Adam*'ın sadece ilk hikâyesinde, kitaba adını veren hikâyede, sekiz devrik cümle vardır. (İlginç bir ayrıklık var hikâyelerin dilinde. İlk üç kitapta Sait Faik iyimserdir, gelecekte umutludur, insanlara güven duyar; konuşma dilinin kıvraklığını taşıyan "Sait Faik dili" böyle bir öze daha uygun düşerdi. İkinci dönem hikâyelerin karamsar havasına ise o alışılmış kitap dilinin ağırlığı, tekdüzeliği daha iyi giderdi... gibi geliyor bana. *Alemdağ'da Var Bir Yılan*'ı bu yargımın dışında tutuyorum: O hikâyelere konuşma dilinin canlılığının da yetmediğini, anlatmanın bir çılgılığa dönüştüğünü ilerde göreceğiz.)

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Eleştirmen Sait Faik'in kullandığı dille ilgili temennisini dile getirmiştir.
- B) Sait Faik'in cümle yapıları ile içinde bulunduğu ruhsal durum çelişkilidir.
- C) Eleştirmen nesnel değerlendirmelere yer verirken sayısal verilerden faydalanmıştır.
- D) Sait Faik, ikinci dönem hikâyelerinde konuşma dilinin olanaklarından yararlanmıştır.
- E) Esere yönelik eleştiri yapılırken içerik unsurları tüm ayrıntılarıyla okura aktarılmıştır.

30. Millî kültür ile medeniyetin sonuncu bir ilişkisi de şudur: Millî kültürü güçlü, fakat medeniyeti zayıf bir milletle millî kültürü bozulmuş fakat medeniyeti yüksek olan başka bir millet, siyasi savaşa girince kültürü güçlü olan millet her zaman galip gelmiştir. Mesela eski Mısırlılar, medeniyette yükselince millî kültürleri bozulmaya başladı. O zaman yeni doğan Fars devleti ise medeniyette daha geri olmakla birlikte güçlü bir millî kültüre sahipti. Bu yüzden Farslar, Mısırlıları yenilgiye uğrattılar. Birkaç yüzyıl sonra İran'da da medeniyet yükseldi. Buna karşılık millî kültür zayıflamaya başladı. Bu defa da millî kültürleri daha bozulmamış olan Yunanlılara yenildiler. Bir süre sonra, Yunan kültürü de bozulmaya başladığından gerek Yunanlılar gerek İranlılar güçlü bir millî kültürle ortaya çıkan ve medenî bile olmayan Makedonyalılara yenildiler.

Bu parçadan çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Medeniyet çekişmesinde kültürü sağlam uluslar ayakta kalır.
- B) Medeniyette yükselen uluslar kültürel yönden zayıflayabilir.
- C) Tarihî süreçte birçok medeniyet çeşitli nedenlerle yıkılmıştır.
- D) Uluslar, yüzyıllar içinde kültür yönlerini ikinci plana atmıştır.
- E) İran, kültür ve medeniyet yönünden güçlü bir süreç yaşamıştır.

31. • Metinde ortaya konan tezi anlamak için anahtar kelimeleri yuvarlak içine alır.
- Başlıklara, görsellere, tablo ya da grafiklere, metnin dikkat çeken bölümlerine göz gezdirir.
  - “Özellikle, böylelikle, bundan dolayı...” gibi ifadelerin altını çizerek sonucu belirler.
  - Yazarın anlatım tekniklerini ve metinde kullandığı kanıt ifadelerini not alır.

Bu eylemleri gerçekleştiren bir okuyucu, aşağıdaki metin türlerinden hangisini tahlil ediyor olabilir?

- A) Deneme
- B) Gezi yazısı
- C) Hikâye
- D) Makale
- E) Şiir

32. Orhan Kemal'in en iyi romanı sayılan *Bereketli Topraklar Üzerinde* eleştirmenler tarafından haklı olarak övülmüştür. Ne var ki, romanı inceleyen yazılara baktığımız zaman, bunların hemen hepsinde başarı nedeni olarak günün toplumsal gerçekliğinin doğru yansıtılmış olmasına ağırlık verildiğini görürüz. Çukurova'daki sömürü düzeni, tarımda kapitalizme geçiş, kapalı köy ekonomisinin yetersizleşmesi nedeniyle köyden kente göç ve gurbetçilerin kentteki kötü yaşam koşulları üzerinde durulan başlıca noktalarıdır. Oysa bir kurmaca metinde anlatılan bir öykü varsa bir de bu öykünün dile getirilişi vardır. Eleştirmenler *Bereketli Topraklar Üzerinde*'yi överken bu yönü hakkında kuruluşunun tutarlı, biçiminin iyi, üslubunun güçlü olması gibi bir iki özelliğe genel olarak değinmekle yetinmişler. Sanırım bu konuda söylenenler üç beş cümleyi geçmez. Kimi eleştirmenlerse, romanı saptadığı toplumsal gerçeklikten ötürü, överken biçim yönünü kusurlu bulmuşlar.

Bu parçada altı çizili ifade ile anlatılmak istenen romanın hangi yönüdür?

- A) Gerçekliği
- B) İçeriği
- C) Kurgulanışı
- D) Kurmacalığı
- E) Tutarlılığı

33. Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı,
Bir dert ki düşman başına.
Gönül yarası desem...
Değil!
Ekmek parası desem...
Değil!
Bir dert ki...
Dayanılır şey değil.

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yer yer rediflere başvurulmuştur.
- B) Söz sanatları ile anlam güçlendirilmiştir.
- C) Kelime tekrarları ile ahenk sağlanmıştır.
- D) Deyimlerin anlatım gücünden yararlanılmıştır.
- E) Söyleyici, sorununu okurun sezgisine bırakmıştır.

34. Tarih geçmişte kalmış olayların kayıdır fakat aynı zamanda incelenmek üzere dondurulmuş bir geçmiştir. Sanki bir zamanlar yaşam dolu bir oda aniden, sessiz bir emirle boşaltılmış da o andan hemen sonra başka biri girmiş gibidir. O odanın içi insanlara ait izlerle dolup taşmaktadır -yarısı dolu kahve bardakları, öylece bırakılmış kalemler, yarım kalmış mektuplar, bitirilmemiş işler- fakat artık odanın sahipleri geri dönmeyecektir. Yarısı bitmiş taslak artık tamamlanamayacak, yarım kalmış mektubun son cümleleri yazılamayacaktır. Sanki orada o an kayıt altına alınmış, dondurulmuş gibidir ve odanın içindeki ipuçlarını kullanarak bu insanların kim olduğunu, nasıl düşündüğünü, neler hissettiğini ve onlara ait davranış biçimini tamamen sizin çözmeniz gerekmektedir. İşte buna arşiv denir; geride bırakılmış nesnelere oluşan tarih yazılı metinler ya da görsel belgeler, binalar ve kıyafetler, sanat eserleri, mahkemeler gibi kurumlar ya da bir şeyler yapmak için yol yordam. Tarih, insanoğlunun omzunun üzerinden geriye baktığında gördüğü şeydir fakat aynı zamanda şu anda bile gördüklerimiz tarihin bir parçası olmaktadır. Geçen her saniye artık tarih olmuştur.

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Benzetmelere başvurulduğu
- B) Tanımlamalara yer verildiği
- C) Betimleyici anlatım kullanıldığı
- D) Karşılaştırmalardan faydalandığı
- E) Tarihsel çözümlenmeden söz edildiği

35. Ter içinde uyandı. Görünmeyen iplerle bağlandığı yataktan kendini ayırmak için, ona dayanılmaz ve ümitsiz gelen bir çırpınma, bir hayata dönme isteği ile kıvranıyordu: Ya da kıvrandığını sanıyordu. İçinde bir yerde artık hiç hareket edemeyeceğini hissediyordu.

Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* romanından alınan bu bölümden karakterle ilgili aşağıdaki çıkarımlardan hangisine ulaşamaz?

- A) Fiziksel özelliklerine
- B) Psikolojik durumuna
- C) Karmaşık duygu dünyasına
- D) Yaşama tutunma arzusuna
- E) İçinde bulunduğu çaresizliğe

36. Her dönemde geçerlilik, fikrî derinlik, özgün mesaj, medeniyetinin ruhunu yansıtmaması, geniş temsil gücü, yenilikçilik, evrensel onay, kendi türünün en iyisi olması, daha sonra takipçilerinin bulunması ve yaygınlık, klasiklerde bulunan belli başlı özelliklerdir. Klasiklerin en çok bilinen özellikleri ise onların zamana karşı direnebilmeleri ve kendi türlerinin emsalsiz eserleri olmalarıdır. Klasikler bir sanat eseri olarak türünün tüm özelliklerini yansıtırken onu en ileri noktaya taşır. Hem biriciktir, kendilerine hastır hem de herkes tarafından onaylanır. Diğer yandan her zamanda geçerli olan bir değer üretirler. Bu anlamda klasik; ileri, seçkin, kalıcı ve değer taşıyıcısı bir eser konumundadır.

Bu parçaya göre klasiklerle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Her durumda değer taşımayı sürdürür.
- B) İnsanlığın ortak mirası olarak benimsenir.
- C) Zamana dayanıklı, derinlikli yapılara sahiptir.
- D) Geçmiş birikimleri iyi özümseyen yenilikçi bir yapıdadır.
- E) Sadece ait oldukları medeniyetleri etkileyerek kabul görür.

37. Tematik anlamda benzer bir iz üzerinde yürüten Ethem Baran; biçimsel anlamda da farklılık, yenilik arayışı içerisinde değildir. Güzel, akıcı bir Türkçe ile öykülerini oluşturur. İlk öykülerinde yoğun şiirsel dil baskındır. Minareden düşme anını, namaz kılma ve kırmızı ışıpta bekleme sürecini bilinç akışı ve iç monologla hikâye eder. Özellikle tasvir kullanımında oldukça başarılıdır. Bu anlamda tasvir onda önemli bir anlatım imkânıdır. Öykülerinin en etkileyici sahneleri; nesnelere, doğayı, resmin ve sinemanın gücünü metne yansıttığı bölümlerdir. Özellikle kimi sinematografik bölümler öykünün olmazsa olmazı olarak öyküyle bütünleşir.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi Ethem Baran'ın öykülerinin özelliklerinden biri değildir?

- A) Sinematografik bir anlatıma sahiptir.
- B) Okuyucuyu sıkmayan bir anlatımı vardır.
- C) Yazdığı ilk öykülerde şiirsel bir anlatım hâkimdir.
- D) Bilinç akışı ve iç monolog tekniklerini öykülerinde kullanır.
- E) Öykülerinde tematik ve biçimsel bir yenilik arayışına girer.

38. Bu yağmur, bu yağmur, bu kıldan ince,
Nefesten yumuşak, yağın bu yağmur.
Bu yağmur, bu yağmur, bir gün dinince,
Aynalar yüzümü tanımaz olur.

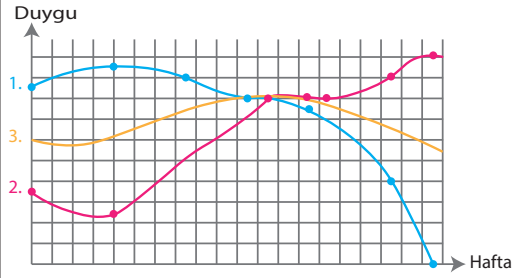
Necip Fazıl Kısakürek'in *Bu Yağmur* şiirinden alınan dörtlükten aşağıdaki yargulardan hangisine ulaşamaz?

- A) Yağmurun fiziksel özellikleri anlatılarak sembolik bir anlatıma ulaşılır.
B) Şair bu dörtlükte yağmurun inceliğini, nefesten yumuşaklığını vurgular.
C) Bu yağmur, gönül coşkunluğunu anlatırken hayatın yağmur gibi geçtiğini ifade eder.
D) Yağmur, doğanın güzellikleriyle insan psikolojisinin derinliklerine değinen bir imgedir.
E) Söyleyici kimliğinin belirginleşmesi, aynaların yüzünü tanımamasıyla simgelenmiştir.

39. Aşağıdaki şiirlerden hangisi tarihî gerçeklikle ilişkilendirilemez?

- A) Alper Tunga öldü mü?
Kötü dünya kaldı mı?
Felek öcünü aldı mı?
Şimdi yürek yırtılır.
B) Kalktı göç eyledi Avşar elleri,
Ağır ağır giden eller bizimdir.
Arap atlar yakın eder ırağı,
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir.
C) Eğerleyin kır atımın ikisin
Fethedeyim düşmanların hepisin
Sabah namazında Bağdat kapısın
Allah Allah deyip açtı Genç Osman
D) Hayır, hayâl ile yoktur benim alışverişim...
İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim.
Şudur cihanda ben en beğendiğim meslek:
Sözüm odun gibi olsun; hakikat olsun tek!
E) Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

40. Birinci eğri, erkeği gösteriyor.
İkincisi kadını.
Üçüncüsü duyguların ortalamasını.
Tek tek noktalarsa gözlemlerin yapıldığı anları gösteriyor.
Her dikey çizgi bir haftayı
Her yatay çizgi bir duygu değerini.
Her şey 7 Temmuz'da başladı.
30 Kasım'da sona erdi.

Yukarıda bilgi ve grafikte kurgulanmış öykü incelendiğinde hangisi söylenebilir?

- A) Kadın ve erkek için her şey 12. haftada başlamıştır.
B) 30 Kasım'dan sonra erkeğin duygularında azalma başlar.
C) 30 Kasım'dan sonra kadının duygularında artış olmuştur.
D) Kadın ve erkek sekizinci haftada benzer duyguları yaşarlar.
E) Gözlemlerin yapıldığı anların yoğunluğu 30 Kasım'dan öncedir.

41. I.

Bu dünyadan gider olduk
Kalanlara selam olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selam olsun

II.

Selam olsun bizden güzel dünyaya,
Bahçelerde hâlâ güller açar mı?
Selam olsun sonsuz güneşe, aya,
Işıklar, gölgeler suda oynar mı?

Bu iki metin için

- I. Şairlerden biri diğerine öykülmüştür.
II. Metinler arası ilişki kurulabilir.
III. Biçim ve içerikleri benzerdir.
IV. İki metnin şairi aynıdır.

yargularından hangileri kesin olarak söylenebilir?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

42. Bu eleştiri kuramı, her eserin kendine özgü yapısını kavrayıp açıklamaya çalışır. Sanatçı ele aldığı konuyu içerik hâline getirir, yani biçimi yoğururken kullandığı şey tekniktir. Sanat eserinin anlamı ancak o biçimin taşıdığı anlam olduğu için teknikten söz etmek her şeyden söz etmek demektir. Eserin teması, kişileri, bunların arasındaki çatışma, anlatım tekniği, olay örgüsü, imgeler, ton, simgeler, bunların hepsi teknikle ilgili şeylerdir ve eserin kendine özgü anlamını meydana getirir. Eleştirici, bu gibi öğelerin arasındaki ilişkiyi, eserin içinde oynadıkları rolü, bütüne katkılarını araştırarak eserin ilk bakışta fark edilmeyen yönlerini, ince anlamlarını, zenginliklerini ortaya çıkarmaya çalışır.

Bu parçada anlatılanlar hangi eleştiri kuramına uygundur?

- A) Duygusal etki
B) Okur merkezli
C) Topluma yönelik
D) Yansıtma
E) Yeni eleştiri

43. Gerçekliğin, boyuna değişen koşullar içinde, yeni durumlarda her gün yeniden gözden geçirilmesi, yeniden saptanması insan aklının doğal bir gereksinimi olduğu gibi eski koşullardan daha değişik koşullar içinde yetişen, dünyaya ve olaylara eskisinden daha değişik gözle bakan insan için de kaçınılmaz bir olgudur. Her çağın çözümlenmeyi, düzenlenmeyi, yaşama uydurulmayı bekleyen yeni gerçeklikleri kendilerine uygun yeni bir bakış açısı gerektirir. Ancak doğaları gereği geleceğe açık olmak, geleceğin sorunlarına ışık tutmak olasılıklarını içlerinde taşıyan sanatçı yaratışların, bu yeni bakış açısının belirlenmesinde payları da hiçbir zaman küçümsenemez. Hatta daha da ileri giderek diyebiliriz ki sanat eserlerinin kalıcılıkları, büyüklükleri, yalnızca yaratıldıkları dönem ve yer gerçekliklerinin sınırları içinde kapalı kalmayışları, geleceğe seslenişlerindeki güçlülükleriyle artar. Tarihsel karakterine rağmen sanatçı yaratışı, sanatı, sonsuz (ebedî) bir değer yapan da budur.

Bu parçaya göre bir sanat eserinin kalıcılığını sağlayan asıl unsur aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gerçekliği ele alış biçimi
B) Olaylara gerçekçi bakış açısı
C) Güncel konuları ele alış yönü
D) Yeni gerçekçiliği ele alış biçimi
E) Geleceğin sorunlarına ışık tutması

44. *Evler*, aile yaşantısını güçleştiren kişisel ve genel sorunların işlendiği şiirlerden oluşmakta. Şair, temel ilkelerinden sapmadan, yaşamı değişkenlikleri, çeşitlilikleriyle birlikte bütün olarak yansıtmayı, 'olması gerekenle 'olan'ı, 'özlenen'le 'yaşanan'ı art arda dile getirmeyi amaçlamış. Necatigil'e göre kişinin başıboşluk içinde dağılıp gitmesini engelleyici en güvenilir sığınak olan evler, giderek, onu türlü aile ve geçim sorunlarıyla 'yaşamak'tan çok 'yaşamını sürdürübilme' kaygısına düşürerek törpüleyip duran bir kısır döngü ortamıdır da. Dışarının canlı, devingen çekiciliği ile evlerin özgürlüğü kısıtlayıcı, dingin havası arasındaki dengesizlikten doğan duyarlık akımından kaynaklandığı ileri sürülebilir bu şiirlerin.

Bu parçada eleştiri kuramlarından hangisi ağır basmaktadır?

- A) Esere yönelik
B) Okur merkezli
C) Psikanalitik
D) Topluma yönelik
E) Yapı çözümleme

45. Tüm canlılar, özellikle bitkiler, oluşumlarını Güneş'e borçludurlar. "Büyük kimyacı"nın ışınları klorofil yardımı ile havadaki karbondioksidi karmaşık organik moleküllere çevirerek yaptıkları birleşimlerle bitkinin hemen tamamını oluştururlar. Bu kimyasal birleşime ışılbişim (fotosentez) denir. Yaşamsal önemi olan bu tür tepkimeleri inceleyen kimya dalına da ışilkimya diyoruz. İnsanların her zaman yaptığı gibi doğal olayları laboratuvarlarda taklit ederek bitkilerin becerdiği karbonhidrat, protein ve hidrokarbon üretimini oluşturmaya çalışıyoruz. Ama henüz insanların yapay yöntemleri, bu yüksek verimli yeşil fabrikaların veriminin %1'ine bile ulaşmış değil. Yeşil fabrikaların bitkiler olduğunu anladınız elbette.

Yeşil fabrikalar neler mi yapıyor? Bir uçtan karbondioksit, su ve güneş ışığı giriyor; diğer uçtan nişasta, karbonhidrat, protein çıkıyor hatta besin zincirini biraz uzatırsak et, süt, yumurta çıkıyor... Öyleyse biz de bir uçtan tuz, petrol, su vb.ni koyalım, öbür uçtan aynı ürünleri alalım. Neden yapamıyoruz bunu? Çünkü büyük kimyacı Güneş'in her canlıda, her bitkide olan çalışkan arkadaşları bizde yok da ondan... Bu çalışkan dostlar enzimler! Işılbişimi enzimler yönlendirirken Güneş de gerekli enerjiyi sağlıyor. Ayrıca Güneş ışığının değişik dalga boyundaki bileşenlerinin de ışılbişim sırasında farklı işlevleri olduğu bulundu. Örneğin sarı-kırmızı renkli ışınların karbonhidrat, mavi ışınların protein oluşumunu sağladığı artık biliniyor. Enzimleri tanıtmak, üretmek ve amaca uygun kullanmakta şimdi biyoteknoloji bize yardımcı oluyor.

Bu parça ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yaşam kaynağı Güneş, insanların yaşamını olumlu yönde etkiler.
- B) Yazar, düşüncesini kanıtlamak için sayısal verilere yer vermiştir.
- C) Kimya, insanların doğal yaşamını taklit ederek araştırmalar yapar.
- D) Tanımlama, karşılaştırma, örnekleme tekniklerinden faydalanılmıştır.
- E) Biyoteknoloji, enzimler ve işleyişleri hakkında araştırmalar yapmaktadır.

46 ve 47. soruları parçaya göre cevaplayınız.

Okuma yöntemlerinin çeşitlendiği Türkiye'de bu konudaki titizliğin giderek arttığı, yapının çözümlenmesine gereken önemin verilmeye başlandığı kesin. Bu yöntemlerin içinde göstergebilime yakınlık duyduğumu, metni çok daha yetkin biçimde kuşatabildiğine inandığımı saklamayacağım. Ancak şurası da kesin: Yazınsal yapıt, görece özerktir. Bir romanı, bir şiiri altyapı'nın dolaysız yansıması saymak, hiç değilse benim açımdan, yanlış bir yaklaşımdır ve artık sanıldığı kadar bilimsel değildir.

Bu yazılarda, romanlarına ve şiirlerine eğildiğim yazarları yalnızca anlamaya çalıştım.

Okura da bir metni okumanın üretici yanını göstermeyi istedim. Yazarın uğraşına katılması gerektiğini, okumanın da yazmak gibi bir iş olduğunu göstermeyi istedim. Zaman zaman düşmüş olabileceğim yöntemsel yanlışlıkları konunun uzmanlarının hoş göreceğini umarım, kendimin de yalnızca önemli saydığı kitaplar üzerinde ve sırf yukarıdaki amaçla söz alan bir okur olduğumu anımsatarak.

46. Bu parçanın birinci paragrafında "okuma yöntemlerinin çeşitlenmesi" ifadesi ile anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eleştiri türleri
- B) Okuma süreçleri
- C) Eleştirel düşünce
- D) Okuma teknikleri
- E) Metni anlamlandırma

47. Bu parçada altı çizili cümlelerle anlatılmak istenen ile aşağıdaki eleştiri kuramlarından hangisi ilişkilendirilebilir?

- A) Yapısalcılık
- B) Yeni eleştiri
- C) Duygusal etki
- D) İzlenimci eleştiri
- E) Alımlama estetiği

48 ve 49. soruları parçaya göre cevaplayınız.

Yazar, Edremit'te "memleketi asıl idareleri altında bulunduran" eşrafın gücünü ve zorbalığını ortaya koymak üzere Hilmi Bey ile Salâhattin Bey'in ailelerini aynı öykü altında toplar. Hilmi Bey, oğlu Şakir ve karanlık işlerinde onların sağ kolu olan Hacı Ethem, su katılmamış kötülükleri ve tek yanlı çizilişleriyle romandan çok romans türüne yakışan abartılmış karakterlerdir. Bununla birlikte, kendi sınıflarının bazı genel niteliklerini taşıdıkları için sosyal bir tip olarak belli bir gerçeklikleri ile vardır. Salâhattin Bey ile Şahinde de birer sınıfın insanları olarak toplumsal gerçekliğe oturtulmuş kişilerdir. Şahinde, romanda birey olarak da yaşar ama yazarın başarılı olduğu asıl karakter Salâhattin Bey'dir. Gerçi iç dünyasına pek girmeyiz ama onu çeşitli hüviyetleri altında izleriz. Dırdırcı Şahinde'nin kocası olarak, Yusuf'un babalığı olarak, eşrafın satın alamadığı bir kaymakam olarak ve belki en önemlisi bir hayat filozofu olarak. Hayat felsefesinin özetini, Yusuf'a öğüt verirken söylediklerinden öğreniriz: *Hayattan fazla şey bekleme. Dünyada her felaketin içinden en az zararlı sıyrılmanın yolu hayata uymak, muhite uymak, hiç sivrilmemektir (...) Hayat olduğu gibi kabul etmeli ve ona ne bir şey ilave etmeli ne ele ondan bir şey eksiltmeli... Bazı şeyler vardır, canımızı sıkar; "Bu neden böyle! Böyle şeyleri dünyadan kaldırmalı!" deriz. Bazı şeylerde mevcut değildir. İçimizden bunların olmasını ister, hatta bu uğurda çalışırız. İkisi de saçma ve faydasızdır. İnsan dediğin mahluk hiçbir şeyi değiştiremez. Bunun için, gönlünün rahat olmasını istersen gördüğün fenalıkların bile bir hikmeti olduğunu düşün ve yeryüzünde olmayan iyilikleri oraya getirmek sevdasına kapılma.*

48. Bu parçada sözü edilen kişiler incelenirken metin tahlil metotlarından hangisi kullanılmıştır?

- A) Esere yönelik
- B) Yapıya yönelik
- C) Okur merkezli
- D) Sanatçıya yönelik
- E) Dış dünya / toplum

49. Yazar, bu parçada altı çizili ifade ile metnin yapı unsurlarından hangisini kastetmektedir?

- A) Olay örgüsünü
- B) Olay zamanını
- C) Anlatım tekniklerini
- D) Anlatım biçimlerini
- E) Anlatıcıyı / söyleyiciyi

50 ve 51. soruları parçaya göre cevaplayınız.

Anlatma esasına bağlı edebî eserlerde çok önemli olan ve diğer unsurları çevresinde toplayan olay örgüsünün şekli, diğer örgülerle kesiştiği ve ayrıldığı yerler geniş ölçüde bakış açısına bağlıdır. Olay örgüsünde yer alan kişilerin yaratılması ve tanıtılması, mekân olarak seçilen yer ve mahallin tanıtılması ve tasviri konusunda da üzerinde durulacak kavramlardan biri bakış açısidir.

50. Bu parçada bakış açısının etkilediği

- I. Olayın geçtiği yer
- II. Olay zamanı
- III. Kurgudaki kişiler
- IV. Olay örgüsü

unsurlarından hangisi ya da hangilerine değinilmemiştir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) II ve IV

51. Bu parçada dile getirilen unsurlar bir metni tahlil ederken hangi aşamada analiz edilmelidir?

- A) Metinle bağ kurarken
- B) Metnin içeriğini analiz ederken
- C) Yazarın dil ve üslubunu belirlerken
- D) Metinle ilgili argüman oluştururken
- E) Metnin yapı unsurlarını çözümlerken

52 ve 53. soruları parçaya göre cevaplayınız.

Her eser, yazıldığı dönemi belirleyen her türlü güç ve düşünce hareketinin etkisi altında kaleme alınır veya söylenir. Yani topluma hâkim askerî, idari, felsefi, adli güçler, rejimle ilgili düşünceler, uygulanan sosyal hayat düzeni, kanunlar, ileri sürülen düşünceler, din ve eğitim ile ilgili uygulanan ve ileri sürülen teklifler, ticari hayatı idare eden prensipler birlikte bir zevk ve anlayışa vücut verirler. Bu zevk ve anlayışın eserde görünüşünü eserden başka bir yerde bulmak mümkün değildir.

52. Bu parçadaki görüşlere göre aşağıdakilerden hangisi incelenebilir?

- A) İkinci Dünya Savaşı yıllarında eşini arayan bir hemşirenin şahit olduğu olayların hikâyesi
- B) Isı alan veya veren maddelerin değişimini ve bunun nedenlerini anlatan bilimsel bir makale
- C) CERN deneylerinde elde edilen bulguları deney aşamalarına da değinerek aktaran bir rapor
- D) Uzayda bir gezegende tek başına yaşayan çocuğun hayatını konu edinen bilim kurgu romanı
- E) Kuzey Kutbu'nda kaybolan ve ailesini arayan küçük penguenin maceralarını anlatan bir masal

53. Bu sözleri söyleyen kişi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Eserde sanatçının yaşamına ve üslubuna dair izler arar.
- B) Eserde yalnızca yapı unsurlarını çözümlmeye odaklanır.
- C) Eserdeki sosyal, siyasi, ekonomik unsurları değerlendirir.
- D) Eseri öznel bir yaklaşımla estetik açıdan ele alarak çözümler.
- E) Eserdeki kişilerin ruhsal durumlarını iç konuşmalarla aktarır.

54. Ece Ayhan'ın üç şiir kitabı var. Bu kitaplardan yola çıkarak onun dünyasıyla ilişki kurmak isteyenler bazı çetin engelleri aşmak zorunda kalıyorlar. Özellikle dil ve dış-biçim yönünden ilk bakışta çözülmesi olanaksız bir şiirle karşılaşılıyor okur. Bu olanaksızlığın arkasına bütün gizini vermemekte direnen bir imgeler bütününe ustaca örüldüğünü söylemek yanlış olmaz sanırım. Önce dil, sonra da dış-biçim engelleri aşılmca Ece Ayhan'ın şiiri açılmaya başlar, karmaşık ya da birbirinden bağımsız gibi görünen imge örgüsü belli bir tema bütünlüğüne yönelir. (Dış-biçim engeli derken şairin sözcüklerin tümce içindeki yeriyle oynadığını, böylece dilin çizgiselliğini anlam bakımından da bozduğunu söylemek istiyorum.)

Bu parçadan, Ece Ayhan ile ilgili aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Kapalı bir şiirinin olduğu
- B) İmge kurmada yetkin olduğu
- C) Yayımladığı şiir kitabının sayısı
- D) Şiirlerini çözümlenmenin zor olduğu
- E) Dil ve biçim yönünden savruk olduğu

Daha fazla ölçme ve değerlendirme sorusu için karekodu okutunuz.

2. ÜNİTE

“Metin Tahlili Aşamaları” ünitesinden öğrendikleriniz doğrultusunda metin tahlili sürecinizi değerlendirmek için aşağıdaki öz değerlendirme ölçeğinde size uygun seçenekleri işaretleyiniz.

METİN TAHLİLİ ÖZ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ		Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Ara sıra (3)	Genellikle (4)	Her zaman (5)
Metinle Bağ Kurma	Metnin dış unsurlarından hareketle metnin içeriği hakkında tahminlerde bulunarak metinle ilgili sorular üretebilirim.					
	Metni okuma amacımı belirleyerek uygun okuma tekniğine karar verebilirim.					
Eleştirel Okuma	Metne odaklanarak anahtar kelimeleri belirleyebilirim.					
	Yeni öğrendiğim kelimelerle kişisel sözlüğümü oluşturabilirim.					
	Sahip olduğum bilgi ve deneyimlerle metinde anlatılanlar arasında ilgi kurabilirim.					
	Metnin yazarı, anlatıcısı, olay kişileri ile empati kurabilirim.					
	Metinde anlatılanları zihnimde canlandırarak metnin devamı için çıkarımlarda bulunabilirim.					
	Metinde kullanılan görsel öğelerin ve noktalama işaretlerinin metnin anlamına katkısını belirleyebilirim.					
Metnin Yapı, Dil ve Üslup Unsurlarını Çözümleme	Metni, yapı ve anlam bakımından parçalara / bölümlere ayırarak bu bölümler arasındaki ilişki ve ayrıntılara odaklanabilirim.					
	Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama katkısını değerlendirebilirim.					
	Metnin yapı unsurlarını ve yazarın / şairin bakış açısını analiz ederek bunların metne etkilerini belirleyebilirim.					
	Metinde yazarın / şairin üslubunu oluşturan unsurları belirleyerek bu unsurların okur üzerindeki etkisini değerlendirebilirim.					
	Yazarın / şairin metni yazma amacını, yaşamına ilişkin bilgileri, kişiliğini yansıtan ifadeleri metinden bulabilir ve bunlardan hareketle yazarla / şairle ilgili çıkarımlarda bulunabilirim.					

METİN TAHLİLİ ÖZ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ		Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Ara sıra (3)	Genellikle (4)	Her zaman (5)
Metnin İçerik Unsurlarını Çözümleme	Konuyu, temayı, ana düşünceyi ve yardımcı düşünceleri belirleyerek bu düşünceler arasındaki ilişkiyi ve tutarlılığı sorgulayabilirim.					
	Metnin yazıldığı dönemin edebî ve bilimsel anlayışı ile düşünsel, sosyolojik ve tarihî özelliklerinin metne yansımalarına dair çıkarımlarda bulunabilirim.					
	Ana fikrin sunuluş şekline ve anlatım özelliklerinden hareketle metnin türe özgü özelliklerini belirleyerek bu özelliklerin metnin düşünsel planındaki yerini sorgulayabilirim.					
Eleştiri - Yorum	Metin tahlilinden ulaştığım sonuçlara dayalı argümanlar oluşturabilirim.					
	Metindeki iletiler ile kendi dünya görüşlerimi, diğer bireylerin metin hakkındaki düşüncelerini, metnin yazıldığı dönemin sosyal ve kültürel yapısını günümüzle ve kendi yaşamımla karşılaştırarak “metin-yazar-okur-dünya” arasında bağ kurabilirim.					
	Metin hakkındaki değerlendirmelerimi, okuduğum diğer metinlerle ve farklı sanat ürünleriyle karşılaştırabilirim; ulaştığım sonuçları zihnimde birleştirerek metni kendime özgü bir şekilde anlar ve anlamlandırabilirim.					
	Düşüncelerimi paylaşarak, tartışarak akranlarımla iş birliği yapabiliyorum.					

KİŞİSEL SÖZLÜK

Kişisel Sözlük hazırlarken aşağıdaki maddeleri uygulayabilirsiniz.

- Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelimeleri, kelime gruplarını işaretleyiniz. Bu kelimeler ve kelime grupları içinde terimler, deyimler, atasözleri de bulunabilir.
- Kelimelerin ve kelime gruplarının anlamlarını metnin bağlamından tahmin ederek tahmininizi kişisel sözlüğünüze yazınız.
- Bulduğunuz kelimelerin, kelime gruplarının anlamlarını sözlüklerden araştırarak kişisel sözlüğünüze ekleyiniz.
- Kelime ve kelime gruplarını cümle içinde kullanarak bu örnekleri sözlüğünüze yazınız.
- Sözlüğünüzü hazırlarken yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine dikkat ediniz. (Kelimeleri sözlüğünüze yazarken özel isimler hariç kelimelerin ilk harflerini küçük yazmanız ve kelimenin anlamını yazdıktan sonra nokta işareti kullanmanız gerektiğini unutmayınız.)
- Kişisel sözlüğünüzü hazırlarken tercihinize göre “terimler, atasözleri ve deyimler sözlükleri”, “eş anlamlı, zıt anlamlı kelimeler sözlüğü” biçiminde çeşitli sözlükler de hazırlayabilirsiniz.

KİŞİSEL SÖZLÜK ÇALIŞMALARI ÖNERİLERİ

KİŞİSEL SÖZLÜK ÇALIŞMALARI ÖNERİLERİ	
<p>1. ÖNERİ</p> <p>A kelime: Kelimenin sözlükteki anlamı. ...</p> <p>B kelime: Kelimenin sözlükteki anlamı. ...</p> <p>C kelime: Kelimenin sözlükteki anlamı. ...</p>	<p>2. ÖNERİ</p> <p>A kelime: 1. Kelimenin sözlükteki anlamı. 2. Kelimenin sözlükteki anlamı. Metinde kelimenin geçtiği cümle (yazar adı ve metnin başlığı) ...</p> <p>B kelime: 1. Kelimenin sözlükteki anlamı. 2. Kelimenin sözlükteki anlamı. Metinde kelimenin geçtiği cümle (yazar adı ve metnin başlığı) ...</p>
<p>3. ÖNERİ</p> <p>A kelime: * Kelimenin anlamıyla ilgili tahmininiz. * Kelimenin sözlükteki anlamları. Metinde kelimenin geçtiği cümle (yazar adı ve metnin başlığı) Kelimeyi kullandığınız kendi örnek cümleleriniz ...</p> <p>B kelime: * Kelimenin anlamıyla ilgili tahmininiz. * Kelimenin sözlükteki anlamları. Metinde kelimenin geçtiği cümle (yazar adı ve metnin başlığı) Kelimeyi kullandığınız kendi örnek cümleleriniz ...</p>	<p>4. ÖNERİ</p> <p>A kelime: * Kelimenin sözlükteki anlamları. * Kelimenin eş anlamlısı / zıt anlamlısı / yakın anlamı. ...</p> <p>B kelime: * Kelimenin sözlükteki anlamları. * Kelimenin eş anlamlısı / zıt anlamlısı / yakın anlamı. ...</p>

KİŞİSEL SÖZLÜK BÜTÜNCÜL DERECELİ PUANLAMA ÖLÇEĞİ

Adı Soyadı: ...
Numarası: ...
Sınıfı: ...

Tarih: ...

Öğrencilerin hazırladığı sözlüklere ilişkin yeterlik düzeylerini aşağıdaki ölçütleri göz önüne alarak değerlendiriniz.

Mükemmel 4 puan

Kişisel sözlüğü özenle hazırlamıştır.
Kişisel sözlüğün bölümlerini iyi organize etmiştir.
Kişisel sözlükte geçen kelimelerin anlamlarını doğru vermiştir.
Sözlükte yazım ve noktalama kurallarına uymuştur.

Yeterli 3 puan

Kişisel sözlüğün bazı bölümlerini özenle hazırlamıştır.
Kişisel sözlükteki bazı bölümleri organize edememiştir.
Kişisel sözlükte geçen kelimelerin anlamlarını eksik vermiştir.
Sözlükte az sayıda yazım ve noktalama yanlışı yapmıştır.

Gelişmekte 2 puan

Kişisel sözlüğü özenle hazırlamamıştır.
Kişisel sözlüğün bölümleri arasında tutarsızlıklar vardır.
Kişisel sözlükteki bazı kelimelerin anlamlarını vermemiştir.
Sözlükte çok sayıda yazım ve noktalama yanlışı yapmıştır.

Geliştirmeli 1 puan

Kişisel sözlüğü gelişigüzel hazırlamıştır.
Kişisel sözlükte bir sınıflandırma yapmamıştır.
Kişisel sözlükteki kelimelerin anlamlarını yanlış vermiştir.
Sözlüğünü hazırlarken yazım ve noktalama kurallarına uymamıştır.

Öğretmen Görüşü

E-PORTFOLYO İÇERİĞİ

E-portfolyonuza eklediğiniz çalışmalarını aşağıdaki tabloya yazınız.

	E-portfolyonuza Eklediğiniz Çalışmaların Başlıkları
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	
20.	

E-PORTFOLYO DOSYASI DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

	4 (Örnek Olacak Nitelikte)	3 (Yeterli)	2 (Kabul Edilebilir)	1 (Yeterli Değil)
İçerik	E-portfolio dosyası, tüm gerekli materyalleri içeriyor.	E-portfolio dosyası, gerekli materyallerin büyük çoğunluğunu içeriyor.	E-portfolio dosyası, gerekli materyallerin birazını içeriyor.	E-portfolio dosyası, gerekli materyallerin çok azını içeriyor.
Seçilen örneklerin özelliği	Örnekler öğrencinin gelişimini ve bilgisini yansıtıyor.	Örnekler öğrencinin gelişimini yansıtıyor fakat bilgilerin bir kısmını yansıtıyor.	Örnekler öğrencinin hem bilgisini hem de gelişimini biraz yansıtıyor.	Örnekler gelişigüzel seçilmiş, gerekli bilgileri ve öğrencinin gelişimini yansıtıyor.
Düzenleme	E-portfolio dosyası, tam ve düzenli olarak oluşturulmuş.	E-portfolio dosyası, iyi düzenlenmiş.	E-portfolio dosyası, kısmen düzenli sayılabilir.	E-portfolio dosyası, düzensizdir.
Dil bilgisi	Dil bilgisi ile ilgili hata yok.	Dil bilgisi konusunda çok az hata var.	Dil bilgisi ile ilgili göze çarpan önemli hatalar var.	Dil bilgisi ile ilgili çok sayıda hata var.
Özgünlük	Betimleyici ve öğrencinin iç dünyasını yansıtan kişisel etkileşimleri içeriyor.	Çalışmaların büyük bölümü betimleyici ve öğrencinin iç dünyasını yansıtan kişisel etkileşimleri içeriyor.	Çalışmaların bazıları betimleyici ve öğrencinin iç dünyasını yansıtan kişisel etkileşimler içeriyor.	Çalışmaların çok azı betimleyici ve öğrencinin iç dünyasını yansıtan kişisel etkileşimleri içeriyor.
E-portfolio dosyasının bir bütün olarak etkililiği	E-portfolio dosyası öğrencinin becerilerini, yeterliklerini ve bilgisini çok iyi bir biçimde gösteriyor.	E-portfolio dosyası öğrencinin becerilerini, yeterliklerini ve bilgisini göstermeye yardımcı oluyor.	E-portfolio dosyası öğrencinin becerilerini, yeterliklerini ve bilgisini kısmen gösteriyor.	E-portfolio dosyası öğrencinin becerilerini, yeterliklerini ve bilgisini göstermiyor.

Bu puanlama anahtarında en yüksek 24, en düşük 6 puan alabilirsiniz.

OKUMA ÇALIŞMALARINDA KULLANILABİLECEK ÖRNEK LİSTE VE FORMLAR

Verilen ekleri okuma alışkanlığınızı geliştirmek amacıyla kullanabilirsiniz.

EK 1.

KİTAP OKUMA LİSTESİ

Sıra	Kitabın Adı	Kitabın Yazarı	Kitabın Türü	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					

EK 2.

ROMAN / HİKÂYE KİTAP OKUMA FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı: Numarası: Sınıfı:
Kitabın Künyesi	Adı: Yazarı: Yayınevi, basım yılı ve basım yeri: Sayfa sayısı:
Kitabın Değerlendirilmesi	Konusu: Teması: En çok etkilendiğim kahraman: Kitaptan kendime çıkardığım ders: Olayın gerçekliği ile ilgili düşüncelerim: Beğendiğim bölüm: Kitapta değiştirmek istediğim yerler: Kitabın sonunun şöyle olmasını beklerdim:

2. ÜNİTE

EK 3.

BİLGİLENDİRİCİ (ÖĞRETİCİ) KİTAPLARI OKUMA FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı: Numarası: Sınıfı:
Kitabın Künyesi	Adı: Yazarı: Türü: Yayınevi, basım yılı ve basım yeri: Sayfa sayısı:
Kitabın Değerlendirilmesi	Konusu: Kitapta anlatılmak istenen: Kitabı okuduktan sonra ulaştığım sonuç: Sevdiğim cümleler: Kitabın yazılma sebebi bence Kitabı beğendim / beğenmedim çünkü

EK 4.

ŞİİR KİTABI OKUMA FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı: Numarası: Sınıfı:
Kitabın Künyesi	Adı: Şairi: Yayınevi, basım yılı ve basım yeri: Sayfa sayısı:
Değerlendirme	Beğendiğim dizeler: En çok sevdiğim şiir: Ezberlediğim şiirin adı: Kitabı beğendim / beğenmedim çünkü Ben şairin yerinde olsaydım Kitabı okurken hissettiklerim

| 2. ÜNİTE

EK 5.

OKUMA DEFTERİM / DOSYAM

Adı Soyadı:

Kitabın Künyesi:

Başlama Tarihi:

Bitirme Tarihi:

Alıntı:

Alıntı hakkında tespitim:

Alıntı hakkında yorumum:

Alıntı ve yorum hakkında anahtar kelime:

Alıntı:

Alıntı hakkında tespitim:

Alıntı hakkında yorumum:

Alıntı ve yorum hakkında anahtar kelime:

İlgi çeken durum / olay / kahramanlar hakkında düşüncelerim:

EK. 6

ÇALIŞMALAR İÇİN KAPAK TASARIMI ÖRNEĞİ

T.C.
..... LİSESİ

METİN TAHLİLLERİ I DERSİ

Hazırlayanın Adı Soyadı

SUNU / ÇALIŞMA ADI / KONU

Ders Öğretmeninin
Adı Soyadı

Sunu / Çalışma Teslim Tarihi

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

- açıklık:** Bir söz veya yazıda maksadın açık olması özelliği, duruluk.
- ahenk:** Edebî metinlerde sözcüklerin sıralanışından veya birbirleriyle ilişkisinden doğan ve kulağa hoş gelen ses düzeni.
- akıcılık:** Söz, yazı ve anlatımın akıcı olma özelliği.
- alegorik:** Bir görüntü, bir yaşantı veya bir davranışın daha iyi kavranmasını sağlamak için göz önünde canlandırıp dile getirme, yerine koyma, temsil etmesi durumu.
- ana fikir:** Bir yazının temeli olan asıl düşünce; ana düşünce, asli düşünce.
- anahtar kelime:** Bir yazıda konuyu en açık bir biçimde yansıtan kelime veya kelime grubu; anahtar sözcük.
- analitik:** Çözümlemeye dayanan, çözümle ilgili; çözümsel, tahlilî.
- analiz:** Bir metni belirli yöntemlere bağlı kalarak gözden geçirme; çözümleme, tahlil.
- anıştırma:** Bir şeyi açıkça söylemeyip üstü kapalı anlatma, dolaylı anlatma; ima etme, telmih.
- anket:** Herhangi bir konuyla ilgili durum ve tutumu belirlemek için düzenlenmiş, ayrıntılı ve kapsamlı soru dizisi; sormaca, istimzaç.
- anlatıcı:** Bir anlatıda olayları, olguları, durumları öyküleyen kişi.
- anlatım:** Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir konuyu söz veya yazı ile bildirme.
- anlatma:** Kurmaca eserlerde anlatıcının olayları, kişileri belli bir mekân ve zaman çerçevesinde okuyucuya aktarması.
- anonim:** Yazanı, yapanı, söyleyeni bilinmeyen; laedri.
- antoloji:** Seçki, gerçek sanat eseri değerindeki örneklerin bir araya getirildiği derleme yapıtlar.
- arşiv:** Belge veya yazıların saklandığı yer; belgelik.
- asonans:** Aynı aksanı veren ünlüyü ondan sonra veya önce gelen ünsüzü dikkate almadan her dizinin sonunda tekrarlama biçiminde yapılan uyak.
- âşık:** Halk ozanı.
- atasözü:** Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.

B

- bağlam:** Bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için, kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öteki öge veya ögelerle oluşturduğu bütün.
- bakış açısı:** Bir olay, konu veya düşünce incelenirken izlenen belirli yön, görüş açısı, açılım, perspektif.
- betimleme:** Bir olayı, bir varlığı ya da bir kavramı göz önünde canlandıracak biçimde söz ya da yazı ile anlatma.
- bilinç akışı:** Kişinin aklından geçenlerin birinci kişi ağzından yansıtılması.
- bilinç dışı:** İnsan ruhunun, baskı altında tutulan isteklerle bunlara bağlı düşüncelerden oluşan ve bilince ulaşamayan bölümü.
- bilinçaltı:** Bilinç dışı olmakla birlikte kapsamında bulunan şeylerin istenildiği zaman bilince çağrılabilirdiği zihin bölgesi; şuuraltı, tahteşuur.
- biyografi:** Öz geçmişi.
- bulgu:** Araştırma verilerinin çözümlenmesinden çıkarılan bilimsel sonuç.

C

cinas: Çok anlamlı bir kelimeye, her defasında başka bir anlam yükleyerek birbirine yakın birkaç yerde kullanma.
cümle: Bir fikri, duyguyu, düşüncüyü, oluşu veya kılışı bir yargı hâlinde anlatmak için çekimli fiille kullanılan kelimeler dizisi veya tek başına kullanılan çekimli fiil; tümce:

Ç

çağrışım: Davranışlar, düşünceler ve kavramlar arasında yer ve zaman birliğinin etkisiyle kurulan bağlantılar sonucu, bilinç alanına bunlardan birisi girdiğinde ötekini de bilince çekmesi olayı; tedai.

çatışma: Bir edebî eserde birbirine karşıt unsurların bir arada anlatılması durumu.

çıkartım: Belli önermelerin kabul edilen veya gerçek olan doğruluklarından, yanlışlıklarından, başka önermelerin kabul edilen veya gerçek olan doğruluklarını, yanlışlıklarını çıkarma.

D

dergi: Siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi vb. konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın; bülten, mecmua.

destan: Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir; epope.

deyim: Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir.

deyiş: Halk şiiri, halk türküsü.

divan: Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini topladığı eser.

diyalog: Oyun, roman, hikâye vb. eserlerde iki veya daha çok kimsenin konuşması.

dize: Şiirin satırlarından her biri; mısra.

durak : Hece ölçüsü ile yazılmış şiirlerde, ölçü kalıpları içindeki durma yerleri.

duraklama: Duraklamak işi; duralama.

duruluk: Dil veya üslubun karışık olmama durumu.

E

edebî dil: Edebî değeri olan eserlerde kullanılan dil, yazın dili.

edebî eser: Edebiyat türlerinden biriyle kaleme alınmış, sanat değeri taşıyan eserlerin her biri.

edebiyat geleneği: Geçmişle bağı bulunan ve ortak kabule dayalı bilginin, sembollerin, imajların, zevk unsurlarının edebî eserlerde yer alması.

edebiyat tarihi: Bütün edebî hareketleri ve dönemleri, yazarları, şairleri, dil ve üslup özelliklerini açıklayan bilim dalı veya kitap, yazın tarihi.

editör: Yazıları yeniden düzenleyerek yayıma hazırlayan kimse.

efsane: Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye; söylence.

eleştiri: Edebiyat eserlerini değerlendirmek, sınıflandırmak, açıklamak ve tanıtmak amacıyla kaleme alınan yazı.

eleştirmen: Eleştiri yapan kimse, eleştirmeci.

empati: Kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilme, duygudaşlık.

estetik: Sanattaki güzelliği, güzelliğin insan üzerindeki etkilerini inceleyen felsefi disiplin.

F

fıkra: 1. Gazete ve dergilerin belirli sütunlarında güncel konuları ele alan, başlıklı, imzalı yazı türü. 2. Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik.

G

gazete: Politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için yorumlu veya yorumsuz, her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayın; ceride.

genel ağ: Bilgisayar ağlarının birbirine bağlanması sonucu ortaya çıkan, herhangi bir sınırlaması ve yöneticisi olmayan uluslararası bilgi iletişim ağı, internet.

geriye dönüş: Roman, hikâye, sinema vb.nde geçmişteki bir olayı, gösterilen o anda yeniden verme.

gösterme: Kurmaca eserlerde bir olayı ya da durumu, belli bir zaman ve yer içinde, daha çok kişiler arası konuşma ve eylem biçiminde okuyucuya sunma.

gözlem: Bir yazı veya eseri yazmaya başlamadan önce konusuyla ilgili gerekli bilgi, deney, inceleme ve araştırma yapma işi.

H

hayal dünyası: Bir kimsenin hayal gücünün meydana getirdiği şeylerle dolu olan ve gerçeğin dışında kalan iç dünyası; hayal âlemi.

hedef kitle: Verilmek istenen mesajın ulaşması hedeflenen grup veya topluluk.

hitap: Sözü birine veya birilerine yöneltme; seslenme.

I

i

iç çözümleme: Kurmaca eserlerde anlatıcının araya girerek kahramanın duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarması.

iç konuşma: Roman, hikâye, tiyatro, masal, efsane gibi türlerde kahramanların içinden geçtiği farz edilen sözlerin okura aktarılması.

içerik: Sözlü veya yazılı anlatımda verilmek istenen öz, düşünce, duygu ve imgelerin bütünü.

imge: Bir şeyi daha canlı ve daha duygulu bir halde anlatmak için onu başka şeylerin çizgileri ve şekilleri içinde tasarlayış.

inceleme: Bir bilim veya sanat konusunu geniş biçimde açıklayan eser veya yazılı araştırma.

ironi: Eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alay; mizah, humor.

izlenim: Bir durum veya olayın duyular yolu ile insan üzerinde bıraktığı etki.

J

K

kafiye düzeni: Bir şiirde uyakların sıralanış biçimi; uyak düzeni.

kafiye: Şiirde dizelerin sonunda tekrarlanan ve aynı ahengi veren heceler veya aynı görevde olmayan ancak benzeşen sesler; uyak.

kahraman: Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi.

karakter: Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse.

Kavuklu: Orta oyununda hikâyeyi anlatıp asıl görevi üstlenen, espri ve komiklik yapan kişi.

kaynak: Bir bilim dalının çeşitli konuları üzerinde yazılmış ve yayımlanmış çalışmaların türü; alan yazını, literatür.

kaynakça: Bir araştırma veya incelemede yararlanılan çalışmaları gösteren liste; bibliyografya, bibliyografi.

kelime: Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimi.

klasik: Üzerinden çok zaman geçtiği hâlde değerini yitirmeyen, türünde örnek olarak görülen eser.

komedi: İnsanların ve olayların gülünç taraflarını ortaya koyan sahne eseri.

kritik: eleştiri

kumpanya: Tiyatro topluluğu.

kuram: Sistemli bir biçimde düzenlenmiş birçok olayı açıklayan ve bir bilime temel olan kurallar, yasalar bütünü; nazariyat, nazariye, teori.

kurgu: Hikâye, roman, piyes vb. edebî türlerde olay örgüsü; çatı.

kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü; hars, ekin.

L

lirik: Çok etkili, coşkun, genellikle kişisel duyguları dile getiren edebiyat.

literatür: Bir konu veya alanda kaleme alınan yazı ve eserlerin bütünü.

M

makale: Bir görüşü savunmak ya da bilgi vermek için gazete ve dergilerde yayımlanan başlıklı, imzalı yazı. (Toplumsal makale, bilimsel makale, siyasal makale... vb.)

manzum: Şiir biçiminde yazılmış.

masal: Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.

mecaz: Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz.

mensur: Düzyazı.

metin: Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü; tekst.

metinler arasılık: Bütüncül bir yapıya kavuşturulması amacıyla bir edebî metnin dokusuna hem edebiyat alanından hem de başka alanlardan metin parçalarının katılması.

mısra: Dize.

mimik: Duyguları, düşünceleri belirtecek biçimde yüzde beliren kıvılcıklar, hareketler.

mit: Geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren alegorik bir anlatımı olan halk hikâyesi; mitos.

mitoloji: Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim.

mitos: Tarih öncesi tanrıların yaşamlarını ve kahramanların serüvenlerini anlatan ve bir toplumun inançlarını, duygularını, eğilimlerini dolayısıyla yansıtan efsane.

mizahi: İçinde gülmece bulunan, gülmece niteliği taşıyan (yazı, karikatür vb.).

motif: Kendi başlarına konuya özellik kazandıran öğelerin her biri, örge.

mübalağa: Sözün etkisini artırmak için, anlatılanları, tasvir olunan herhangi bir şeyi; duygu ve düşünceyi olduğundan çok farklı ya da olamayacağı bir biçimde anlatma sanatı.

N

nazım birimi: Şiirde en küçük anlam bütünlüğünü sağlayan ve kendi içinde bağımsız dize topluluğu.

nazım türü: İçeriğine ve konusuna göre şiirin kendi içinde ayrılan ve adlandırılan her bir türü.

nazım: Şiir.

nesir: Düzyazı.

nesnel: Gerçeğe varmak amacıyla, taraf tutmadan inceleme yapan, hüküm veren, objektif.

not almak: 1. Biri konuşurken onun söylediklerini yazmak. 2. Bir şeyi başlıca noktalarını özetleyerek yazmak.

nükte: Yazıda, resimde, sözde ve davranışta ince, derin anlam; espri.

O

odak noktası: En önemli konu, can alıcı nokta.

olay: Hikâye, roman, tiyatro, masal gibi edebî türlerde konuyu geliştiren olguların tümü.

orta oyunu: Sahne, perde, dekor, suflör kullanmadan halkın ortasında oynanan geleneksel Türk halk tiyatrosu.

ozan: 1. Şair. 2. Eski Oğuzlarda Oğuz destanlarını okuyan saz şairi.

Ö

ölçek: Araştırmacıların bireyin tutum, davranış, ilgi, yetenek ve beceri gibi konularda ölçüm yapmalarını sağlayan, hem kültüre bağlı insan davranışlarıyla ilgili olguları hem de o olguların ifadesini göreceli kılan, belirli bir veri kümesini nicel veya nitel açıdan sınıflandırmak ya da ölçmek için oluşturulan ölçü birimi, ölçü aracı, standartlaştırılmış test.

öykünmek: Taklit etmek.

özdeyiş: Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir ilkeyi kısa ve kesin bir biçimde anlatan, genellikle kim tarafından söylendiği bilinen özlü söz, vecize.

özetleme: Bir yapıtı, bir yazıyı bütün ayrıntılarından sıyrarak kısa, derli toplu anlatma.

özgün: Yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan, orijinal.

öznel: Özneye ilişkin olan, öznedede oluşan, nesnelere gerçeğine değil, bireyin düşünce ve duygularına dayanan; enfüsi, subjektif, nesnel karşıtı.

P

paragraf: Düzyazıların kendi içinde satır başlarıyla ayrıldıkları bölümler.

Pişekâr: Orta oyununda Kavuklu ve diğer tipler ile karşılıklı konuşarak oyunu yürüten ve oyuncularını yöneten kimse.

plan: Bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi, bir konunun yolunda yürütmesi için uyulması tasarlanan düzen.

portre: Bir kimsenin, bir şeyin sözlü veya yazılı tasviri.

poster: Duvara asılmak üzere kullanılan sözel sunumun görsel olarak desteklendiği bir iletişim aracı, büyük boy resim. 2. Bilimsel toplantılarda panolara asılan kısa bildiri.

prova: Bir şeyin amacına uygun, istenilen düzeyde olup olmadığını anlamak için yapılan deneme.

R

rapor: Herhangi bir işte, bir konuda yapılan inceleme, araştırma sonucunu, düşünceleri veya tespit edilenleri bildiren yazı; yazanak.

realist: 1. Gerçekçilik akımına bağlı yazar ya da yapıt. 2. Gerçeği gören ve ona göre davranan veya gerçeğe uygun olarak yapılan; gerçekçi.

roman: İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür.

romantizm: XVII. yüzyılın sonunda klasisizme tepki olarak ortaya çıkan; duygu, coşku ve sembole aşırı yer veren sanat akımı.

röportaj: Konusu bir soruşturma, araştırma olan gazete veya dergi yazısı.

ruhsal durum: İnsanın içinde bulunduğu psikolojik durum; duygu durumu, ruh hâleti, ruh hâli, ruhi hâlet, hâletiruhiye.

S

sadelik: Yalın olma durumu.

sahne: İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik vb. gösteri yapmaya uygun yer; oyunluk.

sanat eseri: Yaratıcılık ve ustalık sonucu ortaya çıkan üstün ve değerli eser.

sanat: Duygu ve düşünceleri göze ve gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifade etme konusundaki yaratıcılık.

serbest nazım: Ölçü, uyak gibi klasik ve bağlayıcı kurallara uymadan yazılan şiir tarzı.

simge: Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret, remiz, rumuz, timsal,

sinematografik: Sinemaya ilişkin, sinemayla ilgili.

soru cümlesi: Soru anlamı içeren cümle.

sosyal hayat: İnsanın toplum içindeki yaşama biçimi, sosyal yaşam.

sözlü kültür: Sözlü olarak aktarılan kültür öğelerinin tamamı.

sözlük: Bir dilin bütün zamanlarda veya belli bir çağda kullanılmış kelimelerini, kelime gruplarını deyim ve atasözlerini genellikle alfabe sırasına göre alarak sözcük türünü, okunuşunu, yabancı kökenliyse hangi dilden geldiğini, kullanım alanlarını gösterip tanımlarını yapan, varsa başka dillerdeki karşılıklarını veya Türkçe karşılıklarını veren, örnek cümlelerle destekleyen eser; kamus, lügat.

sunum: Bir bildirinin çeşitli yollarla dinleyenlere aktarılması.

Ş

şair: Şiir söyleyen veya yazan kimse; ozan.

şaman: Şamanlıkta gelecekte haber verme, büyü yapma gibi işler gören; ruhlarla ilişki kurarak hastaları iyileştirdiğine inanılan din adamı.

şive: Söyleyiş özelliği.

şölen: Din töreni niteliğinde yemek toplantısı.

T

tahkiye: Bir olayı anlatmadaki düzen, anlatış düzeni, anlatı.

tahlil: Bir metni belirli yöntemlere bağlı kalarak gözden geçirme; tahlil.

tasvir: Kurmaca eserlerde yer alan kişi, zaman, olay, mekân gibi unsurları, sanatın sağladığı imkânlardan yararlanarak görünür kılma.

tekerleme: 1. Çoğunlukla basmakalıp söz. 2. Birbiriyle uyumlu hazır söz kalıbı. 3. Çoğunlukla, masalların genellikle başında bulunan "Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde." gibi uyaklı giriş veya ara sözler. 4. Saz şairleri arasında yapılan deyiş yarışı.

telaffuz: Dil seslerinin çıkarılışları sırasında ses organlarının yaptığı hareketlerin bütünü; kelimelerin, seslerin boğumlanma hareketlerine bağlı söylenişi.

tema: Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu.

tenkit: Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü; eleştiri, kritik.

teori: Bir olay, bir yapı ya da düzenin nedenlerini açıklamak isteyen genel düşünce, görüş; kuram.

tercüme: Herhangi bir sözün veya metnin bir dilden başka bir dile aktarılma işi.

teşbih: Aralarında gerçek veya mecaz bakımından benzerlik bulunan iki varlıktan zayıf olanı güçlü olanına benzeterek söze güç katma, etkili kılma sanatı, benzetme.

teşhis: Ruhsuz, kişilikten yoksun olan, konuşamayan varlıklara şahsiyet verme, bir insan kişiliğinde gösterme sanatı, kişileştirme.

tezat: Anlatımda birbirine karşıt iki sözü yan yana kullanma sanatı.

tezkire: Divan şairlerinin hayatlarını ve şiirlerini genellikle öznel bir bakış açısıyla değerlendiren eser.

tip: Hikâye, roman, tiyatro gibi uzun anlatıma dayalı edebî eserlerde kişi kadrosu içinde yer alan ve belli bir düşüncenin, topluluğun zihniyetini, ideolojinin temsilciliğini yüklenen kişi.

tiyatro: Sahnelenmek için yazılmış oyunların tümü.

tonlama: Konuşma sırasında, konuşmaya hâkim olan esas tonda çeşitli anlam incelikleri sağlayan değişiklikler; konuşanın önem verdiği veya ayırıcı anlamlar vermek istediği kelimelerde başvurduğu değişik ton, kelime ve heceler arasında yükseklik ve yoğunluk bakımından meydana getirdiği farklar.

töre: Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet.

trajedi: Konusunu efsanelerden veya tarihsel olaylardan alan, acıklı sonuçlarla bağlanan bir tür tiyatro eseri, facia, tragedya, ağılatı.

U

uyarlama: 1. Bir eseri çevrildiği dilin, konuşulduğu toplumun yaşayışına, inançlarına uydurma. 2. Edebî eserleri, sinema, tiyatro, radyo ve televizyonun teknik imkânlarına uygun duruma getirme; adapte etme.

Ü

üslup: Bir sanatçıya, bir çağa veya bir ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme ve söyleyiş özelliği; biçem, stil.

V

vurgu: Konuşma, okuma sırasında bir hece veya kelime üzerine diğerlerinden daha farklı olarak yapılan baskı; aksan.

Y

yalınlık: Açık, süsten ve zorlamadan uzak, kolayca anlaşılabilen anlatım; sadelik.

yapay zekâ: Bir bilgisayarın, bilgisayar kontrolündeki bir robotun veya programlanabilir bir aygıtın insana benzer biçimde algılama, öğrenme, fikir yürütme, karar verme, sorun çözme, iletişim kurma vb. işlevleri sergileyebilme yeteneği.

yazın: Edebiyat.

yineleme: Bir cümle içinde veya arka arkaya gelen cümlelerde bir kelimenin veya bir parçanın tekrarlanması.

Z

zihniyet: Bir edebî eserde bulunan görüş ve düşünüş biçimini ifade eden kavram.

KAYNAKÇA

KİTAP

- Abasıyanık, S. F. (2017). *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Adalı, O. (2010). *Etkileşimli ve Eleştirel Okuma Teknikleri*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Adivar, H. E. (2005) *Dağa Çıkan Kurt*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Ahmet Hâşim (1998). *Üç Eser (Bize Göre, Gurabâhâne-i Laklakan, Frankfurt Seyahatnamesi)*. (Yay. haz. Mehmet Kaplan). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ahmet Rasim (1997). *Muharrir Bu Ya* (Yay. haz. Hikmet Dizdaroğlu). İstanbul: Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Akatlı, F. (1998). *Öykülerde Dünyalar*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Akın, G. (2000). *Toplu Şiirler I*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Aksan, D. (2005). *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aktaş, Ş. (2017). *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Akyol, H. (2014). *Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altın, V. (2013). *Dünya ve Enerji*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Atay, O. (2020). *Korkuyu Beklerken*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aytaş, G. (2020). *Çağdaş Gelişmeler Işığında Şiir Tahlilleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ayverdi, S. (2015). *Mektuplar I*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Balcı, A. (2013). *Okuma ve Anlama Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Banarlı, N. S. (2010). *Türkçenin Sırları*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Batur, E. (1996). *Opera I 4004*. İstanbul: Altıkırkbeş Yayınları.
- Bezirci, A. (1972). *Orhan Veli*. İstanbul: Oluş Yayınları.
- Birsel, S. (1991). *Sev Beni Sev*. İstanbul: Broy Yayınları.
- Buğra, T. (2011). *Küçük Ağa*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cöntürk, H. (2006). *Çağının Eleştirisi Birinci Kitap*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çetişli, İ. (2015). *Metin Tahlillerine Giriş / I Şiir*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetin, N. (2012). Saatleri Ayarlama Enstitüsüne Edebiyat Sosyolojisi Açısından Bir Yaklaşım Denemesi. *Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri (2. bs.) içinde*. (Ed. K. Alverdi). Ankara: Öncü Basımevi.
- Çiftci, M. (2019). *Dil öğretimi*. İ. Çetin içinde, Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri (s. 131-180). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çokum, S. (2002). *Evlerinin Önü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Day, R. A. (2000). *Bilimsel Makale Nasıl Hazırlanır ve Yayınlanır?* (Çev. Altay, G.A.). İstanbul: TÜBİTAK Yayınları.
- Dilidüzgün, Ş. (2021). *Süreç ve Tür Odaklı Okuma ve Yazma Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdoğan, M. (2014). *Eleştiri Denemeleri*. İstanbul: Ülke Edebiyat.
- Ersoy, M. Â. (2008). *Safahat*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Fethi Naci (1994). *40 Yılda 40 Roman*. İstanbul: Oğlak Yayınları.
- Fethi Naci (1998). *Sait Faik'in Hikâyeciliği*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Forster, E. M. (1985). *Roman Sanatı*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Göktürk, A. (1997). *Okuma Uğraşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gülsoy, M. (2018). *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık Kurmacanın Bilinen Sırları ve İhlal Edilebilir Kuralları*. İstanbul: Can Yayınları.
- Gündüz O., Şimşek T. (2011). *Anlatma Teknikleri, Uygulamalı Okuma Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Hilav, S. (2008). *edebiyat yazıları* (4. bs.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İlhan, A. (1993). *Duvar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- İnam, A. (1996). *Düşten Düşünceye*. Ankara: İmge Yayınları.
- Kaplan, M. (1983). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (1994). *Şiir Tahlilleri 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (2001). *Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaalioglu, S. K. (1980). *Resimli-Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 1 Başlangıçtan Tanzimata*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitapevi.
- Karakoç, S. (1988). *Edebiyat Yazıları 1*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2013). *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karataş T. (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Perşembe Kitapları.
- Karataş, T. (2010). *Şiirin Ardında*. İstanbul: Sütun Yayınları.
- Karatay, H. (2022). *Okuma Eğitimi Kuram ve Uygulama (5. Bs.)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kardaş, M. N., Koç, R. (Ed.) (2018). *Dil ve Edebiyat Eğitiminin Temel Kavramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kefeli, E. (2017). *Eleştirel Okumada Noktalama İşaretleri*. E. G. Naskali ve E. Şahin (Ed.), *Kültür Tarihimizde Gizli Diller ve Şifreler (1. baskı)*. İstanbul: Ka Kitap.
- Kemal, Y. (1995). *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (1989). *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2011). *Öykü Sanatı*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2019). *Edebiyat Kuramları Tanım-Tenkrit-Tahlil*. Konya: Salkım Söğüt Yayınları.
- Kudret, C. (1987). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman C: 2*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Kuleli, Ö., Gürel, O. (1991). *Kimya güzeldir... ama fizik de biyoloji de*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kutlu, M. (2014). *Dem Bu Demdir*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Levi-Strauss, C. (2020). *Bakmak dinlemek okumak (Ö. B. Albayrak, Çev.)*, (2. Bs.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Memet Fuat (1993). *Türk Yazınından Seçilmiş Eleştiri Yazıları*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Mendelsund, P. (2016). *Okurken Ne Görürüz? (D. Ö. Gürkan, Çev.)* İstanbul: Metis Yayınları.
- Meriç, C. (2013). *Kültürden İrfana*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Metin Tahlilleri I-II Dersi Öğretim Programı*. (2023). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Moran, B. (1998). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Moran, B. (2001). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2012). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2018). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mutluay, R. (1999). *Çağdaş Düşünce Yazıları Antolojisi*. Ankara: İlayda Yayın Dağıtım.
- Müftüoğlu, A. H. (1987). *Çağlayanlar*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Nâzım Hikmet (1992). *Kuvâyi Milliye*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Nâzım Hikmet (2008). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, B. (2009). *Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, B. (2014). *Şiirler /Bütün Yapıtları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, B. (2016). *Düzyazılar I*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Okay, M. O. (2019). *Kâğıt Medeniyeti*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Oktay, A. (1983). *Yazılanla Okunan*. İstanbul: Yazko Yayıncılık.
- Orhan Veli (1982). *Bütün Şiirleri*. (Haz. A. Bezirci) İstanbul: Can Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*. İstanbul: Koridor Yayınları.
- Ömer Seyfettin (1989). *Dil Konusunda Yazılar*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Öneş, M. (1996). *Şiir / Şair Yazıları*. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I-II*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özdemir, E. (1995). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E. (2002). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E. (2017). *O İyi Kitaplar Olmasaydı*. Bilgi: Ankara Yayıncılık.

- Özdenören, R. (2011). *Yazı, İmge ve Gerçeklik*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özel, İ. (1997). *Şiir Okuma Kılavuzu*. İstanbul: Şüle Yayınları.
- Özel, İ. (2012). *Desem Öldürürler, Demesem Öldüm*. İstanbul: Tam İstiklâl Yayıncılık.
- Polat, N. H. (2015). *Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat, M. (2017). *Metnin Sesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ryan, M. (2012). *Eleştiriye Giriş*. Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Safa, P. (1976). *Eğitim Gençlik Üniversite*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Schneider, M. (2016). *Okumak ve anlamak*. (2. Bs.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Gümüş, S. (2014). *Okumak ve Yazmak*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Seyidoğlu, H. (2016). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Sezgin, F. (2007). *İslam'da Bilim ve Teknik Cilt 2*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tahir, K. (1971). *Devlet Ana*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Tamer, Ü. (2010). *Yaşamak Hatırlamaktır Anılar Kitabı*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Tanpınar, A. H. (2008). *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1995). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tecer, A. K. (2009). *Bütün Şiirleri* (Haz. L. Tecer). İstanbul: Bilge Kültür Yayınları.
- Temizkan, M. (2009). *Metin Türlerine Göre Okuma Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tosun, N. (2013). *Öykümüzün Kırk Kapısı*. Ankara: Hece Yayınları.
- Tosun, N. (2015). *Günümüz Öyküsü*. İstanbul: Dedalus Kitap.
- Tosun, N. (2017). *Doğu'nun Hikâye Kuramı*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Tunç, A. (2009). *Bir Mâniniz Yoksa Anneler Size Gelecek* (5. Bs.). İstanbul: Can Yayınları.
- Tunç, A. (2023). *Bir Mâniniz Yoksa Anneler Size Gelecek*. İstanbul: Can Yayınları.
- Uyar, T. (1983). *Bir Şiirden*. İstanbul: Ada Yayınları.
- Ülper, H. (2019). *Okuma ve Anlamlandırma Becerilerinin Kazandırılması*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Wellek, R. , Warren, A. (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Yahya Kemal (1995). *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yalçın, C. (1999). *Çağdaş Düşünce Yazıları Antolojisi*. Ankara: İlayda Kültür ve Sanat Merkezi Yayınları.
- Yılmaz, K. (2021). *Eleştirel ve Analitik Düşünme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yücel, T. (1982). *Yazın ve Yaşam*. İstanbul: Yol Yayınları.
- Yücel, T. (2007). *Eleştiri Kuramları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Zarifioğlu, C. (2020). *Yaşamak*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Ziya Gökalp (2016). *Hars ve Medeniyet*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.

DERGİ

- Araz, R. (2008). Yahya Kemal'in açık deniz başlıklı şiiri üzerine görüş ve düşünceler. *Bereste Aylık Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*. 7 (77), 24-27.
- Asiltürk, B. (2021). Mehmet Âkif Ersoy'un manzum hikâyelerinde anlatım teknikleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)* (35/Özel Sayı), 135-151.
- Ateş, S. (2013). Eleştirel okuma ve bir beceri olarak öğretimi. *Turkish Journal Of Education*, 2 (3), 40-49.
- Aydın, E. , Erol, S. ve Kaya, M. (2020). Eleştirel okuma yönteminin okuduğunu anlamaya etkisi. *Çukurova Araştırmaları*, 6 (1), 141-150. DOI Number: <http://dx.doi.org/10.18560/cukurova.43374>
- Aydoğan, B. (1996). Mehmet Akif'in manzum hikâyeleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (4,4).
- Aytan, N. (2016). Eğitimde yaratıcı okuma. *Millî Eğitim Dergisi*, 45.209, 295-313.
- Bastık C., Gümüşdağ H. (2023). Sedanter bireylerin güreş sporuna karşı tutumları: analitik araştırma. *Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri Dergisi*. 15, 1, 11-17. <https://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-sedanter-bireylerin-gures-sporuna-karsi-tutumlari-analitik-arastirma-100801.html> (E.T.: 06.12.2023, E.S.: 10.00)

- Bayburtlu, Y. S. (2019, Mart). Metin yapılarının inceleme ve eleştirmedeki önemi. *Kesit Akademi Dergisi*, 5, (18), 183-193.
- Beydoğan, H. Ö. (2010). Okuma ve anlamayı etkileyen stratejiler. *Millî Eğitim Dergisi*, (185), 8-21.
- Candan, D. Akbaba, G. (2005, Kasım). Su hakkında... *Bilim ve Teknik Dergisi Yeni Ufuklara Su Eki*. 30.
- Cengiz, H. (1999, Ocak). Nasıl okumalı?. *Adam Sanat*. 66-75.
- Cıfci, M. (2006/1). Eleştirel okuma. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 54, 55-80.
- Coşkun, E. (2003). Çeşitli değişkenlere göre lise öğrencilerinin etkili okuma becerileri ve bazı öneriler. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 13, 101. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16954/177002>
- Erten, M. (2008). Dîvânü Lûgâti't-Türk'ün Bulunuşu, Tercümesi ve Basılışının Serüveni. *Erdem*, (52), 285-290. doi:10.32704/erdem.2008.52.285 <https://erdem.gov.tr/tam-metin/264/tur> (E.T.: 07.12.2023, E.S.: 11.44)
- Güler, A. F. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Kilit-Anahtar-Kapı romanlarında yüce birey arketipi olarak Küpeli Hafız ve Sarı Hoca. *Erdem*, (49), 107-114. <https://ogmmateryal.eba.gov.tr/kitap/yaz-okulu/matematik/matematik/files/basic-html/page17.html> (E.T.: 05.12.2023, E.S.: 23.33)
- Kaya, O. N. (2003). Fen eğitiminde kavram haritaları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (13), 70-79.
- Kuranov, S. (2012). Şiirin geometrik şekli. *Gazi Türkiyat*, 11, 169-178.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Metin Tahlilleri I-II Dersi Öğretim Programı*. (2023). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ocak, E. M. (2017, Şubat). Kilogramın tanımı değişmek üzere. *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, 80-86.
- Özdemir, T. (2023, Ağustos). Işık kirliliği. *Bilim ve Teknik*, 56 (669), 68-74. <https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/pdf/agustos-2023> (E.T.: 12.12.2023, E.S.: 12.44)
- Öztemel, E. (2018) Endüstri 4.0 ve Yapay. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 607, 82.
- Öztürk, M. O. (1998). Yaşar Kemal'in yaratıcılığı ve bilinçdışı kaynakları. *Adam Sanat*, 148, 31-36.
- Sezer, İ. Ç. (2023, Ağustos). Sağlıksız beslenme uyku kalitesini azaltıyor olabilir. *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, 6-7.
- Tasarım ve gözlem hikâyesi olarak geometri. *Yaz Okulu Matematik Dergisi*, 1, 17.
- Tiryaki, O. (2014). Bilimsel yayın hazırlama teknikleri. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, (2), 144-155.
- Tosuner, N. (1997 12 Eylül). Tutkun. *Adam Öykü Özel Sayı Kısa Kısa Öykü*, 67.
- Yiğitbaş, M.(2012). Her lahzâ bir alev gibi hasreti duyulan kent Üsküp. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* 2, 45-159.

Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

CEVAP ANAHTARI

Ünite sonu ölçme ve değerlendirme soruları cevap anahtarına ulaşmak için karekodu okutunuz.

Görsel, genel ağ ve elektronik içerik kaynakçasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

